VÝSTAVA SOUDOBÉ KULTURY V ČESKOSLOVENSKU BRNO 1928

HLAVNÍ PRŮVODCE

Výstava soudobé kultury v ČSR.
Brno, květen — září 1928

REDAKCE:

Vladimír Úlehla
Jaroslav B. Svrček
Frant. V. Vaníček

VÝSTAVNÍ PROGRAM

a Školství obecné, střední, zemědělské, odborné a umělecko-průmyslové

b Věda, duchová a technická kultura a školství vysoké

c Umění

d Umělecký průmysl
- Svaz čsl. díla
- Werkbund
- Zvelebování živností
- Stavitelství

e Samospráva
- Pavilony země Moravy
- města Prahy
- města Brna

f Zemědělství
- Elektrostatek a volné stroje
- Zahrada

g Brněnské Výstavní Trhy

h Radio a kino

ch Část zábavní

i Část reklamní a prodejní

SEZNAM VÝSTAVNÍCH BUDOV:

Budovy jsou na pláně označeny arabskými číslicemi. Odbory a programové části výstavy jsou v katalogu označeny číslicemi římskými (v závorce).

1. Vstupní budova: administrativa výstavy.
2. Hlavní palác:
   rotunda (VIII.),
   paprsek Hlinky (VIII.),
   paprsek Nivky (II., III., IV., V.),
   křídlo u paprsku Hlinky (XI., XIII.),
   zasklený dvůr (X.).
3. Autogaráže.
4. Moderní obytné domy Svazu čs. díla (XI.).
5. Restaurace.
6. Pergoly.
7. Pavilon města Brna (XVIII.).
8. Pavilon země Moravy (XVI.).
9. Pavilon města Prahy (XVII.).
10. Pavilon zahradnický (XXIII.).
11. Školní zahrady (XXI.).
12. Pavilon stavitelů (XV.).
13. Pavilon Člověk a jeho rod (IX.).
14. Elektrotechnický statek (XX.).
15. Moderní rodinný dům (dům správce) (III.).
16. Radiopavilon (XXV.).
17. Umělecko-průmyslová škola (V.).
18. Akademie výtvarných umění (VI.).
19. Kino a kavárna (XXVI.).
20. Pavilon národního školství (I.).
21. Národní listy.
22. Národní politika.
23. Melantrich.
24. Pavilon obranných jednot (XIX.).
25. Moravské noviny.
26. Brněnské výstavní trhy (XXIV.).
27. Rolnická mlékárna.
28. Orbis.
29. Observatoř.
30. Vondráček — vinárna.
31. Pekárna Společenstva pekařů v Brně.
32. Nový lid, Ruch.
33. Barvič a Novotný.
34. Oppenheim.
35. Baťa.
36. Právo Lidu.
37. Tomášek — výroba uzenin.
38. Werkbund (XII.).
39. Tagesbote.
40. Lidové noviny.
41. Mor. lidový průmysl.
42. Ústřední svaz čs. hosp. společenstev.
43. Mariánské Lázně.
44. T. Hrubá — ovocné konservy.
45. Rolnická mlékárna.
46. Morgenpost.
47. Pojišťovna Slavie.
48. Výčep I.
49. Městská plynárna a elektrárna.
50. Výčep II.
51. Ústřední mlékárna.
52. Windholz.
53. Dělnická pekárna.
54. Výčep III.
55. Mandara.
56. Sdruž. tiskař. podniky.
57. Lichtwitz.
58. Autogenní sváření.
59. Eternit.
60. Hasiči.
61. Stanice elektrické dráhy.
62. Hřbitovní umění (XIV.).
63. Zábavní park.

PLÁN VÝSTAVIŠTĚ

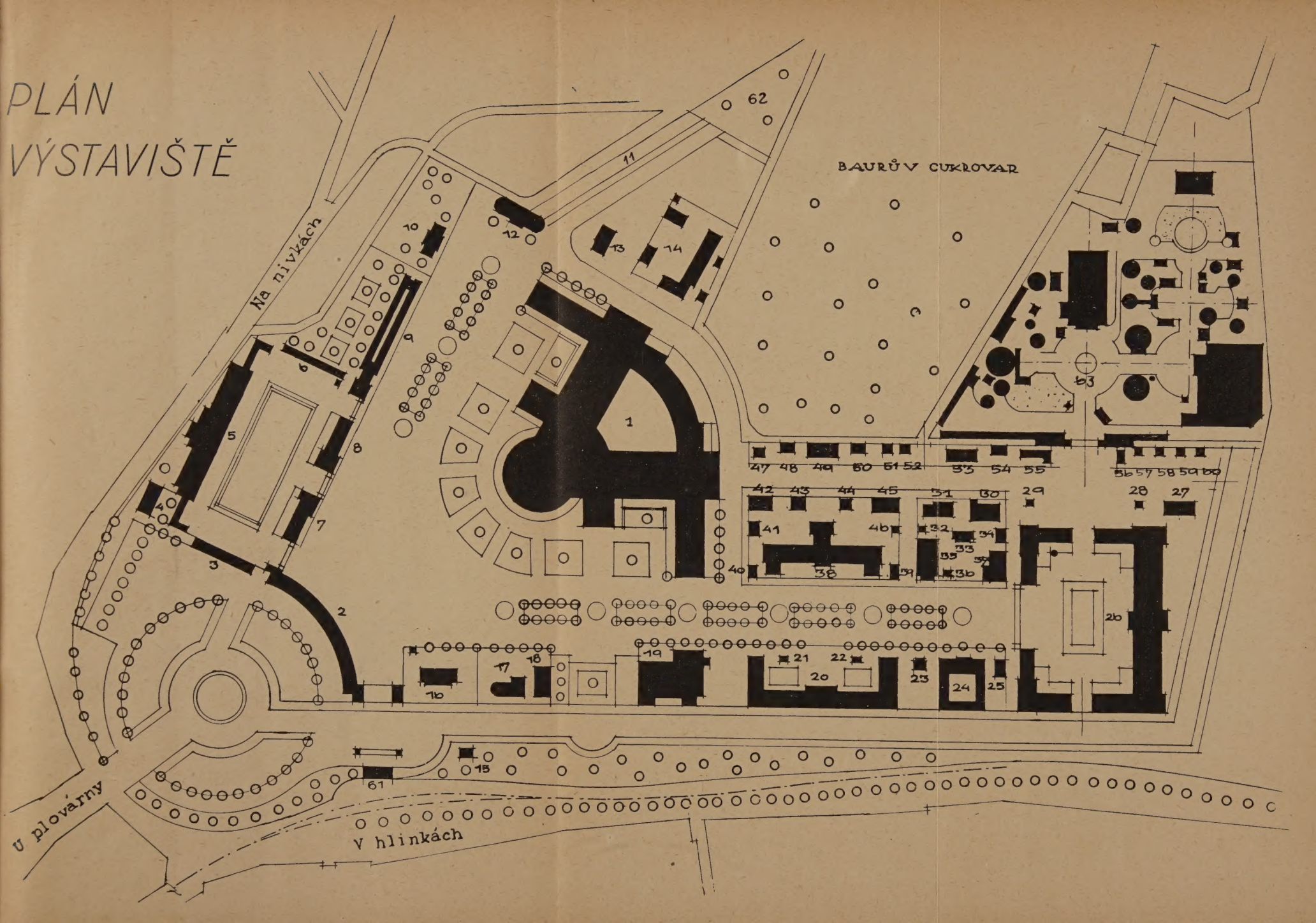

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/hlavnipruvodcevy00unse

SEZNAM ODBORŮ A PROGRAMOVÉ ČÁSTI VÝSTAVY:

Odbory a programové části výstavy jsou v katalogu označeny římskými číslicemi, budovy, v nichž jsou umístěny, jsou na pláně označeny číslicemi arabskými (v závorkách).

Administrativa, výstavy, první pomoc, policie, pošta, šatny a holič jsou umístěny v paviloně č. 1.

Hasiči v paviloně č. 60.

Stanice elektrické dráhy č. 61.

Autogaráže č. 3.

a) Školství.

I. Národní (20).
II. Střední (2, paprsek Nivky).
III. Odborné:
1. vlastní exposice (2, paprsek Nivky),
2. moderní rodinný dům (15).
IV. Zemědělské (2, paprsek Nivky).
V. Umělecko-průmyslové (2, paprsek Nivky) a 17.
VI. Akademie výtvarných umění (18).
VII. Vysoké: viz b).

b) Věda, duchová a technická kultura a školství vysoké.

VIII. Vlastní exposice (2, rotunda a paprsek Hlinky).
IX. Člověk a jeho rod (samostatný pavilon 13).

c) Umění.

X. Výstava výtvarných spolků (2, zasklený dvůr).

d) Umělecký průmysl.

XI. Svaz čsl. díla:
1. vlastní exposice (2, křídlo u paprsku Hlinky),
2. obytné domy (4).
XII. Werkbund (38).
XIII. Veřejná péče o živnosti a o domácký umělecký průmysl (2, křídlo u paprsku Hlinky).

XIV. Hřbitovní umění (62).
XV. Stavitelství (12).

e) Samospráva.

XVI. Země Morava (8).
XVII. Město Praha (9).
XVIII. Město Brno (7).
XIX. Obranné jednoty (24).

f) Zemědělství a zahradnictví:

XX. Elektrotechnický statek (14).
XXI. Školní zahrady [botanická zahrada a školní zahrady] (11).
XXII. Zahradnický odbor Výstavy soudobé kultury (úprava celého výstaviště, rybník atd.).
XXIII. Všezahradnická výstava (10).

g) Brněnské výstavní trhy (26).

h) Radio a kino:

XXIV. Radio (16).
XXV. Kino (19).

ch) Zábavní park (63).

i) Reklamní a prodejní stánky (5, 6, 21—23, 25, 27—37, 39—59.

ÚVODEM. — JAK DOŠLO K VÝSTAVĚ.

Dr. Jindřich Chylík, jednatel výstavního výboru.

Naše výstava jest první velkou výstavou v Brně. Brno se nemohlo dosud odvážit většího podniku výstavního, nemajíc řádného výstaviště, o jehož zřízení jsme usilovali už skoro tři desítiletí. Byli to hlavně: president Zemědělské rady Jan Rozkošný a tajemník její, nynější náměstek starosty Jan Máša, kdož stáli v čele těchto snah. Uskutečnit je podařilo se až po převratu zemskému výboru moravskému. Veden svým předsedou dr. Lad. Pluhařem, koupil zemský výbor okrouhle 60 ha pozemků na t. zv. Bauerově rampě v Pisárkách a vypsal dne 10. listopadu 1923 ideovou soutěž na řešení výstaviště a stavbu hlavního obchodně-průmyslového paláce. V soutěži byl porotou uznán za nejlepší návrh pražského architekta Josefa Kalouse.

Výstaviště mělo se budovat postupně po částech, jak by toho potřeba vyžadovala. Výstavba a financování byly svěřeny zvláštní Výstavní akc. společnosti, na níž má účast stát, země, obec, obchodní a živnostenská komora, zemědělská rada a Brněnské výstavní trhy. Akciová společnost, mající 6 milionů Kč akciového kapitálu, konala ustavující hromadu dne 10. listopadu 1927. Do té doby vedl za předsednictví dr. L. Pluhaře celou agendu stavební výbor, skládající se z týchž korporací. Stavební výbor zadal dne 5. října 1926 stavbu hlavního paláce a pak postupně ostatní práce. Původní program, totiž vybudování první etapy výstaviště, se zatím musil rozšířit, protože by nebyl vyhovoval současně už připravované výstavě. Technickou část všech velkých prací vedli přednostové stavebních úřadů zúčastněných korporací, totiž vládní rada inž. Vojtěch Kovářík a vrchní stavební rada inž. Jan Čapek, zemský stavební ředitel inž. Karel Matěj a ředitel

městského úřadu stavebního inž. Jaroslav Zikmund. Stavební dozor svěřen zemskému stavebnímu radovi docentu inž. dr. Jar. Valentovi, poradcem a projektantem architektonickým byl prof. české techniky brněnské inž. arch. Emil Králík. Úmorné a energické jich práci podařilo se v krátké poměrně době vytvořiti velkolepé dílo, na něž mohou býti právem hrdi.

První výstavou, jež se měla na novém zemském výstavišti pořádati, měla býti podle návrhu náměstka starosty Máši celostátní výstava na paměť desítiletého trvání republiky. Působil jsem k tomu, aby program ten byl omezen, protože jsem se obával, že výstava v tomto rozsahu by byla nad naše síly. Znaje pak snahu výborného organisátora našeho školství, odborného sekčního šéfa Pižla v ministerstvu školství a národní osvěty, jenž, povzbuzen jsa krásným úspěchem odborného školství na světové výstavě pařížské r. 1925, připravoval velkou jeho výstavu domácí, navrhoval jsem, abychom výstavu tu uspořádali v Brně a abychom k ní připojili výstavu všech ostatních oborů naší současné kultury. Návrh ten byl také na první schůzi výstavního výboru, sestaveného již se zřetelem na tento program, přijat. Schůze tato se konala dne 14. května 1926. Od samého počátku řídili jsme se zásadou účelné dělby práce a svěřili jednotlivé odbory vedoucím oficielním nebo poloofficielním korporacím. Největší část práce připadla přirozeně ministerstvu školství a národní osvěty, jež pak vlastní vedení některých odborů postoupilo orgánům jiným (školství národní zemské školní radě moravské a umění zvláštnímu výboru uměleckých spolků). Pod patronancí tohoto ministerstva pracoval také odbor vědy a a literatury, organisovaný vysokými školami, se sekčním šéfem drem Matoušem-Malbohanem a prof. drem Úlehlou z Masarykovy university brněnské v čele. Účast uměleckého průmyslu obstaral Svaz československého díla v Praze a Werkbund v Liberci, zvelebování živností pak veřejné ústavy zvelebovací za pomoci ministerstva obchodu. Ministerstvo zemědělství vzalo si na starost školství zemědělské.

A tak se nám podařilo získat pracovníky pro všechny obory a nad původní program ještě dále účast jiných veřejných činitelů, jež jsme k výstavě pozvali, tak zejména parlament a všechna ostatní ministerstva, město Prahu, zemi Moravu a město Brno. Zájem o výstavu naši vzrůstal a přihlásili se nám další účastníci, kteří nám pomáhali doplňovati program: Radiojournal, obranné jednoty, zahradníci, zejména pak elektrotechnický statek. Účast obchodnictva a živnostnictva zorganisovaly Brněnské výstavní trhy, jež za pomoci ministerstva obchodu vystavěly velký obchodní pavilon a postaraly se také o zábavní park.

Výstava naše by nebyla možná, kdyby nebylo vzácného porozumění a vydatné všestranné podpory naší vlády. Zvláštní zájem věnuje výstavě pan president T. G. Masaryk, který přijal také protektorát výstavy. Také pan ministerský předseda dr. Ant. Švehla i ostatní páni ministři, zejména pan ministr dr. Šrámek, Černý, dr. Engliš, dr. Hodža a dr. Peroutka, vedoucí úředníci ministerští, všichni nám pomáhali. Získali jsme nejen Čechy a Slováky, ale i ostatní národnosti, v první řadě Němce, přesvědčivše je, že běží nám poctivě o to, abychom předvedli v ušlechtilém závodění výsledky duševní práce za poslední desítiletí nás všech, již žijeme na půdě tohoto státu.

Výstava naše jest dílem mnoha lidí, v radostném souladu pracujících činitelů brněnských, podporovaných účinně z Prahy, i velkým počtem pracovníků ve všech městech republiky.

Nechť jest naše výstava důstojnou přehlídkou výsledků kulturní práce u nás, která, jak jsme přesvědčeni, může býti mladému státu našemu ke cti, všem, kdož ji vykonali, k chloubě, těm pak, kdož ji navštíví, k poučení a povzbuzení, a všem vespolek radostnou příležitost k oslavě prvního desítiletí našeho státu.

PROTEKTOR:

DR. TOMÁŠ G. MASARYK

PRESIDENT REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

ČESTNÉ PŘEDSEDNICTVÍ:

Dr. Antonín Švehla, předseda ministerské rady

Msgre Dr. Jan Šrámek, náměstek předsedy vlády, ministr sociální péče

Dr. Eduard Beneš, ministr věcí zahraničních

Jan Černý, ministr vnitra a správce ministerstva pro zásobování lidu

František Udržal, ministr Národní obrany

Dr. Milan Hodža, ministr školství a národní osvěty

Dr. Karel Engliš, ministr financí

Dr. Frant. Jan Nosek, ministr pošt a telegrafů

Josef Václav Najman, ministr železnic

Dr. Otakar Srdínko, ministr zemědělství

Dr. Robert Mayr-Harting, ministr spravedlnosti

Dr. František Spina, ministr veřejných prací

Dr. Marek Gažík, ministr pro sjednocení zákonů a organisace správy

Dr. Josef Tiso, ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy

Ing. Ladislav Novák, ministr průmyslu, obchodu a živností.

VÝSTAVNÍ VÝBOR:

A. Předsednictvo:

Předseda.

Dr. Ladislav PLUHAŘ, předseda zemského výboru, advokát, Brno.

Místopředsedové.

Arch. Ing. Vinzez BAIER, profesor něm. vysoké školy technické, Brno.
Otakar DOKUPIL, odborový přednosta ministerstva obchodu, Praha.
Otakar FROMM, vicepresident Obch. a živn. komory, předseda Obch. Jedn. Čs., Opava.
Ing. Vojtěch KOVÁŘÍK, vládní rada, přednosta Státního stavebního úřadu, Brno.
Jan MÁŠA, vrchní zemědělský rada, I. náměstek starosty, Brno.
Dr. Frant. MATOUŠ-MALBOHAN, odborový přednosta ministerstva školství, Praha.
Rudolf MLČOCH, president Obchodní a živnostenské komory, poslanec, Olomouc.
Ing. Josef NEDVĚD, odborový rada ministerstva veřejných prací, Praha.
Arch. Arthur PAYR, prorektor německé vysoké školy technické, Praha.
Jindřich PETR, president Obchodní a živnostenské komory, Brno.
Alois PIŽL, odborový přednosta ministerstva školství, Praha.
Ing. Friedrich SCHERB, president Obch. a živnostenské komory, Cheb.
Kornel STODOLA, senátor, president Obchodní a živnostenské komory, Bratislava.
Dr. Josef ŠKULTÉTY, prof. Komenského university, Bratislava.
Karel TOMEŠ, starosta zemského hlavního města Brna.
Dr. Zdeněk WIRTH, odborový přednosta ministerstva školství, Praha.

Generální jednatel.

Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obchodní a živnostenské komory, Brno.

Jednatelé.

Dr. Em. SOUKUP, vrchní zemský rada, ředitel Úřadu na zvelebování živností, Brno.
Franz KUBELKA, vrchní zemský rada, Brno.
Dr. Vladimír ÚLEHLA, profesor Masarykovy university, Brno.

Pokladník.

Václav DRESLER, vicepresident Obchodní a živnostenské komory, místopředseda Obch. Jedn. Čs., Brno.

B. Užší ústřední výbor:

a) Předsednictvo.

b) Členové.

Ing. František BERAN, ředitel české státní průmyslové školy, Brno.
Ing. Jan ČAPEK, vrchní stavební rada státního stavebního úřadu, Brno.
Dr. P. M. HAŠKOVEC, profesor Masarykovy university, Brno.
Vladimír HATLÁK, zemský živnostenský rada, Brno.
Emanuel HRBEK, profesor školy pro umělecká řemesla, Brno.
František JIŘÍČEK, okresní školní inspektor, Brno.
Alfred KOLBEN, ředitel německé státní průmyslové školy, Brno.
Václav KOMÁREK, zemský školní inspektor, Brno.
František KOUBA, zemský školní inspektor, Brno.
Jan KUNC, ředitel státní hudební a dramatické konservatoře, Brno.
Ing. Karel MIKEŠ, vrchní zemský stavební rada, Brno.
Rudolf NEUHÖFER, ministerský rada v ministerstvu školství, Praha.
František NEUMANN, ředitel Národního divadla, Brno.
Arch. V. OPPENHEIMER, profesor školy pro umělecká řemesla, Brno.
Dr. František POSPÍŠIL, kustod Moravského zemského musea, Brno.
Ing. Ladislav SEYFERT, vrchní zemský komisař, Brno.
Arch. Ing. Stanislav SOCHOR, ředitel Umělecko-průmyslového musea, Brno.
Ing. Antonín STACH, státní zemědělský inspektor, Brno.
Václav ŠTECH, spisovatel, Brno.

Arch. Jan VANĚK, ředitel Stavební a bytové spol., Brno.
Ing. Bohumil VLČEK, profesor české vysoké školy technické, Brno.
Dr. Josef WOLDŘICH, profesor Masarykovy university, Brno.
Oskar ZÁBRŠ, vrchní zemědělský rada, Brno.

C. Širší ústřední výbor.

a) Předsednictvo.

b) Užší ústřední výbor.

c) Členové.

Dr. Jan BEČKA, rektor vysoké školy zvěrolékařské, Brno.
Jaroslav BENDA, rektor umělecko-průmyslové školy, Praha.
Dr. Karel BERGER, zemský školní inspektor, Brno.
Gustav BÖHM, akademický malíř, Brno.
Dr. Jiří BRDLÍK, rektor Komenského university, Bratislava.
Dr. Ing. František ČUŘÍK, rektor vysoké školy báňské, Příbram.
Julius DORAZIL, president Zemské rady živnostenské, místopředseda Obch. Jedn. Čs., Vyškov.
František DROBNÝ, náměstek předsedy zemského výboru, profesor, Brno.
Dr. Josef DVOŘÁK, ministerský rada ministerstva školství, Praha.
Vincenc FERDINAND, řídící učitel v Králově Poli.
Bohumil FISCHER, kom. rada, předseda Zemské rady živnostenské, Praha.
František FRANCL, prokurista fy Sandrik, Praha.
Ferdinand FRANZ, úřadující městský radní, Brno.
Ing. Dr. Otto FUCHS, docent německé vys. školy technické, Brno.
Arnošt GROSSMANN, president Obchodní a živnostenské komory, Praha.
Herrmann GRÜNN, městský rada, štábní kapitán, Brno.
Ing. Josef HANUŠ, rektor české vysoké školy technické, Praha.
Dr. Karel HERAIN, knihovník Uměl. prům. musea, Praha.
Dr. Karel HOLÝ, rektor vysoké školy zemědělské, Brno.
Dr. Jiří HORÁK, prof. Masarykovy university, Brno.
Theodor INDRA, předseda něm. odboru Zem. rady živnost., Brno.
Dr. Jan JANÁČEK, ministerský rada ministerstva obchodu, Praha.
Arch. Pavel JANÁK, profesor, předseda Svazu čsl. díla, Praha.

Ing. Štefan JANŠÁK, vlád. rada, šéf stav. odd. ministerstva, Bratislava.
Josef JAROŠ, vicepresident Obch. a živn. komory, Plzeň.
Dr. F. X. JIŘÍK, odborový rada, ředitel Uměl. prům. musea, Praha.
Arch. Dušan JURKOVIČ, vládní rada, Bratislava.
Dr. Jaroslav KALLAB, rektor Masarykovy university, Brno.
Karl KIRCHHOF, president Obch. a živn. kom., Liberec.
Ing. Josef KONŠEL, profesor vysoké školy zemědělské, Brno.
Julius KOPEČEK, přísedící zemského výboru, odbor. učitel, Brno.
Alois V. KOŽÍŠEK, vrchní kancelářský rada, redaktor, Brno.
Robert KUDLA, komerční a kom. rada, obchodník, Brno.
Dr. Em. KUSÝ-DÚBRAV, odborový předseda min. obchodu, Praha.
František KYSELKA, městský rada, předseda Zem. ústř. včel. spolků, Brno.
Hubert LAMPLOTA, komerční a kom. rada, starosta Obch. Jedn. Čs., obchodník, Brno.
Čeněk LANDA, úřadující městský rada, Brno.
Theodor LIEBIG, velkoprůmyslník, president Něm. text. svazu, Liberec.
Alfred LÖW-BEER, vicepresident Obch. a živn. komory, Brno.
Leopold LUSTIG, továrník, komorní rada, Brno.
Karl MACK, rektor německé vysoké školy technické, Praha.
Ing. Dr. Boh. MAŘÍK, předseda Ústředního svazu čs. prům., Praha.
Antonín MAŠLAŇ, tajemník Svazu stolařů, Brno.
Dr. Jindřich MATIEGKA, profesor Karlovy university, Praha.
Alfons MUCHA, akademický malíř, Praha.
Vratislav NECHLEBA, rektor Akademie výtvar. umění, Praha.
Dr. Lubor NIEDERLE, rektor Karlovy university, Praha.
Vítězslav NOVÁK, rektor státní hudební konservatoře, Praha.
Otakar NOVOTNÝ, architekt, Praha.
Josef PASTYŘÍK, senátor, předseda čs. odb. Zem. rady živn., Hulín.
Viliám PAULINY, president Obchod. a průmysl. komory, Báňská Bystrica.
Jan PAVLÍK, městský rada, Brno.
Josef PEŇÁZ, přísedící zem. výboru, rolník, Brno.
Edmund PIPAL, přísedící zem. výboru, Brno.
Bedřich POSPÍŠIL, profesor IV. české státní reálky, Brno.
Josef RŮŽIČKA, profesor žen. učitel. ústavu, Brno.
Dr. Osvald RICHTER, rektor něm. vysoké školy techn., Brno.
Antonín SOTOLÁŘ, přísedící zemského výboru, Brno.
Dr. Stanislav SOUČEK, profesor Masarykovy university, Brno.
Dr. Ludwig STEPHINGER, prof. něm. vys. školy techn., Brno.

Viktor STOUPAL, přísedící zemského výboru, tajemník, Brno.
Gustav ŠIMEK, předseda Stát. ústavu na zveleb. živností, Turčiansky Svätý Martin.
Ing. Karel ŠIMEK, rektor české vysoké školy technické, Brno.
František ŠPAČEK, městský rada, předseda Společenstva klempířů, Brno.
A. M. ŠPERA, náměstek předsedy zem. výboru, redaktor, Brno.
Franz THIELE, profesor Akademie výtvarných umění, Praha.
Ing. J. VALEČKA, ministerský rada min. školství, Praha.
Ing. Jos. VRBA, v. min. komisař ministerstva školství, Praha.
Rudolf WALTER, šéf činohry Národního divadla, Brno.
Dr. Frant. WEYR, prof. Masarykovy university, předseda Kuratoria Národního divadla, Brno.
Johann ZDRAŽIL, městský rada, sekretář, Brno.
Ota ZÍTEK, dramaturg opery Národního divadla, Brno.

D. Ústřední komise.

a) Hospodářská komise.

Předseda: Karel TOMEŠ, starosta města.
Místopředseda: Anton JELINEK, náměstek starosty, stavitel.
Jednatel: Hubert LAMPLOTA, komerční rada.
Členové: Ph. Mg. František BOHANES, velkoobchodník.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Jan MÁŠA, náměstek starosty.
František ŠPAČEK, městský rada.
Dr. Vladimír ÚLEHLA, profesor Masarykovy university.

b) Finanční komise.

Předseda: Václav DRESLER, vicepresident Obchodní komory.
Místopředseda: Gabriel KUBELKA, ředitel čes. obch. akademie.
Pokladník: Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Členové: Dr. Jiří HRONEC, profesor české vys. školy technické.
Emil HRUBÝ, vládní rada, přednosta berní správy.
Robert KUDLA, komerční rada, člen železniční rady.
Čeněk LANDA, úřadující městský rada.
Dr. Vladimír ÚLEHLA, profesor Masarykovy university.

c) Propagační komise.

Předseda: Otakar KLUSÁČEK, redaktor Lidových novin.
Členové: Mg. Ph. František BOHANES, velkoobchodník.
Dr. Jan FULÍK, tajemník Zemědělské jednoty.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Jaroslav KLIMEŠ, továrník.
Franz KUBELKA, vrchní zemský rada.
Ing. K. M. PASPA, sekretář výstavního výboru pro vědu.
Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Ing. Ladislav SEYFERT, vrchní zemský komisař.
Dr. František ŠELEPA, šéfredaktor Lidových novin.
Silvestr VODA, velkoobchodník, Královo Pole.

d) Vítací komise.

Předseda: J. MÁŠA, zem. rada a I. náměstek starosty města Brna.
Členové: P. M. HAŠKOVEC, prof. Masaryk. univ., Brno.
Dr. J. CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. a živnost. komory, Brno.
Plk. KOCOUREK, zem. voj. velitelství, Brno.
Ing. arch. Jiří KROHA, prof. čes. vys. šk. techn., Brno.
Dr. J. KŘÍŽENECKÝ, docent vys. šk. zeměděl., Brno.
Dr. Fr. MATOUŠ-MALBOHAN, odborový přednosta min. škol., Praha.
Dr. Ing. A. SEMERÁD, prof. čes. vys. šk. tech., Brno.
Dr. Š. SOUDEK, docent vys. školy zemědělské, Brno.
Dr. Ing. R. TRNKA, prof. vys. šk. zeměděl., Brno.
Dr. V. ÚLEHLA, prof. Masarykovy univ., Brno.
Ing. B. VLČEK, profesor čes. vys. školy technické, Brno.

e) Osobní komise.

Předseda: Dr. V. ÚLEHLA, prof. Masarykovy university.
Členové: Dr. J. CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
G. KUBELKA, ředitel obchodní akademie.
J. MÁŠA, zem. rada a I. náměstek starosty města Brna.
L. ŘEHÁČEK, komerční rada.

f) Sjezdová komise.

Předseda: Josef VALA, konsulent Zemské živnostenské rady.
Místopředseda: Robert KUDLA, komerční rada.

Členové: Ing. František BERAN, ředitel čes. státní prům. školy.
Dr. Karel MRÁZEK, okresní školní inspektor.
Frant. RŮŽIČKA. profesor učitelského ústavu.

g) Ubytovací komise;

Předseda: Čeněk LANDA, úřadující městský rada.
Členové: Ing. Frant. BERAN, ředitel Státní průmyslové školy.
Emil HLOUŠEK, ředitel měšťanské školy.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Gabriel KUBELKA, ředitel obchodní akademie.
Ing. Stanislav LINHART, vrchní technický rada.
Josef RŮŽIČKA, profesor učitelského ústavu.
Rostislav VALOUŠEK, městský revident.
Josef WEISS, vrchní inspektor státních drah.
František VÍTEK, odborný učitel měšťanské školy.

h) Dopravní komise.

Předseda: Ing. Aug. KŘÍŽEK, ministerský rada min. železnic.
Jednatel: Josef WEISS, vrchní inspektor státních drah.
Členové: Ing. Frant. BERAN, ředitel státní průmyslové školy.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Václav KOMÁREK, zemský školní inspektor.
Ing. Stanislav LINHART, vrchní technický rada.
Tobiáš NOVOTNÝ, vrchní inspektor státních drah.
Josef RŮŽIČKA, profesor učitelského ústavu.
Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Karel VOJTKA, vrchní inspektor státních drah.

ch) Reklamní komise.

Předseda: MgPh. František BOHANES, velkoobchodník.
Místopředseda: Jaroslav KLIMEŠ, továrník.
Jednatel: Frant. V. VANÍČEK, ředitel Obch. Jednoty Čs.
Členové: Josef ČERMÁK, obchodník s pán. klobouky.
Václav DRESLER, vicepresident Obch. komory.
Josef CHLÁDEK, majetník továrny na výrobu »Alpy«.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Robert KUDLA, komerční rada.
Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Ing. Ladislav SEYFERT, vrchní zemský komisař.
Ladislav SVOBODA, kom. rada, obchodník.
Frant. ŠPAČEK, městský rada, klempíř.

i) Komise katalogová.

Předseda: Karel TOMEŠ, starosta města, vrchní účetní rada.
Členové: Dr. Karel ABSOLON, profesor Karlovy university.
Ing. Frant. BERAN, ředitel stát. prům. školy.
Vladimír HATLÁK, zemský živnostenský rada.
Dr. P. M. HAŠKOVEC, prof. Masarykovy university.
Em. HRBEK, profesor školy pro umělecká řemesla.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.
Václav KOMÁREK, zemský školní inspektor.
František KOUBA, zemský školní inspektor.
Ing. Frant. NEDVĚDICKÝ, vrchní stavební rada.
Josef NERAD, zahradní architekt.
Arch. V. OPPENHEIMER, prof. školy pro uměl. řemesla.
Dr. Ladislav PALLIER, sekretář Národní rady čs.
Gustav PODBRDSKÝ, rada zemského výboru.
Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Ant. SLAVÍK, ředitel Radiojournalu.
Jan ZEMAN, stavitel.
Redakce katalogu: Dr. Vlad. ÚLEHLA, prof. Masaryk. university.
Jaroslav B. SVRČEK, redaktor.
Frant. V. VANÍČEK, ředitel Obch. Jednoty.

j) Filmová komise.

Předseda: Dr. Jan BĚLEHRÁDEK, prof. Masarykovy university.
Místopředseda: Dr. Vlad. ÚLEHLA, prof. Masarykovy university.
Členové: Václav DRESLER, vicepresident Obch. komory.
Ing. Dr. Otto FUCHS, docent něm. vys. školy techn.
Dr. P. M. HAŠKOVEC, profesor Masarykovy university.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. a živn. komory.
Dr. Otakar VODRÁŽKA, profesor vys. školy zemědělské.
Ing. Vojtěch KOVAŘÍK, vládní rada.
Ing. K. M. PASPA, sekretář výboru pro vědu.
K. PEČENÝ, ředitel Elektažurnálu, Praha.

k) Komise pro zahradnictví.

Předseda: František PÍŠA, zahradník, Mokrá Hora.
Jednatel: Dr. Jindřich MAYER, vicesekretář Obchodní a živnostenské komory v Brně.

Členové: Josef RULL, ředitel městské zahradní správy.
Bedřich HRUDA, zahradník.
B. F. JULÍNEK, obchodní velkozahradnictví, Jedovnice.
Emil DOKOUPIL, závod zahradnický, Velké Opatovice.
Gustav RIEDL, velkostatkář a majitel zahradnictví, Borotín.
Rudolf JADRNÍČEK, zahradnictví, Fryšták.

Úřednictvo: arch. Josef NERAD, Brno-Řečkovice.
Anna WEBEROVÁ, úřednice Obchodní komory v Brně.

l) Výbor výstavní loterie.

Předseda: Dr. Karel MRÁZEK, okresní školní inspektor.
Místopředseda: Ing. Frant. BERAN, ředitel státní průmysl. školy.
Jednatel: Robert KUDLA, komerční rada.
Pokladník: Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada.
Zástupce finanční správy: Dr. Ant. STEJSKAL, vrchní fin. komisař.
Poradní sbor: Václav DRESLER, president Obchodní komory.
Ferdinand FRANZ, úřadující městský radní.
Ing. Čeněk HLAVINKA, profesor techniky.
Franz KUBELKA, vrchní zemský rada.
Hubert LAMPLOTA, velkoobchodník.
Čeněk LANDA, úřadující městský radní.
Antonín PÁRAL, ředitel pojišťovny.
Dr. Em. SOUKUP, vrchní zemský rada.
František ŠPAČEK, městský rada.

E. Ústřední kancelář.

Leopold ZWACH, ředitel kanceláře, profesor obchodní akademie.
Stanislav ŠMEHLÍK, tajemník Brněnských výstavních trhů.
Arnošt URBAN, inspektor Obchodní a živnostenské komory a ředitel propagační kanceláře.
Jaroslav REJZEK, redaktor Lidových novin, šéf tiskové kanceláře.
Eduard VALENTA, redaktor Lidových novin a šéf rozhlas. služby.

AKCIOVÁ VÝSTAVNÍ SPOLEČNOST V BRNĚ.

Představenstvem společnosti po smyslu zákona jest správní rada o 12 členech, a to 4 jmenovaných státní správou, 4 jmenovaných zemským výborem moravským, 2 jmenovaných městem Brnem a 2 zvolených ostatními akcionáři na řádné valné hromadě.

Za členy správní rady, jakožto zákonného představenstva byli jmenováni:

a) Státní správou:

Dr. Jan JANÁČEK, minister. rada v ministerstvu obchodu.
Ing. Vojtěch KOVAŘÍK, vládní rada a přednosta technického oddělení.
Ing. Dr. P. PROKEŠ, odborný rada v ministerstvu zemědělství.
Emil HRUBÝ, vládní rada.

b) Moravským zemským výborem:

Dr. Ladislav PLUHAŘ, předseda zemského výboru.
František DROBNÝ, náměstek předsedy zemského výboru.
Viktor STOUPAL, přísedící zemského výboru.
Dr. Wilhelm FREISSLER, přísedící zemského výboru.

c) Městem Brnem:

Karel TOMEŠ, starosta města, zem. vrch. účetní rada.
Jan MÁŠA, I. náměstek starosty, vrchní zemědělský rada.

d) Ustavující valnou hromadou byli zvoleni:

Václav DRESLER, předseda B. V. T., vicepresident Obchodní komory.
Dr. Jan ROZKOŠNÝ, předseda zemědělské rady, senátor.
Prokurista: Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. komory.

Dozorčí rada:

Předseda: Dr. Karel NOVOTNÝ, advokát, člen městské rady v Brně.
Členové: Frant. HONSA, vládní rada, přednosta berní správy v Brně.
Dr. Adolf OTTIS, ministerský rada v Praze.
Jindřich PETR, president Obchodní a živnostenské komory v Brně.
Antonín SOTOLÁŘ, přísedící zemského výboru v Brně.
Dr. Em. SOUKOP, vrchní zemský rada, ředitel Úřadu pro zvelebování živností v Brně.

VÝSTAVNÍ ODBORY.

Národní školství.

Předseda: Vrchní škol. rada Václav KOMÁREK, zem. škol. inspektor.
Místopředsedové: Vrchní školní rada Otakar HANUŠ, zem. škol. inspektor.
Vládní rada Dr. Karel BERGER, zemský školní inspektor.
Jednatel a pokladník: Okresní školní inspektor František JIŘÍČEK, přidělený zemské školní radě v Brně.
Předseda pedagogického odboru: Josef MRKOS, okresní školní inspektor v Brně-městě.
» statistického odboru: Osvald BARÁČEK, okresní školní inspektor v Hustopečích.
» odboru pro budovy školní a jejich zařízení: architekt Jan VELEK, profesor průmyslové školy v Brně-Král. Poli.
» filmového odboru: Antonín VOTAVA, okresní školní inspektor pro Brno-venkov.

Střední školství.

Za ministerstvo školství a národní osvěty:
Rudolf NEUHÖFER, ministerský rada, předseda;
Dr. Antonín HRADIL, odborový rada, zástupce.

Za zemskou školní radu moravskou:
vrchní školní rada František KOUBA, zemský školní inspektor, člen;
vrchní školní rada František ŽLÁBEK, zemský školní inspektor, náhradník.

Za brněnský odbor Ústředního spolku čsl. profesorů:
Josef POKORA, profesor II. české státní reálky;
Bedřich POSPÍŠIL, profesor IV. české státní reálky;
Josef RŮŽIČKA, profesor stát. žen. ústavu učitelského.

Za brněnskou župu spolku Reichsverband deutscher Mittelschullehrer:
František ČASA, profesor německé zemské reálky.

Kooptací doplněn výbor profesorem stát. reálky v Praze III. a členem zemské školní rady v Praze Dr. Mikulášem ŠMOKEM

za Ústřední spolek čsl. profesorů v Praze, Josefem KOVÁŘEM, profesorem čes. měst. dív. reform. reál. gymnasia v Brně a Josefem KRČOU, profesorem III. čes. stát. reálky v Brně-Husovicích.

Architektonickou úpravu exposice vypracoval profesor Růžička, dodaný statistický materiál zpracoval profesor Pospíšil, jeho návrhy provedli profesoři Pokora a Růžička. Mapy navrhl a provedl profesor Kovář. Prof. Krča delegován do ubytovacího komitétu.

Odborné školství.

Exposici uspořádaly odborné školy pod vedením III. oddělení ministerstva školství a národní osvěty. Školství pokračovací uspořádala moravská zemská rada živnostenská.

Celkovou úpravu exposice odb. školství provedl arch. František Buben, ředitel státní odborné školy, Praha-Žižkov.

Zemědělské školství.

Předseda: Ing. Dr. Eduard REICH, ministerský rada ministerstva zemědělství v Praze.

Místopředseda: Ing. Ant. STACH, státní a zemský inspektor hospodářského školství v Brně.

Sekretář: Ing. Dr. Václav ŠKODA, ministerský komisař ministerstva zemědělství v Praze.

Spolupracovníci: Prof. Martin BEZDĚK, odbor. rada min. zemědělství v Praze.
Prof. František ČVANČARA, zemědělský rada v min. zemědělství v Praze.
Ing. Dr. Otakar HORÁK, odbor. rada min. zemědělství v Praze.
Dr. Adolf KADLEC, vrchní zemský rada zemského výboru v Brně.
Betty KOZÁKOVÁ, státní a zemská inspektorka hospodyňských škol v Praze.
Ing. Frant. KUNZ, státní a zemský inspektor zemědělských škol s vyučovacím jazykem německým v Praze.
Prof. Jan KYNČL, vrchní ministerský komisař min. zemědělství v Praze.
Mořic MICHÁLEK, zemský inspektor hospodářských škol v Čechách, Kukleny.

Dr. Jan MUSIL, vrchní odborný rada českého odboru zemědělské rady pro Čechy v Praze.
Ing. Otakar OERTL, tajemník něm. odboru zemědělské rady pro Čechy v Praze.
Dr. Otakar POMPE, vrchní zemský rada v Praze.
Václav PROCHÁZKA, vrchní odbor. rada ministerstva zemědělství v Praze.
Ing. Augustin SEDLÁČEK, zeměděl. rada zemědělského referátu při civilní správě Podkarpat. Rusi v Užhorodě.
Ing. Jaroslav TRNKA, vrchní ministerský komisař min. zemědělství v Praze.
Ing. Bohumil VLÁČIL, ministerský komisař ministerstva zemědělství v Praze.

Umělecko-průmyslová škola v Praze.

Rektor: Prof. Jaroslav BENDA.
Výstavní komise: Rektor prof. J. BENDA, prof. P. JANÁK, prof. Fr. KYSELA, prof. Dr. V. V. ŠTECH a vrchní komisař Dr. V. DVOŘÁK.

Akademie výtvarných umění v Praze.

1. J. Magn. rektor prof. Vratislav NECHLEBA.
2. Prorektor prof. Max ŠVABINSKÝ.
3. Prof. František THIELE, přednosta speciální školy malířské.
4. Prof. Otakar ŠPANIEL, přednosta speciální školy sochařské a medailerské.
5. Prof. Jakub OBROVSKÝ, přednosta speciální školy malířské.
6. Prof. Dr. Antonín MATĚJČEK, profesor dějin umění.
7. Prof. arch. Josef GOČÁR, přednosta speciální školy architektury.
8. Prof. Otakar NEJEDLÝ, přednosta speciální školy krajinářské.
9. Prof. Bohumil KAFKA, přednosta speciální školy sochařské.
10. Vrchní komisař Viktor KLÍMA, přednosta rektorátní kanceláře.

Věda, duchová a technická kultura a školství vysoké.

I. Akční výbor:

Předseda: Dr. Vlad. ÚLEHLA, prof. Masarykovy university v Brně.
Zástupce předsedy: Dr. J. WOLDŘICH, prof. Masarykovy university v Brně.
Sekretář: Ing. K. M. PASPA, Brno, Kounicova 63.

Členové výboru:

Ing. arch. V. BAIER, prof. německé techniky, Brno.
Dr. A. BLÁHA, prof. Masarykovy university, Brno.
Dr. J. BĚLEHRÁDEK, prof. Masarykovy university, Brno.

Dr. Fr. ČÁDA, prof. Masarykovy university, Brno.
Dr. O. FUCHS, docent německé techniky, Brno.
Dr. P. M. HAŠKOVEC, prof. Masarykovy university, Brno.
Ing. arch. Jiří KROHA, prof. české techniky, Brno.
Ing. J. NEDVĚD, vrchní odborový rada min. veřejných prací, Praha.
Ing. K. RYSKA, prof. české techniky, Brno.
Dr. K. ŠULC, prof. vysoké školy zvěrolékařské, Brno.
Ing. arch. J. SYŘIŠTĚ, prof. české techniky, Brno.
Dr. R. TRNKA, prof. vysoké školy zemědělské, Brno.
Ing. M. URSÍNY, prof. české techniky, Brno.
Ing. B. VLČEK, prof. české techniky, Brno.
Dr. O. VODRÁŽKA, prof. vysoké školy zemědělské, Brno.
Dr. Ing. J. VRBA, odb. rada min. školství, Praha.

Náhradníci:

Ing. Vl. FISCHER, prof. české techniky, Brno.
Dr. J. FREJKA, prof. Masarykovy university, Brno.
Dr. F. FREUDE, doc. německé techniky, Brno.
Dr. J. HRONEC, prof. čes. techniky, Brno.
Dr. O. CHLUP, prof. Masarykovy university, Brno.
Dr. K. KIZLINK, doc. Masarykovy university, Brno.
J. KUNC, ředitel státní konservatoře, Brno.
Dr. Fr. KOLÁČEK, prof. Masarykovy university, Brno.
Ing. J. KONŠEL, prof. vysoké školy zemědělské, Brno.
Dr. Ing. M. TUMLÍŘOVÁ, min. školství, Praha.
Ing. O. VELETOVSKÝ, prof. čes. techniky, Brno.
Dr. WEYRICH, prof. německé techniky, Brno.
Dr. J. ZAVADIL, prof. vysoké školy technické, Brno.

Výstavní jury:

Ing. arch. Jiří KROHA, profesor české techniky, Brno.
Ing. J. NEDVĚD, vrch. odborový rada min. veřej. prací, Praha.
Dr. Vl. ÚLEHLA, profesor Masarykovy university, Brno.

Rozhodčí komise:

Dr. J. CHYLÍK, gen. tajemník Obchodní a živnost. komory, Brno.
Dr. Fr. MATOUŠ-MALBOHAN, odborový přednosta min. školství, IV. odbor, Praha.
Dr. Z. WIRTH, odb. přednosta min. školství, V. odb., Praha.

II. Redakční rada:

1. Presidium:

Předseda: odborový přednosta Dr. Fr. MATOUŠ-MALBOHAN.
Projektant: Ing. arch. prof. Jiří KROHA.
I. sekretář: prof. Dr. Vladimír ÚLEHLA.
II. sekretář: Ing. K. M. PASPA.

2. Užší redakční rada:

1. Presidium.
2. Akční redaktoři oddílu A.—D.: prof. Dr. K. ŠULC,
odbor. rada Ing. J. NEDVĚD.
prof. Dr. F. ČÁDA.
prof. Dr. P. M. HAŠKOVEC.
Akční sekretáři oddílu A.—D.: prof. Dr. J. BĚLEHRÁDEK.
prof. Dr. J. FREJKA.
doc. Dr. KIZLINK.

3. Širší redakční rada.

1. Presidium.

2. Užší redakční rada.

3. Zástupci vysokých škol:

Karlova universita v Praze: prof. Dr. J. MATIEGKA, Praha II., Albertov 6, prof. Dr. V. VOJTĚCH, Praha II., U Karlova 5.
Masarykova universita v Brně: prof. Dr. A. TRÝB, Brno, zemská nemocnice.
Komenského universita v Bratislavě: prof. OREL, Bratislava, Kapitulská 5.
Německá universita v Praze: prof. Dr. BIEDL, Praha II., 1965, prof. Dr. Fritz KNOLL, Praha II., 1965.
Vysoká škola zemědělská v Brně: prof. Dr. O. VODRÁŽKA, vys. škola zemědělská, Brno, Černá pole.
Vysoká škola zvěrolékařská v Brně: prof. Dr. O. HYKEŠ, Brno, Pražská 69.
Česká vysoká škola technická v Brně: prof. Ing. K. RYSKA, Brno, Veveří 95.
České vys. učení technické v Praze: prof. Dr. A. AUSOBSKÝ, Praha I., Náprstkova 6.
Německá technika v Praze: prof. Dr. Julius FIEDLER, Praha-Smíchov, Nábřeží legií 21.
Německá technika v Brně: prof. arch. V. BAIER, Brno, Komenského náměstí 2.

4. Zástupci ministerstev a samostatných vystavovatelů:

Ministerstvo školství a národní osvěty:
odborový přednosta Dr. MATOUŠ-MALBOHAN, IV. odbor, Karmelitská,

odborový rada Dr. Ing. J. VRBA, IV. odbor, Karmelitská.
Ing. Dr. M. TUMLÍŘOVÁ, IV. odbor, Karmelitská.
odborový přednosta Dr. Z. WIRTH, V. odbor, Nostitcův palác.
vrch. min. komisař J. HEJMAN, sekce S. Karmelitská.

Ministerstvo veřejných prací:

vrch. rada Ing. J. NEDVĚD, Praha XVI., Presslova 6,
vrch. rada Ing. H. BEROUNSKÝ, Praha XVI., Presslova 6.,
vrch. rada Ing. KOBZA, Praha XVI., Presslova 6,
vrch. stav. rada Ing. Adolf JANOUŠEK, Presslova 6,
vrch. techn. kom. Ing. PETRÁŇ, Praha XVI., Presslova 6.

Ministerstvo pošt a telegrafů:

pres. pošt a telegrafů Fr. BARVIČ, Smíchov, Holečkova 36,
vrch. rada Dr. KADEŘÁBEK,
rada pošt. ředitelství Dr. LINDNER,
řed. Ing. V. REKTORYS, Praha X., Štrosmayerova 3,
jako zást. Společnosti pro stavbu dál. kabelů.

Ministerstvo železnic, Praha I., Dlážděná 5:

pres. státních drah v Brně Ing. V. POKORNÝ,
min. rada Dr. J. HONDL,
odb. rada Ing. Fr. ZAPLETAL.

Ministerstvo zdravotnictví, Praha XVI., Zborovská:

vrch. zdrav. rada Dr. K. DRIML.

Ministerstvo zahraničí: Praha IV., Hrad:

min. rada Ing. J. VODSEDÁLEK,
min. rada Dr. O. BUTTER.

Ministerstvo sociální péče, Praha II., Palackého náměstí:

vrch. min. komisař Dr. Jul. SANDTNER,
vrch. odb. rada Dr. V. NEDOMA,
Dr. J. BLAHA, vrchní komisař,
Josef KETTNER, vrchní tajemník.

Ministerstvo financí, Praha I., Husova 20:

vrch. fin. rada Ing. J. HAJNÝ.

Ministerstvo vnitra:

odborový přednosta Dr. J. SOBOTKA.

Ředitelství státních lesů a statků:

gen. řed. Ing. Dr. ŠIMAN,
gen. místoředitel Ing. O. ČERMÁK.

Státní úřad pozemkový, Praha II., Václavské náměstí:

president Dr. J. VOŽENÍLEK,

odb. rada Ing. J. PAVEL,
odborový přednosta Ing. ŠPITALSKÝ.

Český zemský výbor, Praha III., Tomášská č. 15:
přísedící B. NOVÁK, rolník v Přistoupimi u Č. Brodu,
Ing. arch. J. FIALA, zem. techn. odděl. zem. správního výboru, Praha III., Malostranské náměstí.

Státní výzkumné ústavy zemědělské, Praha II., Václavské náměstí:
odborový přednosta prof. Dr. Ing. J. JELÍNEK.

Svaz majitelů dolů, Praha XII., Mírové náměstí 19:
gen. sekretář Dr. Ing. J. PETERS.

Ústřední spolek cukrovarníků, Praha II., Havlíčkovo nám. 32:
tajemník J. ZEMAN.

Ministerstvo zemědělství, Praha II., Jungmannova ulice:
odbor. šéf Dr. J. MILER,
odborový přednosta Al. GERSTENKORN,
odborový přednosta Ing. Václav WEGER,
min. rada Dr. Ing. E. REICH.

Škodovy závody v Plzni:
ředitel Dr. KŘÍŽ,
Dr. Ing. Milan KRONDL.

5. Skupinoví a odboroví redaktoři:

1. Dr. K. ABSOLON, prof. Karlovy university v Praze, Brno.
2. Ing. A. AUSOBSKÝ, prof. čes. vys. školy techn., Praha II., Marykovo nábřeží 2.
3. Dr. Fr. BERGMANN, Brno, Zemská a universitní knihovna.
4. Ing. H. BEROUNSKÝ, odbor. rada min. veř. prací, Praha XVI.
5. Arch. V. BAIER, prof. něm. techniky, Brno.
6. Dr. I. A. BLÁHA, prof. Masarykovy univ., Brno-Král. Pole, Palackého 14.
7. Dr. Ing. V. BUBENÍK, prof. čes. vys. školy technické, Brno, Veveří 95.
8. Dr. O. BUTTER, odbor. rada min. zahraničí, Dejvice, Srbská 7.
9. Dr. L. ČERVINKA, Kojetín n. Hanou, nebo Brno, Zelný trh 8.
10. Dr. E. DOSTÁL, prof. Masarykovy university, Brno, Falkensteinerova 14.
11. Dr. L. DRASTICH, Brno, Údolní 73.
12. Dr. K. DRIML, Brno, Zemská správa politická.
13. Jos. FALTA, redaktor Ruchu, Brno, Masarykova 25.
14. Dr. O. FUCHS, doc. něm. vys. školy technické, Brno, Beethovenova 4.

15. Dr. Quido GLÜCK, prof., Brno, Akademická 1.
16. Dr. J. GLÜCKLICH, prof. Masarykovy university, Brno, Falkensteinerova 14.
17. Dr. A. GREGOR, prof., Brno, Augustinská 11.
18. Dr. A. GREGOR, komisař stát. ústavu meteorologického, Praha II., U Karlova 3.
19. Prof. J. HEJMAN, min. komisař, Praha III., Karmelitská, min. školství.
20. Dr. J. HELFERT, ředitel Zemského musea, Brno, Zelný trh.
21. Dr. F. HRUBÝ, ředitel Zemského archivu, Brno, Zemský dům II.
22. A. HUMPOLÍK, odbor. učitel, Brno-Královo Pole, Palackého 28.
23. O. V. HYKEŠ, prof. vys. školy zvěrolékařské, Brno, Pražská 69.
24. Dr. H. ILTIS, doc. německé techniky, Brno, Liliová 13.
25. Dr. Ing. KARLÍK, vrch. báňský insp., Oslavany.
26. Ing. F. KAROLLUS, prof., Brno, Smetanova 30.
27. Dr. B. KLADIVO, prof. čes. vys. školy techn., Brno, Veveří 95.
28. Dr. G. KNÖPFER, soukromý docent, Brno, Falkensteinerova 11.
29. Plk. KOCOUREK, zemské vojenské velitelství, Brno, Kobližná 4.
30. Dr. F. KOLÁČEK, prof. Masarykovy univ., Brno, Kounicova 38.
31. Dr. F. KRÁL, prof. vys. školy zvěrolékařské, Brno, Pražská 69.
32. Dr. Ing. V. KUBELKA, prof. čes. vys. školy technické, Brno, Za úvozem.
33. J. KUNC, ředitel stát. konservatoře, Brno, Kounicova 30.
34. Dr. Ing. arch. A. LIEBSCHER, prof. čes. vys. školy technické, Brno, Kounicova 34.
35. Dr. V. MAGER, primář, Brno, Údolní 10.
36. Dr. J. MALÝ, doc. Karlovy univ., Praha II., Albertov 6.
37. Dr. J. MATIEGKA, prof. Karlovy univ., Praha II., Albertov 6.
38. Dr. A. MRÁZEK, odbor. učitel, Blansko.
39. Dr. F. MOHR, prof. německé vys. školy technické, Brno, Komenského nám. 2.
40. Dr. F. NÁBĚLEK, doc. Masarykovy univ., Brno, Kounicova 63.
41. K. NAGY, senior, Vanovice.
42. Ing. J. OSOLSOBĚ, řed. Západomor. elektráren, Brno, Nová 36.
43. Dr. E. PÍŠEK, prof. čes. vys. školy techn., Brno, Veveří 95.
44. Dr. A. PREIBSCH, Brno, Radniční 11.
45. Dr. F. POSPÍŠIL, Brno, Zemské museum.
46. E. PURGHARD, šéfredaktor, Praha-Hrad, min. zahraničí III.
47. Dr. J. ROČEK, prof. Masarykovy univ., Brno, Údolní 73.
48. Dr. V. ROSICKÝ, prof. Masarykovy univ., Brno, Kounicova 63.
49. Dr. M. ROSTOHAR, prof. Masarykovy univ., Brno, Sirotčí.
50. Ing. K. RYSKA, prof. vys. školy technické, Brno, Veveří 95.
51. Dr. Ing. V. SACH, ředitel Polygrafie, Brno, Veveří 39.

52. H. SÁŇKA, prof. gymnasia, Brno, Legionářská.
53. Dr. Ing. A. SEMERÁD, prof. čes. vys. školy technické, Brno, Veveří 95.
54. Ing. V. SEYFERT, Brno, Veveří 5.
55. K. SCHIRMEISEN, ředitel, Brno, Špilberská 1.
56. Dr. A. SCHOCKLITSCH, prof. něm. vys. školy techn., Brno, Komenského nám. 2.
57. Ing. A. SMRČEK, prof. čes. vys. školy techn., Brno, Veveří 95.
58. Dr. S. SOUDEK, doc. vys. školy zemědělské, Brno, Černá pole.
59. Dr. V. SUK, prof. Masaryk. univ., Brno, Kounicova 38.
60. Dr. A. TACHECÍ, vrch. rada st. drah, Brno, Falkensteinerova 14.
61. Dr. Ing. A. TICHÝ, prof. čes. vys. školy zemědělské, Brno, Černá pole.
62. Dr. R. TRNKA, prof. vys. školy zemědělské, Brno, Černá pole.
63. Dr. A. TRÝB, prof. Masarykovy univ., Zemská nemocnice, Pekařská 55, Brno.
64. Dr. J. TVRDÝ, prof. Komenského university, Brno, Lipová 8.
65. Dr. B. VÁCLAVEK, Brno, Zemská univ. knihovna.
66. P. VÁŠA, redaktor Lidových novin, Brno, Česká.
67. A. E. VAŠEK, prof. reálky, Brno, Kotlářská 7.
68. J. VAŠÍČEK, šéfredaktor, Brno, Kiosk 7.
69. Ing. O. VELETOVSKÝ, prof. české vysoké školy technické, Brno, Veveří 95.
70. Dr. J. VELÍŠEK, doc. české vys. školy techn., Brno, Falkensteinerova 91.
71. Ing. B. VLČEK, prof. české vys. školy techn., Brno, Veveří 95.
72. Dr. O. VODRÁŽKA, prof. čes. vysoké školy zemědělské, Brno, Černá pole.
73. Dr. Ing. J. VRBA, odbor. rada min. školství, Praha II., Podskalská 49.
74. Dr. Zdeněk WIRTH, sekční šéf min. školství, Praha III., Nosticův palác.
75. Dr. J. WOLDŘICH, prof. Masarykovy university, Brno, Kounicova 63.
76. Ing. Dr. J. ZAVADIL, prof. čes. vys. šk. techn., Brno, Veveří 95.
77. O. ZÍTEK, dramaturg Národního divadla, Brno, Veveří 58.

Umění.

Předseda: Prof. Boh. KAFKA, Akademie výtvar. umění v Praze.
Místopředsedové: Akad. malíř Roman HAVELKA, Praha.
Prof. Viktor OPPENHEIMER, arch. a plaketář, Škola uměleckých řemesel v Brně.

Jednatel: Akad. malíř Václav RABAS.
Pokladník: Prof. Josef GOČÁR, Akademie výtvar. umění v Praze.
Tajemník: Dr. Viktor KLÍMA, Praha.
Členové výboru: Akad. malíř Emil FILLA, Praha.
Prof. Fritz KAUSEK, Praha.
Arch. Karel LHOTA, prof. průmysl. školy v Plzni.
Arch. Rudolf SCHOLZE, Liberec.
Akad. malíř Emil SKOVÁNEK, Praha.

Svaz Čs. Díla.

Předseda výstavního výboru: Arch. Pavel JANÁK, prof. umělecko-průmyslové školy v Praze.
Místopředseda výstavního výboru: Dr. F. X. JIŘÍK, řed. Uměleckoprůmyslového musea v Praze.
Předsedové sekcí: instalační: arch. Pavel JANÁK, prof. umělecko-průmyslové školy v Praze;
propagační: E. PURGHART, šéfredaktor ministerstva zahraničních věcí;
finanční: arch. F. KAVALÍR v Praze;
bytové umění: arch. Pavel JANÁK, prof. uměl.-prům. školy v Praze;
knižní umění: J. SCHRÖTER, ředitel v Praze;
textilní: J. JIČÍNSKÝ, řed. Akc. spol. látek kobercových a potahových, dř. A. Klazar v Praze;
sklo a bijouterie: Dr. F. X. JIŘÍK, ředitel Uměl-prům. musea v Praze;
keramické: arch. O. NOVOTNÝ v Praze;
kov: arch. V. LOŽEK v Praze;
kámen: Ing. R. KUBÍČEK, vrchní stav. rada ministerstva veřejných prací;
hraček: Dr. K. HERAIN, vrchní komisař Uměl-průmyslového musea, Praha;
šperků: F. FRANCL, prokurista firmy Sandrik v Praze.
reprodukce a reklamy: Dr. V. V. ŠTECH, prof. umělecko-průmyslové školy, Praha;
divadelní: Dr. St. Mojžíš, min. rada ministerstva školství a národní osvěty;
domácký průmysl: prof. J. Vydra, inspektor v Bratislavě.

Projektanti: Arch. V. LOŽEK v Praze.
Arch. J. HAVLÍČEK v Praze.
Spolupracovníci v instalaci: arch. L. Machoň v Praze.
Arch. F. NOVÁK, prof. školy pro byt. umění v Praze.
Prof. L. SUTNAR, ak. malíř v Praze.

Werkbund.

Werkbund der Deutschen in der Tschechoslowakischen Republik.
Sídlo Liberec.

Předseda: Willy GINZKEY, velkoprůmyslník, Vratislavice nad N.
Místopředseda: Carl KIRCHHOF, předseda obchodní a průmyslové komory v Liberci.
Arch. Ing. Vinzenz BAIER, profesor německé vys. školy technické v Brně.

Deutschmährischer Kunstgewerbebund.
Sídlo: Brno, Na Ponávce 14.

Předseda: Arch. Ing. BAIER, profesor německé vysoké školy technické v Brně.
Místopředseda: Friedrich Rohrer, majitel knihtiskárny v Brně.
Jednatel: akad. malíř Rudolf INDRA, Brno.

Veřejná péče o živnosti a o domácký průmysl.

A. Širší výstavní výbor, oddělení pro veřejnou péči o živnosti.

Předseda: Dr. Jan JANÁČEK, ministerský rada ministerstva pro průmysl, obchod a živnosti.
Místopředseda: Dr. Em. SOUKOP, zem. vrchní rada, ředitel zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.
Referenti: Jan MRÁČEK, architekt zemského úřadu na zvelebování živností v Brně.
Ing. Frant. NEDVĚDICKÝ, zem. vrch. stav. rada českého odboru zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.
Členové: Dr. Miroslav BLAHA, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Plzni.
Inž. Dr. J. ČTYROHÝ, za ústav pro zvelebování živností v Hradci Králové.

Jindřich DAŘILEK, vrchní inspektor německého odboru zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.
Josef DRÄXLER, zemský živnostenský rada německého odboru zem. rady živnostenské v Brně.
Dr. Josef DVOŘÁK, ministerský rada ministerstva pro průmysl, obchod a živnosti.
Inž. Viktor HUCL, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Chebu.
Arch. Boh. KORBEL, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Pardubicích.
Dr. B. KROUPA, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Českých Budějovicích.
Adolf LENHART, vrchní inspektor ústavu pro zvelebování živností v Opavě.
Dr. Karel LICHTENECKER, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Liberci.
Vít PAVLÍK, konsulent zemské rady živnostenské pro Čechy.
Inž. Oto PAPEŽ, náměstek přednosty strojního oddělení ústavu pro zvelebování živností v Praze.
Jos. POSLT, ředitel průmyslového musea v Chrudimi.
Inž. Albert URBAN, ředitel státního ústavu pro zvelebování živností v Turč. Sv. Martině.
Ing. Robert URBAN, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Praze.

B. Výstavní výbor oddělení domáckého uměleckého průmyslu.

Předseda: Dr. Jan JANÁČEK, ministerský rada ministerstva obchodu, průmyslu a živností.
Místopředseda: Dr. Emanuel SOUKOP, zemský vrchní rada, ředitel zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.
Referenti: Vladimír HATLÁK, živnostenský rada českého odboru zemské rady živnostenské v Brně,
Josef DRÄXLER, živnostenský rada německého odboru zemské rady živnostenské v Brně.

C. Instalační výbor.

Předseda: Dr. Jan JANÁČEK, ministerský rada ministerstva pro průmysl, obchod a živnosti.

Místopředseda: Dr. Emanuel Soukop, zemský vrchní rada, ředitel zemského úřadu na zvelebování živností v Brně.

Projektant: Jan MRÁČEK, architekt zemského úřadu na zvelebování živností v Brně.

Referent: Ing. František NEDVĚDICKÝ, zem. vrch. staveb rada českého odboru zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.

Členové: Jindřich DAŘILEK, vrchní inspektor německého odboru zem. úřadu na zvelebování živností v Brně.

Josef DRÄXLER, zemský živnostenský rada německého odboru zem. rady živnostenské v Brně.

Arch. Boh. KORBEL, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Pardubicích.

Dr. Karel LICHTENECKER, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Liberci.

Inž. Ota PAPEŽ, náměstek přednosty strojního oddělení ústavu pro zvelebování živností v Praze.

Inž. Albert URBAN, ředitel ústavu pro zvelebování živností v Turč. Sv. Martině.

Hřbitovní umění.

Vede ústav pro zvelebování živností v Brně.

Stavitelství.

Vede Svaz společenstev stavitelů v ČSR.

Elektrostatek.

Kuratorium:

Předsednictvo:

Ing. Vladimír LIST, prof. české vysoké školy technické, Brno — předseda.

Oskar ZÁBRŠ, vrch. zem. rada, tajemník zem. mor. zemědělské rady, Brno — I. místopředseda.

Ing. Josef ČERNÝ, prof. vysoké školy zemědělské, Brno — II. místopředseda.

Ing. Karel MIKEŠ, vrch. zem. stav. rada zem. stav. úřadu, Brno — pokladník.

Ing. Ladislav SEYFERT, zem. komis. zem. úřadu pro zvelebování živností, Brno — sekretář.

Členové:

Ministerstvo zemědělství, Praha-Vršovice.
Moravský zemský výbor, Brno.
Moravská zemědělská rada.
Elektrotechnický svaz československý, Praha.
Ing. Jul. BEZDĚK, tajemník Zeměděl. jednoty, odb. pro Mor., Brno.
Ing. Sv. DEMELA, místoředitel Západomor. elektráren, Brno.
Dr. K. HOLÝ, rektor vys. školy zemědělské, Brno.
J. HORÁK, zem. rada moravské zemědělské rady, Brno.
Ing. K. HOUDEK, řed. Moravsko-slezské elektrárny, Mor. Ostrava.
Ing. J. JANŮ, řed. Severomoravských elektráren, Zábřeh.
Ing. M. KRÁČMAR, inspektor mor. zemědělské rady, Brno.
Doc. F. MARKUS, ředitel pomologického ústavu, Bohunice.
Městská elektrárna a plynárna, Brno.
Ing. A. NĚMEC, ředitel Středomoravských elektráren, Přerov.
Ing. A. SLADKÝ, zem. rada mor. zemědělské rady v Brně.
Dr. Fr. STANĚK, Brno.
F. SUCHÝ, inspektor mor. zemědělské rady, Brno.
Šéfredaktor J. VAŠÍČEK, Brno.
O. VAŠÍČEK, zem. stavitel mor. zem. stavebního úřadu, Brno.
Dr. Ing. A. WEINER, vrch. ředitel Západomorav. elektráren, Brno.
Prof. F. WENZL, předseda Ústředního svazu hospodář. spol., Brno.

Komise strojně-elektrotechnická:

Předseda: Prof. Josef ČERNÝ.
Členové: místoředitel ZME. Ing. Sv. DEMELA, rada HORÁK, Ing. KRÁČMAR, Ing. SLADKÝ, Dr. T. STANĚK, insp. F. SUCHÝ, Ing. L. SEYFERT.

Kancelář:

Ing. Lad. SEYFERT, sekretář.
Marie HODNÁ, úřednice.

Školní zahrady.

Dr. O. Vodrážka, profesor vysoké školy zemědělské v Brně, Jan Mátl, ředitel v. v. v Brně.

Zahradnická úprava.

Viz zahradnická komise j.

Všezahradnická výstava.

Předseda: František PÍŠA, zahradník, Mokrá Hora.
Jednatel: Arch. Josef NERAD, Řečkovice.
Členové: Živnost. rada Vladimír HATLÁK.
Josef ŠTRAJT, zahradník.
Hugo KALINA, zahradník.
Vilém ŠIMECKÝ, zahradník.
Julius SCHLEIN, zahradník.

Brněnské výstavní trhy.

Předseda:

Václav DRESLER, vicepresident Obch. a živn. komory, místopředseda Obchodnické jednoty čs., předseda Obchodního gremia.

Místopředsedové:

František ŠPAČEK, člen měst. rady, předseda Společenstva klempířů.
Robert KUDLA, komerční a komorní rada, místopředseda Obchod. gremia.

Jednatel:

Hubert LAMPLOTA, komerční a kom. rada, starosta Obchodnické jednoty čs., velkoobchodník.

Pokladník:

Leopold LUSTIG, komerční a kom. rada, továrník.

Hospodářský referent:

Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada, velkoobchodník.

Členové předsednictva:

JUDr. Ladislav PLUHAŘ, předseda zemského výboru, advokát.
Jan MÁŠA, vrchní zemský rada, náměstek starosty.
František SEVERA, starosta Společenstva mistrů tesařských.

Členové výboru:

Aug. BERGER, komorní rada, knihkupec.
Julius BLASCHEK, ředitel.
Vojtěch BUCHTA, předseda Společenstva mistrů zednických.
Hugo FREUND, předseda Organ. d. Brünner Kaufleute.
Theodor INDRA, předseda něm. odboru zem. rady živnostenské.
Antonín MAŠLAŇ, tajemník Svazu stolařů.

František OSVALD, konsul, komerční rada, velkoobchodník.
Josef PASTYŘÍK, senátor, předseda čes. odb. zem. rady živn.
František RICHTER, továrník.
Ing. Edwin STOREK, vicepresident »Mähr. Gewerbeverein«.
Jan ŠIMEK, vicepresident Obch. a živn. komory, místopředseda zemské rady živnostenské.
Bohumil ŠPERLING, komorní a městský rada, obchodník.
Emil STERN, velkoobchodník sklem.
Norbert TEIMER, zemědělský rada něm. odb. zem. rady.
Antonín UŘÍDIL, komorní rada, předseda Zemské jednoty hostinských a kavárníků.
Frant. VANĚK. starosta Společenstva cukrářů.
Frant. V. VANÍČEK, ředitel Obchodnické jednoty čs., redaktor Obchodního obzoru.
František WENZL, předseda Ústředního svazu hospodář. spol.
Oskar ZÁBRŠ, vrchní rada zemědělské rady moravské.

Finanční odbor B. V. T.

Předseda:

Hubert LAMPLOTA, komorní rada, velkoobchodník.

Místopředseda:

František OSVALD, konsul, komerční rada.

Členové výboru:

Julius BLASCHEK, ředitel.
Hugo FREUND, velkoobchodník.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. a živn. komory.
Robert KUDLA, komerční a kom. rada.
Leopold LUSTIG, komerční rada, továrník.
Ladislav ŘEHÁČEK, komerční rada, velkoobchodník.
František SEVERA, starosta Společenstva, tesařský mistr.
Dr. Em. SOUKOP, vrchní zemský rada, ředitel úřadu.
Jan ŠIMEK, vicepresident Obch. a živn. komory.
František ŠPAČEK, městský rada, klempířský mistr.
Bohumil ŠPERLING, městský a kom. rada, obchodník.
Josef ŠULC, železniční rada, jednatel Obch. jedn. čs.
Oskar ZÁBRŠ, vrchní zemědělský rada.

Instalační odbor B. V. T.

Předseda:

Robert KUDLA, komerční a kom. rada.

Místopředseda:

Frant. V. VANÍČEK, ředitel Obchodnické jednoty čs.

Členové výboru:

Vojtěch BUCHTA, předseda Společenstva zednických mistrů.
Ing. Bohumil ČERMÁK, architekt.
Jan JANÍČEK, továrník smutkového zboží.
Hubert LAMPLOTA, starosta Obchodnické jednoty čs.
Antonín MAŠLAŇ, tajemník Svazu stolařů.
Jan MRÁČEK, architekt Úřadu pro zveleb. živností.
Ladislav ŘEHÁČEK, kom. rada, velkoobchodník.
Dr. Em. SOUKOP, vrchní zemský rada, ředitel úřadu.
Ing. Edvin STOREK, továrník.
Emil STERN, velkoobchodník sklem.
Frant. ŠPAČEK, městský rada, klempíř.
Bohumil ŠPERLING, městský a kom. rada.
Antonín UŘÍDIL, kom. rada, starosta Zemské jednoty hostinských a kavárníků.
Ing. Jaroslav ZIKMUND, ředitel městského staveb. úřadu.

Komise pro zábavní park B. V. T.

Předseda:

Josef ČERMÁK, maj. fy K. Landa, obchodník pánskými klobouky.

Místopředseda:

Ladislav SVOBODA, komorní rada, jednatel Obchodnické jednoty čs., obchodník.

Jednatel:

Frant. V. VANÍČEK, ředitel Obchodnické jednoty čs.

Členové výboru:

Vojtěch BUCHTA, předseda společenstva, zednický mistr.
Ing. B. ČERMÁK, architekt.
Dr. Jindřich CHYLÍK, vedoucí sekretář Obch. a živn. komory.
Ing. Vojtěch KOVAŘÍK, vládní rada zem. polit. správy.

Robert KUDLA, komerční rada, místopř. Landesv. d. Handelsgen.
Hubert LAMPLOTA, komerční rada, velkoobchodník.
Adolf MACHAČ, obchodník loveckými potřebami.
Antonín MAŠLAŇ, tajemník Svazu stolařů.
František OSVALD, konsul., kom. rada, velkoobchodník.
Lad. ŘEHÁČEK, komerční rada, velkoobchodník.
František SEVERA, starosta Společenstva tesař. mistrů.

Kancelář B. V. T.

Ředitel: Josef Studeník.
Tajemník: Stanislav Šmehlík.
Účetní: Ludmila Moravcová.

Deset let československé republiky.

Jan Máša, náměstek starosty.

Obnoven byl samostatný český stát 28. října 1918 a letos slavíme jeho prvé desítiletí.

Splnila se prorocká slova Komenského: »Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu vláda věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český«.

Krátká je doba desíti let, než přesto vzpomínáme této významné události.

Válečné hrůzy světové války, domácí i zahraniční odboj národa i mírové smlouvy uložily nám veliký úkol: dokázati schopnost k životu a dokázati schopnost spravovati vlastní stát.

Po desíti letech zpytujeme své svědomí a účtujeme, pokud jsme stačili na zmíněný veliký úkol.

Naše republika, v níž bydlí několik národů, má poslání jistě větší nežli stát s jednolitým obyvatelstvem. Při různosti snah, různosti názorů, různosti národního charakteru jednotlivých kmenů nutno spravovati stát tak, aby se všichni cítili ve státě, který jest jejich domovem, spokojeni.

Začali jsme spravovati obnovený samostatný stát za poměrů válkou úplně rozvrácených, musili jsme celou organisaci od začátku budovati úplně znovu, musili jsme tvořiti úřady a budovati znovu všechen hospodářský život. Byl to těžký úkol, zvláště v době poválečné psychosy.

Myslím, že se práce zdařila. Byla tu chut k práci, byl tu zájem o znovu dobytou svobodu, byl tu příkaz zachovati to, co jsme po staletích budovali.

Nepochybuji, že naše zákonodárství, které se také musilo tvořiti, úkol svůj provedlo v celku dobře a že řešilo otázky všeho druhu tak, aby byl zaručen všem národům a všemu obyvatelstvu ve státě volný duševní i hospodářský vývoj a pravá svoboda občanská.

Zákony republiky československé jsou budovány v duchu moderního člověka a státu a v mnohém směru jsou ještě dokonce lepší než zákony kteréhokoliv státu jiného s velikou minulostí a tradicí.

Naše československá republika řešila v prvém svém desítiletí na př. otázku sociální způsobem, který nemá co do obsahu, ducha

i humanity téměř nikde na celém světě rovně. Naše zákony o sociálním pojištění starobním i nemocenském jsou zbudovány jistě v duchu nejmodernějším. Také jinak jsme řešili poměr mezi dělnictvem a zaměstnavateli jistě dobře. Nezaměstnanost, jinde tak hrozivě vystupující, poklesla v naší republice tak, že je naděje, že bude i v budoucnu obmezena na míru nejmenší.

V otázkách církevních a náboženských se snažila naše republika nalézti vhodnou směrnici řešení a v nejednom případě se jí to i podařilo, třebaže veliké ty problémy nejsou dosud dořešeny.

Veliké dílo vykonáno bylo v prvém desítiletí reformou pozemkovou a reformou lesní. Veliké latifundie byly cestou zákona dány do rukou nesčetných drobných lidí, kteří na nich hospodaří, ale při tom také zřízením statků o větší výměře byla dána jaksi záruka pro nerušený vývoj výživy našeho lidu. Kruhy povolané se snaží, aby se uplatnily metody, jimiž by byla zabezpečena soběstačnost naší republiky po stránce výživy lidu, po stránce produkce zemědělské. Intensivní hospodaření, možné na základě odchování těch, kdož na zemědělské hroudě mají pracovati, hospodářskými školami lidovými i odborným školstvím zemědělským, jež vykazuje v prvém desítiletí mohutný vývoj a silnou návštěvu žactva, dává naději, že dospějeme v produkci zemědělské k stadiu soběstačnosti. Pozemková reforma naše je dílo rozsahu, jaký nemá příkladu v historii, a doufejme, že přinese národu i státu našemu žádoucí požehnání. Lesní bohatství naše, podchyceno byvši rozumným zákonodárstvím o reformě lesní, bude jistě v budoucnu naším nejlepším platidlem za hranicemi.

Náš stát, po výtce jistě zemědělský, má ovšem také velké starosti s řešením rozmanitých problémů výroby a odbytu. Velmi těžce naň dnes doléhá krise cukrovarství, a také sladařství má své těžké chvíle, produkce živočišná rovněž. Opatrně prováděná celní ochrana a rozumně uzavírané obchodní smlouvy mohou zajistiti další vývoj a rozvoj našeho zemědělství.

Obchod, živnosti a průmysl náš se v celku v minulém desítiletí dobře uvedl, zapracoval a zkondolisoval. Po těžkých válečných ranách, které mu válka zasadila, zotavil se a kráčí vpřed velmi slibně a utěšeně. V našem státě zbyla po zhroucení Rakouska velká část průmyslu všeho druhu, hlavně textilního, a hlavní starostí průmyslu bylo, aby si uchoval svá dřívější odbytiště a získal odbytiště nová. Myslím, že se mu to v celku podařilo, o čemž svědčí naše vývozní bilance. Je pochopitelné, že bude potřeba mnoho péče a obezřetné výrobní a kupecké energie, aby se náš obchod, živnosti a průmysl udržel i v budoucnu na náležité výši. Nepochybujeme o tom, že se

mu to podaří, protože máme v republice dovednou pracovní sílu, inteligentní dělnictvo a zkušené muže, kteří řídí naše obchodní, živnostenské i průmyslové podnikání. Znamenitý vývoj našeho odborného školství, ať obchodního, živnostenského, či technického, dává nám záruku, že dorost náš bude pro velký životní úkol a konkurenční zápas dobře připraven.

Vybudování řádného finančního hospodářství státního v novém státě byl veliký úkol, zvláště, když utvoření státu vyžádalo si velikých obětí finančních, a také náš zahraniční odboj pohltil velké sumy. Než díky obezřelé politice finanční našeho státu dospěli jsme v prvém desítiletí tak daleko, že se státní hospodářství končí značným přebytkem a že bude snad možno, aby se břemena, která se poplatnictvu ukládají a která jsou veliká, ponenáhlu snižovala. Stálost naší měny je dokladem, že cizina oceňuje naše řádné, zkonsolidované státní hospodářství finanční, a výkazy našich peněžních ústředen ukazují na šetrnost našeho lidu, jehož úspory rostou rok od roku. Novým systémem ve státním hospodaření, samostatným vedením státních podniků: železnic, pošt, tabákové režie atd. nastoupena byla cesta jistě správná, a podaří-li se finanční správě státní, aby rozřešila s úspěchem i otázku finančního hospodaření samosprávných celků, pak bude náš stát na cestě k stálému rozvoji.

Každá válka má za následek vázané hospodářství veřejné — a ani náš stát se mu nemohl vyhnouti. Ale rozumným a klidným politickým postupem se dosáhlo toho, že se stalo zbytečným ministerstvo pro zásobování lidu, a že zbyl jen poslední kousek vázaného hospodaření, totiž ochrana nájemníků, která se však ponenáhlu také likviduje, protože zákony o stavebním ruchu, které podnítily v netušeném rozmachu stavební ruch, učiní i tento poslední zbytek vázaného hospodaření zbytečným.

Máme ještě v živé paměti, v jak desolátním stavu převzal náš stát po válce železnice, a vidíme nyní, jak nám v tomto směru prvých deset let poskytuje obraz pořádku, jaký nám leckde cizina jistě závidí. Lze říci, že otázka převzetí drah státem byla rozřešena velmi šťastně.

V dopravnictví vybudována také velmi účelně služba letecká, a stát nyní přikročuje silničním fondem k řádnému vybudování silnic, které dnes, v době rozšířené motorické dopravy, velmi naléhavě volají po úpravě.

Velmi mnoho péče věnuje stát zdraví lidu budováním různých ústavů léčebných, komfortním vypravením státních lázní, hlavně na Slovensku, a pod. Také tělovýchova se velmi účelně podporuje.

Bezpečnost státu může zaručiti řádná strážní služba a také dobře vybavené vojsko. Obojí úkol se v prvém desítiletí v našem státě provedl jistě rozumně a dobře.

Jestliže tedy hospodářský vývoj našeho státu v prvém desítiletí byl pozoruhodný, úspěšný a zdárný, po stránce kulturního života se můžeme pochlubiti, že zřízením nových universit a jiných vysokých škol byly splněny tužby naše po leta a desítiletí před převratem tlumočené a marně přednášené. Všechna odvětví našeho školství, počínaje mateřskými, obecnými, občanskými, středními, odbornými atd. a konče školami vysokými, jsou v prvém desítiletí naší samostatnosti na postupu, rozvoj jejich je netušený, veliký, a také po stránce reformy školní vykazuje náš stát značný pokrok. Reforma školství není dosud u konce svého vývoje, avšak jest na cestě jistě schůdné a pro poměry našeho malého státu tak uzpůsobitelná, aby z ní měli prospěch ti, kdož se věnují studiu. Osvětová a duševní, kulturní činnost naše v tomto desítiletí může se vykázati v mnohém směru výsledky znamenitými. Zákon o obecních knihovnách a také instituce osvětových sborů jistě velmi přispěly k rozšíření všeobecného vzdělání.

Po stránce národní naše národní menšiny (Němci, Maďaři, Poláci a obyvatelé Podkarpatské Rusi) nemohou si jistě stěžovati, že by jim v jejich duševním životě a v jejich kulturních i hospodářských potřebách byly činěny překážky. Mají své školy a mají všude volnost hospodářského vývoje. Československý lid v naší republice za deset let provádí po mnohé stránce nápravu křivd národních na něm dříve v Rakousku páchaných a mohl se volně rozvíjeti v posledních desíti letech i tam, kde mu v tom dříve bylo bráněno. Pěkné úspěchy v různých obcích, kde přiveden byl národ československý ke svému právu a moci, jsou dokladem vývoje státního i po této stránce. Byla mu tu »vláda věcí vrácena«.

Zachytil jsem v těchto řádcích několik významných momentů, které nás opravňují k tomu, abychom oslavovali deset let naší republiky s radostí a hrdostí. Děláme tak ve středu republiky, v Brně, na půdě, kde si všichni národové podávají ruce ke svorné spolupráci a k zápolení v práci kulturní.

Slavíme deset let trvání svého obnoveného státu, a vykázané úspěchy ve všech oborech života státního i národního byly možné jen proto, že ten stát máme rádi, že pracujeme všichni pro jeho rozvoj, pro jeho rozkvět a pro jeho zabezpečení.

Do nových desítek let mějme všichni pevnou víru ve šťastnou budoucnost státu, tak pevnou, jako ji měl Komenský, mějme všichni

vzájemnou snášenlivost a úctu k svým spoluobčanům, k mínění třeba odchylnému, jen když je poctivě ve prospěch státu myšleno. V malém státě — a my jsme malý, třebaže nikoliv nejmenší stát — snažme se vždy všichni o pořádek, a každý nechť na svém místě poctivě se zvýšenou energií pracuje pro lepší budoucnost naší republiky československé. Pohledy do minulosti za dalších deset let budou pak jistě ještě utěšenější, ještě radostnější, než jsou dnes.

Země Morava a výstaviště.

JUDr. Ladislav Pluhař, předseda zemského výboru.

Myšlenka zříditi v Brně zemské výstaviště jest stará již téměř 30 roků.

Byl to zejména zemský poslanec dr. Šílený a tajemník Zemědělské rady Máša, kteří již koncem minulého století působili k tomu, aby bylo v Brně zřízeno zemské výstaviště, i projednávána byla věc tato i na zemském sněmu, nedošla však uskutečnění.

Při projednávání zemského rozpočtu v roce 1916 poukázal jsem jako finanční referent zemského výboru na to, že bude nutno zahájiti po skončení světové války úplně novou hospodářskou politiku, a to z toho důvodu, poněvadž již tehdy bylo patrno, že pohltí náklady světové války téměř celé národní jmění tehdejší říše, i že bude následkem toho nutno starati se o to, aby byly všechny zdroje příjmu, jež v zemi jsou, tak stupňovány, aby mohlo obyvatelstvo tyto zvýšené náklady hraditi, aniž by bylo nutno snížiti jeho životní míru a vydati se v nebezpečí případných sociálních poruch.

Zemský výbor návrh tento schválil, i zahájil od té doby soustavnou všestrannou akci v tomto směru jak na poli zemědělském, tak živnostenském a elektrisačním, jež měla za účel zvýšení výroby, resp. snížení nákladů výrobních a dosáhla pozoruhodných úspěchů.

Zároveň bylo jasno, že bude nutno starati se nejen o zvýšení výroby, nýbrž i o zvýšení odbytu, a to hlavně odbytu domácího.

Když tudíž přišel náměstek starosty města Brna Jan Máša po převratu znovu s popudem, aby byla v Brně uspořádána k 10. výročí republiky celostátní výstava, a aby bylo za tím účelem pořízeno stálé výstaviště, ujal se zemský výbor s veškerou ochotou této myšlenky a zakoupil od bří Bauerů tak zvanou Bauerovu rampu ve výměře 58 ha 20 a 78 m za cenu 7,841.090 Kč.

Poloha tohoto místa jest pro účely výstavní téměř ideální, jelikož se město Brno, až bude vybudována kniničská přehrada a zřízeno v obvodu města Brna nábřeží, bude rozšiřovati tímto směrem.

Při tom jest poloha tak zvané Bauerovy rampy tak veliká, že stačí nejen na řádné výstaviště, nýbrž jest na ní dosti místa i pro příští stadion, zoologickou zahradu, botanickou zahradu atd.

Z plochy této věnoval zemský výbor Výstavní společnosti s počátku část ve výměře 14 ha 35 a 55 m², jelikož se napřed pomýšlelo jenom na vybudování první etapy výstaviště, totiž průmyslového paláce a budovy vstupní, ukázalo se však, že jest zájem o výstavu v celé republice a mezi všemi národními kmeny ji obývajícími tak veliký, že nastala nutnost vybudovati výstaviště celé, i věnoval k účelu tomu zemský výbor další plochu ve výměře 11 ha 65 a 58 m².

Na ploše této vzniklo celé výstavní město, jež bude stálým střediskem jak hospodářského, tak kulturního života země Moravy; lze se nadíti, že bude takto účelu zemským výborem zamýšleného, totiž hospodářského i osvětového obrození země Moravy, v celém rozsahu dosaženo.

Jak rostlo Brno.

Dr. František Šujan.

P o l o h a. Brno, hlavní město Moravy, rozkládá se na soutoku řek Svratky a Svitavy, které sbírají vodstvo z vysočiny Drahanské, Kunštátské a Novoměstské. Tyto tři vysočiny vybíhají až k samému Brnu a se tří stran chrání Brno proti chladným severním větrům. Všechny jsou porostlé mohutnými lesy a dodávají Brnu zdravý, horský vzduch. Na jih od Brna šíří se úrodný úval dyjsko-svratecký, který je vyplněn písčitým nánosem z vysočin, jenž se výborně hodí k pěstování zelí a rozličné zeleniny. Nad soutokem obou řek (Brno 206.66 m) se zdvihají dva vrchy z prahorního diabasu (Petrov a Hrad), kolem kterých nakupila se mohutná vrstva úrodné spraše. Příznivá půda i podnebí zrovna lákaly k sobě člověka, jehož práce během tisíciletí vybudovala zde velké město, které v r. 1921 čítalo již 221.758 obyvatel.

V z n i k o s a d y. Hrad Brno s okolím bylo obydleno již v době předhistorické, jak dosvědčují mnohé archeologické nálezy, které jsou uloženy v zemském a v městském museu. V době historické shledáváme v těchto místech napřed h r a d s p o d h r a d í m, ze kterého se ve 13. století vyvinulo m ě s t o. Historická doba pro Brno se počíná českým Achillem, knížetem Břetislavem (1029—1055). Jeho potomci sídlili na hradě brněnském jako údělná knížata až

*) Tvrdím tak proti všem badatelům, kteří kladou původní hrad na Petrov (Brandl, Pinkava, Sedláček, Bretholz a Tenora). Z doby prvých knížat, Konráda (1061—1092) a syna jeho Oldřicha (1092—1113), zachovaly se nám jejich stříbrné denáry, které jsou uloženy ve dvorním museu ve Vídni. Na denárech Konrádových je na jedné straně nápis Chuonradus kolem obrazu panovníkova, na druhé straně nápis sc. Petrus kolem nejasného obrazu chrámu. Na denárech Oldřichových na líci je legenda s. Petrus a na rubu s. Johannes s rozličnými obrazy. Z denárů těch bezpečně můžeme souditi, že za té doby byly v Brně chrám sv. Petra i chrám sv. Jana. Později shledáváme chrámy sv. Jana u minoritův, u johanitů a na Špilberku (na hradě). Minoritů ani johanitů za knížete Oldřicha ještě nebylo, shledáváme je v Brně teprve kolem r. 1240. Mohou tedy denáry Oldřichovy připomínati jen chrám (kapli) sv. Jana na hradě (Špilberku), kdežto na Petrově byl farní chrám sv. Petra. Za knížete Oldřicha bylo tak rovněž ve Znojmě a v Olomouci. Ve Znojmě kníže Oldřich s bratrem Litoldem vybudovali na hradě kapli sv. Kateřiny, ale farní chrám sv. Mikuláše byl v podhradí. Téže doby v Olomouci kníže Svatopluk zakládal na hradě chrám sv. Václava, farní chrám sv. Petra byl však v předhradí.

do r. 1197 (v Olomouci, v Brně a ve Znojmě). Hrad Brnen připomíná nejstarší kronikář náš Kosmas již r. 1091. Místo pod hradem osídlené slulo Brno. Vznik a význam jména není jasný. Na jihovýchod od hradu zdvihá se druhý vrch, na jehož skále vznikl chrám sv. Petra. Pod Petrovem rozkládal se dvůr knížecí, na jehož místě nyní stojí Zemské museum. Před dvorem knížecím rozkládalo se tržiště (Zelný trh). Od tržiště na východ rozkládalo se podhradí (nyní Kapucínské náměstí a Josefská ulice).

Brno bylo důležitou osadou trhovou, ze které plynuly hojné příjmy nejen komoře knížecí, nýbrž i kapitule ve Staré Boleslavi a klášteru v Opatovicích v Čechách. Přemyslovci čeští často válčili s moravskými (v letech 1055—1197 pětadvacetkráte), poněvadž se moravští podle řádu stařešinského domáhali stolce pražského a čeští zase neuznávali dědičnosti knížat moravských. Moravští Přemyslovci podlehli v r. 1197. Tehdy vítězové čeští Vladislav s bratrem Přemyslem se dohodli, aby Vladislav panoval na Moravě a Přemysl v Čechách svorně, neboť jako jsou jedna mysl, tak aby měli jedno panství. Přemysl byl králem v Čechách, Vladislav na Moravě markrabětem, jenž se dobrovolně podřizoval králi.

Vývoj města. Za markraběte Vladislava (1197—1222) se z brněnského podhradí vyvinulo město. Na sever od domácího obyvatelstva slovanského usazovalo se hojně kupců z Německa a z Nizozemska, hlavně kolem nového tržiště dolejšího (Náměstí svobody). Pro Němce byla zřízena nová fara u sv. Jakuba a pro Nizozemce jen kaple bez práva farního, kaple sv. Mikuláše na novém tržišti. Němci usadili se kolem nynější radnice. Nizozemci v ulici Rýnské (Rhenergasse, později Rennergasse, z čeho česky chybně Běhounská ulice), Flandři v ulici Veselé (nyní České). Jižně od Čechů bydleli Židé v ulici Židovské (nyní Masarykově). Podhradí vzrostlo v obec českou, německou, rýnskou, flanderskou a židovskou, které r. 1243 byly spojeny v jednu ohrazenou obec (civitas) — město Brno. Toho roku král Václav I. udělil novému městu právo brněnské podle práva měst Enže (1212) a Vídně (1221).

Městská zeď táhla se od brány Brněnské (naproti Pekařské) k bráně Veselé na konci ulice Veselé, odtud k bráně Rýnské na konci ulice Rýnské, odtud k brance na konci ulice Kobližné, odtud k bráně České na konci ulice Orelské (brána zachovala se podnes jako Měnínská), odtud k bráně Židovské na konci ulice Židovské, odtud přes Petrov (viděti ji podnes) k bráně Brněnské. Co zůstalo před městskou zdí, slulo Staré Brno (burgus = hrad). Obyvatelé Starého Brna žili dále podle práva domácího (slovanského) a tvořili zvláštní obec, která se zvala Hrad nebo Staré Brno. Hrad brněnský se po prvé připomíná jménem Špilberk v jedné listině z r. 1279.

Nové město (civitas) Brno žilo podle práva brněnského (německého), které platilo pro všechno obyvatelstvo kromě Židů, kteří r. 1268 dostali od krále Přemysla II. zvláštní právo židovské. Uvnitř hradeb městských vznikly ještě před r. 1243 na konci nových ulic klášter dominikánský při chrámu sv. Michala, klášter augustiniánek (Herburgy) s chrámem P. Marie (nyní jesuitský) a klášter minoritský s chrámem sv. Jana. Král Václav II. založil r. 1297 kapli P. Marie na Rybném trhu v rohu nynější ulice Veselé (nyní Dominikánské náměstí). Přemyslovci se rádi zdržovali v Brně a město velmi podporovali. Dali Brnu veliké výsady. Ještě více povzneslo se Brno za Lucemburků (1310—1437). Za krále Jana vzmohlo se hlavně Staré Brno, poněvadž tam byl založen klášter dominikánek u sv. Anny, bohatý klášter cisterciátek při chrámě P. Marie (Králové klášter) se špitálem sv. Prokopa i farní chrám sv. Václava.

Zlaté časy. Zlatá doba pro město Brno nastala za markraběte Jana (1350—1375), bratra císaře Karla IV. Hlavně se neobyčejně povzneslo zemědělství. Kolem celého Brna až po hranice okolních dědin rozkládaly se vinice a zahrady, které patřily klášterům, obchodníkům a řemeslníkům brněnským. Řemeslo tehdy mělo zlaté dno. Obchodníci brněnští oplývali bohatstvím, že skoupili nejen zeměpanskou půdu kolem Brna, nýbrž na vysoké úroky půjčovali šlechtě z celé země. Zápisy v deskách zemských svědčí, že měšťané brněnští často kupovali celé dědiny s poddanými od zadlužených pánů i zemanů a s kupem dědiny dostávali se do vrstvy šlechtické. Konšelé brněnští slynuli věhlasem právnickým tak, že 60 moravských obcí hledalo poučení u konšelů brněnských v právu civilním i hrdelním. Brno stalo se hlavním městem Moravy. V Brně rozkvetlo stavitelství, sochařství, řezbářství a malířství, o čemž svědčí vzácné knihy městské, jež založil, vedl a okrášlil slavný písař městský Jan. Markrabě Jan začal svou vládu v Brně založením klášterů augustiniánského a sv. Tomáše, jemuž daroval rozlehlé pozemky kolem Brna, které skoupil od bohatých měšťanů brněnských. Vládu svou ukončil založením kláštera kartusiánů v Král. Poli. Právem tedy byl nazýván druhým zakladatelem Brna. Když nastoupil vládu, bylo Brno zničeno morem, při konci jeho vlády bylo kvetoucím městem. Jan byl pochován u sv. Tomáše.

Úpadek. Po smrti markraběte Jana nastaly Brnu zlé časy. Synové jeho Jošt a Prokop stále spolu válčili, války husitské a boj Jiříka Poděbradského s Matyášem, králem uherským, zničily blahobyt. Brno bylo proti husitům i proti Jiříkovi. Po těchto válkách nejdříve se vzpamatovalo stavitelství. Na Starém Brně byl vystavěn slohem gotickým chrám P. Marie. Ve městě se proslavil

mistr Antonín Pilgram krásným portálem na radnici a stavbou gotického chrámu sv. Jakuba. Také chrám sv. Petra i chrám sv. Mikuláše byly ozdobou Brna a renesanční budova stavovského domu na Rybném trhu zdobí město podnes.

Reformace Lutherova mocně působila také v Brně. Největší odpůrci reformace české stali se nejhorlivějšími stoupenci reformace německé. Protireformaci začali jesuité, kteří r. 1573 přeložili svůj noviciát z Prahy do Brna. Roku 1578 převzali v Brně sešlý klášter herburský u P. Marie a založili při něm gymnasium. Boj mezi katolicismen a protestantismem rozhodla bitva na Bílé hoře. Před tou bitvou Čechové v Brně nabyli převahy nad Němci. Brno spojilo se s protestantskými stavy českými. Po bitvě Brno ztratilo Špilberk r. 1560 koupený a pozbylo svobody (autonomie). Česká národnost v Brně od té doby chřadla. Z úpadku se Brno trochu povzneslo r. 1645, kdy Švédové táhli na Vídeň. Brno za vedení plukovníka Radevita de Souches zachránilo Vídeň.

Moc šlechty a duchovenstva. Poněvadž se Brno osvědčilo jako důležité místo strategické, bylo proměněno v zemskou pevnost a obklíčeno novými hradbami. Šlechta a duchovenstvo nabyli převahy nad měšťanstvem. Nový klášter kapucínský u sv. Kříže, klášter františkánů u sv. Magdaleny a klášter františkánek u sv. Josefa pohltily mnoho domů měšťanských. Městská rada i měšťané rádi prodávali poškozené domy šlechticům, kteří si z nich budovali nádherné paláce. V Brně a v okolí bylo 14 chrámů a 90 paláců duchovenstva a šlechty, kteří z nich neplatili žádných povinností městských a ještě poškozovali všeliké výsady městské (právo mílové). Moc duchovenstva a šlechty rostla až do časů císaře Josefa II. V té době všechny chrámy, kaple i paláce šlechtické byly přestavěny nebo znovu vybudovány slohem barokovým a mnohé ozdobeny krásnými malbami, jako na př. kostel minoritský, jesuitský, dům stavovský atd.

Josef II. zrušil klášter kartusiánů v Král. Poli, klášter cisterciátek na Starém Brně, do něhož přeložil řád augustiniánů od sv. Tomáše, jejichž klášter odevzdal místodržitelství. Dále zrušil klášter dominikánek u sv. Anny, klášter dominikánův u sv. Michala, klášter františkánův u sv. Magdaleny a klášter premonstrátů v Zábrdovicích. Byly zrušeny také mnohé kaple. Tím nastal úpadek umění, jehož císař neocenil. Zato již r. 1777 bylo zřízeno v Brně biskupství a brzy pět nových far. Při chrámech farních byly zřízeny německé školy pro lid. Byly založeny mnohé ústavy dobročinné (nemocnice, sirotčince atd.) a položen základ brněnskému průmyslu soukenickému, který rozkvetl hlavně po válkách napoleonských po zavedení systému kontinentálního r. 1810.

Brno velkým městem. Četné továrny, které byly založeny v městě a v četných předměstích, přilákaly mnoho dělnictva z Německa a časem také dělnictva českého z okolí brněnského. Když byly v letech 1861—1864 pobořeny brněnské hradby, splynulo předměstí s městem a Brno se koncem 19. a počátkem 20. století stalo velkým městem. Roku 1900 mělo 109.361 obyvatel na městské půdě o povrchu 1731 ha 40 a. — Roku 1913 Brno vybudovalo nový 60 kilometrů dlouhý vodovod, který opatřil městu výbornou pitnou vodu a značně zmenšil úmrtnost v Brně, která předtím pro špatnou vodu byla veliká. Úplný převrat v rozvoji Brna nastal po válce světové. Dne 5. listopadu 1918 se dotavadní městská rada vzdala úřadu a 6. listopadu Brno stalo se městem českým. Nová správa se postarala o to, že již 16. dubna 1919 bylo spojeno s Brnem 23 osad okolních: Král. Pole, Řečkovice, Medlánky, Komín, Žabovřesky, Kamenný Mlýn, Jundrov, Kohoutovice, Bohunice, Líškovec, Horní Heršice, Dolní Heršice (majitel Hereš), Přízřenice, Tuřany, Ivanovice, Komárov, Černovice, Slatina, Židenice s Juliánovem, Husovice, Maloměřice a Obřany.

Správa městská. Spojením 22 obcí venkovských s městem vzniklo Velké Brno, které se rozkládá na ploše 123.8 km². Dne 15. února 1921 čítalo město 221.758 obyvatel, z nichž 107.950 mužův a 113.798 žen. Na 1 km² připadá 1972 osob. Čechů bylo 157.189, Němců 59.080, Židů 3818 a 1671 jiných. Podle vyznání bylo 191.196 katolíků, 7172 evangelíků, 2492 československých, 10.866 židů a 9051 bez vyznání. Správu města vede 90členné zastupitelstvo, z jehož středu volí se 30 členů městské rady a starosta. Připojené obce spravuje 18členný místní výbor, jen v Král. Poli, v Husovicích a v Židenicích s Juliánovem je výbor 24členný.

Brno bylo již od 14. století největším a nejdůležitějším městem na Moravě. Po smrti kardinála Dietrichsteina, který po bitvě bělohorské po 16 let spravoval Moravu jako císařův místodržitel (gouvernator), byl r. 1636 zřízen v Brně královský tribunál jako nejvyšší zeměpanský úřad pro správu Moravy. Od té doby Brno je hlavním městem Moravy. Nyní je také Brno nejdůležitějším střediskem hmotné i duchové činnosti (práce) na Moravě, jak dokazuje výstava soudobé kultury r. 1928.

Rozkvět zemědělství, průmyslu a obchodu. Vznikem Velkého Brna zemědělství mnoho získalo, poněvadž půda nabyla veliké ceny a činnost zemědělců ve všech oborech povzbuzení a hojné odměny.

Světoznámé soukenictví brněnské rozkvetlo teprve koncem 18. a počátkem 19. století. Dosud pracuje v Brně přes 50 továren textilních. Průmysl železářský vyvolaly doly na železnou rudu

v okolí Blanska a blízké uhelné doly v okolí Rosic. Nyní se ovšem musí železná ruda i uhlí dovážeti až z ciziny, aby nasytilo přečetné továrny brněnské. V Brně kvete také průmysl mlynářský, sladovnický, cukrovarský, lihovarský a chemický. Také jsou zde četné barvírny, koželužny, jirchárny, stolařství, výroba potravin, oděvu, obuvi, mouky, cementu a veliké cihelny. Rozvětvený průmysl vyvolává také vždy čilý obchod. Brněnskému průmyslu i obchodu jsou velikou podporou četné dráhy vedoucí z Brna na vše strany, síť tramvajová i četné autobusy. Pošta, šekový úřad, spořitelny, záložny, banky, družstva, odborné školy, úřady a soukromé závody, akciové společnosti, pojišťovny a jiné podniky v počtu až nadbytečném ochotně slouží pěknému rozvoji zemědělství, průmyslu a obchodu brněnskému.

Ústavy vzdělávací. Brno je důležitým ohništěm také činnosti duchové. Jest zde národních škol českých pro chlapce a škol smíšených 42, 15 dívčích a 23 měšťanek. Německých 21 pro chlapce a smíšených, 8 pro děvčata a 13 měšťanek. Střední a odborné školy české jsou: gymnasium, reálné gymnasium, reformní reálné gymnasium (v Král. Poli), dívčí reálné gymnasium, dívčí reformní reálné gymnasium, 4 reálky, ústav učitelů, ústav učitelek, obchodní akademie, obchodní škola obchodní a živnostenské komory, 2 školy průmyslové, hudební konservatoř, textilní škola, odborná škola hostinská, ústav na vzdělání učitelek pro dívčí školy odborné, 2 dívčí školy rodinné, škola pro dívčí povolání, 2 roční školy rodinné. Německé: gymnasium, reálné gymnasium, reformní reálné gymnasium, dívčí reformní reálné gymnasium, 2 reálky, ústav učitelský koedukační, obchodní akademie, škola průmyslová, textilní škola, ústav pro dívčí povolání, dvouletá pokračovací škola dívčí, dívčí škola pro různá povolání. V Brně je také celá řada škol vysokých: Masarykova universita se 4 fakultami (právnickou, lékařskou, filosofickou a přírodovědeckou), česká technika s 5 odbory, německá technika s 5 odbory, zemědělská škola se 2 odbory (hospodářství a lesnictví), zvěrolékařská škola vysoká a studium theologické.

Úřady. Brno je sídlem četných úřadů státních, zemských, městských, soukromých i zahraničních. Státní úřady politické: zemská správa politická se zemskou školní radou, okresní správa politická pro venkov a policejní ředitelství. Politickou agendu první instance pro město Brno vykonává městský magistrát. Soudní úřady: nejvyšší soud pro celou republiku, generální prokuratura, vrchní zemský soud pro Moravu a Slezsko, zemský soud civilní a trestní, 3 soudy okresní a vrchní státní navládnictví. Finanční

úřady: finanční prokuratura, zemské finanční ředitelství, okresní finanční ředitelství se všemi podřízenými úřady, ředitelství poštovní, ředitelství železnic, moravsko-slezské horní hejtmanství, úřad revírní, úřad památkový pro Moravu a Slezsko, pozemkový úřad, zemská komise pro agrární operace na Moravě a ve Slezsku a 3 inspektoráty živnostenské. Vojenské úřady: zemské vojenské velitelství, místní velitelství, doplňovací velitelství, duchovní správa z. v., intendance, oděvní skladiště, velitelství 6. pěší divise, velitelství 11. pěší brigády, zásobárna, vojenská škola podkovářská, soud brigádní, soud divisní, vojenská prokuratura a zemské velitelství nad četnictvem na Moravě a ve Slezsku. Úřady zemské: zemský výbor, zemědělská rada, živnostenská rada, zemský ústav výzkumný, zemský úřad výběrčí, zemský úřad práce, zemská nemocnice, zemská zastavárna. Městský magistrát se všemi úřady městskými. Okresní výbor silniční, ústředí starostenských sborů na Moravě. Nemocenské pojišťovny, úrazovny, komora advokátní, lékařská, notářská, obchodní a živnostenská komora. Brno je také sídlem četných bank, ústavů úvěrních a pojišťovacích.

V Brně mají konsuláty tyto cizí státy: Anglie, Costarica, Finsko, Francie, Holandsko, Italie, Litva, Mexiko, Německo, Norsko, Persie, Rakousko, Rumunsko, Španělsko, Švédsko a Uruguay.

Důležitost Brna. Velká část uvedených úřadů a ústavů dostala se do Brna teprve po převratě. Přirozeně nebylo v Brně dosti vhodných budov ani pro úřady, ani pro rodiny četných úředníků. Bylo tedy nutno stavěti budovy nové. Brno mělo volných stavebních míst asi 350, ale muselo se mysliti na budoucnost. Brno leží skoro uprostřed republiky, což má velikou důležitost. Město bude přirozeně vzrůstati a zvláště poroste, až budou vybudovány průplavy, které povedou také Brnem. Proto bylo k Brnu připojeno 23 sousedních osad (22 obcí) a ve všech těchto osadách vznikl neobyčejný stavební ruch. Stát, země a město vybudovaly četné krásné budovy pro své účely a úřednictvo. Za podpory státní začali stavěti také mnozí jednotlivci, podnikatelé a družstva. Na obvodu bývalého Brna i v připojených obcích vznikly celé nové městské čtvrti s krásnými domy a zahradami. Brněnská obec opatřila tyto nové čtvrti městské a většinou již i připojené obce zdravou pitnou vodou a pořídila také kanalisaci, vedení plynu i elektřiny a potřebné ulice (silnice). Stát opatřil celé území Velkého Brna spolehlivou policií na udržování pořádku a veřejné bezpečnosti. Brno stalo se opravdu velkým městem a právem bylo zvoleno za místo celostátní výstavy soudobé kultury.

Rozvoj populace města Brna.

Prof. Dr. Dobroslav Krejčí.

Dnešní Brno, čtvrtmilionové srdce Moravy! Jak zaplesali by nad tvým rozvojem tvoji rokokoví ctitelé s copánky a bílými parukami, kteří byli hrdi na tvých sotva patnáct tisíc duší, když po slavném odražení útoku pruského Bedřicha vítali ve tvých zdech vděčnou Marii Terezii! A jak by překvapením nad tvou dnešní velikostí otevírali oči veselí generálové velkého Korsikána, kteří tě počátkem XIX. století poznali jako město pouze asi 25tisícové! Do r. 1836 dorostla sic tvoje populace na něco přes 36.000 duší a kolem r. 1860 čítala jich již přes 60.000 (jaká to náhodná shoda čísel!) — ale ještě r. 1869 se svými 73.771 obyvateli a r. 1880 s obyvatelstvem na 82.660 duší vzrostlým zůstávalo jsi v podstatě pouhým prostředním městem provinciálním. Blízkost lákavé, všemocné Vídně sváděla přebytky moravské populace mocněji do svých velkoměstsky veselých zdí a nedovolovala tobě ani v následujících desítiletích tak se rozrůsti, jak by byly dopouštěly a zasluhovaly tvůj průmyslový význam i tvá výhodná poloha. Sčítání z r. 1890 nalézá v tobě sice již 94.753 obyvatel a r. 1900 překročuje počet tvého obyvatelstva prvních sto tisíc (109.346) — vzrůst to jistě úctyhodný — ale co to je proti soudobému vzrůstu opravdových velkoměst!

Do řady těch měst povznáší Brno teprve naše století XX., zejména pak převrat z 28. října 1918. Teprve ten vyzvedl Brno z dlouhé řady měst provinciálních na druhé hlavní město nového státu. Dal mu dávno vytouženou universitu a nádavkem ještě dvě jiné vysoké školy, zemědělskou a zvěrolékařskou, i státní hudební a dramatickou konservatoř, učinil je sídlem nejvyššího soudu celé republiky i celé řady jiných nových úřadů. Tímto vysokým povznesením významu kulturního byla přirozeně zvýšena stará přitažlivost tohoto průmyslového centra moravského. Což divu tedy, že i samo vnitřní město brněnské, které r. 1910 čítalo již 125.737 obyvatelů, nabylo jich nově do r. 1921 skoro 15.000, přese všecky hrůzy a hekatomby let válečných. Od r. 1869 do 1921 se tedy počet vlastních Brňanů téměř zdvojnásobil, dosáhnuv úctyhodného čísla 140.576. A vzrůst pak neustal, naopak, stále se zrychluje. Statistické oddělení magistrátu odhaduje jen podle známých mu čísel (a počet přistěhovalých není bohužel vesměs zjištěn), že koncem r. 1926 čítalo

vnitřní Brno samo již asi 150.774 duší. To již skoro dostihuje počet obyvatelstva vnitřní Prahy z posledního sčítání předválečného (151.568), ba nechybí mnoho do jejího počtu z r. 1921 (160.414). Ježto pak tempo vzrůstu populace v mezidobí 1910 až 1921 je ve vnitřním Brně víc než dvakrát tak rychlé jako u vnitřní Prahy, není jistě daleka doba, kdy naše druhá metropole svým vnitřním jádrem přeroste metropoli první.

Ale převrat z r. 1918 učinil pro Brno ještě mnohem více: umožnil jeho rozvoj i přes těsné meze vnitřního města. Sloučilť s ním 23 sousední obce, mající beztak ráz jeho předměstí, v jednotné Velké Brno. To roste přirozeně ještě mnohem rychleji než vnitřní město samo. Bylo-li na jeho území r. 1880 jen 109.339 obyvatelů, napočteno jich tu r. 1921 již 221.758, tedy víc než dvakrát tolik, a pro konec r. 1926 se počet jich odhaduje při nejmenším na 239.010. Také u celého tohoto komplexu je tempo vzrůstu ještě rychlejší než u obdobné Velké Prahy, přes to, že Praha jakožto sídlo vlády nového státu stala se v té době přirozenč centrem, do něhož se hrnuly spousty nových lidí.

Roste tedy naše Brno, vnitřní i Velké, velmi utěšenč. A není věru divu! Máť všechny podmínky vzrůstu. Je přirozeným zeměpisným středem protáhlého pásu naší republiky, mohutným uzlem železničním, má terén velice výhodný, zdravou polohu, krásné okolí, bohatě rozvinutý, renomovaný průmysl i obchod, obyvatelstvo čilé, podnikavé, hojnost jaré inteligence atd., atd. — žije a pracuje se v tom mladém velkoměstě na všech stranách jaksi s větší chutí a svěžestí, řekl bych víc mladě a radostně, než ve starých centrech — je tedy jen přirozeno, že naše druhá metropole roste, rychle roste. A poroste ještě dlouho, a stále rychleji. Nebude-li jen bráněno přirozenému jeho rozvoji, nebudou-li mu kladeny v cestu umělé překážky, uvidíte, čím bude Brno již za půl století!

Brno obchodní a výrobní.

V. Dresler.

Brněnský obchod se za 10 let trvání našeho státu značně rozmohl přes to, že doba hospodářské krise způsobila průmyslu i obchodu těžké ztráty, které se teprve poslední dvě léta po částech napravují.

Dobrá geografická poloha města, jeho význačný průmysl textilní, strojnický a dobře rozvětvený obchod jsou zárukou, že Brno se stává při rychlém vzrůstu obyvatelstva důležitým moderním obchodním střediskem našeho státu.

Hospodářský pokrok města se vyvíjí souběžně s kulturním rozvojem, o němž jest s dostatek pojednáno na jiném místě. Čilý stavební ruch napomáhá velmi účinně podnikání obchodnímu, a stavby nových objektů, které se v nejbližší době uskuteční, jistě prospějí obchodu, jehož vyhlídky do budoucnosti doufám jsou dobré. Ovšem konkurenční boj je a bude nemalý, avšak moderní obchodní město potřebuje konkurence jak v obchodě, tak i v průmyslu, a právě konkurenční boj podmiňuje zdatnost jednotlivců. Že se v Brně od převratu postupovalo horečně, vysvítá ze stručné statistiky, která nejlépe ukáže pronikavý vzestup.

Obchod: Počet živností v obchodním gremiu v roce

1914 byl 563
1918 1120
1928 1580,

z čehož připadá na původní obvod města . . 1250
a na připojené obce . . . . . 330 živností.

Učňů bylo zapsáno v r. 1918 480,
v r. 1928 . . . . . 700.

Členů Pomocnické hromady bylo v r. 1918 . . . 2600,
v r. 1928 . . . 4200.

Gremium maloobchodníků vykazuje vzestup ještě větší. Zde se ovšem musí přihlížeti ke změněným poměrům, neboť za války i po převratu se drobnému obchodování věnovalo mnoho těch, kteří jinak patřili povoláním jiným.

Počet členů v r. 1918	1607,
v r. 1928	5769.
Učňů bylo r. 1918	120,
r. 1928	217.
Pomocníků r. 1918	50,
r. 1928	103

Z těchto čísel je viděti, že počet zaměstnanců se jenom zdvojnásobil, kdežto živností je třikráte tolik, což je dokladem, že drobné živnosti obchodní rostou neúměrně a roční počet přihlášek a odhlášek je veliký, což ukazuje na nestálost tohoto povolání.

Dnešní obchodní Brno trpí nedostatkem vhodných obchodních ulic, a jenom malá síť vnitřního města jest z části obchodně dobrá a přiměřeně upravená. Stavební politika si bude musit všímat vybudování ulic, které spojují vnitřní město s připojenými obcemi, a věnovat zvýšenou péči úpravě moderních krámů. Jubilejní výstava bude zajisté mezníkem rozvoje města, a dnes nelze ještě ani zdaleka doceniti její veliký význam pro celý hospodářský život Velkého Brna.

Brněnské nádraží.

(Z archivu města Brna.)

Pokud nebylo železnic a přepravu zboží obstarával forman s modrou zástěrou a bičem v ruce, těšily se brněnské trhy světové pověsti. Když se proslýchalo, že Vídeň bude spojena s Haličí železnicí, vedoucí Moravou, usilovala městská rada o to, aby tato dráha se vedla z Břeclavě do Brna a odtud Hanou na Moravskou Ostravu nebo Těšín, neboť se obávala, že by brněnské trhy klesly na úroveň venkovských jarmarků, kdyby město neleželo na hlavní trati nového přepravního podniku. Snahy městské rady se však neuskutečnily, neboť v projektu severní dráhy Ferdinandovy bylo na Brno pamatováno toliko odbočkou Břeclav—Brno, která měla vyústiti na Čechyňské louce poblíž olomoucké silnice nebo na pozemcích Offermannových mezi mlýnským náhonem Svratky a Trnitou. Městská rada, jíž v čele stál »c. k. rada a purkmistr« Jan Ritschel, soudíc, že by při této poloze nádraží nezískalo »vnitřní město«, nýbrž že by se všechen obchod přestěhoval do blízkých předměstí, vyjednávala s baronem Rothschildem, zakladatelem severní dráhy Ferdinandovy, aby byl projekt změněn a aby nádraží bylo vybudováno bezprostředně pod hradbami vnitřního města na t. zv. fortifikačním území. Po delším jednání došlo k dohodě, že dráha postaví nádraží před »Ferdinandovou branou«, která stála asi tam, kde je dnes čekárna pouliční dráhy na Wilsonově náměstí. Poněvadž provedení této varianty bylo nákladnější než stavba nádraží podle původního projektu, požadovala severní dráha od města příplatek 40.000 zl. k. m., spokojila se však s částkou 25.000 zl., kterou město splatilo ve 4 ročních annuitách. Pozemky, potřebné ke stavbě nádraží, získalo město od vojenského eráru za roční poplatek 150 zl. k. m. Byla to area, měřící 9836 čtverečních metrů a ležící »pod baštami č. VI. a VII. mezi Ferdinandovou branou a Františkovem a podél cesty, vedoucí z Ferdinandovy brány na délku 78 sáhů až k promenádní cestě z Nové brány pod baštami č. IV. a V. k mlýnské struze Svratky a nad ní až k Silniční«. Ještě v roce 1837 rýče a lopaty »trhanů« vyzváněly hrana pevnostním hradbám a příkopům brněnským. Dne 11. listopadu 1838 přijela do Brna první lokomotiva »Moravia«, 7. července 1839 byl slavnostně zahájen provoz na celé trati Vídeň—Brno. Čtyři vlaky přivezly pozvané hosty z Vídně, které vítalo v Břeclavi banderium Slováků, skvělá iluminace a

koncerty vojenských kapel a hudby ozbrojeného sboru měšťanů vítaly je v Brně, město pořádalo opulentní banket v redutě a dalo raziti pamětní peníz. Do Vídně se vracející hosty stihla ve Vranovicích nemilá nehoda: jeden z vlaků najel z nepozornosti strojvůdcovy na druhý a několik cestujících bylo zraněno.

Císařským rozhodnutím ze 3. srpna 1842 bylo nařízeno stavěti dráhu z Prahy přes Českou Třebovou do Brna k připojení na severní dráhu Ferdinandovu. Stavba trati, ač byla velmi obtížná, poněvadž se dráha musela v úseku Obřany—Blansko vtěsnati do úzkého údolí Svitavy, nepůsobila tolik obtíží jako umístění nádraží v Brně: severní dráha nepovolila sloučení nového (státního) nádraží se svým, poštovní a celní úřady kladly nesplnitelné požadavky, komise stihala komisi, zatím stavělo se již od Obřan nahoru i dolů, ale otázka nádraží nebyla vyřešena, až rázně zakročil sám guvernér Moravy a Slezska, hrabě Stadion, a vymohl rozhodnutí vlády z 26. prosince 1846, aby se trať severní státní dráhy z Brna do Maloměřic vedla z nádraží severní dráhy císaře Ferdinanda přímo přes Obřany a aby se zřídilo společné nádraží bezprostředně před Ferdinandovou branou, jak jeho polohu vyznačilo generální ředitelství státní dráhy. Provoz železnice z Brna do Prahy byl zahajován postupně v době od 1. září 1845 do 1. ledna 1849.

Osud brněnského nádraží byl rozhodnut: vklíněno mezi obytné a továrenské budovy, nemohlo se rozšiřovati, jak by toho bylo potřeba, všechny úpravy trpěly nedostatkem místa a dnes, po více než 80 letech, pociťují se tím více katastrofální následky nevhodného umístění nádraží. V r. 1862 usnesl se sice magistrát brněnský, aby se při povolování staveb v blízkosti nádraží postupovalo velmi rigorosně, ale již tehdy bylo pozdě.

Nezaměstnanost, vyvolaná politickými událostmi roku 1848, zrodila myšlenku, stavěti dráhu z Brna do Rosic, aby se mohlo uhlí do Brna a do Vídně dovážeti levněji, avšak teprve v letech 1854 a 1856 došlo k provedení tohoto projektu a nová brněnsko-rosická dráha připojila své nové nádraží k nádraží dosavadnímu.

V r. 1869 byla vybudována trať Brno—Přerov, v r. 1885 »Tišnovka«, v r. 1886 trať Brno—Okříšky, v r. 1887 »Vlárka«, která byla původně podružnou tratí, avšak převratem se stala hlavní tepnou, spojující Čechy a Moravu se středním Slovenskem. Brněnské nádraží stalo se centrem, z něhož vybíhaly dráhy na všechny strany, ale vlárská trať neměla přímého zaústění: osobní vlaky zajížděly do zastávky Černovic, odtud couvaly po zvláštní spojce do Židenic a na to vjely teprve ze severu do »horního« nádraží. Stejně těžkopádná byla manipulace s vlaky nákladními. Teprve vystavě-

ním t. zv. »komárovské spojky« bylo zřízeno přímé zaústění vlárské trati do jižního zhlaví osobního nádraží. S pracemi stavebními na této spojce začalo se v r. 1923 a provoz byl zahájen 15. května 1927. Ke zbudování bylo třeba 220.000 m^3 násypu materiálového, a dráha vede po 15 mostních objektech, na které se spotřebovalo 9.700 q železa, zdiva bylo provedeno přes 10.000 m^3, náklad činil 15 milionů Kč.

Nepříznivé poměry nádražní přiměly městskou radu brněnskou, že vypsala v r. 1926 soutěž na ideové řešení celkového regulačního plánu pro Velké Brno se zvláštním zřetelem na řešení nádražní otázky. Návrhy, vypracované odborníky, jsou vystaveny v pavilonu města Brna.

O rozsahu agendy na brněnském nádraží svědčí tato statistická data za rok 1927:

Vydáno bylo jízdenek 2,596.886, vypraveno zavazadel a spěšnin 191.261 o váze 4,406.204 kg, rychlého zboží podáno a vydáno 306.736 položek o váze 52,731.110 kg a nákladního zboží 805.141 položek o váze 1.001,350.764 kg.

Brněnské pozoruhodnosti.

Alois V. Kožíšek.

Brno zasazeno je nad soutok řek Svitavy a Svratky do zeleného rámce okolí s řadou zalesněných vršků. Díváme-li se s některého z těchto pahorků, které skýtají mnoho krásných výhledů, na Brno, vystupují z vlnek zastavění města tři charakteristické znaky Brna, tři symboly brněnských pozoruhodností. Městu vévodí Špilberk jako symbol bohaté historie města, na druhém vrchu brněnském, na Petrově, tyčí se biskupský dóm jako symbol pozoruhodné architektury staré a moderní a v širším významu jako symbol kulturního dění v Brně, a nad Cejlem a Křenovou trčí k nebesům řady továrních komínů jako symbol renomovaného průmyslu brněnského. Kouř těchto komínů továrních mísí se s chuchvaly kouře nad brněnským nádražím, které nás upozorňují na to, že Brno má také velký význam jako uzel železniční dopravy, jako křižovatka velkých tratí obchodních a turistických.

O historii města, bohaté a tak významné, že k Brnu upírala se několikráte pozornost celé Evropy, bude pojednáno ve zvláštním článku, který aspoň lapidárními rysy zachytí vývin Brna z podhradí k velkoměstu s důležitými úřady správními, vyvinutým školstvím a četnými kulturními ústavy. Úkolem tohoto článku bude upozorniti na pozoruhodnosti umělecké, najmě stavební a na význam Brna ve směru hospodářském a cizineckém.

Za původem města Brna musili bychom jíti daleko do minulosti. Až do XI. věku nenalezli bychom spolehlivých průvodců, jen dohady, zrozené v archeologických nálezech, provázeti nás budou až do doby kamenné. Avšak ani ze století XI., třebaže už jsou z té doby listinné záznamy o Brně, nemáme obrazu našeho města. Nejstarší zachoval se nám ze samého konce stol. XVI. Víme jen, že už v XI. věku bylo Brno »urbs«, t. j. město větší, které mělo jistě řadu vynikajících staveb, aspoň církevních. Bylo v Brně jistě několik pozoruhodných staveb slohu románského, které však musily ustoupiti rychlému tempu rozvoje města za doby rozkvětu slohů následujících. Nezachovalo se nám skoro nic z této periody, jen šeptmé nápovědi nalezneme v křížové chodbě bývalého kláštera dominikánského, kde je dnes umístěno městské lapidarium. Jsou tam sloupy a hlavice vezdčné, nasvědčující tomu, že konvent dominikánů vysta-

věn byl ve slohu románském, a pak ještě zlomky z románské stavby kostela zábrdovského, nejstaršího z kostelů na Brněnsku.

Románský sloh vystřídala gotika, jejíž krásné květy zachovaly se v kostele sv. Jakuba, v kostele králové na Starém Brně a v krásné křížové chodbě v městském museu. Vedle těchto stavebních památek zachovalo se v zemském museu několik gotických obrazů a soch, a v knihovně svatojakubské fary vzácné misály, zdobené miniaturami. Gotika v Brně udržela se ještě i vedle renesance, která zanechala v Brně celkem málo památek. Zato však dům pánů z Lipé na Náměstí svobody 17. patří k nejkrásnějším renesančním památkám na Moravě. Dům tento byl také čas majetkem Raduita de Souches, obránce Brna před Švédy r. 1645. V nádvoří radnice, jejíž vchod ozdoben je krásným pozdně gotickým portálem Pilgramovým, jsou renesanční arkády a na věži posazena je renesanční helmice s ochozem. Také v nádvoří zemského musea, bývalého to biskupského dvora, vykvetlo na starším pni gotickém několik pěkných květů renesančních arkád.

Období baroku zanechalo v Brně poměrně nejvíce památek. Jako v celé zemi, tak i v Brně po skončení války třicetileté, jejíž konec uspíšila statečná obrana Brna před Švédy, nastává živý stavební ruch. V Brně tím dříve, že jeho význam vzrostl proměnou špilberku v pevnost zeměpanskou. V zájmu lepší obrany města za švédských obléhání bylo nutno strhnouti některé kláštery a kostely. Tak kapucínský u Měnínské brány a františkánský u Svratky pod Petrovem. Po válce bylo nutno pro tyto řády vystavěti kláštery a kostely nové. Mnohé jiné kláštery a kostely byly opět nepřítelem tak zpleněny a pobořeny, že bylo nutno téměř od základů znova je budovati. Tak augustiniánský na dnešním náměstí Lažanského a premonstrátský v Zábrdovicích. A konečně katolická restaurace poběloborská začala prostou gotiku nahrazovati honosným barokem, zejména když vedení na stavbě kostelů ujali se jesuité. Všechny brněnské kostely, až na svatojakubský a starobrněnský u kláštera králové, se barokisují. Kostel jesuitský podržel sice zvenčí renesanční tvář, zato však vnitřní výzdoba je nejhonosnější ukázkou vyspělého brněnského baroka XVIII. stol. Minorité přestavují podle plánů brněnského architekta Mořice Grimma svůj kostel ve slohu barokním, dominikánský kostel dostává bohatou barokovou dekoraci, zejména ve svém bezprostředním okolí. Mořic Grimm přestavuje také kostel sv. Tomáše, staví klášter Alžbětinek na Starém Brně a pracuje na plánech kostela sv. Leopolda na Vídeňské.

Církevních památek barokových máme v Brně hojně. Vedle zmíněných už kostelů je v Brně řada krásných barokových soch a

plastických památníků. Jmenujeme tu sousoší Nejsvětější trojice v horní půli Zelného trhu, které vytesal Ondřej Schweigel roku 1729 a mariánský sloup na Náměstí svobody z konce XVII. století. Málo však je v Brně barokových památek světských, neníť tu vůbec velkých barokových paláců, jako je má Praha na Malé straně. Z té doby jsou v Brně jen Dietrichsteinský palác na Zelném trhu, který byl postaven na začátku století XVII. jako první barokový palác v Brně, pak skvělý dům moravských stavů na Dominikánském náměstí a konečně palác zemské správy politické, do r. 1782 klášter augustiniánů. Palác Dietrichsteinský se častými přestavbami mnoho změnil. Ve stavovském domě, jehož nádvoří patří k nejkrásnějším v republice, je v zasedací síni, která dnes slouží městskému museu, skvělé nástropní fresko Daniela Granna, jednoho z nejslavnějších barokních malířů rakouských. Předsíň sálu vyzdobena je freskami Fr. Ecksteina. Nejkrásnějším dojmem působí palác zemské správy politické na Lažanského náměstí, který s přilehlým kostelem sv. Tomáše tvoří komplex, jehož krása vyniká hlavně za jarních západů. Vedle těchto paláců zachovalo se v Brně z období baroku několik pěkných domů panských v ulici Kobližné, Jesuitské a Janské. Jednou z nejpěknějších barokových památek světských je Parnas, krásná kašna na Zelném trhu, dílo to Fischera z Erlachu z r. 1696. Na přelomu od rokoka ke slohu Ludvíkovu přestavěn byl kostel zábrdovský, jehož interié je dnes nejkrásnější v Brně. V ulici Na nivkách, v bezprostřední blízkosti výstaviště, stojí krásný pozdně rokokový letohrádek hr. Mitrovského, t. zv. Aréna, který zasluhuje, aby byl zrestaurován a konservován.

Ačkoliv má Brno pověst města továrního a obchodního, města střízlivého a rušného, přec jen tu nalezne cizinec dosti intimních zákoutí a zatichlých uliček, kde se může ponořiti do dob, kdy obraz města Brna byl malebnější a teplejší. Byloť Brno i v dobách, kdy bylo už městem velkým, přec jen městem tichým a malebným, městem, v němž se vždy více pracovalo v tichu, než mluvilo na náměstích a ulicích. Poetickým klidem působí zvláště ulička kolem dómu na Petrově, kde se zachovalo ještě mnoho starých krásných domů kanovnických, a v odpoledních hodinách nádvoří stavovského domu na Dominikánském náměstí.

Od druhé polovice XVIII. stol. kvete v Brně utěšeně průmysl, jehož základem bylo staré brněnské soukenictví, které do Brna přinesli zejména dolnoporýnští soukeníci za Přemyslovců. Postupně vyvinuly se v Brně celé tovární čtvrti, z nichž nejdůležitější jsou Cejl a Křenová s okolím. Vedle textilního průmyslu jsou to také průmysl strojní a kožařský, které dlouhá už léta roznášejí dobrou

ZASTAVOVACÍ PLÁN BRNA
1:11520
3
145ha
613
118
59
850
646ha
12
41
0·9
0·5
6·8
52
266
177
222
148
2755ha
3390
1820
2174ha
Rozdělení ploch v ha a proc.
pole
lesy
sady a zelin.
hřiště a parky
hřbitovy
zast. zahrad. do 2 pater
nemocnice a ústavy
zast. pavilonové
otevřené zast. do 4 pater
souvislé zast. přes 4 patra
staré historické město
území dráhy
průmysl
toky
Tangenta

HLAVNÍ TŘÍDA S OSOBNÍM A NÁKLAD. NÁDRAŽÍM 1:1000

pověst Brna za hranice státní, téměř do celého starého a z části i do nového světa. Těmto průmyslovým odvětvím postavila se postupně po bok skoro všechna průmyslová odvětví jiná, takže se dnes Brno počítá k nejprůmyslovějším městům v Evropě.

Jeho význam průmyslového centra způsobil, že se z Brna stalo důležité centrum dopravní, jímž projíždějí velmi důležité evropské trati železniční a v novější době vedou se jím i důležité trati dopravy letecké. Vedle domácí trati Praha—Brno—Bratislava—Košice prochází Brnem německá trať Berlín—Vratislava—Hlivice—Brno—Vídeň—Štyrský Hradec—Celovec—Benátky a polská trať Varšava—Krakov—Brno—Vídeň. A není zajisté daleka doba, kdy Brnem povedeny budou další letecké trati, spojující evropský jih se severem, východ se západem.

Kouř továrních komínů v Brně paralysuje vydatně hojná zeleň alejí a sadů na brněnských ulicích a zvláště krásné zalesněné okolí města. Okolím svým může město Brno soutěžiti s každým městem v republice. Vedle veřejných sadů, z nichž největší jest zemský sad Lužánky a pak sady na Špilberku, z nichž majestátně nad město vystupuje starý hrad s hrůznými podzemními žaláři, kde trpěli a umírali vedle sprostých zločinců také ušlechtilí bojovníci za svobodu národů, je v samém Brně také krásný lesní park Pisárky, u nichž rozloženo je malebně výstaviště. Od jihovýchodu až k severozápadu táhnou se kolem Brna krásné listnaté lesy, v nichž je skryto mnoho přírodních pozoruhodností, z nichž nejkrásnější je podzemní klenotnice krápníková v Moravském Krasu u nedalekého Blanska. Vstupní bránu do této pozoruhodné přírodní oblasti tvoří Obřany, které patří ještě do katastru Velkého Brna, a které samy jsou z nejkrásnějších míst brněnského okolí.

Brno je město krásné. Svou péčí o zachování svědků dávné minulosti, svou srdečností, kterou promlouvá ke každému cizinci a hlavně svou slibnou budoucností. Z malého, třebaže důležitého podhradí vyvinulo se ve velké město se všemi podmínkami dalšího rozvoje, v důležité středisko kultury duchové, má dnes bohatě vyvinutý renomovaný průmysl, hojnost mladé inteligence a hlavně hodně chuti a svěžesti k práci, v Brně pracuje se dnes na všech stranách s jarým nadšením — — v tom všem je záruka krásné budoucnosti města Brna.

Brno v budoucnosti.

Městský stavební ředitel Ing. Jaroslav Zikmund.

K popisu města Brna v budoucnosti jest nutno aspoň trochu použíti fantasie, a pak hodně optimismu, hlavně po stránce národohospodářské: vímeť všichni, že zdárný a rychlý vývoj měst dál se téměř výlučně jen v dobách rozmachu, hlavně rozmachu obchodu, průmyslu a živností. Předpokládaje v budoucnu i úspěšný vývoj financí státních, zemských a městských, skizzuji proto jen Brno v budoucnosti ve formě causerie, předesílaje několik chronologicky sestavených informací.

Město Brno přestalo býti pevností po bitvě u Wagramu r. 1809, kdy zrušil Napoleon opevnění Špilberku. V letech 1835—1843 bylo již ploch dřívějších bašt a opevnění na Kolišti využito jako sadů. V r. 1847 projednán prvý regulační plán, jehož uskutečnění však zabránily pohnuté události r. 1848 a let následujících. První veřejná soutěž, omezená jen na vnitřní město, byla vypsána v r. 1861 a místodržitelstvím schválen první regulační plán v r. 1868. Po delší přestávce 33 let vypsána v r. 1901 soutěž na generelní regulační plán města. Když se po státním převratu zvětšilo v r. 1919 území brněnského katastru z 1816 ha na 12.380 hektarů a přivtělením 22 okolních obcí a tím vzrůstem obyvatelstva ze 140 na 220 tisíc vzniklo Velké Brno, tu vyžadoval překotný již stavební vývoj poválečný i rychlejšího tempa v řešení otázek regulačních.

V r. 1923 zřízen městský poradní regulační sbor a již v r. 1925 vypsána nová soutěž na regulaci vnitřního města a po pečlivých a velikých přípravách v r. 1926 velká veřejná ideová soutěž, která se již vztahuje na celé území nynějšího města a mimoto zabírá nejbližší okolní obce, kde bude nutno regulačně i stavebně budovati přechod z velkoměsta k venkovu.

K popisu Brna v budoucnosti používám v další části pojednání porotou za nejlepší uznaných projektů této veliké soutěže, z nichž jsou na třech obrázcích znázorněny prvé 2 projekty s hesly »TANGENTA« a »11.55«.

Předně jest téměř jisto, o čemž jest zatím nezvratně přesvědčeno jak 10 autorů, tak i jury této soutěže i správa města Brna, že bude míti město Brno v budoucnosti účelně vybudovanou novou železniční síť, radikálně posunutou se svým centrem, t. j. ústředním

nádražím, z nynější oblasti dráhy ve vzdálenosti asi 600 až 800 m, směrem jihovýchodním, do míst nynějšího dolního nádraží, t. zv. rosického. Zmizí dále nynější severní traça dvoukolejné dráhy Praha—Brno, jsouc posunuta hodně na východ, a zužitkuje se takto získaného území této tracy k vybudování velkoměstsky rozměrné přímé komunikace, spojující organicky s historickým centrem města dnes komunikačně odříznutá předměstí Husovice, Židenice, Juliánov a Černovice.

Novým situováním dalších nutných železničních zařízení, ať již ústředního nádraží nákladního, nádraží pořádacího, topírenského, dílen atd. směrem k jihu na katastry obcí Heršpic, Přízřenic, a případně i Modřic, aneb i z části podle projektu »11.55« v katastru obce Bohunic, bude se moci město Brno v budoucnu nerušeně vyvíjeti ve směrech východním, jihovýchodním a jižním. Tak vznikne nová, nezbytně nutná obchodní čtvrt mezi budoucím hlavním nádražním náměstím a nynější ulicí Silniční a Palackého, nová čtvrt tovární a průmyslová na jihu se sítí vleček a s připojením na budoucí přístav průplavního kanálu Brno—Břeclav. Dále nastane účelná distribuce obyvatelstva, používajícího železnice, vybudováním nového velmi nutného předměstského nádraží na území Husovic a Židenic; rekonstrukcí nádraží královopolského bude možno též vlaky tišnovské dráhy vésti nejen za příznivých spádových poměrů do ústředního nádraží, ale i použitím pouliční dráhy na Nové ulici snad i do starého centra města. Zrušením nyní samostatné stanice místní dráhy Černovice—Líšeň a vybudováním této lokální dráhy až do území Mor. Krasu bude přímo z centrálního nádraží železničně spojeno také světoznámé území Krasových jeskyň.

Těmito jen načrtnutými radikálními změnami železničních útvarů brněnských bude dále možno uskutečňovati další nové nutné železniční spoje průjezdnými vlaky i mezi tratěmi, které se dnes v Brně ukončují.

Že by se uskutečněním těchto železničních rekonstrukcí podstatně změnila celková konfigurace města Brna, naznačují názorně reprodukované prvé 2 projekty. Brno budoucnosti by mělo řádné nádražní náměstí, rozlehlá avenue a boulevardy, přímo a orientačně jasně spojující jednotlivé zastavené oblasti města i předměstí s nimi související, účelně vybudované elektrické pouliční dráhy i síť autobusových linek. Bylo by tím konečně i umožněno vybudovati potřebné spoje silnic, ať již dálkových (mezinárodních, jako na př. Řím—Varšava, vnitrostátních i místních), hospodárně dobudovati místní silniční dopravu uvnitř města i v předměstích a umožniti i racionelní krátké komunikační spoje tak důležitých veřejných, průmy-

slových, obchodních a zábavních komplexů na severu a západě Velkého Brna.

Po stránce stavebního vývoje změní se v budoucnu podstatně dosud jen jednostranný vývin města po většině ve směrech severním a severozápadním ke Královu Poli a Žabovřeskám ve vývin i ve směrech východním a jižním.

Nedostačující nynější jádro vnitřního města zůstane nedotčeno a bude několikanásobně rozšířeno, resp. utvoří se druhý nový moderní střed velkoměstského ruchu v oblasti u nového osobního nádraží. Drahou opuštěné plochy v ulici Silniční a Palackého budou účelně zhodnoceny pro výstavbu velikých a vysokých moderních domů obchodních a hotelů i budov veřejných (tržnice, bursy, snad i divadlo, radnice atd.).

Nynější čtvrt tradičního brněnského průmyslu textilního na Cejlu a okolí nedozná ovšem ani v budoucnu velikých změn, až na menší korekce v zastavěných blocích a na podstatné zlepšení hygienicky závadného obtěžování kouřem, neboť již v roce 1929, kdy bude postavena ústřední teplárna, zmizí z této tovární čtvrti asi 45 továrních komínů, chrlících kouř a nezdravé plyny do ovzduší. Nelze též v dohledné době počítati s přemístěním velikých strojnických továren, ať již Královopolské strojírny či První brněnské strojírny. Ale i toto důležité odvětví brněnského průmyslu bude asi jednou, ovšem až za několik desítiletí, vhodně situováno v centru průmyslu, totiž na jihu Brna, kde výhodné větry severozápadní a severovýchodní podstatně zmírní hygienické závady i těchto městských oblastí.

Již z těchto řádků lze jasně usuzovati, že právě jen velkorysé řešení celé železniční sítě umožní nerušený a přirozený vývoj města ve všech směrech.

Ale umožní se tím dále i provedení nutných korekcí dosavadního zastavění, ať mám již na mysli na př. připojení jednotlivých čtvrtí k nádraží, asanaci Starého Brna, připojení nového nádraží na Husovu třídu atd.

Představíme-li si ještě proponované velkorysé vybudování t. zv. Akademické čtvrti, území Černých polí a za Lužáneckými sady, výstaviště, nových kolonií zahradních vil a domků v Masarykově čtvrti (dř. Úřednická čtvrt), na jižním svahu Židenic a Maloměřic, všude pak vhodně situované potřebné budovy veřejné (úřady, nemocnice, sociální ústavy, školy, kasárny, kostely atd.) a všechna tato území bohatě propletená zelení, ať již ve formě stromořadí uličních nebo parků a hřišť, tedy se nám kreslí v budoucnu obraz Brna, ovroubený na severu souvislou zelení lesů a luk s nádherným jeze-

rem přehrady knínické, protkaný dvěma regulovanými řekami Svratkou a Svitavou s potřebnými říčními koupališti a sportovišti, na jihu pak soustřeďující světoznámý průmysl brněnský, živnosti a obchod i velkoměstský ruch.

Brno budoucnosti by tedy bylo vhodně rozděleno jak svými důležitými středisky správními, kulturními, historickými, průmyslovými i obchodními, tak i na severu, západě i východě oblastmi bytovými, a budou se tedy moci naši potomci při používání svých dokonalých aerostrojů kochati pohledem na Brno budoucnosti jako na město ucelené, zdravé, vyspělé, rušné a obdařené přírodou bohatou zelení i nádherným okolím.

Jak jsem budoval hlavní výstavní palác.

Docent Ing. Dr. Jar. Valenta.

První práce se stavbou obchodně-průmyslového paláce započaly se v listopadu 1926 a hlavní betonářské práce byly skončeny k 1. prosinci 1927. Postupně se prováděly práce řemeslnické a omítky.

Celková zastavěná plocha činí 16.000 m² o užitečné ploše 15.000 m².

Palác se skládá z rotundy, ze které vybíhají dvě křídla, jež souvisí s dvěma spojovacími chodbami. Každé křídlo je vytvořeno ze tří chodeb 20—30 m širokých, navzájem se křižujících. Mezi křídly vzniklá plocha byla s počátku myšlena jako dvůr, ale později bylo rozhodnuto, že se nad tímto dvorem zřídí stropní konstrukce, čímž se získalo nových 2000 m² výstavní plochy.

Původní projekt arch. Kalouse, který navrhoval hlavní nosné oblouky půlkruhové a strop vodorovný s nadsvětlíky, byl změněn Ing. Dr. Jar. Valentou z toho důvodu, aby se vyloučilo nepříznivé zatížení nosných oblouků, na nichž uprostřed spočíval strop. Proto byly navrženy vyšší oblouky, takže zůstaly rovné stropy jen po stranách chodeb a mezi nimi se vytvořila valená klenba, která se skládá z jednotlivých oblouků, vyztužených podélnými žebry, a takto vzniklé kasety kryje skleněná střecha; spodní ozdobné matné sklo je chráněno svrchu sklem s drátěnou vložkou.

Původní fasáda, mající naprosto horizontální směr, byla v portálech přerušena mohutnějšími portálovými oblouky, vyjadřujícími vnitřní konstrukci. Stěny křídel tvoří velká okna asi 8 × 9 m, která dosahují v portálech výšky 14 m při šířce 16 m. Se zřetelem na vlastnost betonu, reagujícího na tepelné změny, byl celek rozdělen na části dilatačními spárami, čímž bylo umožněno jednotlivým dílům »pracovat« samostatně. Spáry jako konstruktivní elementy nebyly zakryty a jsou viditelné ve fasádách i uvnitř.

Rotunda, jež je hlavním vstupem do paláce, je určena pro representační účely. Návrh arch. Kalouse byl i zde změněn. Provedla se oblouková konstrukce, čímž místo vodorovného stropu vznikla kopule. Rotunda má v průměru 30 m a 12 obloukových žeber a sbíhá se ve výšce 33 m do prstence. Tato svého druhu jedinečná konstrukce vyžádala si při statickém výpočtu zvláštního

studia kruhových útvarů a byla, stejně jako oblouky chodeb, širokých 20 a 30 m, řešena přesně počtářským způsobem.*) Podstatnou částí konstrukce rotundy je spodní prstenec, který ve výšce 6 m váže navzájem žebra. Se zřetelem na důležitou konstrukci tohoto prstenu a na jeho nepříznivé namáhání (excentrický tah 150 tun) je tento prsten místo obvyklými kulatými železy vyztužen tuhou armaturou z úhelníků a pásnic, spojených šrouby a nýty.

Konečně lze se zmíniti o visutých schodech z rotundy na galerii, které jsou zajímavým dokladem toho, že lze železobetonu použíti k nejrozmanitějším konstrukcím.

Materiál použitý při stavbě obchodně-průmyslového paláce je skoro výhradně železobeton a sklo. Kromě 9000 m² zasklení bylo zapotřebí na železnou armaturu betonových konstrukcí a na železné součásti oken a vrat asi 100 vagonů železa. Štěrk a písek pro betonování byl bagrován přímo na staveništi a praním zbavený hlinitých součástí byl nepřetržitě zpracováván. Vybagrováno bylo na 2000 vagonů štěrku a písku. Cementu se spotřebovalo 220 vagonů a kromě toho 200 vagonů dřeva pro skruže a šalování.

Vyjádříme-li si celkový potřebný materiál ve vlacích o 50 vagonech, vyžádala si stavba asi 50 nákladních vlaků materiálu.

Stavba trvala celkem 230 pracovních dnů.

*) Část výpočtu rotundy je uveřejněna v Techn. obzoru 1928 jako »Příklad řešení mezikruhového stropu vyztuženého«.

Celková architektonická úprava výstaviště.

Prof. ing. arch. Emil Králík.

Šťastně volená poloha zemského výstaviště, šíře jeho plochy i celkový přehled, jevící se při pohledu z hlavní, nejvíce frekventované komunikace V hlinkách, umožnila navrhovat disposici v měřítku nejširším i nejpřehlednějším. Stromořadí V hlinkách, které jest proti terénu výstaviště značně zvýšeno a tvoří tím přirozenou terasu, dává příležitost zhlédnouti shora celé výstaviště i rozšíření jednotlivých budov. Jest pohledově nejdůležitější ze všech cest, které se výstaviště dotýkají nebo k němu vedou.

Prodloužená ulice U plovárny, jež bude podle regulačních plánů spojena v budoucnu s nově projektovanou ulicí od křižovatky ulice Křížové a Ugartovy, vedena jest jako zkratka z města k výstavišti, a to frontálně na osu celého komplexu, pro účely výstavní určeného. Význam této nově zřízené ulice jest ve směru komunikačním jistě značný, jest však druhořadý u srovnání s komunikací dříve uvedenou, totiž V hlinkách, ve smyslu pohledovém.

Rozsáhlá area t. zv. Bauerovy rampy zabrána jest nynějším výstavištěm jen z polovice. Druhá část jest určena pro vybudování stadionu, který se v pozdějších letech k výstavišti na straně k Pisárkám přičlení. Mezi obě části vklíněn jest částečně soukromý majetek, bývalý cukrovar s hospodářskými budovami a ovocnou zahradou, zařezávající se bohužel rušivě do plochy výstaviště.

Uvedené disposice komunikační i příčiny rázu soukromoprávního určovaly směr při řešení situačním celého výstaviště; možno říci, že podmínky tyto byly pro vybudování výstavního podniku celkem příznivé, uváží-li se též vynikající poloha plochy, se tří stran zelení vroubené.

Zprostředkujícím článkem mezi přilehlou čtvrtí městskou a vlastním výstavištěm jest velké náměstí formy kruhové se zahradní úpravou. Jest hlavním náměstím, do něhož ústí provoz automobilový i cesta pro pěší směrem od ulice U plovárny, tedy z města. Pro dopravu elektrickou tramvají, jež se děje na protilehlé straně k silnici V hlinkách, zřízen jest peron s podchody (arch. úprava podle návrhu arch. Fuchse). Uzavření tohoto kruhového prostoru dosahuje se v hlavní ose celé disposice vybudováním obloukovité administrační budovy (arch. Králík), která přehrazuje

ROTUNDA HLAVNÍHO PALÁCE.

KŘÍDLO HLAVNÍHO PALÁCE.

s vnitřní strany plochy výstaviště opět prostor před obchodně-průmyslovým palácem, zamezujíc výhled na dosud nezregulovanou protější část města. Hlavní vstupní portál přičleňuje se k této vstupní budově směrem ke stanici elektrické dráhy. Na straně k Nivkám uzavírá se kruhové náměstí nutnými garážemi a prodejními stánky, které zakončuje pavilon Svazu čsl. díla (arch. Havlíček a Dr. Ing. Polívka).

Dominující budovou celého výstaviště jest obchodně-průmyslový palác. Jest to horizontálně rozložitá stavba, provedená podle půdorysných disposic arch. Kalouse, zevnější forma i celá smělá betonová konstrukce podle návrhu Dr. Ing. Valenty. Imposantní jest zejména interiér obou podélných křídel paralelně položených se směry silnic V hlinkách—Nivky, a centrálně umístěná rotunda, jejíž betonové konstruktivní oblouky zachycují ve výši 30 m vrchní lucernu. Obloukové stropy a částečně svislé stěny jsou prolomeny a zaskleny. Zmíněná stavba jest těžištěm celé plochy výstaviště a její rotunda tvoří přirozený ohyb obou hlavních promenádních tříd, jdoucích rovnoběžně s oběma ohraničujícími obvodovými silnicemi. V přiléhavé formě provedena jest před palácem květinová úprava.

Alejová promenáda na straně k Nivkám ohraničena jest proti levému křídlu hlavního paláce representačními pavilony města Brna (arch. Fuchs), zemským moravským pavilonem (arch. Chroust), města Prahy (arch. Roškot), dále pavilonem zahradnickým (arch. Mráček) a pavilonem města Bratislavy.

Za budovou města Moravy a pavilonem města Brna vytvořen jest velký prostor s průčelnými budovami restauračními (arch. Škára), ohraničený na obou kratších stranách přízemními pergolami. Střední část této prostory zabírá umělý rybník, jehož svahy jsou zahradnicky upraveny. Rovněž za pavilonem města Prahy jsou exposice vzorných zahrad s plastikami ak. sochaře Macha. Zakončující budovou promenády Nivky tvoří pavilon stavitelů (arch. Rössler).

Zbývající trojúhelníková část výstaviště za levým křídlem hlavního paláce vyplněna jest několika budovami a zahradními neb zemědělskými exposicemi. Z budov uvádějí se pavilony Dra Absolona (arch. Kroha) a elektrostatek (ing. Vašíček). V nejzadnější části jest umístěna exposice hřbitovního umění (arch. Ort).

Část výstaviště na straně k silnici V hlinkách dělena jest dvěma souběžnými třídami. Přední hlavní promenáda o šířce 50 m ukončuje se k Pisárkám zvýšeným náměstím s basénem a světelnou fontánou uprostřed a s budovami Brněnských výstavních trhů

(B. V. T.) kolem celého obvodu. Dominujícím motivem budov B. V. T. (arch. Čermák) jest zasklená věž vyhlídková, vysoká 40 m. Pravá strana této hlavní promenády roubena jest k silnici V hlinkách postupně od hlavního vstupu pavilony: pavilonem Radiojournalu, pavilonem Akademie výtvarných umění (arch. Gočár), uměleckoprůmyslové školy pražské (arch. Janák), budovou kina s kavárnou (arch. Králík), pavilonem národního školství (arch. Velek), obranných jednot (arch. Fuchs) a menšími pavilony podniků novinářských (arch. Babánek).

Plocha mezi hlavní promenádou a ohraničující zdí k zahradě Bauerově dělena jest ještě další paralelní třídou a dvěma příčními spojovacími cestami, takže povstávají bloky, kde isolovaně položené větší i menší objekty tvoří pokud možno uzavřené menší části a osově se navazují na protější budovy. V ose pavilonu národního školství situován jest rozsáhlý pavilon Werkbund der Deutschen (arch. Bayer), po obou jeho stranách pavilony novinářské (arch. Králík, arch. Bayer), dále moravský lidový průmysl (arch. Mráček), město Znojmo, pavilony lázní, potravinářské, novinářské a p.

V bloku před B. V. T. leží na obvodu pavilon Baťův (arch. Gahura), Barviče & Novotného (arch. Hrdlička), pekárna (arch. Pořízka), Tomáškův pavilon (arch. Fuchs), firmy Opp (arch. Škára) a vinárna.

V zadní části výstaviště směrem k zahradě Bauerově následují za sebou: pavilon pojišťovny Slavia (arch. Ort), městské plynárny (arch. Fuchs), pavilony poživatin a různé jiné (arch. Hrdlička, arch. Škára, arch. Víšek, arch. Dr. Sláma, arch. Lipš, arch. Babánek).

Zábavní park projektován jest v zadní části výstaviště se vstupem, vedeným kolmo na náměstí B. V. T. (proj. arch. Čermák).

Dům správce objektů výstavních jest před hlavním vstupem poblíže nástupiště elektrické dráhy (arch. Starý).

Slavnostní osvětlení navrhl ing. Prokop.

Úprava zahradnická provedena na základě celkového návrhu disposičního za spolupráce řed. Rula a arch. Nerada.

Slavnostní osvětlení výstavy.

Ing. Emil Prokop.

Celkový plán slavnostního osvětlení výstavy jest tento:

Dominující budovou celé výstavy je nesporně mohutný masiv průmyslového paláce, který je osvětlen asi 80 reflektory pro ozařování budov typu »Modul« O se žárovkami 500, 750 a 1000 W. Aby se dosáhlo světelné plastiky jednotlivých křídel vzhledem k ústřední rotundě, jsou křídla osvětlena barevně, rotunda bíle. Moderní, konstruktivní ráz budovy zdůrazněn je osvětlením pilířů a oblouků budovy, zatím co zasklené plochy zůstávají temné. Návštěvníci uvědomí si teprve při tomto osvětlení mohutnost a rozlohu budovy, která ve dne při rozptýleném světle a v sousedství budov ostatních nemůže zcela svou velikost uplatniti. Celkový výkon elektřiny na toto osvětlení činí asi 50 kw.

Vstupní brána jest zevně vyznačena řadou svítících koulí, umístěných nad okny kancelářských místností, a nese ve středu 2 m vysoké, žlutým světlem svítící iniciálky výstavy (V. S. K.), viditelné s obou stran; iniciálky jsou ze žlábkových písmen s neviditelně umístěnými žárovkami. V pohledu z výstaviště je provedeno osvětlení sloupového ochozu vstupní brány řadou zrcadlových reflektorů, osvětlujících strop a svislé pozadí, takže z něho vystupují tmavé sloupy.

Levý i pravý konec výstaviště je proti svítící ústřední budově světelně vyznačen, a označuje se tím i večer veliká rozloha výstaviště.

Na levém konci výstaviště, kolem rybníka, je prostranství, uzavřené na delších stranách restauracemi, pozadím pavilonů města Brna a země Moravy, na kratších řadami stánků. Prostranství dominuje světelná fontána se středním bíle prosvětleným střikem asi 16 m vysokým a kruhem rozprášené vody o průměru asi 5 m, prosvětleným měnícím se barevným světlem mohutných reflektorů, umístěných pod hladinou vody. Rybník je věnčen 500 bílými koulemi s barevnými žárovkami, jichž odraz se zrcadlí v hladině vodní a které i ve dne působí dekorativně jako řada perel, zatím co by prosté žárovky působily nepěkně. Skleněná duplexová stěna pavilonu města Brna prosvětlena je zevnitř budovy barevným světlem reflektorů a hra barev zvyšuje tím slavnostní dojem. Část budovy

je postavena na betonových sloupech, oddělujících ji od země, a tento prostor prosvětlen je zrcadlovými reflektory, vrhajícími světlo ke stropu, takže tato zvláštnost stavby je zdůrazněna a působí fantastickým dojmem. Světelně barevný dojem prostranství zvýšen je též svítícím nápisem na restauracích, provedených z neonových trubek.

Druhý, pravý konec výstaviště, ovládá veliký objekt Brněnských výstavních trhů s dominující skleněnou věží 50 m vysokou. Věž je prosvětlena řadou světel a nese na svém vrcholu světelný maják s otáčejícími se světly vedle světelné reklamy z neonových trubek. Uprostřed prostranství budov B. V. T. je menší rybník, mající opět uprostřed barevnou fontánu s vysokým vodním paprskem. Světelné reklamy, rozeseté po celém obvodu tohoto objektu, činí z něho daleko viditelné obchodní středisko výstavy.

Řada jednotlivých pavilonů (zvláště pavilony Akademie výtvarných umění v Praze, Umělecko-průmyslové školy v Praze, budova divadla a biografu, pavilon ministerstva školství, Werkbund a množství staveb menších) je večer vyzdvižena buď ozářením z venku, prosvětlením oken nebo osvětlením vnitřků, světelnými reklamami různých druhů atd., vše však jednotně se zřetelem na světelnou architektoniku celé výstavy. Z jednotného rámce vypadá pouze pavilon města Prahy, kde byl zvolen starší způsob konturování žárovkami.

V celku lze říci, že moderní a celkem jednotné řešení všech budov výstavy umožnilo velmi výhodné řešení celého osvětlení, k jehož dojmu nemálo přispívá i mimořádně krásná poloha, umožňující přehled celé výstavní plochy s okolního vyvýšeného terénu.

Vypracováním projektu a provedením slavnostního osvětlení V. S. K. byl pověřen autor tohoto článku.

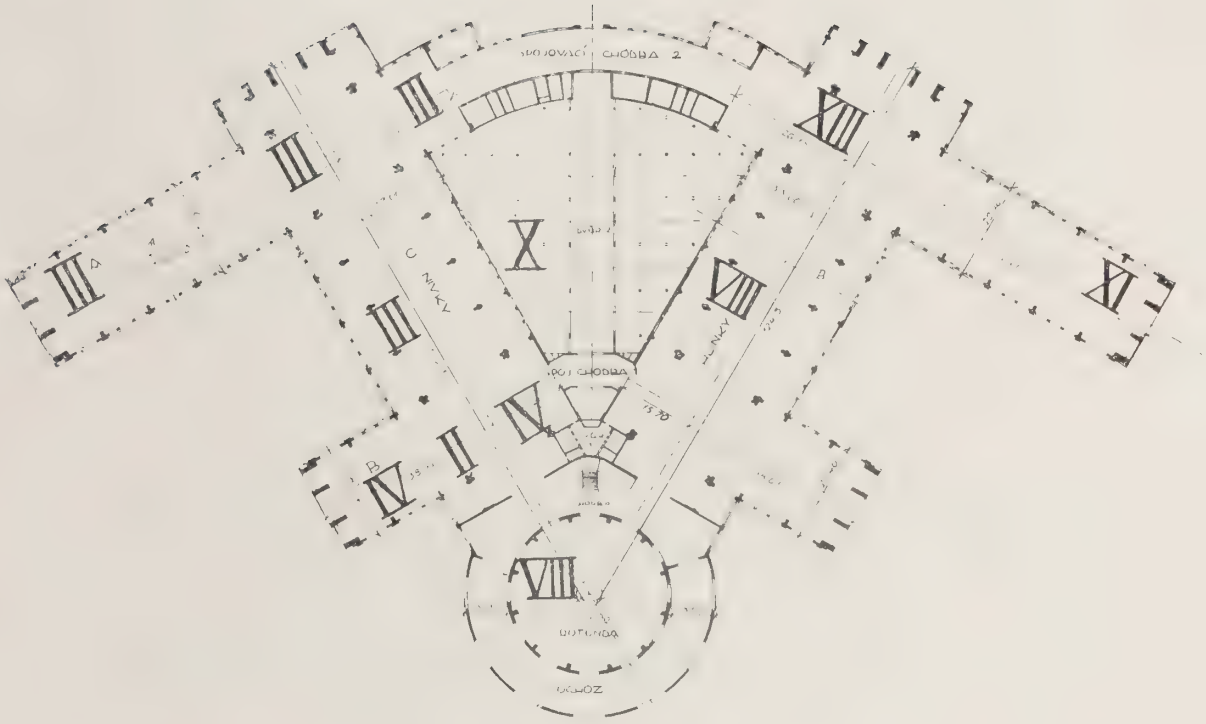

EXPOSICE V HLAVNÍM PAVILONU.

II. Střední školství.

III. Odborné školství.

IV. Zemědělské školství.

VIII. Věda, duchová a technická kultura a školství vysoké.

X. Výstava Čs. výtvarného umění.

XI. Svaz čs. díla.

XIII. Veřejná péče o živnosti a o domácký umělecký průmysl.

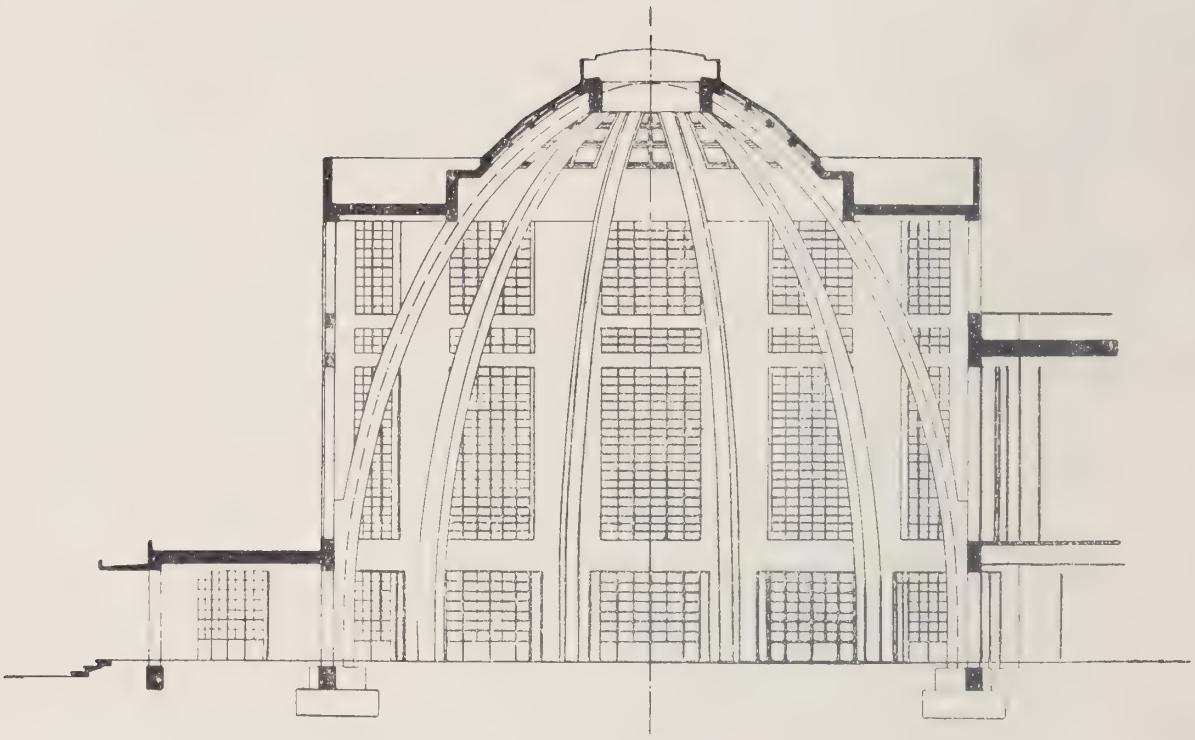

Řez rotundou.

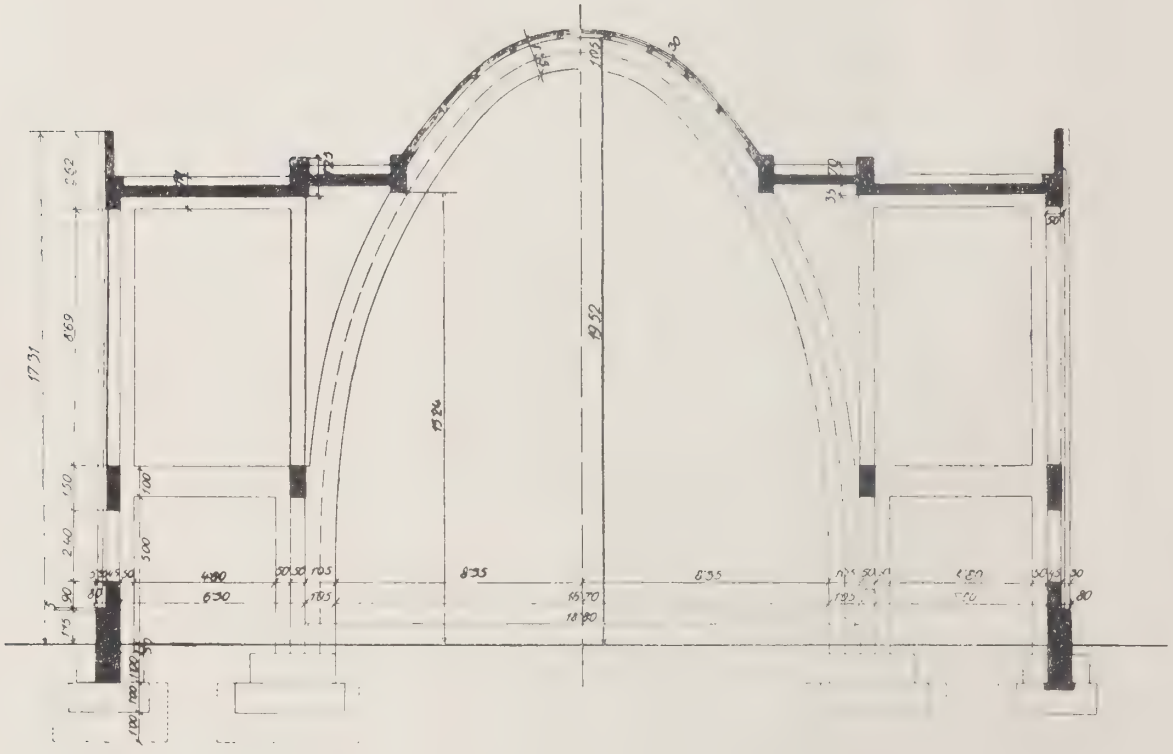

Řez křídlem.

HLAVNÍ PALÁC

V hlavním paláci umístěna jest v rotundě a přilehlé části paprsku Hlinky exposice odboru b) Věda, duchová a technická kultura, a školství vysoké, za ní v zadní části paprsku Hlinky exposice odboru d) Umělecký průmysl a zvelebování živností, v dvoraně mezi oběma paprsky exposice c) Umění výtvarné a v paprsku Nivky část exposice a) školství střední, obchodní, zemědělské, odborné a průmyslové, kdežto prvá část tohoto odboru školství národní jest umístěna ve zvláštním pavilóně číslo 20. Národní školství.

ROTUNDA A PAPRSEK HLINKY

VIII.

VĚDA, DUCHOVÁ A TECHNICKÁ KULTURA, A ŠKOLSTVÍ VYSOKÉ.

Vystavujeme vědu.

Prof. Dr. Vladimír Úlehla.

Jádrem výstavy našeho odboru jest výstava vědy. Kolem ní se kupí výstava vysokého školstvi a literatury; výstavy organisace státní, zemské i samosprávné, průmyslové i obecně kulturní: výstavy výzkumů o životě lidovém, právním, technickém, duchovém atd. Jest zde ve zkratkách shrnuto pokud možno vše, co se o vědu opírá a z ní vyvěrá. Myslím na vědu v nejširším slova smyslu. Tedy na badání o přírodě živé i neživé, o člověku a o jeho životě tělesném, duchovém i společenském po všech stránkách. Myslím na hotové nauky o všech těchto předmětech. Myslím dále na použití vědy v praxi a zvláště na organisaci našeho života na vědeckém podkladě, ať jde o provoz a výrobu, či o stavbu a dopravu ve vztazích k národnímu hospodářství, k právu atd.

Provázeje vás v mysli po výstavě, ptám se s vámi:

1. Je vůbec možno vystavovati vědu?
2. A když je to možno, je to zábavné?
3. A k čemu je to vlastně dobré, vystavovat vědu?

Odpovídám k prvním dvěma otázkám současně: Tak jako v umění, lze i ve vědě vystavovat zásadně dvojí věc: jednak hotový výtvor, jednak cestu, postup či metodu, kterou se tvůrčí duch při vědecké práci bral. Předem již trpí jednotnost tím, že někdy lze vystavit obojí, někdy jen jedno, totiž výtvor hotový, a to ještě ve formě velmi nezábavné, jako knižní publikaci. Nemusí to být zrovna věda teoretická. Patří sem matematika a teoretická fysika stejně jako počítání o zatížení, o nosnosti mostu atd. Marná věc, tyto a jiné podobné obory se těžko vystavují jinak než jako knižní hřbety, a z toho již plyne, že výstava vědy nemůže být ani jednotná ani úplná. Ale ať si, však proto je to právě v ý s t a v a a není to museum, ani bibliografie nebo souhrn vědeckých ústavů.

Na druhé straně jsou obory vědní, kde se dají skvěle vystavovati jak výsledky práce vědecké, tak práce sama, postup či metoda, kterou se k výsledku dospělo. Je mnoho výsledků vědeckého badání, které žijí mezi námi. Od pokusů Faradayových se džbánem na ledě, do kterého chytal elektřinu, vede cesta až k posledním elektronovým lampám pro radio. Je to cesta dlouhá a spletitá, ale celou by ji bylo lze vystavit, jistě pro potěchu i pro pobavení. Lze vystavit vynález a výrobu mikroskopu, vynález a výrobu automatické telefonní centrály a vedle hotových výrobků lze ukázati též užití pro účely teoretické i praktické.

Boj proti nemocem lze vystavit od prvních tápavých pokusů fysiologa až k hotovému výrobku-seru a odtud až k užití mezi námi v praktické hygieně a ve správní službě zdravotně-policejní atd. atd. — Lze nám zkrátka někde zachytit celý řetěz výzkumný, pout myšlenky, její bolest, úsilí, slávu i vyžití, a někde jinde zas všechno to zůstane utajeno v šeru, jsouc známo jen hloubajícímu mysliteli samotáři a několika druhům po světě roztroušeným. Lze nám někde opakovat divákovi pokus, kterým se došlo k objevu, lze donutit zápisový stroj, aby znovu, chráněn důmyslnou konstrukcí lidskou před jakýmkoliv vlivem člověka a především před vlivem vynálezcovým, zapisoval pozorně, přesně a pravdivě odpovědi na o t á z k y, které diktovala naléhavá potřeba anebo prostá zvídavost. A jinde zapadlo všechno v neznámu jedinečného děje kosmického nebo historického a zbyla jen zachycená zpráva, popis. Vidíte, že výstava vědy nemůže býti úplná, ale že může býti pestrá, že může mít papíru málo a leckde vůbec žádný a že tedy konec konců může býti docela zábavná. Vystavovat vědu tedy lze, i zábavně lze leccos vystavit, a křivdu, kterou snad působíme těm, jejichž dílo vystavit dobře nelze, odborník napraví hlubším zájmem a obecenstvo jí vůbec nepostřehne.

Tolik k otázkám, zda se dá vystavovati věda a zda je to dost zábavné. Ale důležitější je otázka třetí: k čemu je to dobré, vystavovati vědu, a zda to stojí za velkou práci a odpovědnost s tím spojenou.

Odpověď vyplývá z programu naší výstavy: vystavit jen to, co je naše, co vzniklo na půdě tohoto státu a prací našich lidí za posledních deset let. Uvažte, prosím, že je to sice program užší, než kdybychom prostě vystavovali všechnu vědu, i tu, na níž by naši vystavovatelé neměli přímého tvůrčího podílu (tak jako naše firmy vystavují na př. na veletrzích často cizí novinky, pro něž převzaly zastoupení), ale že je to také úkol mnohem obtížnější a tudíž i lákavější. Lehčí by bylo vystavit všechno a poučovat lid. Ale lid, to jest my všichni, když jdeme na výlet nebo na výstavu, chceme se především pobavit, za druhé chceme kritisovat a teprve za třetí se chceme poučit. Stojíme-li o poučení, víme, kde ho máme hledat: v knihovnách, odborných kursech, v praxi. Bylo by tedy hodně zbytečné na výstavě jen poučovat. Lehké by to bylo, což o to! Vždyť se dá ukázat, jak ti jiní dovedli něco zlepšit, těžší je ukázat, že jsme také my přispěli činně k tomu, aby bylo na světě lepšího více. Když to máme ukázat, tož se vlastně zpovídáme, jeden druhému, i vám všem, kteří se přijdete podívat. Dáváme se soudit laikům i odborníkům, řadíme se zkrátka k jakési přehlídce.

Při tom se ukáží mezery, které donutí k přemýšlení vědecké vystavovatele i diváky. Vystavovatelé si uvědomí, kde jest třeba více organisovaného úsilí, kde třeba hledat nové pracovní možnosti. Snad vzejde z této výstavy nový pracovní program. Diváci snad pak přispějí k tomu, co se poněkud frázovitě označuje jako sblížení vědy se životem. U nás není vskutku dosti prostého a denního styku mezi teorií a praxí. Náš průmysl si bohužel ještě moc často myslí, že vědy nepotřebuje, a dosvědčili by mi to z průmyslníků právě ti, kteří už poznali, že to není pravda. Náš obchod a živnosti v růstu, v kolísání a krisích popřevratových na to snad vůbec ani nemyslel. Zvlášť by se asi podivili obchodníci a živnostníci tvrzení, že jsou to právě teoretické vědy, které jim tolikrát daly půdu k novému růstu. — Naše inteligence, pokud nepatří do šiku kulturních nadšenců, moc často se vypořádala s vědou v podobě nudných přednášek a otravných zkoušek a nerada se vrací k této neradostné a zdánlivě neproduktivní kapitole svého mládí. A náš dělník a rolník nemají zpravidla ani peněz, ani času a skutečné průpravy, aby mohli sledovati cesty vědy.

I zde by mohla výstava posloužiti k tomu, aby se lidé zamyslili

nad tím, co věda jest a k čemu jí lze užíti. Zamyslí-li se a řeknou-li si, že je dobrá, tož takové otázky, jako kde že ta věda vlastně žije, z čeho žije a jak žije, vynoří se už nevolány samy. — Vynoří se v zemi, ve velkých svazech průmyslových, obchodních a zemědělských, vynoří se v městech, kde si jimi dosud hlavu nelámali, a zatanou na mysli i jednotlivci. Leckdo pak snad nahlédne, že je to jediná věc, která si může troufat a jejímž je to výhradním úkolem, aby zlepšila život, a to pokud možno všem. Nedovede to však věda, která nepulsuje se životem, která se zavřela do cely. Jen tehdy, půjde-li široký proud vědeckého vývoje v čele lidského pokroku, najde se dost místa a možnosti pro malé cely, kde se uzavírají ti, jejichž problémy jsou příliš křehké a citlivé, než aby snesly hluk ulice. Jen tehdy, slouží-li věda jako celek životu, jest oprávněno heslo jednotlivců, že tvoří svou vědu p r o v ě d u.

S radostí pak pozná divák, že se do výstavy vědy přiřadili prostě a nenáročně ti, kteří bývali kdysi odděleni od života dálkami nepřeklenutelnými. Naše ústřední úřady, naše ministerstva a jiné čelné úřady a ústavy správní se přihlásily k výstavě. Vřadily se ochotně do programu, který byl v našem odboru vypracován, a z podrobných přihlášek jejich se vidí, že ukáží všem, kdo mají tento stát rádi, kolik poctivé, úmorné a úspěšné práce, kolik přemýšlení a kolik originelních myšlenek jest skryto v organisačních centrech, k nimž jsme ještě často nedovedli nalézti kladného poměru. Je to po prvé, že každý z nás občanů může si názorně a při procházce uvědomiti, na jakých pilířích stojí naše státní organisace a hned vedle osobní naše bezpečnost, mezinárodní vztahy našeho státu k sousedům a právní vztahy občanů republiky a hned vedle prostorový vztah lidí, zvládnutý všemi prostředky od venkovské pošty až k radiu atd. Sezná, že se vykonalo víc, než tuší, nového a vědeckou metodou podepřeného v úřadech, kde pracují naši lidé, kde si k další práci dnes již razí cestu náš dorost z našich škol.

Těžko by nám co jiného jasněji řeklo, že jsme skutečným demokratickým státem, jako to, že ústřední úřady přišly s hodnotným výkazem svých činů a že se s ním postavily do jedné řady k přehlídce, ke které nastoupili odborníci vědečtí. Vzniká závodění, které je tak silnou vzpruhou, že by samo muselo stačit k rozhodnutí, vystavovati vědu a organisaci.

Je možno, že někdo bude postrádat souborných a jaksi školsky roztříděných exposic vysokých škol, s postupem prací žákovských jako jádrem. To jest schválně opominuto. Že se na vysokých školách vychovávají mladí lidé pro praktické zaměstnání, jest s dostatek známo, a postup této výchovy, byť výstavnicky snadno zachy-

titelný, jest něčím obvyklým. Méně známo jest publiku, že vysoké školy jsou u nás doposud takřka jediným živným prostředím pro vědeckou práci. Zvláště západním návštěvníkům není to dnes nijak samozřejmé. Budiž to tedy zdůrazněno.

Odpověď na třetí otázku by vyzněla tedy asi tak, že výstava vědy má býti přehlídkou vědecké práce, přehlídkou toho, co se u nás nového vykonalo za posledních deset let, že má býti programem do budoucna a že má býti důkazem, že nejen počínání denní praxe, ale také zajištění a řízení našeho státu jest a bude o to úspěšnější, oč přesnější a vědečtější budou metody, kterými se to všechno provádí.

Tato odpověď vystihla krátce též program našeho odboru, program, který jsme se snažili uskutečniti. Ptáte-li se, kdo, tedy řeknu jen krátce, že již z jara 1926 požádal výbor pro pořádání výstavy soudobé kultury Masarykovu universitu, aby převzala péči o uspořádání výstavy vědy, literatury a také školství vysokého. Tehdejší rektor prof. Dr. V. Rosický vyhověl této žádosti a svolal prozatímní sbor ze zástupců všech vysokých škol brněnských, aby výstavu připravovali. Sbor se scházel k poradám, na nichž se zjišťovalo, že na výstavu vědy není peněz, že není také dost místa v hlavním paláci, a co nejhoršího, že je těžko vymeziti programově výstavu vědy, že je to něco nového a obtížného.

Přes tyto potíže stavěl se prozatímní sbor k vytčenému úkolu kladně a ustavil se proto v prosinci 1926 ve výstavní odbor pro vědu, literaturu a školství vysoké, zvoliv si předsedou profesora Masarykovy university Dr. Vladimíra Úlehlu.

Dne 17. února 1927 sešli se na pozvání prozatímního sboru zástupcové vysokých škol, akademií, učených a kulturních společností a spolků atd. k valné schůzi do posluchárny anatomického ústavu Masarykovy university, aby se rozhodli o dalším postupu. Této pro náš odbor památné schůze zúčastnilo se 72 zástupců za korporace české, německé i slovenské a bylo na ní téměř jednomyslně usneseno, že na výstavě soudobé kultury nesmí chyběti především výstava vědy, ať již jsou potíže s vystavováním jakékoliv. Ke zdolání těchto potíží finančních, organisačních i programových a ku provedení výstavy vědy, literatury i školství vysokého zvolila si valná schůze ze členů odstupujícího přípravného sboru akční výbor, který vybavila též právem kooptačním a pověřila jej, aby jako autonomní odbor výstavní vyslal své zástupce do ústředního výboru výstavního a vstoupil neprodleně v jednání s ministerstvy, vysokými školami, průmyslovými svazy, kulturními organisacemi atd. o spoluúčast v rámci odboru.

Akční výbor, který se tohoto úkolu podjal, byl složen původně takto: předseda profesor Dr. V. Úlehla, členové: prof. Vincenc Baier, německá vysoká škola technická v Brně, prof. Ing. J. Konšel, vysoká škola zemědělská v Brně, prof. Dr. Arne Novák, filosofická fakulta Masarykovy university v Brně, prof. J. Syřiště, česká vysoká škola technická v Brně, prof. M. Ursíny, česká vysoká škola technická v Brně, prof. Ing. Bohumil Vlček, česká vysoká škola technická v Brně, prof. Dr. Emil Wälsch, německá vysoká škola technická v Brně. Jeho nynější složení vidí se z personálií redakční rady na první stránce tohoto katalogu.

Odbor vykonal napřed porady, jak jsem je předeslal, pak vstoupil v jednání všeho druhu, získal postupně takřka osm set vystavovatelů, opatřil si přes 3 miliony korun čs. na prostředcích, z čehož více než dvěma třetinami přispělo ministerstvo školství, organisoval svou vnitřní agendu a hlavně se snažil, aby si zajistil potřebnou plochu. Dík porozumění ústředního výboru výstavního a pak hlavně ministerstva veřejných prací, podařilo se mu rozšířiti půdorysnou plochu z původně přikázaných 800 m² asi na 7000 m². Pro odborné řízení exposic získal odbor spolupráci více než 80 odborníků redaktorů, kteří tvoří redakční radu odboru. V čele redakční rady jest jako její předseda sekční šéf ministerstva školství Dr. Matouš-Malbohan. Architektonickou úpravu asi pro stopadesát jednotlivých exposic provedl podle údajů redaktorů profesor architekt Jiří Kroha. Všechen sebraný materiál byl rozčleněn ve čtyři hlavní oddíly odboru: oddíl A — »Člověk a příroda živá«, oddíl B — »Člověk a příroda neživá«, oddíl C — »Právo a stát«, oddíl D — »Duchovní život člověka«. Tyto oddíly byly pak zase rozvrženy na skupiny, které jsou označeny pořadově arabskými číslicemi průběžně, a jest jich celkem v celém odboru 21. Jména skupinových a odborových redaktorů jsou zřejma ze složení širší redakční rady odboru na stránce 27—31.

Z redakční rady jest také patrné, že se odbor mezitím přejmenoval na odbor pro vědu, duchovou a technickou kulturu a školství vysoké. Stalo se to, když z úvah vyplynulo, že literatura jest jen dílčí složkou kulturní a ještě těžce vystavovatelnou, a když bylo třeba vyjádřiti, že klademe důraz na prolnutí mezi teorií a praxí všeho druhu, tedy hlavně mezi čistou vědou a mezi praxí průmyslovou na straně jedné, a mezi administrativou, to jest organisací státní na straně druhé.

Právě co se průmyslu týče, nezdařilo se nám bohužel úsilí naše úplně. Náš průmysl má nové věci, zná nové cesty, ale obává se ukázati je veřejnosti. Počkejme tedy až do příští výstavy.

Museli jsme se vzdát též jiných výseků výstavních. Nepodařilo

se nám na př. uskutečniti výstavu péče o člověka zdravého (tělesná kultura), ani sebrati výzkum o naší kultuře lidové (národopis). Pozorný divák zjistí i jiné ještě mezery, ale kdo se zamyslí nad pojmem kultury a nad programem, který jsme se snažili zachytiti, nechť laskavě vezme v úvahu rozlehlost tématu a pak to, že naše práce byla ztížena neobvyklým úkolem, individuelními sklony vědeckých pracovníků, kteří nejsou zvyklí na organisační jho, krátkosti doby, potížemi finančními a mn. j. Nemohli jsme proto provésti všechno, co jsme chtěli, často usilovně chtěli.

Díváme se sami na naši výstavu jako na první pokus, který by měl býti pravidelně po určitém období po způsobu olympiad opětován. Ať se vidí čas od času, co dělají v národě věda a organisace, ať může každý sám posoudit, zda peníze poplatníků, které jsou věnovány těmto věcem, jsou vynaloženy na věc dobrou.

Snad bude zapotřebí, aby se udržela organisační konstinuita mezi takovými výstavami. Zesnulý profesor německé techniky Wälsch, od počátku člen našeho akčního výboru, si přál, aby z naší exposice vyšla kulturní liga, která by si vzala za úkol registrovati a revidovati vědecký a organisační pokrok v naší republice.

Žádáme tedy každého, kdož se zamyslí nad naší exposicí, aby této myšlence také věnoval trochu zájmu.

Jak jsem budoval exposici vědy.

Prof. Ing. arch. Jiří Kroha.

Exposice vědy, duchové a technické kultury a vysokého školství je umístěna v rotundě a v hlavním křídle průmyslového paláce. Protože rotunda slouží též k účelům representativním, bylo při disposičním řešení pamatováno na tento úkol. Současně bylo nutno umístiti zde representativní části určitých exposic, hlavně pokud se týkají ministerstev nebo jim na roveň postavených korporací a jednotek. Nedostatek plochy vynutil si zřízení galerie, která je v hlavním křídle i v rotundě situována ve výšce 6 m.

Rotunda: Je-li průmyslový palác středem výstavy, jest zajisté rotunda srdcem tohoto paláce, a z této skutečnosti vyšlo řešení a její úprava. Ve středu rotundy stojí socha presidenta republiky. Rotunda upravena je vestavenými válcovými stěnami tak, aby možnost zřízení exposic nevadila úkolům representativním. Přízemková plocha rotundy zůstává téměř nezmenšena a je průchodní. Na galerii umístěné exposice mají pak průhled do celkového prostoru, takže s ním tvoří účinný celek. V přízemí rotundy jsou ve vitrinách umístěny převážné části exposic ministerstev, které pak ovšem vystavují ještě i v jednotlivých exposicích odborných.

V hlavním křídle jsou v přízemí a na galerii vlastní exposice všech odborů. Protože celková exposice rozvržena je ve čtyři části, zachováno toto rozdělení při celkovém situování tak, že oddíl A. (Člověk a příroda živá) umístěn byl v přízemí rotundy a hlavního křídla, oddíl B. (Člověk a příroda neživá) v přízemí hlavního křídla na galerii rotundy, oddíl C. (Právo a stát) v ochozu při hlavním vchodu a oddíl D. (Duchovní život člověka) na galerii v hlavním křídle.

Již celkový charakter těchto exposic, jež jsou prvním pokusem u nás představiti výstavním způsobem veřejnosti práci a výsledky odvětví, u kterých se dosud neviděla možnost výstavy, způsobuje, že při úpravě jich vycházelo se ze zcela jiných předpokladů, než se děje u běžných exposic výstavních. Neboť dříve než konstruktivní myšlenky, dříve než jakékoliv architektonické představy, působila zde na projektanta nutnost, aby si nejprv sám odpověděl na některé otázky, na které potom odpovídá výstava veřejnosti. A v tom tkví pravděpodobně úspěch či neúspěch zevní úpravy této exposice: zda se její autor zhostil srozumitelně svého úkolu.

Je zajisté pravda, že se zde nevystavuje p ř e d m ě t n ě t o, co uvádějí nadpisy exposice. Nevystavuje se zde věda a nevystavuje se zde ani kultura, vystavují se zde prostředky a výsledky vědy, které mají veřejnosti přiblížiti a představiti neuchopitelné a těžko postižitelné pojmy vědy a kultury. Nejširší veřejnost má po zhlédnutí jich získati správný názor o tom, že hybnou silou veškeré technické i duchovní skutečnosti jest náležitá vědecká či duchovní myšlenka, která, vznikajíc v hlavě člověka, prodělává onen dlouhý a často formu její měnící vývoj na cestě k realisaci, kterýžto vývoj můžeme nazvati právě současnou kulturou. Celková úprava exposice řešena byla se stanoviska, které se značně rozchází ve svém výsledku se zjevem kojové úpravy. Přišlo se tím k nezvyklému poněkud řešení, k neobvyklým poněkud prostorám a poměrům, ktere nejsou zajisté odvozeny z civilního pořádku, ale které jsou nutně, aby vynikla neuchopitelnost myšlenek, jichž aplikace a fysické zachycení v diagramech, modelech a přístrojích se zde přece uskutečňuje.

Obsáhlost této exposice jest úměrná obsáhlosti odvětví, jež jsou složkami současné kultury. Kde se tyto složky blíží těsně aplikaci, užívané v praktickém životě, tam se i jejich prostředí i výstavní úprava podobá civilnímu pořádku. Tam však, kde jsou vystavené věci vzdálenější praktické aplikaci, volí výstavní úprava prostředí, jehož úkolem jest zachytiti ideovost vystavených věcí, a vznikají tak prostory, které by mohly býti mylně nazývány architektonickými.

Nebylo možno tyto myšlenky provésti do důsledků, protože nebylo lze zásadně použíti materiálu, který by byl podle názoru projektantova nejvýhodnější. Mimo to muselo býti pamatováno i při výstavbě těchto exposic na omezený náklad, věnovaný na tento oddíl výstavy současné kultury.

ODDÍL C.

Exposice „Právo a stát“.

Prof. Dr. F. Čáda.

Vstupujíce hlavním vchodem do rotundy, ocitáme se zároveň také ve výstavě oddílu, nazvaného »Právo a stát«. Tento oddíl Výstavy soudobé kultury znázorňuje právní a hospodářský řád naší republiky, jak se dovršil v jubilejním roce desítiletého trvání našeho státu r. 1928. Nad vchodem umístěn je názorný diagram symbolů našeho státu, státních znaků čs. Středem umístěny jsou znaky tak, jak doznaly definitivní úpravy za republiky r. 1920, pod nimi spatřujeme tři příklady znaků, užívaných za našeho odboje, a po stranách pak vyloženy jsou vývoje jednotlivých zemských znaků. Vstoupivše do rotundy, spatřujeme v čele jejím mapu našeho státu, jak byl upraven mírovými smlouvami, po stranách map republiky v oknech na galerii zavěšeny jsou mapy čtyř územních správních celků podle reformy politické správy z r. 1927, a to země české, země moravsko-slezské, země slovenské a země podkarpatsko-ruské. Střed rotundy zaujímají tudíž tři exposice nejčelnější, které vysvětlují stavbu našeho státu. Jest proto vrcholnou exposicí této stavby výstavka právního postavení hlavy naší republiky presidenta republiky. Kolem sochy prvního presidenta státu T. G. Masaryka od mistra Španiela seskupena jest výstavka, objasňující návštěvníkovi práva i povinnosti, jež ukládá hlavě státu ústava republiky čs. V řadě fotografií upozorňuje se na důležitá práva presidenta republiky, jako podpisovati zákony, podpisovati mírové smlouvy, přijímati vyslance cizích států, jmenovati ministry a přijímati nově jmenované vlády, udíleti jediné vyznamenání republiky, jímž odměňuje se republika cizincům o náš stát zasloužilým, řád »Bílého lva«, jehož veškeré odznaky vyloženy jsou ve zvláštních skříních, dále se upozorňuje na postavení presidenta jako velitele veškeré branné moci čsl. a jako udělovatele milostí (osobní amnestie) osobám odsouzeným pro trestné činy.

Symbolem presidenta republiky jest standarta, upravená zákonem o znacích, jež doplňuje exposici práv a povinností presidenta republiky. Než obratme se vpravo! Tam jest umístěna exposice národního shromáždění, jako zákonodárného činitele v našem státu, a tudíž také budovatele právního řádu čsl. Vývoj našeho parlamen-

tarismu sleduje výstavka revolučního národního shromáždění, které zasedalo a vydávalo zákony až do vydání definitivní ústavy r. 1920. Faksimile této ústavy spatřuje návštěvník v této exposici a na základě této ústavy byl dán první podklad pro náš nový parlament národního shromáždění, jež se skládá ze senátu a z poslanecké sněmovny. Obě komory registrují v řadě názorných diagramů i předmětů svou vážnost a svůj význam v právním životě čsl. Především povšimněme si modelu naší poslanecké síně i senátu, jakož i zasedacích síní obou sněmoven, v nichž je zároveň naznačeno, jak jsou rozesazeni poslanci politických stran, takže návštěvníku dobře vynikne pojem skoro každodenní v politickém životě, totiž t. zv. pravice a levice. Rozvržení politických stran je znázorněno několika diagramy. Kromě toho vidíme zde i fotografie jednotlivých členů nárdního shromáždění, plakety předsednictev, vyobrazení jednotlivých síní našeho parlamentu a konečně zákonodárný proces při tvoření zákona dokonale vysvětluje exposice vzniku zákona, která na názorném příkladě zákona k provedení § 105 ústavní listiny sleduje jeho postupný vznik od prvého podání vládního návrhu, jeho projednávání ve výborech sněmovních i v plánu obou sněmoven až po odeslání do ministerské rady, podpisy ministrů pověřených jeho provedením i ministerského předsedy a konečného podpisu presidenta republiky.

Tak jako je nutno budovati stát na řádném právním řádu uvnitř státu, nesmí býti ani přezíráno postavení republiky v mezinárodních stycích. Zejména v této exposici, jež jest umístěna ve středu rotundy vlevo od sochy p. presidenta, podává ministerstvo zahraničních věcí názorné příklady a vysvětlivky pro postavení Československa v mezinárodním právu. Mezinárodní právní řád upraven jest řadou mezinárodních smluv, jejichž příklady může pozorný návštěvník spatřiti v této exposici. Styk našeho státu se státy jinými zprostředkují zastupitelské úřady, které jsou vpravdě rozsety, jak nám ukazuje model, v celém světě. Kromě toho obstarávají tyto zastupitelské úřady jak práci styků politických a právních, tak i hospodářských, takže naše republika je dnes po desíti letech zastoupena ve všech význačných státech zeměkoule. Jako vedoucí orgán v mezinárodních stycích, musí však ministerstvo zahraničních věcí také podporovati i kulturní styky, takže naše republika, jak jest viděti z řady diagramů, map, modelů i publikací v nejrozšířenějších jazycích, proniká svým jménem a svou prací do celého světa.

A nyní, když jsme si prohlédli střední exposici stavby našeho státu, obraťme se k výstavkám, obepínajícím v ochoze stavbu republiky, k exposicím, jež nám ilustrují správu a hospodářské zájmy

našeho státu. Nejprve vkročme vpravo do výstavy samosprávy, kteroužto velmi instruktivní výstavkou se representuje český zemský správní výbor, zatím co úřady samosprávy moravské a slezské vystavují ve vlastním zvláštním paviloně (viz t.). Samospráva je celkem representována trojím druhem samosprávy: samosprávou zemskou, okresní a obecní, a kabinet samosprávy jistě podá svými názornými ukázkami každému návštěvníku, a to nejen pečlivému, nýbrž i tomu, který chce rychle projíti výstavou, názorné poučení o důležitosti, ale také i o skutečných obtížích záslužné práce samosprávy čsl. Opustivše exposici samosprávy a prošedše dále ochozem, vstupujeme do uzavřeného oddílu exposice právní, jež znázorňují boj proti zločinu.

Předním úkolem státu jest chrániti v klidné a nerušené práci občany před jednotlivými osobami zločinnými, dopouštějícími se trestních činů. V tomto boji proti temnotě používají státní orgány stíhání a pátrání po škůdcích v lidské společnosti. Proto také objasňuje tato exposice na řadě příkladů důležitost služby policejní a četnické a předvádí nejenom ukázky pátrání po zločinech, různé metody stopování, jako metody daktyloskopické (na podkladě otisků prstů), poroskopii (zjišťování totožnosti zločince na základě porů lidské kůže), odlívání stop atd., nýbrž i evidenci trestných činů i zločinců t. zv. zločineckého alba a demonstrují se tyto věci na řadě příkladů.

Společnost lidská však musí se nejen chrániti vypátráním zločince před takovýmito zločinnými výstřelky, nýbrž musí i trestati trestné činy. Stojí-li dnes naše služba stihací a pátrací téměř na světové úrovni, čehož jsme se dopracovali za 10 let trvání republiky, trestání zločinců zakládá se dosud na někdejších rakouských a uherských trestních zákonech. Než i v tomto směru republika učinila značné pokroky u srovnání s dobou předpřevratovou. Stačí jen porovnati jak obrazy ze života vězeňského, tak i zejména několik výstižných příkladů, které vysvětlují výchovu vězně k práci (na př. výuka pracím truhlářským, zámečnickým a jiným drobným řemeslům, zejména i vázání perských koberců, jak se to provozuje v Leopoldově na Slovensku), aby se jednou trestanec po odpykání trestu mohl znovu zařaditi do společnosti jako jedinec řádný, poctivý a prospěšný celé společnosti. Ale jak nám ukazuje exposice v dalším kabinetu, je třeba naléhavé reformy trestního práva. V tomto směru republika postoupila v nesnadné práci v osnovách trestního zákoníka značně vpřed. Také byl vykonán záslužný kus práce velikou soustavnou reformou po stránce výchovy mladistvých vězňů, jak spatříte na předmětech, vystavených Českou zemskou péčí o mládež na Moravě, a některých polepšovacích výchov-

ných ústavech, jako na př. v Mikulově. Novodobá policie musí ovšem také zasáhnouti ještě do jiných oborů a i tam chystati předběžným zákrokem ochranu ohroženému jedinci, jako jest tomu zejména na poli policie dopravní.

A nyní opusťme tuto exposici správy a minuvše znovu hlavní vchod do rotundy, který jest vrouben exposicí význačných korporací, pěstujících právní a státní řád, a to jak všech našich pěti právních a státovědeckých fakult (čsl. v Praze, v Brně a v Bratislavě; něm. v Praze a ruská v Praze), tak také i soukromých právnických jednot a jiných spolků a společností, jež se representují nejen svou značnou organisační schopností, nýbrž i velikou prací na poli publikačním. Vstupme znovu do středu rotundy, kde jest vlevo umístěna exposice čsl. měny, a to jak našich peněz kovových, představujících se nám prací kremnické mincovny, hlavně vznikem a ražbou kovových mincí čsl., tak i peněz papírových a jejich vývoje od státovky, zaručené státem, až po bankovku, vydávanou Národní bankou čsl. — vše to spatříte ve velmi názorné exposici. Jest třeba trochu se zamysliti nad tím, jak obrovského pokroku dopracovala se republika za 10 let svého trvání, jak z poválečného chaosu vyšla hospodářsky zdatná a silná, zatím co státům okolním byl přiznán trpký úděl hospodářského rozvratu. Vždyť jak nám ukazují diagramy, hodnota československé koruny jest již drahnou dobu značně ustálena, a to proto, že se opírá o velikou zásobu cenných devis i zlatý poklad. Než i jinak jest naše finanční hospodářství u porovnání s dobou popřevratovou značně zkonsolidováno. I řádný rozpočet, znázorněný v plastických diagramech proti exposici měny, jakož i jeho kontrola Nejvyšším účetním a kontrolním úřadem zajišťuje klidný běh finančního hospodářství. Přičleněna jest exposice čsl. třídní loterie. O to, aby byl zajištěn hospodářský klid a mír, abychom se především postarali o hospodářsky a sociálně slabé spoluobčany, stará se sociální péče, sdružená v rozsáhlé, nicméně velmi přehledné exposici. Ta vám poskytne informace po této stránce naší činnosti právní v každém směru, ať tu jde o družstevnictví, nebo o vystěhovaleckou politiku, či o pojištění sociální v nejširším slova smyslu (nemocenské, pensijní, úrazové, bratrské). Ve všech těchto skupinách a výstižných diagramech i modelech rychle se můžete orientovati, co bylo na tomto poli za republiky vykonáno a jak skutečně úhor ladem ležící byl přes všechny nesnáze zpracován zcela dokonale. A jestliže vykonala naše republika na sociálním poli řadu důležitých úkonů, nemenší práci má za sebou v reformě pozemkové. Na galerii výstavní rotundy zhlédnete representační výstavku státního pozemkového úřadu a není jistě třeba vykládati k těmto předmětům nic bližšího, poněvadž mluví samy za sebe.

Sledujete-li dále exposici »Právo a stát«, procházejíce ochozem směrem ke střednímu vchodu, upoutá vás jistě ještě z pozemkové politky úprava katastrů i exposice statistiky. Metody statistické vysvětlují se návštěvníku jak v různém způsobu provádění (sčítací lístky, statistický materiál), tak v řadě diagramů, z nichž zejména nesmíte přehlédnouti naše otázky jazykové, a tu jsme u nejužší zájmové sféry každého státního občana, totiž u jeho života soukromého, jenž jest také regulován naším právním řádem.

Z oboru práva občanského spatřuje návštěvník několik fotografií veřejných knih a typické ukázky formulářového materiálu; k nim je připojeno několik diagramů. V exposici práva obchodního nalézáme především názorný příklad, jak technický a hospodářský pokrok zasahuje do právního řádu a činí jeho předpisy pochybnými a vynucuje si novou zákonnou úpravu, odpovídající stavu technických vymožeností doby. V této části exposice je znázorněn výsek obchodního práva, pojednávající o obchodních knihách. Pozorujeme, jak mají býti obchodní knihy zařízeny podle platných předpisů zákonných. Sledujíce vývojové etapy účetní techniky, vidíme odklon od zásad, vybudovaných na předpisech zákona, až k nejmodernějšímu systému účetní techniky, který je v příkrém rozporu s předpisy zákona. V témž oddílu je umístěna zajímavá exposice československých burs, doplněná výkladem o příslušných zákonných ustanoveních.

ODDÍL A.

Člověk a příroda živá.

a) Vlastní exposice.

Skupina 1. Člověk a jeho rod, obsahuje sbírky prehistorické a anthropologické. Vedle celých prehistorických hrobů jsou tu odlitky lebek, sbírky vlasů, lebky deformované, nástroje prehistorického člověka, odlitky obličejů Eskymáků, diagramy populace, maloasijské vykopávky. Hlavní místo zaujímá rekonstrukce mamuta, kde je znázorněno, jak se odhalují proslulé moravské diluviální stanice. Bližší popis exposice, umístěné v samotném pavilonu, je v následujícím článku Člověk a jeho rod na str. 96.

Ve skupině 2. Člověk a jeho zdraví, vystavují ústavy lékařských fakult, jakož i několik soukromých pracovníků práce, z nichž je patrno, jakým způsobem pokračuje v našem státě věda, jejímž objektem je nejcennější statek člověka — zdraví. Znázorněno je to buď přístroji samotnými, jichž se se zdarem užívá na klinikách, nebo alespoň jejich fotografiemi a vyobrazeními. Četné modely a preparáty ukazují rozbor lidského těla, případně jeho chorobné změny. Z vystavených křivek nebo tabulek je možno učiniti si představu, jak trpí lidský organismus a které složky životní způsobují vzestup nebo pokles chorob. Úplnost vystavené práce nutno ovšem hodnotiti podle stanovené zásady, že vystavujeme jenom to, co bylo vykonáno na území republiky v krátké době jejího trvání. Do této skupiny jsou zařazeny též ukázky ze soudního lékařství, jež jsou s některými jinými předměty umístěny v oddělené místnosti, mládeži nepřístupné. Pietní koutek zemřelého prof. Dra Edwarda Babáka, takřka vybudovatele lékařské fakulty brněnské, doplňuje tuto exposici. Mnohé věci budou zajímati hlavně odborníky, avšak i laik zde najde dosti materiálu k úvahám a nabude představy, jaké cesty mohou vésti k zachování lidského zdraví.

Co se po této stránce u nás pro lid koná, ukazuje skupina 3. Ochrana lidského zdraví, jež jest rozdělena v podstatě na dva oddíly.

Oddíl ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy má znázorniti rozvoj některých složek veřejného zdravotnictví v československé republice. Rozdělen jest na tři hlavní části:

1. Posílení těla pro životní boj. Zde jest podán jednak přehled tělesné výchovy v Československu, jednak jest nastíněno, co zaviňuje úmrtnost kojenců a jak byla zorganisována péče o mládež, mající za úkol posíliti dorost proti pozdějším chorobám. 2. Zdravotnictví sociální jest zastoupeno ukázkami našeho boje proti tuberkulose, chorobám pohlavním, alkoholismu, rakovině a trachomu. 3. Třetí část, rázu technického, ukazuje opatření proti šíření nakažlivých chorob, rozvoj vodovodů, péči nemocniční a práci Státního zdravotního ústavu. K této části se přimyká péče lázeňská, provozovaná v lázních, spravovaných státem.

Důležitou složku zdravotní výchovy lidu a propagace zásad zdravotních koná na Moravě Společnost moravského hygienického musea. Ukázku této práce podává druhý oddíl exposice, uspořádaný touto společností a lékařskou fakultou Masarykovy university: »Kruh života«. Řada původních akvarelů znázorňuje jednotlivé oddíly lidského života, a to, co člověku škodí i prospívá, čeho se má varovati a co vyhledávati. Vhodné texty pod každým obrazem poučují nevtíravě, snaží se přiměti k přemýšlení, mluví nejen k rozumu, ale i k citu lidskému. Doplňkem jsou diagramy, které podávají čísla a křivky tak, aby byla dokázaná fakta znázorněna populárně v obrazcích.

Skupina 4. Psychologie a psychotechnika, je věnována hlavně psychologii experimentální. Ta zkoumá psychický život metodou pokusnou s použitím zvláštních přístrojů. Odvětví psychologie jsou: psychologie obecná, psychologie dětská, psychologie sociální a psychologie zvířecí. V novější době si všímá psychologie zejména vývojových pochodů psychického života. Výsledků psychologie užívá prakticky psychotechnika jak v různých odvětvích praktického života, tak zejména ve výchově a v průmyslu.

Vedoucí heslo skupiny 5. Těžba z živé přírody jest: výzkum, pokus a technika. Ve dvou proudech zdánlivě odlišných, ale úzce spolu ve mnohém směru vnitřně spojených, poskytují prvovýroba zemědělská a lesnická člověku všechny možnosti, aby se stále a stále pokoušel o její nejdokonalejší zvládnutí na základě nesčetných výzkumů i pokusů vědeckých a opatření technických, podobně jako opět výroba živočišná nabádá zemědělce i lesníka k tomu, aby i v tomto směru stejným krokem postupovali a ekonomicky zhodnocovali svoji prvovýrobu s větším a větším prospěchem. Exposici upravujeme podle přirozeného vývoje, vycházejíce od semene, vyšetřujeme a zkoušíme, jak působí vnější vlivy — prostředí (ovzduší a půda), jak jest vývoj organismu podmíněn výživou

i složením, jaké péče vůbec a ten který druh zvláště vyžaduje, s jakou hygienou a ochranou musíme počítati a jak upraviti technický provoz.

Přistupujeme-li k exposici výstavní z rotundy, je předváděna s levé strany zemědělská a s pravé strany lesnická výroba v hlavních rysech v takové plynulosti, aby se oba proudy prvovýroby spojovaly v jeden proud ústřední — výrobu živočišnou. V hlavních obrysech přináší zemědělská část exposice nutné výzkumy bioklimatické, fenologické a půdoznalecké, dosažené na ústavech vysokých škol i státních výzkumných ústavech, dále výzkumy a pokusy chemické a biochemické v oboru půd i plodin zemědělských, jejich racionelní výživu a ukázku, jak lze zjistiti náhradu živin, podobně jako zákonitost tvorby hmoty rostlinné jest usilovně sledována ať studiemi biochemickými či botanickými a fysiologickými s hojnými preparáty, obrazy, pokusy i příslušnými přístroji. Též péče a těžba plodin i s jejich zušlechťováním a ochranou i hygienou, jsou zastoupeny, podobně zpracování plodin zemědělských jsou aspoň ukázkově předvedeny ovocnářsko-vinařskými výzkumnými ústavy. Lesnická výroba ukazuje vedle prozkumů půd a jejich typů výzkumy z oboru dendrologie, vývoje různých kultur dřevných hub, produkční lesnické oblasti v Č. S. R., originální vývojovou řadu rýčů pro setbu balíkovou i řadu strojů secích, spolu s názorným předvedením kultur lesních školek těmito stroji, dále výzkumy a pokusy, provedené správou státních lesů, s odrůdami hlavních dřevin, ukázky leteckých originálních snímků pro účely mapovací, těžební i správní. Nedávná katastrofa mnišková v československých lesích jest rovněž zachycena, podobně jako programy pěstební i dopravní správy státních lesů.

V živočišné výrobě shledáváme poznatky pěstitelské, obdobně jako hygienu domácího zvířectva i jeho produktů.

Konečným uzávěrem této části jest exposice státního účetnicko-správovědného ústavu v Praze, kterou vyvrcholuje soukromohospodářský i národohospodářský význam těžby z živé přírody pro každý stát a tedy i pro naši republiku. Význam exposice těžby z živé přírody lze také oceniti z toho fakta, že se jí účastní 27 stolic a ústavů vysokých škol čsl., 14 státních výzkumných ústavů, 6 zemských výzkumných ústavů, resp. jich sekcí, a 6 korporací a ústavů, spojených většinou úzce s vysokými školami.

Skupina 6. Poznání přírody živé, začíná se místností, věnovanou památce dvou vynikajících badatelů, vzešlých z našeho území: Gregora Joh. Mendela a Jana Ev. Purkyně.

Gregor Johann Mendel narodil se r. 1822 v našem Slezsku a

působil v Brně, kde zemřel r. 1884 jako prelát kláštera augustiniánů. Jako člen zdejšího spolku Naturforschender Verein přednášel r. 1865 o křížení rostlin, jímž se v klášterní zahradě zabýval a v němž objevil určité matematické zákonitosti. Přednáška zůstala však bez odezvy a zapadla. Její význam byl pochopen teprve začátkem tohoto století, kdy byly pokusy opakovány a potvrzeny, a na jejich podkladě rozvinula se pak nauka o dědičnosti. Tak se stal G. Mendel klasikem nauky o dědičnosti, jejíž jedno odvětví nazváno mendelismem. Obrazy, fotografiemi a písemnými památkami je v exposici zachycen letmo život tohoto badatele, diagramy a obrazy znázorněna nauka jím založená a předloženy i jeho základní spisy i ukázka literatury, věnované jemu i jím vybudované nauce.

Jan Ev. Purkyně, rodák libochovický (1787), působil většinou života jako profesor fysiologie v Německu, od svého 63. roku pak v Praze. Založil prvý ústav fysiologický vůbec a svými výzkumy zasáhl do všech odvětví biologie, takže je v cizině nazýván nejgeniálnějším biologem XIX. století. I on položil mnohými svými objevy základ k novým naukám a v mnohých věcech předešel svou dobu o mnoho desítiletí. Vedle svého významu světového má i význam národní, ježto byl z prvních a nejvytrvalejších profesorů, kdož požadovali obnovení české university, vybudování české akademie, české vědecké i popularisující literatury atd., bez nichž si nedovedl představiti kulturního rozvoje svého národa. Proto jest povinností vzpomenouti jeho památky na naší výstavě, věnované především kulturnímu pokroku Československa, k němuž pomáhal v osudových chvílích národa klásti základy. Této jeho mnohostranné činnosti bude vzpomenuto obrazy a jinými dokumenty, a nebudou chyběti ani přístroje, jimiž provedl své dalekosáhlé vědecké objevy.

Ve vlastní místnosti, věnované poznání živé přírody, ocitáme se v biologické laboratoři, kde návštěvník vidí bezprostředně nejrozmanitější způsoby, jimiž se toto poznávání děje. Biologie studuje skladbu rostlin i zvířat po stránce látkové i tvarové, vyšetřuje činnost živých bytostí nebo jednotlivých jejich částí a sleduje jejich vztahy k okolní přírodě živé i neživé, v přítomnosti i minulosti. Hoví tak badavému duchu lidskému, toužícímu po poznání, ale klade i základy k zvládnutí přírody v zájmu člověka. Výsledky této její praktické stránky může návštěvník sledovati v nejrůznějších skupinách oddílu Člověk a příroda živá, zvláště ovšem v zemědělství a lékařství. Skupina šestá je věnována výhradně čisté biologii, aby viděl návštěvník metody, práci i výsledky vědy, jejíž jméno stalo se dnes moderním, takže se pod jeho záštitu uchylují všechny nové a pokrokové složky lidské činnosti.

Z tohoto důvodu jest nutno seznámiti s biologií i nejširší kruhy obyvatelstva a je potěšitelné, že výstava, ač je věnována jen území ČSR, podává její úplný obraz, ježto biologičtí pracovníci u nás účastňují se svými pracemi všech odvětví biologického výzkumu. Třebaže i zde mnohdy dostačí náhodný objev, přece je většinou nutno pracně vyhledávati poznatky zvláštními prostředky a pomůckami, jež jsou vzhledem k různosti úkolů velmi rozmanité. Užívá se metod historického badání, matematiky, geometrie. fysiky i chemie, ale biolog si je musí přizpůsobiti svému výzkumu, a v exposici vidíme, pokud k tomu přispěli biologové našeho státu. Řada přístrojů je v chodu nebo se dá na žádost uvésti v chod, takže návštěvník sezná nejen výsledky práce, ale i postup práce, zachycené řadou obrazů, diagramů, křivek, velkých i drobnohledných preparátů a pod., nehledíme-li k vyloženým tištěným publikacím, jež obsahují výsledky práce našich biologů. Ve velmi četných případech musí se návštěvník spokojiti toliko tímto písemným podáním, ježto řada prací nedá se názorně vystaviti a učiniti laiku takto srozumitelnější. Většinou je však snaha zachytiti co nejlépe pokusnou stránku biologie; pokus, společný biologii a fysice, je nejvlastnější a nejúspěšnější pole novodobého poznávání přírody, ježto zde klade badatel otázku a příroda odpovídá. Proto se dnes nepoužívá pokusu jen ve fysiologii, t. j. té části biologie, jež si všímá činnosti živých bytostí, nýbrž i v jejích odvětvích do nedávna čistě popisných, jak toho vidíme v naší exposici četné doklady. Pokusně řeší se dnes i zdánlivě nejméně přístupné odvětví — dědičnost, a zde umožňuje pokus spolu s matematikou přesně stanoviti i nejbližší budoucnost. Tak splnila biologie alespoň částečně nejdávnější touhu člověka znáti nejen přítomnost a minulost, ale moci nahlédnouti i do budoucnosti.

Skupina 7. má název Ochrana přírodních památek. Vzrůst populace a s ním spojené vždy širší a intensivnější obdělávání půdy zhoršují životní podmínky většiny volně žijícího tvorstva. Choulostivější druhy se stávají vzácnými nebo vymírají, stávajíce se tak, jak říkáme, »přírodními památkami«, o jichž zachování nutno pečovati. Kdyby nebylo vhodných ochranných opatření se strany státu, veřejných korporací a jednotlivců, bylo by již vyhubeno mnoho druhů zvířat a rostlin a příroda ochuzena o rázovitou ozdobu. Nehledíme jen k tomu, zda který druh je jen materiálně užitečný nebo škodlivý, nýbrž cítíme povinnost zachovati přírodu v celé tvarové rozmanitosti. Chrání se místa, kde žijí nebo rostou vzácné druhy, zakládají se sanktuaria, chráněné oblasti, reservace, kde je činnost lidská omezena nebo vyloučena a tvorstvu popřán volný rozvoj. V tomto oddělení vystaveny jsou ukázky této činnosti.

Na mapách a diagramech je znázorněno, co již bylo vykonáno, na obrazech jsou vzácné druhy, krajinné rázy, přírodní památky, vycpaniny pak ukazují typy význačné naší zvířeny.

Skupina 8. pod názvem Botanická zahrada zahrnuje dvě exposice: elektrostatek a botanickou zahradu. a) Botanická zahrada chová ukázky z kultur na pokusných polích, hlavně rostlin léčivých, užitkových trav, rostlin motýlokvětých, polních květin, lesních sazenic a ovocných stromků. Exposice, jež prakticky ukazuje těsné vztahy člověka k přírodě živé, druží se k botanické zahradě školní. (Podrobnější popis její je v oddílu XXI. Školní zahrady.)

b) Elektrotechnický statek. Exposice »Elektrotechnický statek« jest výslednicí snah, ukázati rozvoj elektrisační na půdě československé republiky, obzvláště v zemědělství. Exposice má za účel předvésti názorně způsob, jakým možno využíti strojního a elektrotechnického zařízení v zemědělské domácnosti a hospodářství. Tvoří samostatnou exposici (XX. Elektrotechnický statek), kde jsou též bližší údaje.

b) **Člověk a jeho rod.** (Samost. pavilon č. XIII.)

Pavilon obsahuje sbírky prehistorické a antropologické. Hlavní místo zaujímá exposice prof. Dr. K. Absolona za Mor. zemské museum a geografický ústav Karlovy university v Praze. Ukazuje metody dnešní vědecké práce, kterým se odhadují proslulé moravské diluviální stanice. Exposice se skládá ze čtyř hlavních částí. a) Diorama znázorňující život diluviálních lovců mamutů na Palavských kopcích. b) Rekonstrukce obrovského mamuta v životní velikosti (5 m vysoký a 3 m dlouhý) a v přirozeném tvaru. c) Odpadková jama kjökkenmöding kostí, mamutích to zbytků po hodokvasu diluviálního člověka tak, jak byla nalezena r. 1925 v diluviálním nalezišti v Dolních Věstonicích. d) Vznik a vývoj lidského pokolení všech vymřelých forem lidských i jejich kultur (originální předměty, odlitky, diagramy, mapy, rekonstrukce, obrazy, fotografie, stereoskopy).

Dr. J. L. Červinka vystavuje za archeologický klub 8 prehistorických hrobů a řadu předmětů, znázorňujících prehistorii moravskou. Morava je známa v celém světě svým bohatstvím archeologickým, což se dá vysvětliti výhodnou geografickou polohou. Odtud poměrně husté zalidnění již za paleotiku. V dobách neolithických zabírá nejúrodnější části našich zemí rolnický lid, přicházející od jihovýchodu, a zanechává po sobě tisíce kamenných motyk, rádel a jiného rolnického nářadí. Jiný proud přichází od severu, a ze

Československá Zbrojovka, akc. spol. v Brně

Czechoslovak Arms Manufacturing, Works Limited in Brno

Usines d'Armes Tchécoslovaques, Société Anonyme à Brno

Z

Z

Z

Navštivte nás!

Besuchen Sie uns!

Visitez nous!

Please come to see us!

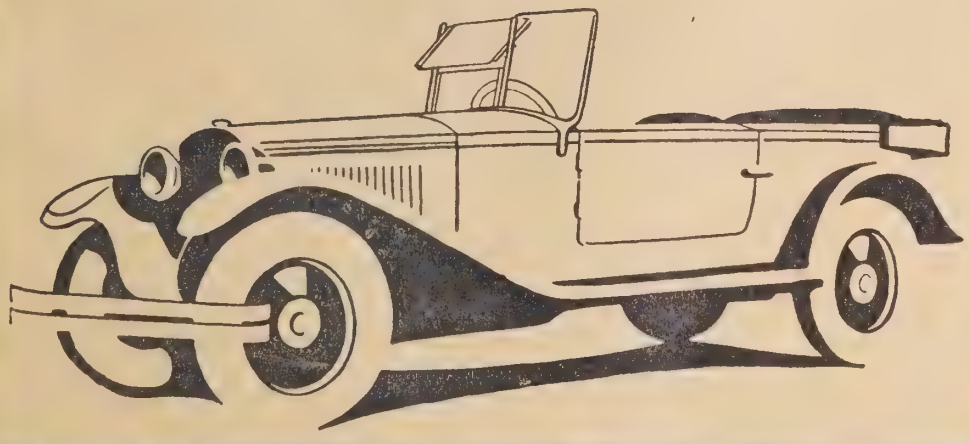

Čechoslovakische Waffenwerke, A. G., Brünn

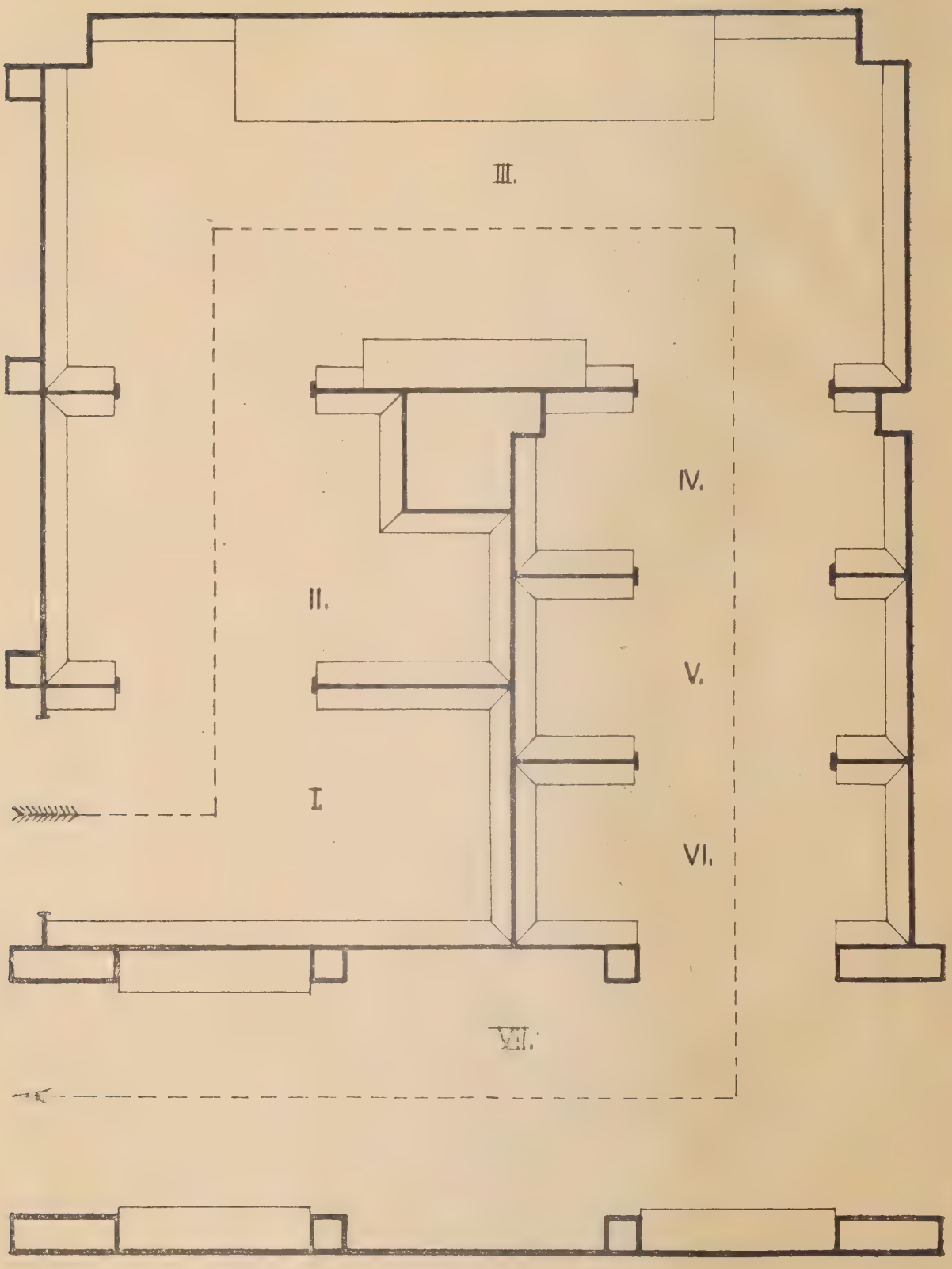

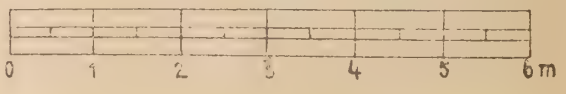

Půdorys exposice středního školství.

Slezska, podél Odry, proniká do země keramika šňůrová už s kovy (hrob č. 1.). Se zlatem a mědí objevují se potom lovci od západu, kteří opanují velký díl země. Hroby jsou charakterisovány skrčenými kostrami (hrob č. 2.), bohatě vypravenými zvoncovitými poháry. S bronzovými nástroji, zbraněmi a šperky objevuje se nový lid s kulturou zvanou unětickou (hrob č. 3.), jenž zaplaví Moravu a na severu Slezsko i Čechy a provozuje intensivní obchod s jantarem, solí a zlatem mezi severem a jihem. I tento lid pohřbívá nebožtíky v poloze skrčené. V polovině druhého tisíciletí zabírá naše země od jihu patrně indoevropský lid, s obřadem spalovacím, a přes Moravu obsazuje Čechy a Slezsko a pak území až na sever k Baltu. V archeologii je znám tento lid kulturou lužickou (hrob č. 4.), slezskou a plátenickou. Následující období se zove kulturou galleskou (keltskou), charakterisovanou hroby s dokonale vyzbrojenými válečníky (hrob č. 6.). Okolo narození Kristova přicházejí Germáné (Markomani, Kvádové a j.; hrob č. 7.). Slované přicházeli na Moravu počátkem století šestého, patrně branou Oderskou, a Moravané zakládají v devátém století říši velkomoravskou. Hrob z té doby je ve skříni 8.

Exposice několika typických hrobů má za účel znázorniti metody, jakých používá Moravský archeologický klub při výzkumu předvěkých hrobů.

Prof. Dr. Matiegka, vystavující za ústav pro anthropologii a demografii na Karlově universitě v Praze, všímá si složení a vývoje dnešního obyvatelstva československé republiky. Obyvatelstvo její není po stránce plemenné jednotné; z evropských plemen je v něm nejsilněji zastoupeno tak zv. plemeno alpinské, které zaujímá střední Evropu, ale ze severu sem zasahuje plémě nordické, ze severovýchodu baltické, z jihovýchodu dinarské. Tato složitost prozrazuje se různým výskytem vysokého nebo malého vzrůstu různé pigmentace (barvou vlasů, očí a pleti) a různým tvarem hlavy a obličeje. Vystavené mapy, vzorníky vlasů, fotografie a lebky podávají o tom přehledný obraz. Stav ten se vyvinul během předhistorických a historických dob. Nejstarší lebky z doby kamenné jsou podlouhlé, záhy však k nám vnikají kmeny krátkolebé. Rozmanitost lebek v první době historické a křesťanské naznačuje plemennou složitost, působenou postupným osidlováním země a zvl. též stěhováním národů. Zároveň pozorují se různé národopisné známky v dobách předhistorických, tak na př. deformace hlav (stlačení hlavy obvazem) zcela podobná, jaká byla obecně rozšířena u Indiánů amerických.

Prof. Dr. V. Suk vystavuje za anthropologický ústav Masarykovy university sádrové odlitky obličejů Eskymáků. Dr. F. Pachner za gynaekologické oddělení státní nemocnice v Moravské Ostravě předvádí figurální znázornění populace a diagram o počtu porodů u různých národů.

ODDÍL B.

Člověk a příroda neživá

shrnuje v sobě odbory, které, zabývajíce se problémy a zákony neživé přírody, nemohly býti zařazeny do oddílu A. Jsou zde zastoupeny jak vědy teoretické, tak i jich užití v technice a průmyslu. Celá tato obsáhlá látka jest rozdělena na čtyři skupiny: B 9: Vesmír a země, B 10: Matematika, fysika, chemie a chemická výroba, B 11: Technické a průmyslové výzkumnictví a výchova inženýra, B 12: Vztah člověka k prostoru a času.

Každá skupina má řadu odborů, v nichž se snaží zachytiti aspoň v hlavních rysech to, co bylo na území naší republiky v tomto oboru v poslední době vykonáno. Úplný obraz u nás dosažených pokroků nelze ovšem v tomto úzkém rámci podati a nutno se omeziti jen na některé charakteristické ukázky.

Skupina B 9a — Geologie a paleontologie. Geologický a paleontologický výzkum čsl. republiky od doby převratu utěšeně vzrůstá. Vedle Státního geolog. ústavu čsl. republiky v Praze, který se zabývá soustavným geolog. výzkumem a je zastoupen na exposici souborem svých publikací, vystupují v této exposici geolog. ústavy jednotlivých vysokých škol čsl. republiky, jež upoutají návštěvníka svými geolog. mapami, profily a vědeckými pracemi, doloženými částečně i četnými vzorky. Nutno upozorniti na bohatý materiál paleontologický, částečně z nových lokalit (moravské diluvium, česká křída, vzácné jurské originály ze Solenhofenu, floru z boskovické brázdy, stegocefaly z boskovické brázdy a z Nyřan). Geolog. ústavy německé techniky v Brně vystavují výsledky svých prací z Moravy, Slezska a Slovenska s paleontologickým materiálem (moravské diluvium, devon, jura a slovenský jura). Částečné exposice mají Národní museum v Praze, geolog. ústav vysoké školy báňské v Příbrami, geolog. ústav německé university v Praze, geolog. ústav německé techniky v Praze, dva soukromí geologové a dva nedávno zemřelí vysokoškolští profesoři.

Skupina B 9b — Montanistika a těžba — podává přehled význačných užitkových ložisek čsl. republiky, jejich výzkumy, jakož i přehled různých produktů a technických zařízení hornických. Ministerstvo veřejných prací (oddělení pro báně a hutě) vystavuje exposice svých dolů a hutí, podobně i členové Svazu

majitelů dolů. Geologický ústav Masarykovy university v Brně vystavuje kolekci užitkových ložisek čsl. republiky, doplněnou částečně mineralogickým ústavem Masarykovy university v Brně. Geolog. ústav německé techniky v Brně vystavuje kolekci naší a cizí užitkové slídy. Značný podíl na této skupině má vysoká škola báňská v Příbrami, zastoupená řadou svých ústavů: geolog. ústav podává přehled užitkových nerostů a uhelných zásob v čsl. republice, ústav pro mineralog. petrogr. a mikroskopii densimetrický výzkum rud, ústav teoretického hutnictví různé modely a přístroje, ústav všeob., analyt. chemie a probéřství ukázky z průbovny, váhovny, elektroanalysy a železářství, ústav kovohutnictví modely, ústav dopravnictví modely, ústav úpravnictví a hornictví II. modely a vzorky. Uvedené ústavy vystavují skoro vesměs též publikace.

Skupina B 9c — Mineralogie a petrografie — ukazuje výsledky výzkumu mineralogického a petrografického v RČS. Předvádí nové přístroje a pomůcky, pokud byly sestrojeny domácími badateli, hlavní vědeckou literaturu posledního desítiletí, výsledky činnosti sběratelské na Moravě (vybrané vzorky nerostné, mapa nalezišť), podrobný výzkum okolí brněnského (mapa a vzorky hornin). Sbírka československých drahokamů ukazuje, které domácí suroviny přicházejí v našem klenotnictví a kamenářství v úvahu.

Skupina B 9d — Geodesie — obsahuje: 1. práce vědecké, přispívající k stanovení tvaru i rozměru zemského tělesa, 2. základy pro práce zeměměřické, vyjádřené státními triangulacemi a nivelacemi, dále měření a jich grafické výsledky, 3. plány a mapy pro zvláštní účely, a to pro účely technické, vojenské, správní a hospodářské.

V tomto oddílu vystavují geodetické ústavy vysokých škol, a to: česká technika v Praze, česká technika v Brně, německá technika v Brně, vysoká škola zemědělsko-lesnická v Brně, vysoká škola báňská v Příbrami. Jsou tu práce profesorů a vědeckého personálu, jakož i práce studujících. Z ministerstev zde vystavují: min. veřejných prací (svým oddělením nivelačním, hraničním, vodohospodářským, ústavem hydrologickým a státními doly) jsou tu provedeny práce celostátních nivelací a rozhraničení, zaměření a plány pro kanalisaci řek (Vltavy a j.), plány důlní a plány solivarů i příslušné modely. Min. zemědělství jest zastoupeno zemskými odbory vodohospodářskými a agrárními operacemi, dále jsou zde vystavena zaměření a plány úprav vodních toků, přehrad a plány scelování pozemků.

Některé geodetické práce jsou přičleněny uceleným exposicím, jako práce ministerstva financí (katastr) a národní obrany (země-

pisný ústav). Soukromí civilní technikové vystavují tu práce parcelační, ohraničovací, zastavovací a regulační.

Přesná mechanika je zastoupena v jednotlivých ústavech a soubornou exposicí závodů J. a J. Frič, Praha-Vinohrady, obsahující stroje a přístroje geodetické, astronomické, fysikálně-chemické a průmyslové.

Skupina B 9f — Vodohospodářství, voda jako živel a těžba energie — přináší výsledky, dosažené u nás v oboru vodního hospodářství. Spadá sem hydrolog. výzkumnictví a technologie a hygiena vody. Hydrol. oddělení minist. veř. prací, zemědělství a příslušné ústavy všech čtyř vysokých škol technických vystavují zde plány, fotografie, diapositivy a modely charakteristických úprav vodních. Z nezbytnosti přesného vystižení skutečnosti a tedy správného obrazu technické úpravy, jež má býti teprve provedena, a z otázky hospodárnosti vyplývá stále větší význam hydrotechnického výzkumnictví. V exposici jsou z toho oboru umístěny: Smrčkův pokusný žlab pro stavitelství vodní, model přehrady u Kníniček, Schoklitschův hydraulický žlab, Kaplanova turbina, vše v chodu. Vedle toho zajímati bude v provozu jsoucí zařízení na odželezňování a filtraci vody, model usazovací studny a model úpravy ke změkčení vody.

Soustavné a promyšlené hospodářství vodní, jako složka národního hospodářství, je od nejstarších dob charakteristickým měřítkem vyspělosti státu. Z celé exposice je patrno, že věda i prakse vykazují v našem vodním hospodářství pozoruhodné výsledky.

Skupina B 9g — Zeměpis. a) Ve všeobecném oddělení vystaveny jsou mapy, vystihující celkový stav Československa, zvláště po stránce anthropogeografické. Zhotoveny jsou většinou v zeměpisném ústavě Masarykovy university v Brně. Mapu hustoty obyvatelstva v Československu vystavuje zeměpisný ústav Karlovy university, který vystavuje též mapy kulturních oblastí Československa. b) Vlastní oddělení zeměpisné obsahuje mapy, týkající se morfologického vývoje Československa, zobrazujícího vývoj půdy Prahy od doby třetihorní, a plastické mapy, představující jižní Tatry v době ledové a v době nynější.

Podrobněji jsou vystiženy některé klimatologické zjevy v Československu, zvláště ve vztahu k poměrům zdravotním. Zeměpisný ústav Karlovy university vystavuje mapky šumavských jezer.

Podrobněji je zpracována Morava, zvláště pokud jde o vystižení jejího celkového rázu jako země přechodné. Zajímavé jsou též mapy na základě katastrálních obcí, vystihující vývoj hustoty zalidnění, vývoj náboženský a národnostní porovnání poměrů z do-

by Wolného s dobou nynější. Značnější pozornost je věnována životu pastevců v Podkarpatské Rusi, a to mapami, fotografiemi a diapositivy.

Zeměpisný ústav Karlovy university v Praze předvádí ukázky ústavního zařízení a ústavních prací.

Zajímavé jsou svým provedením některé hospodářsky zeměpisné mapy. V cenné exposici čsl. vojenského ústavu zeměpisného vidíme zvláště, jak dalece byly revidovány mapy, přijaté od Rakouska, a dále ukázky z měření a prací, týkající se nové mapy Československa. Zvláště zajímavé jsou práce fotogrametrické. Následují ukázky map v ústavě zhotovených.

Skupina B 9h — Meteorologie a klimatologie. Soubor výstavy pod heslem »Předpovídání počasí«, které jest jedním z úkolů stát. úst. meteorolog. v Praze, ukazuje metody, jimiž se postupuje, i složitost celého mezinárodního zpravodajství, organisovaného k tomuto účelu. V době poválečné nabývá více převahy fysikální rozbor ovzduší nežli statistický názor (metoda předválečná) a na tomto moderním výzkumném poli se iniciativně účastní stát. ústav meteorolog. Také zjišťování větru vyšších vrstev ovzduší přispívá platně k povětrnostnímu výzkumu (exposice vojen. letec. ústavu studijního). Letecká služba povětrnostní, jíž je rovněž pověřen stát. ústav meteorolog., je dnes nevyhnutelnou strážnou i výstražnou službou pro letectví dopravní i expedice. Statisticky zpracované číselné výsledky meteorologické (klimatologie) sítě stanic povětrnostních (exposice stát. úst. meteorologického) jsou hledaným materiálem posudkovým pro nesčetné dotazy znalců technických, zemědělských, pojišťoven a dotazy v soudních sporech. Exposice pod heslem »Klimatologie ve službách veřejnosti« vystavuje přístrojové zařízení meteorologických stanic, sítě stát. ústavu meteorolog. ukazuje výstavka přístrojní.

Ve skupině B 9ch — Astronomie a geofysika — jsou vystavovány jednak přístroje u nás nově konstruované, jako circumzenitál, diazenitál, mikrometr pro určování času a zeměpisné šířky, nový přístroj k určování zeměpisné šířky a termostat k astronomickým hodinám, hranolové kukátko a astrograf, dále plány a fotografie přístrojů a zařízení, jichž bylo nebo bude užito k měření v ČSR. Plán astrografu, zařízení k pozorování meteoritů, fotografie ze státní observatoře na Žalově, fotografie zrcadlového dalekohledu hvězdárny na St. Ďale, zařízení pro zkoušky objektivů, zařízení geofysikálních stanic pro magnetická a seismická měření čtyřkyvadlového přístroje k určování tíže a konečně výsledky měření provedených našimi badateli.

Skupina B 10 — Matematika, fysika, fysikální chemie, chem. a chem. výroba zahrnuje v sobě matematiku, fysiku, chemii teoretickou i užitou. Vystavovatelů i předmětů vystavených jest zde tolik, že skrovné toto místo nestačilo by ani zdaleka k vypočtení všeho, co jest v této skupině pozoruhodného. Vedle vědeckých prací publikovaných, které samozřejmě nejlépe informují o obsahu vědecké práce, přihlíželo se zde všude k tomu, aby byly přístupným způsobem znázorněny i výsledky práce.

V exposici matematiky sluší upozorniti na rukopis knihy zemřelého prof. Lercha a výstavu jednoty čes. matematiků, jejíž intensivní podpoře mají mnohé dobré práce domácích autorů co děkovati, že nezapadly. Širší obecenstvo budou zajímati modely počítacích strojů různých systémů v řezu, aby bylo viděti činnost mechanismu. I deskriptivní geometrie jest zde zastoupena několika modely.

Fysika vykazuje řadu zajímavých přístrojů u nás konstruovaných, vyrobených buď přímo v dílnách ústavů fysikálních nebo aspoň konstruovaných našimi pracovníky. Historicky zajímavá jest exposice přístrojů konstruovaných a používaných známým fysikem Machem, dále mikroskopů, kterých používal Purkyně, a fotografického přístroje pro daguerotypii s původním Petzvalovým objektivem z let čtyřicátých.

Fotochemie a fotografie jest zde dobře zastoupena pracemi fysikálních ústavů pražské university i brněnské techniky. Jsou tu vystaveny přístroje ke zkoumání fotografického materiálu zároveň se zkouškami, provedenými na domácích výrobcích, dále ukázky z dokumentární fotografie, řada přístrojů fotografických a reprodukčních a zvětšovacích domácí konstrukce a j.

Z ostatního oboru fysiky dlužno upozorniti na př. na ionisační spektrograf a spektrometer, chronograf na měření velkého počtu obrátek, přístroj ke znázornění Brownova pohybu, polariskop k měření slabých polarisací, výstavu přístrojů z radiologického ústavu při minist. veř. prací a j.

Z oboru chemie fysikální a obecné jsou zde vystaveny jednak přístroje ke stanovení hydratace iontů, dále nové konstrukce přístrojů ke stanovení koncentrace vodíkových iontů a vodíkové elektrody, modifikované našimi pracovníky, přístroj k demonstraci elektrolytické dissociace a j. Širší obecenstvo budou zajímati polarografy prof. Heyrovského, které přispěly značnou měrou k objevu nových prvků, zajímavá bude také demonstrace nového zjevu dosud nevysvětleného, totiž pohyb kysličníku telluričitého, roztaveného po platinové folii, žhavené stejnosměrným proudem.

Chemie anorganická zastoupena jest zajímavou sestavou přístrojů k synthese chloridů neb bromidů kovů standardní čistoty, jichž se užívá při stanovení atomových vah, které zaujme i laika svou složitostí a finesami. Vedle toho jest zde řada přístrojů pro práce s plyny, řada nových konstrukcí thermostatů, sestava přístrojů pro studium refrakce plynů při nižší temperatuře, přístroj pro zapisování průtokové rychlosti plynu a přístroje k udržování konstantní teploty. Nechybí ovšem ani velká řada nově připravených preparátů v různých laboratořích získaných, z nichž některé jsou velmi cenné. Technologie anorganická jest zastoupena přístrojem k isolaci karbidů, zlepšenou elektrickou pecí pro laboratorní destilaci uhlí a přípravu koksu chudého sírou, přístrojem na destilaci uhlí v proudu páry vodní a j. Výzkumu uhlí jest věnována též řada mikrofotografií.

Chemie organická representována jest na prvém místě Votočkovými konfiguračními modely cukrů, jichž konstituce byla po několik desetiletí v laboratoři jeho studována a definitivně rozřešena. I zde vystavena jest řada přístrojů nově konstruovaných, které budou zajímati hlavně odborníky, na př. přístroje ke stanovení atomových skupin, přístroje pro nitraci za vyšších teplot, ke stanovení bodu měknutí pryskyřic, dále bude vystaven nový přístroj pro kathalytickou hydrogenisaci. Také zde nechybějí nové preparáty, získané při vědeckých pracích. Upozorniti nutno hlavně na krásné krystalované pryskyřičné kyseliny a velké množství preparátů dehtových, syntetických barviv a nově isolovaných mastných kyselin, které byly získány pracemi vysokých škol.

Neobyčejně zajímavá i pro laiky bude exposice výzkumných ústavů průmyslu chemického. Jest to jednak výzkumná laboratoř průmyslu kvasného, která vystaví model vzorné sladovny v chodu, jednak výzkumný ústav průmyslu cukrovarnického, kterému jest vykázáno zvláštní oddělení. Vedle sbírky v ústavě isolovaných necukrů, která jest unikem, bude zde možno spatřiti celou řadu nových přístrojů v ústavě konstruovaných, z nichž zvláštní zmínky zasluhují ty stroje, které značně ulehčují optická měření, tak častá v rozborech cukrovarnických, převádějíce je na měření elektrická, objektivní; jsou to na př. objektivní fotometr, kolorimetr a j.

Z koželužského výzkumnictví vystaven jest mimo jiné přístroj ke stanovení vodou vyloužitelných látek a přístroj ke stanovení enzymatické mohutnosti tryptických koželužských mořidel.

Analytická chemie zastoupena jest bohatě přístroji pro mikroanalysu elementární, řadou standardních metod k analyse

tuků, přístroji pro analysu plynů, znázorněním rozboru sladu a řadou analytických metod a přístrojů v exposici průmyslu cukrovarského. Mimo to budou demonstrovány sestavy pomůcek pro mikroanalytické stanovení glukosy a kyseliny mléčné ve fysiologických tekutinách, hlavně krvi a moku mozkomíšním, stanovení chloridů v moči a řada jiných přístrojů domácí konstrukce. Zajímati budou též návrhy na reorganisaci vyučování analytické chemie na vysokých školách a přehled vývoje analytické chemie od dmuchavky k roentgenspektrální analyse.

V e s k u p i n ě B 11a — E l e k t r o t e c h n i k a, vystavují z vysokých škol obě techniky pražské i brněnské.

Česká technika v Brně vystavuje srovnání elektrisace Moravy před válkou a nyní, projekt brněnské teplárny a přepínání trasformátorů. Dále vystaven jest 1 galvanometrový shunt pro konstantní tlumení při ballistických měřeních. Německá technika brněnská znázorňuje graficky různá vyšetřování, měření a hospodářské výpočty elektrotechnické.

Z české techniky pražské vystavuje ústav teoretické a experimentální elektrotechniky ukázky z učebného postupu I. a II. běhu elektrotechniky a různé učebné a výzkumné pomůcky a přístroje. Německá technika pražská má exposici modelů, strojů a přístrojů hlavně z historie elektrotechniky.

Hydroelektrárna v Tachově znázorněna jest výkresy a diapositivy, dále jest zde schema tepelného hospodářství neštěmické rafinerie, která dodává přebytky el. energie do sítí Severočeských elektráren. Průmysl elektrotechnický obeslal výstavu jenom ojediněle, takže exposice nepodává úplného přehledu naší elektrotechniky. Vystavuje jenom firma Křižík & spol. a Škodovy závody. Vidíme zde obloukovou lampu Křižíkovu a na srovnání s ní dnešní žárovky, výrobky čs. továrny Elektra. Dále vystavují Křižíkovy závody tachograf, počitadla a kabely. Škodovy závody předvádějí přístroje pro měření strmých vln a dodatečných ztrát ve vinutí statorů turbogenerátorů.

Ministerstvo veřejných prací znázorňuje diagramy a mapami vývoj elektrisace v Československu a hospodářského využití všeužitečných elektráren v letech 1918—1928, modely ukazují elektrárnu v Mydlovarech a v Kroměříži a stereoskopy obrazy z všeužitečných elektráren jihočeských, středomoravských, východočeských a západomoravských.

B 11b — M e c h a n i c k á t e c h n o l o g i e a z k o u š e n í h m o t. Exposice má ukázati, co bylo v tom oboru u nás dosud vykonáno, a znázorniti na některých příkladech jeho dnešní technický stav.

Široké veřejnosti se tu předvádí po prvé v obrazích původní ležatý stroj na zkoušení materiálu na nejtěžší výkon 72 tuny, sestrojený před lety zesnulým profesorem pražské techniky Aug. Salabou. Pražské české ústavy mech. technologie, k nimž jsou připojeny výzkumné a zkušební ústavy hmot a konstrukcí, vystavují vedle publikací skutečnými předměty modely, diagramy, obrazy a diapositivy výsledky některých význačných prací, provedených ve vlastních zkušebních ústavech, jako na př. z oboru elektrického sváření, z oboru šroubových vrtáků, ukázky přesné výroby, zkoušení obráběcích strojů, názorné ukázky vyučovacích pomůcek, jakož i postupy dílenského vyučování a laboratorní a dílenské práce posluchačů.

Z ústavu nauky o hmotách a metalografie vystavuje se vlastní přístroj na měření deformací při zkoušce krutem a přístroj na automatickou registraci křivek chladnutí při extremních rychlostech.

Výzkumný a zkušební ústav hmot a stavebních konstrukcí při české technice v Praze ukazuje zde zajímavé zkoušky se stavebními konstrukcemi a různým stavebním materiálem a některé přístroje, zhotovené nebo zdokonalené podle vlastních návrhů, jako katheometr-komporator, průhyboměr, zrcadlový dotykový mikrometr a j. v.

Zkušební ústav hmot při německé technice vystavuje fotografie zařízení zkušebního ústavu a zkušebních vzorků.

Brněnské české technologické ústavy s připojenými speciálními výzkumnými a zkušebními ústavy vystavují některé poslední vědecké práce zde vykonané z oboru výzkumu dřeva, litiny, kovů a slitin a formovacích písků, únavy a opotřebení materiálu a pod. Ne bez zajímavosti jsou také vystavené práce z oboru zjišťování vad konstruktivního materiálu. Vystavený přístroj na kontrolu závitů, konstruovaný podle vlastních návrhů, vyrobený v ústavu I. mechanické technologie, nahrazuje dobře drahé stroje cizí. Oba ústavy zde dále vystavují rozmanité pomůcky a modely vyučovací, zhotovené podle vlastních návrhů a namnoze vlastními prostředky z oboru metalografie, použité chemie a obráběcích strojů. Odborníka i laika budou zajímati též postupy prací a organisace v ústavních dílnách a ukázky prací posluchačů, kteří poznávajíce zde základní výrobu, práce v průmyslu, a učíce se zde měřiti pracovní časy na strojích a pod., pracovali také i na výrobě vystavených učebních pomůcek. Nutno podotknouti, že dílenské vyučování je charakteristické pro obě české techniky, a že zvláštní zkoušecí stroje jsou v exposici v činnosti.

Z ústavu mechanické technologie německé techniky vystavují se různé vědecké práce a ústavní stroje (na př. válcovací zařízení,

pokusný holendr), dále vývoj ústavu a jeho zařízení a pod. Dále jsou vystaveny zvláště zajímavé práce z oboru kinematografického výzkumu rychlostních poměrů při strojním kování. Brněnský ústav technologie vláken při české technice vystavuje automatický stav s vlastní výměnou člunkovou, patent. pohon spřádacích strojů, dále četné práce vědecké a výzkumné, doložené velmi zajímavými ukázkami, diagramy, mikrofotografiemi.

V exposici je zastoupena dále též báňská vysoká škola v Příbrami. Do této skupiny patří též exposice Škodových závodů. Na četných diagramech, tabulkách i modelech a vzorcích podávají ukázky prací svého výzkumného a zkušebního ústavu v Plzni. Jsou tu práce z oboru kovů, slitin a různých hmot z průmyslové výroby, ukazující velikost potřebné práce výzkumné k ovládnutí určitého materiálu.

Zvláštní exposici zde má dále brněnská česká technika, která znázorňuje svou organisaci v odboru strojního inženýrství a elektroinženýrství diagramy a promítanými obrazy typických fází studia toho kterého směru a pracemi posluchačů. Velmi zajímavé jsou vědecké práce z tepelné laboratoře brněnské české techniky s ukázkami zajímavých zkoušek, provedených v praxi, a výzkumné práce z oboru tepelné a topné techniky. Dále jsou vystaveny modely obíhacích vodních kol z několika známých elektráren, pak výsledky zkoušek s centrifugálními čerpadly, které se v praxi provádějí s posluchači.

Brněnská technika vystavuje model parní turbiny Gurtis-Parsonovy, z níž vznikl známý typ turbiny brněnské strojírny, dále hydraulickou spojku vedle t. zv. Wellnerovy sbírky, přenesené sem z jeho ústavu.

Z pražské něm. techniky vystavují se modely strojů tam konstruovaných a jejich součástí, vědecké práce a patenty.

Průmysl v této skupině jest representován velmi čestně firmou Roučkovou z Blanska jejími světoznámými přístroji na kontrolu ekonomie kotelen (multimetry).

B 12a — D o p r a v n i c t v í. — V této skupině bude vystaven model elektrické lokomotivy, model jejího převodu, vzory isolatorů na vysoké napětí, model typovaného elektrického osvětlení vozu čs. drah, pak diagramy o bezpečnosti cestujících a mapa přímých mezinárodních spojů. Dále zde budou modely různých zabezpečovacích zařízení stanic, ukázky světelné signalisace, selektorový telefon pro ústřední řízení dálkové dopravy, fotografie stavidlových

zařízení v různých nádražích a j. Ve skupině vozba a dílny bude zajímavý model dílen ve Vrútkách, modely nově zavedených drobných součástí vozových, kloubové točny, tlakové brzdy, modely nových kolejových autobusů, konečně tu bude jeden autobus skutečný a novinářská benzinová dresina, model nového spacího vozu III. tř. a model nejnovějšího typu lokomotiv, stavěných ve Škodových závodech. Rovněž tato skupina bude doplněna různými diagramy o spotřebě paliv, o výkonu železničních dílen, fotografiemi nových typů lokomotiv, vozů atd.

Ve skupině Stavba nových drah je vystaven zejména model tunelu pod Polanou, dále mapy, týkající se staveb různých nových tratí, zejména Veselí n. M.—Nové Město n. V., konečně je zde přehledná mapa všech nově projektovaných i postavených drah v republice.

Části retrospektivní, zejména modelům z první koňské dráhy v Čechách a jiným památkám, jest věnováno místo dole v rotundě.

Skupina B 12b — Vodní cesty a plavba. Hlavním vystavovatelem jest ministerstvo veřejných prací, jež vystavuje plány na úpravu Dunaje, Labe a Odry a jiných řek, kanalisační stavby na Vltavě a Labi se zařízeními na využití vodní síly, stavby a zařízení přístavní a plány několika navržených i rozestavěných údolních přehrad. O plavbě na našich řekách, o jejím provozu, o užívaných typech lodních podává exposice plavebního úřadu výstižný obraz. Vedle toho jsou vystaveny některé projekty průplavů.

Skupina B 12c — Urbanismus zahrnuje ukázky vědeckých, a to jak teoretických, tak i praktických prací, týkajících se stavby měst. Na podkladě komunikační sítě, uvažované s hlediska národohospodářského, technického a sociálního a jejího významu mezinárodního i celostátního, řeší otázky potřeb obyvatelstva zakládáním, rozšiřováním a udržováním měst a osad. Určuje tímto způsobem správnou dislokaci budov a různých zařízení pro obyvatelstvo, pro budovy samé pak speciální podmínky, jimiž se navrhovatel má říditi. Exposice se skládá z ukázek řešení plánů polohopisných a upravovacích, pro města a osídlení, z návrhů a provedených staveb budov veřejných i soukromých, jakož i z ukázek posluchačů architektury v tomto směru na vys. školách technických v Československu.

Skupina B 12d — Telegraf, telefon, radio. Slaboproudá elektrotechnika zastoupena je na výstavě soudobé kultury v oddělení dopravnictví, a to exposicí ministerstva pošt a telegrafů, ministerstva železnic, různých závodů, vyrábějících přístroje a ka-

bely slaboproudé, a ústavů elektrotechniky slaboproudé obou vysokých škol technických v Brně. Tyto exposice jsou umístěny v rotundě proti hlavnímu vchodu a v nich předvedena nynější úroveň telegrafie, telefonie, návěštnictví a poštovnictví v československé republice v jubilejním roce, jakož i jich vývoj v posledním desítiletí.

Tuto skupinu doplňuje exposice ústavu slaboproudé techniky české vysoké školy technické v Brně s přístrojem pro přesné měření kapacity a induktivity, kteréhožto přístroje možno též použíti jako generátoru pro vysoké frekvence; dále jest zde také nový systém rámové antény a j. Ústav slaboproudé elektrotechniky německé vysoké školy technické v Brně vystavuje přístroj pro vícenásobnou telegrafii na jednom vodiči a přístroj pro grafické výpočty elektrických hodnot.

Skupina B 12e — Film není příliš obsáhlá. Základní směrnice výstavy, vystaviti jen vše nové a původní, spolu s faktem, že jde o velmi slabý průmysl, vědu a umění, nedovoluje značnějšího rozsahu. Zajímavým faktem jest, že filmy, a to i hrané, počal u nás pořizovati Ing. Kříženecký r. 1898 v Praze, to jest 3 roky po vynálezu bratří Lunierů. Od té doby se výroba filmů utěšeně rozvíjí, jak svědčí vystavené diagramy a modely. S tím souvisí také rozvoj odborných organisací, jež soustřeďují vynikající pracovníky, a vznik Společnosti pro vědeckou kinematografii. Průmysl strojní účastní se rozvoje tohoto průmyslu a vedle původního Lunierova přístroje vidí zde návštěvník poslední model Šlechtova přijímacího přístroje, jednoho z nejlepších. Firma »Projekce« vystavuje ukázky promítacích strojů s původními zdokonaleními. Doplňkem této exposice je denní program výstavního kina, kde se promítají filmy kulturní, vědecké a technologické, jež dokumentují naši vyspělost ve výrobě vědeckých filmů.

Skupina B 12f — Tisk. Tiskařský průmysl vyrábí zboží buďto tiskem s výšky, z hloubky neb tiskem plochým. Tiskové formy se skládají buďto z ruční sazby nebo ze sazby strojové, tiskne se na lisech příklopových, rychlolisech a rotačkách. Naše exposice ukazuje v obrazích postup práce v průmyslu tiskařském a vzorné tiskařské práce. Ze strojů tiskařských je původu československého příklopový lis Škodových závodů a sázecí stroj Rototype inž. Fr. Šimely. V čs. republice je 978 tiskařských závodů, které zaměstnávají na 24.000 osob.

Skupina B 12g — Letectví. Ministerstvo veřejných prací znázorňuje organisaci československého leteckého dopravnictví od jeho počátku, ministerstvo národní obrany, zastoupené voj. leteckým ústavem studijním, organisaci meteorologické služby letecké

fotografiemi, diagramy a přístroji. K této exposici přičleněna jest též povětrnostní letecká služba státního ústavu meteorologického v Praze. — Z československých leteckých korporací jsou zde zastoupeny: Aeroklub republiky československé a Moravský Aeroklub, které podávají názorně přehled své spolkové činnosti ve prospěch čs. letectví. Konečně vystavuje německá vysoká škola technická sbírku leteckých předmětů svého zemřelého profesora Welnera.

ODDÍL D.

Duchovní život člověka.

Prof. Dr. P. M. Haškovec.

Oddíl D. odboru pro vědu, duchovou a technickou kulturu a školství vysoké je vlastní exposicí duchovního života člověka v užším smyslu, takže neobsahuje ani projevů badání přírodovědeckého, zkoumání právnického, nebo organisace školsky naukové, ba ani vlastních projevů výtvarně uměleckých.

Oddíl tento zahrnuje především všechny vědy, které jsou vlastními duchovými vědami, a pak obraz organisace státní těch škol, v nichž se podává věda vůbec a ovšem vědy duchovní hlavně. Rozpadá se na osm skupin, celého odboru skupina 14—21.

Navazuje se na odbor právně státovědný, v němž se jaksi se stanoviska ideového třídění projevů kulturních podává obraz vztahu jedince k právně ustavené společnosti, totiž ke státu, a proto skupina 14. — první skupina odboru — představuje obraz sociologického badání u nás. Na toto badání navazuje filosofie a psychologie. Tyto exposice obsahují jednak hlavní produkci odborů, jednak obrazy význačných badatelů, totiž sociologů, filosofů a psychologů v organisaci těchto věd. K nim se řadí výstava náboženství, a ta podává obrazy, představující rozvětvenost a fungování náboženských společností, ustavených v církve, a jejich členitosti. Skupina 15. podává obraz práce z českého badání jazykovědného vůbec, zvláště také zkoumání československých nářečí, jejichž reprodukci v některých kusích předvádí gramofon; umístěna jest účelně v literárním saloně. Ten obsahuje obraz literární tvorby všech jazyků na území republiky za poslední desítiletí, připojuje výhled do života tvůrčích autorů, jejichž portrety jej doprovázejí. Vystaveny jsou tu i mapy znázorňující, z kterých krajů vzešli naši spisovatelé novější doby. Úhrnem projevuje se tu nejenom produkce literární, ale v názorném obraze také život spisovatelů, na příklad těch, kteří si zařídili osobitě svá bydliště. Na literaturu navazují ve skupině 16. duchovní vědy jí nejbližší, a to dějepis, který obdobně ukazuje českou historickou produkci za poslední doby, k níž přičleněn živý a názorný obraz našeho odboje za hranicemi i doma, jak se jeví ve světle historického pojetí. Vystaveny jsou nejenom historické

knihy vědeckého rázu, které v poslední době o Odboji vyšly, nýbrž také dokumenty, které mohou ilustrovat české úsilí o svobodu. K dějepisu přičleňuje se obraz o rozvětvení, organisaci a fungování našich archivů i museí, vše s ilustracemi, a konečně jest zde vystavena i organisace, postup a ukázky práce na ochranu památek a domoviny. Mezi vědy historické, jimiž jsou vědy duchovní do jisté míry všechny, na straně jedné a umění na straně druhé, položena je exposice žurnalistiky, která obecenstvu prostředkuje poznávání vědeckých výsledků i uměleckých výbojů, poučujíc je zároveň o všech aktualitách současnosti, takže je žurnalistika z nejvýznačnějších činitelů lidovýchovných. Proto předchází skupinu 19., která je věnována hlavně lidovýchově v nejširším slova smyslu. Exposice tato — skupina 17. — předvádí nejenom ukázky nejrozmanitějších typů novin na území republiky, nýbrž i organisaci velkých žurnálů, postup redakce a tisku i administrace se všemi jejími činiteli (inserty, různá opatření pro odbyt atd.), ale konečně také žurnalistickou práci ve styku se všemi činiteli veřejného života, kteří tu přicházejí v úvahu, jako kruhy politické, zvláště pak parlamentní censura, obecenstvo a všechny možné sem spadající styky a vlivy. Konečně podává tento oddíl obraz toho, v jakém vztahu jsou k vlastní práci žurnalistické politikové, spisovatelé beletristé, vědečtí spisovatelé atd. Konečně podává i ukázku poměru novin k obrazové části a pobaví jistě návštěvníka karikaturami význačných žurnalistů.

Skupina 18. je věnována umění, které však není do toho odboru zahrnuto svými výtvory, nýbrž jen ideově, neboť tvoří souvislý celek s exposicí Svazu čs. díla. Nejsou tu tedy zastoupena výtvarná umění, nýbrž toliko umělecká produkce hudební a divadelní. První z těchto umění vystavuje českou hudební uměleckou produkci po všech stránkách, neomezujíc se na tištěné práce autorské, vystavuje i rukopisy, demonstruje rozšíření i ohlas české tvorby hudební v cizině a ovšem podává i ukázky ze života skladatelů i výkonných umělců. Konečně je tu naše hudba, jakožto význačná složka čs. tvorby umělecké, představená pokud působí na výtvarná umění, rozmanitými směry, dále i velkými zajímavostmi a novými vynálezy, jako jsou nástroje zajímavé historicky, nebo vynikající originálností. Druhá složka umělecká, divadlo, nemohlo být zastoupeno tak všestranně a úplně, omezuje se tedy více na organisaci divadelnictví a obrazy význačných budov a představitelů umění režijního i scénického.

Přechodem od těchto exposic duchovních věd a umění, mezi něž byla zařazena žurnalistika, k exposici vrcholné — totiž exposici vlastní organisace kulturní, duchovní práce tvořivé, e x p o s i c i

Celá republika mluví

o pozoruhodné novince MISS AMERICE!

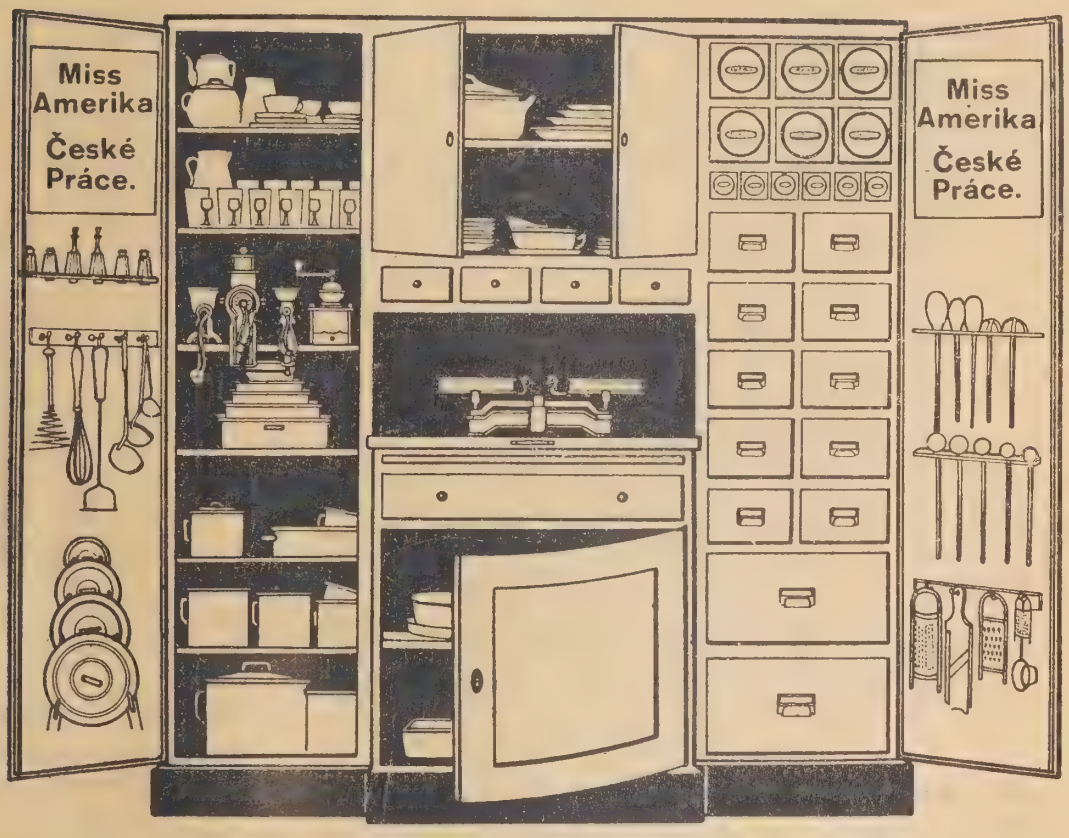

MISS AMERIKA

americký universální kuchyňský příborník, který obsáhne všechno kuchyňské náčiní, kávové, jídelní a nápojové příbory, jakož i úplnou zásobárnu všech potravin, koření a příprav k vaření. Všechno je na svém místě a stále po ruce!

Ohromná úspora času, práce a námahy.

Nejlepší dar pro každou ženu! Trvalá a praktická upomínka na výstavu soudobé kultury v Brně.

Československ. výrobek. Zákonem chráněno. Jediná prodejna v Československu:

ČESKÁ PRÁCE, BRNO, CEJL Č. 18,

český nábytkový průmysl J. Novotný a spol.

Fotografie, ceníky a prospekty zdarma. Napodobení celku, částí, prospektů a reklamy se stíhá!

I. patro.

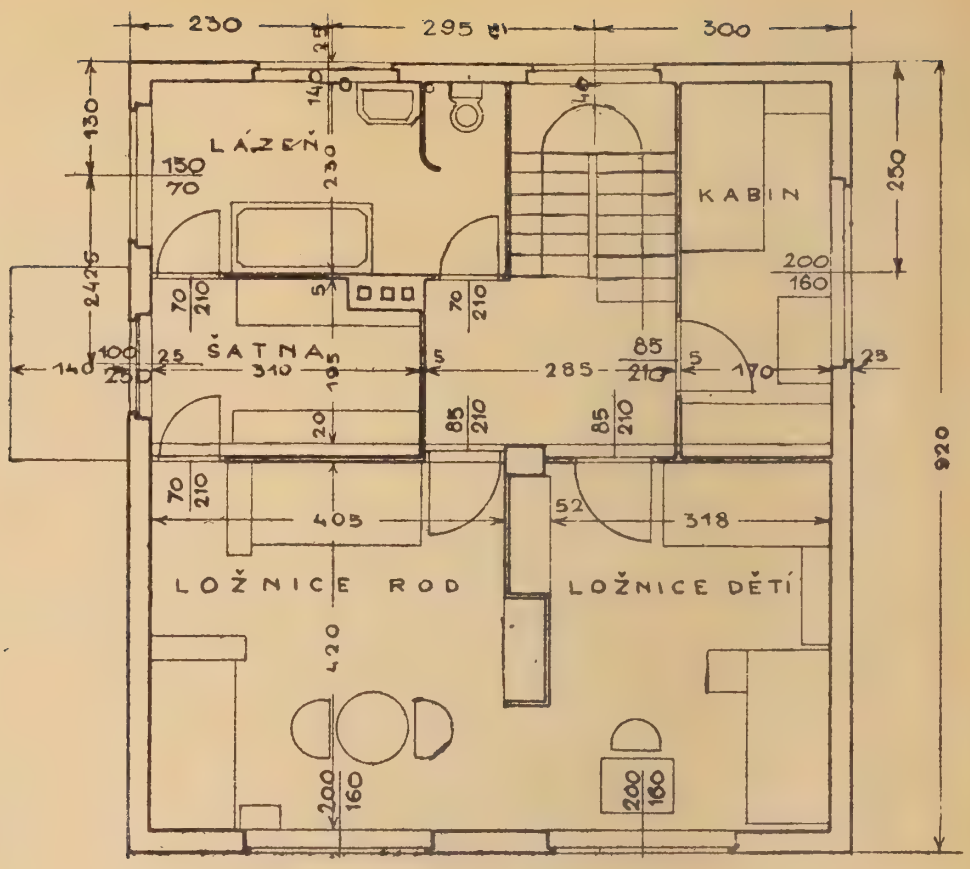

Přízemí.

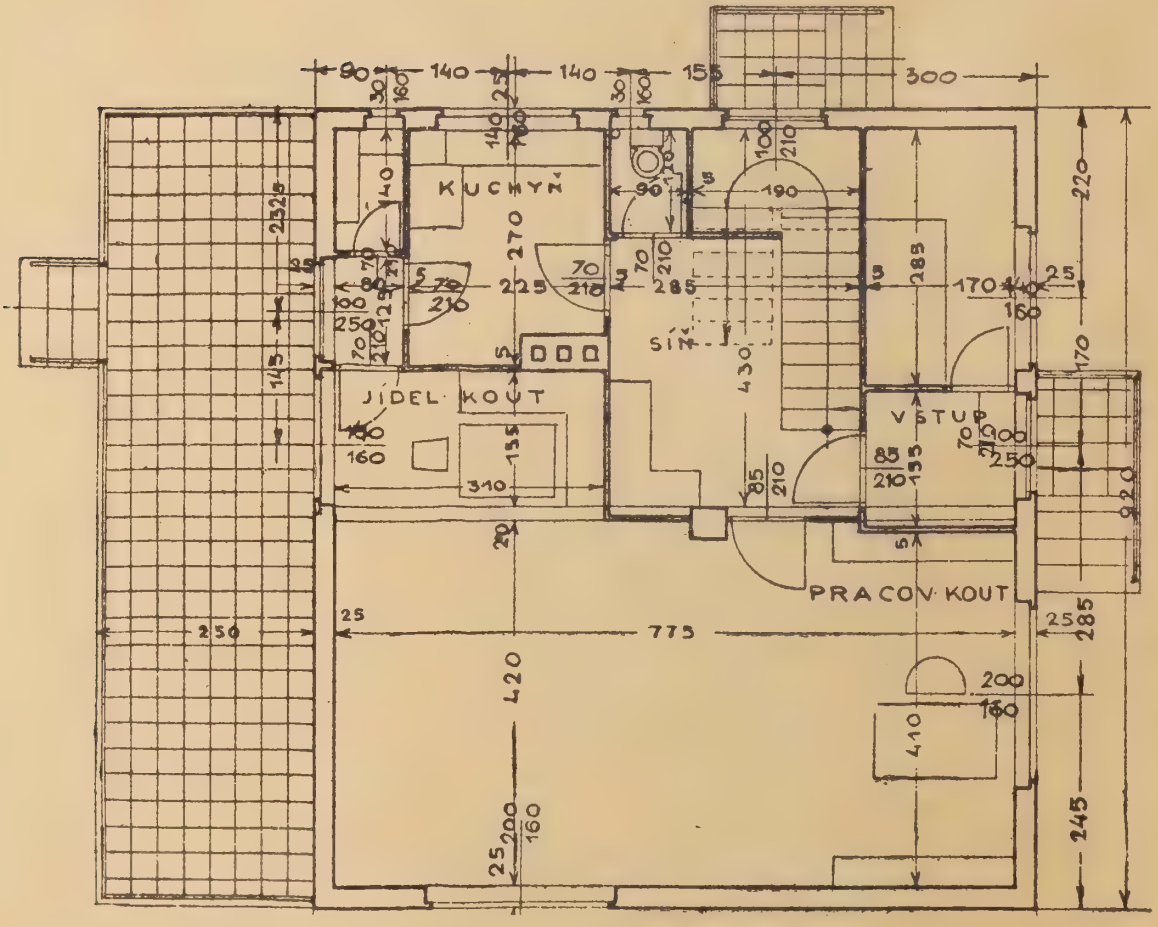

Prof. ing. arch. O. Starý: Moderni rodinný dům.

v y s o k ý c h š k o l, tvoří skupina 19., věnovaná lidovýchově v nejširším slova smyslu. Obsahuje jednak obraz organisace a činnosti lidovýchovných spolků, jak jsou hlavně soustředěny v největších lidovýchovných našich organisacích, a jak do nich zasahuje příslušný odbor min. školství a nár. osvěty, jednak podává obraz nové organisace a činnost městských knihoven, jakožto knihoven v nejvlastnějším slova smyslu lidovýchovných. S tím souvisí kulturní spolky, ať už vyvíjejí jakoukoliv činnost (vědeckou, uměleckou, propagační a pod.). V souvislosti s touto exposicí vystavuje min. školství a nár. osvěty v následující skupině obraz organisace, kterou vytvořilo pečujíc o duševní i tělesný blahobyt studentstva. Tato význačná práce, mající v širším smyslu ráz blízký lidovýchově, hlásí se za přechodnou část skupiny 20., kterou tvoří organisace vědy v nejvlastnějším smyslu.

Tu vystavuje ministerstvo obraz organisace, fungování i práce všech našich vysokých škol. S nimi souvisí těsně nejen osobami, nýbrž i cílem a způsobem vědecké práce Královská společnost nauk, Česká akademie a Masarykova akademie práce. K těmto dvěma skupinám připojuje se vědecké knihovnictví, jehož určení je podporovati vědecké badání a zkoumání, ukazuje tedy, jakým způsobem jsou zařízeny naše knihovny, jak podporují vědy a vědecké badání, čeho se dopracovaly, kdo přispěl k jejich rozvití a jaké mají styky mezinárodní.

Dodatek tvoří skupina 21., v níž jest jednak vzpomínková skupina legionářská, která má ukázati, jak si dovedl český člověk za výjimečných, zvláštních a těžkých okolností, veden jsa svými starými ideály, vytvořiti své a osobité kulturní prostředí v cizině. Vedle toho je exposice života našich českých krajanů, usedlých v cizích státech. Konečně třetí oddíl této skupiny předvádí práci českých cestovatelů, pokud byli vedeni vážnými a hlavně vědeckými snahami, studujíce v cizím prostředí ať vědy přírodní nebo historické, což doprovázejí jejich portrety, ale po případě také jejich cestovatelské výboje, ať už se jeví ve výsledcích práce vědecké nebo v zajímavých úlovcích, které podávají vždy kus charakteristiky cestovatelovy.

II. Střední školství a ústavy učitelské.

Střední škola (gymnasium, reálné gymnasium, reformní reálné gymnasium a reálka) podává základ širšího všeobecného vzdělání inteligence a připravuje dorost pro odborné vědecké studium na školách vysokých. Učitelské ústavy vychovávají žáky k povolání učitelskému, kde je též žádoucí vzdělání všeobecné. Tímto cílem výchovy je určen ráz škol a také povaha exposice. Kulturním produktem školství středního a učitelských ústavů jest osobnost-žák. Nemůže tedy střední škola dokumentovati výsledky své práce reálnými hodnotami tak výrazně, jako na př. školství odborné, kde výchovný moment podřízen jest snaze vésti žáka určitým, více praktickým směrem.

Výstavní plocha, přidělená středoškolské exposici, nestačí, aby mohl býti podán úplný obraz složitého života školského. Proto bylo rozhodnuto nevystavovati ukázky učebných pomůcek, metodických příruček a učebnic, pominouti vylíčení vědecké, literární, umělecké a osvětové činnosti, sociální, zdravotní a tělovýchovné péče učitelstva i školské správy. Výstava prací grafických (výkresů, rysů a pod.) bude v červenci t. r. v Praze při světovém sjezdu učitelů kreslení.

V exposici jest podán současný stav a vývoj (v posledním desítiletí) středních škol a učitelských ústavů na mapách, číselných tabulích a přehledných diagramech a doložen obrazy, almanachy a programy škol. Jen odborné ústavy učitelské vystavují práce svých žákyň, aby byla veřejnost upozorněna na tento dosud málo známý typ škol.

Exposice jest umístěna v průmyslovém paláci, v křídle Nivky u rotundy. Má šest oddělení a zabírá ještě chodbu mezi vlastní exposicí a stánkem škol pokračovacích.

Přehled exposice.

Všemi místnostmi prostupuje vlys 320 obrazů školních budov, interiérů a snímků ze života žáků. Na stolcích pod obrazy jsou výroční zprávy (programy) ústavů.

Většina statistických tabulí a diagramů jest provedena s těchto hledisk: správní celek (země), národnost, typ školy, případně vydržovatel ústavu.

Místnost I. (vstupní) obsahuje přehled typů škol středních a učitelských ústavů a učebné osnovy přehledně i v podrobnostech.

V místnosti II. podán jest tabelárně i v diagramech přehled nákladu na střední školy a ústavy učitelské, náklad na jeden ústav, jednu školu a jednoho žáka, počet žáků středních škol celkem, v jedné škole, třídě a na jednoho učitele, průměrný počet žáků a tabule ústavů učitelských a cvičných škol podle národnosti, vydržovatele a počtu žactva.

V oddělení III. (hlavní místnost) je mapa československé republiky, na níž jsou vyznačena města se středními školami a učitelskými ústavy a rozlišena podle národností a typů, mapy se školami podle typů odděleně, číselné přehledy o počtu škol a žactva, diagramy o počtu škol podle zemí, národnosti, typů a vydržovatele, počet žactva podle národnosti, jazyka vyučovacího, typů škol a podle náboženství, diagram počtu žactva podle povolání rodičů, tabulka a diagramy o novostavbách středních škol a význačné publikace jubilejní a statistické.

Další tři menší místnosti obsahují tabulky o počtu škol odděleně pro Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus, umístění středních škol a úprava budov, poměr počtu dívek a hochů, počet studujících dívek, počet žáků v prvních třídách a počet abiturientů v posledních desíti letech, žáci jiných národností, příslušníci cizích států, žáci opakující, privatisté a žáci mimořádní, počet profesorů a j.

Většina diagramů podává kromě znázornění skutečného poměru statistických dat i relativní vztahy, aby správný poměr vynikl. Na některých diagramech vyznačen jest kontrast stavu v roce 1913-14, tedy před válkou, v roce 1918-19, hned po převratu a stavu dnešního — školní rok 1927-28.

V místnosti VII. (chodba mezi vlastní exposicí a oddělením odborných škol) jsou práce žákyň odborných ústavů učitelských; malby na látkách, výšivky, krajky a předměty užitkové i ozdobné z oboru ručních prací ženských, na stěnách kolem skříní jsou obrázky z pracoven těchto škol.

III. Odborné a průmyslové školství.

a) Vlastní exposice.

Exposici odborného a průmyslového školství uspořádal III. odbor ministerstva školství a národní osvěty v Praze za vedení odborového přednosty Aloise Pižla a za součinnosti všech odborných a průmyslových škol v republice československé.

Ministerstvo školství a národní osvěty účastní se v oboru odborného školství výstavy exposicí škol obchodních, průmyslových a odborných pro jednotlivá povolání živnostenská, odborných škol pro ženská povolání a živnostenských pokračovacích (učňovských) škol.

Exposice sleduje účel jednak ukázati úroveň, metody a výsledky prací těchto škol, jednak rozšířiti známost o těchto školách do širších kruhů veřejnosti.

*

Pouhé konstatování, že Československo při svém vzniku převzalo s 22 % území a 26 % obyvatelů bývalého mocnářství 92 % výroby cukru, 100 % průmyslu porculánového, 90 % průmyslu sklářského, chemického a lnářského, 60 % průmyslu bavlnářského, 80 % výroby uhelné a průmyslu obuvnického, 65 % průmyslu papírnického a koželužského a 31 vysokých pecí s roční výrobou 1¾ mil. tun surového železa, stačí pro pochopení, že dokonalá odborná výchova dorostu pro průmysl a obchod jest životní nutností našeho státu.

Jest tudíž zcela přirozené, že odborné školství, jež převzalo tento úkol, soustřeďuje na sebe zájem nejen státní vyučovací správy, ale i všech zúčastněných kruhů zaměstnavatelských i zaměstnaneckých, které s pozorností sledují každý krok, který stát jako správce a dozorce veškerého vyučování podniká v tomto oboru své působnosti.

Obecnou školou odborného vyučování jest živnostenská a kupecká pokračovací (učňovská) škola. Její počátky sluší hledati v nedělních kursech, které již počátkem XVIII. století byly organisovány při obecných školách.

Jejím úkolem jest teoreticky i prakticky doplniti a uceliti učení u mistra, po případě mladého dělníka v průmyslovém podniku.

Tyto školy jsou podle ustanovení živn. řádu (zákona) povinné po dobu učení nebo do dřívějšího jich vychození. Spravují je školní (dozorné) výbory, které na jich vydržování dostávají příspěvky od státu, zemí, obcí, okresů, obchodních a živnostenských komor, společenstev a pod.

Organisace jejich a učebné osnovy jsou státem normovány. Předměty vyučovací vztahují se k naukám technickým, umělecko-průmyslovým a kupeckým; zvláštní váha se klade na odborné kreslení a rýsování.

Školy tyto jsou dvojího druhu:

1. v š e o b e c n é, t. j. takové, kde se vyučují učni určitého místa společně bez rozdílu živnosti;

2. o d b o r n é, na nichž vyučují se výhradně učni stejných neb příbuzných živností a na nichž tudíž veškero vyučování jest tak upraveno, aby žák ve všech předmětech se vzdělával podle potřeby svého zaměstnání. Na některých školách toho druhu k vyučování teoretickému přistupuje též praktický výcvik ve školní dílně.

Živnostenské pokračovací školy, všeobecné i odborné, jsou zpravidla dvoutřídní neb trojtřídní; pouze kupecké pokračovací školy jsou výhradně dvojtřídní. Školní rok trvá 7—10 měsíců a vyučuje se zpravidla 8 hodin týdně; kupecké pokračovací školy mají školní rok desítiměsíční. Na některých školách vyučuje se po kratší dobu, zato však více hodin týdně; jsou to školy sezonní, jež navštěvují učni v době, kdy v živnosti je málo práce nebo nic.

V uplynulém desítiletí vzrostl počet těchto škol ze 700 s 57.180 žáky na 1889 se 164.234 žáky. Velký pokrok stal se v zodborňování škol; byloť v roce 1913/1914, v němž byly poměry ještě normální a z něhož máme potřebná data, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 768 škol všeobecných a pouze 166 odborných; ve školním roce 1926/1927 bylo v celé republice 1223 škol všeobecných a 666 odborných, stouplo tedy procento škol odborných z 21.6 na 56.2.

Další pokrok v tomto školství jeví se též odstraněním vyučování večerního a nedělního; místo něho nastupuje pozvolna vyučování celodenní, při němž učeň jeden den v týdnu věnuje výhradně své odborné škole.

Zřízením fondu živnostenských pokračovacích škol, do něhož plyne výtěžek živnostenských pokut, umožněno bylo zahájení akce pro opatření vlastních budov školních, čímž jest dán základ k jejich dalšímu vývoji.

Ukončiv učební dobu, stává se učeň pomocníkem nebo tovaryšem, čímž je také jeho odborná školní povinnost ukončena. Chce-li se dále ve svém oboru zdokonalovati tak, aby mohl zastávati

vedoucí místo ve větší dílně, vstoupí na mistrovskou školu, když byl nějaký rok pobyl v praksi.

Mistrovské školy vznikaly u nás v letech sedmdesátých minulého století nejprve pro obor strojnický a stavitelský, průběhem doby však se rozšířil tento typ odborné školy i na jiné obory, v nichž jest průmyslová výroba pravidlem, tedy též na elektrotechnický, truhlářský, sklářský, keramický a koželužský obor.

Školy tyto jsou zpravidla organicky sloučeny s jinými typy školskými, a to podle povahy věci buď s vyšší průmyslovou školou nebo s odbornou školou; další součástí této jednotné organisace bývá též odborná pokračovací škola.

Mistrovské školy mají za úkol v době co možná krátké připraviti žáky pro vyšší úkony pracovní (jako dílovedoucí neb mistry) ve větších, po továrnicku provozovaných závodech.

Jsou dvouleté nebo jednoleté a vyučuje se na nich po 10 měsíců ročně 40—44 hodin týdně, z nichž se asi polovice věnuje učení dílenskému.

Za trvání československé republiky byly školy této kategorie rozšířeny na nové obory a vypracovány pro všechny školy nové osnovy vyučovací a učebnice. Dílny ústavů, jichž součástí školy mistrovské jsou, byly velikým nákladem opatřeny nejlepším a nejmodernějším strojním zařízením.

Úsilí státu, pozvednouti některé odvětví výrobní, zvláště tam, kde byly k tomu vhodné podmínky přírodní, vedlo k zřizování škol odborných pro jednotlivá živnostenská odvětví, které žáky zaváděly do výroby tak, jak se tomu děje zpravidla učením u mistra s doplňkem školního vzdělání na živnostenské pokračovací škole. Také tyto školy zřizovány byly hlavně od let sedmdesátých minulého století, avšak k pronikavým reformám na nich došlo teprve v r. 1897, kdy vytýčen pro tyto školy jako základní požadavek co nejužší styk s průmyslem a živností a praktický směr všeho vyučování.

Takovéto odborné školy pro určitá odvětví živnostenská jsou dvouleté nebo tříleté se školním rokem o 10 měsících a se 40—44 hodinami týdenního vyučování. Jejich absolventi požívají stejných oprávnění jako ti, kdož se vyučili u mistra. Vyučování na těchto školách vede však nejen k dokonalému odbornému vzdělání jak teoretickému tak praktickému, nýbrž prohlubuje i všeobecné vzdělání, získané na škole měšťanské neb nižší střední škole, z nichž žáci přicházejí. Školy tyto potřebují vzorně vypravených dílen, které musí žactvu poskytnouti možnost nabývati zručnosti ve všech pracích příslušného oboru od počáteční přípravy až k vypravení zboží z dílny nebo ze skladu.

Jest tudíž přirozené, že vyučování dílenské a odborné kreslení mají v předmětech vyučovacích převahu.

U nás jsou odborné školy zřízeny pro tyto odbory: keramiku, průmysl mlynářský, průmysl sklářský, průmysl kovy zpracující, horní, tkalcovský, koželužský, truhlářský, krejčovský, stávkařský a pletařský, šperkařský, pro výrobu hudebních nástrojů, sochařství a kamenictví, knihvazačství, fotografii a techniku reprodukční.

Odborným školám jsou příbuzné učebné dílny, zřizované pro ty obory pracovní, které obstarávány jsouce pouze prací ruční, podstatně jednoduchou, nepotřebují tak širokého výcviku odborného. Činnost jejich vztahuje se zpravidla na obory, jež jsou v určitém území po domácku provozovány a zaměstnávají téměř všechno jeho obyvatelstvo.

Obory ty jsou krajkářství, vyšívačství, prýmkářství, košikářství a výroba dřevěných a plechových hraček.

Některé z učebných dílen mají zavedeno pravidelné vyučování, takže se ničím vlastně od odborných škol neliší; jinde přijímají se žáci i žákyně stále a dříve neb později opouštějí učebnou dílnu, jakmile dosáhli vyučovacího cíle. Také děti obecnou školou povinné navštěvují jednou neb dvakráte v týdnu takovou školu, připravujíce se na své budoucí, zpravidla v rodině dědičné, zaměstnání. Při těchto dílnách bývají též vzorkovny, z nichž si domácí pracovníci vypůjčují modely pro svoji práci.

Tyto učebné dílny spravuje Státní školský ústav pro domácký průmysl v Praze, jenž obstarává jejich administrativu a pečuje o stálé jich zásobování jak novými vzory, tak i pracovním materiálem. Výrobky učebných dílen krajkářských a vyšívačských zvláště prosluly jak svou hodnotou uměleckou, tak i dokonalostí technického provedení. Ale i ostatní odborné školy vůbec, z nichž velká většina jest rázu převážně umělecko-průmyslového, dosahují velikého uznání na všech výstavách, jichž se doma i za hranicemi účastní.

Počet odborných škol se od převratu téměř nezměnil. V roce 1926/1927 bylo těchto škol 53: naproti tomu počet žactva stoupl ze 4672 v r. 1918/1919 na 8665 v roce 1926/1927; z tohoto vzrůstu žactva jest patrno, že jednotlivé školy vzmáhají se zřizováním nových oddělení a pořádáním odborných běhů pro příslušníky oboru, kteří jsou přes den zaměstnáni. Učebných dílen (kursů), spravovaných Školským ústavem pro domácký průmysl, bylo ve školním roce 1926/27 47 s 1998 žáky a žákyněmi.

Odborné školy jsou až na nepatrné výjimky vydržovány státem; soukromých škol průmyslových a odborných jest pouze 18 a mají 3712 žáků.

Paralelou těchto škol, určených pro obory výrobní, jsou veřejné obchodní školy, určené pro vyučování dorostu obchodního. Počátky těchto škol spadají již do začátku 18. století, avšak teprve na sklonku 19. století dostalo se jim pevné organisace a pevnějšího základu finančního. Také vychození těchto škol nahrazuje průkaz o řádném vyučení živnosti obchodní, jako u odborné školy pro živnosti řemeslné.

Ve vyučování klade se hlavní váha na obchodní nauku, na nauku o zboží, korespondenci a účetnictví, jak toho vyžaduje potřeba budoucích obchodníků, korespondentů, účetních a jiných úředníků v závodech průmyslových, obchodních i bankovních.

Na rozdíl od odborných škol pro průmysl a živnosti byly tyto školy téměř výhradně zřizovány péčí soukromou, často i na podkladě výdělečném, a teprve v poslední třetině minulého století byly zřízeny školy veřejné s plně kvalifikovanými silami učitelskými.

Nicméně teprve v československé republice byly tyto školy zákonem ze dne 15. února 1922 čís. 73 Sb. z. a n. postaveny na pevný právní základ; také soukromé vyučování v oborech obchodnímu školství blízkých bylo tímto zákonem upraveno. Nejvíce pomoženo bylo tomuto školství tím, že stát převzal učitelské jich síly, takže dosavadní vydržovatelé mohou se starati hlavně o potřeby věcné. Tím se umožnilo postavení vlastních budov školních a vybavení jich všemi potřebnými pomůckami učebnými.

Počet obchodních škol vzrostl za uplynulé desítiletí ze 45 na 87. Veřejné obchodní školy nevzrostly však jen co do počtu, nýbrž i jejich osnovy vyučovací byly prohloubeny a přizpůsobeny změněným poměrům. Vyučování podle nových osnov bylo značně umožněno sestavením nových učebnic pro všechny vyučovací předměty na školách zastoupené.

Živnostenskými a kupeckými pokračovacími školami, školami mistrovskými, školami odbornými a veřejnými obchodními školami postaráno jest o výcvik a odborné vzdělání jak samostatných živnostníků a obchodníků, tak i technického a kontorního personálu menších a středních závodů; k vyšším úkolům v průmyslu a k vedoucím úlohám v obchodě, hlavně v exportu, vychovává se dorost ve vyšších učilištích, která vedle odborného vzdělání poskytují všeobecného vzdělání v rozsahu úplné střední školy. Průmyslové vyšší školy mají svůj původ v reálkách, zřízených organisačním statutem z r. 1851; původ obchodních akademií sahá rovněž do této doby, byla-ť první obchodní akademie zřízena v Praze roku 1856.

Tyto vyšší školy jsou v Československu zřízeny pro obor

PĚKNĚ UPRAVENÝ TISKOPIS

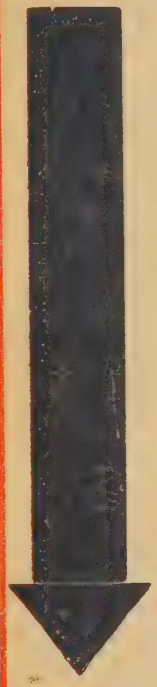

TELEFONY:
4220 - 4224

je nejlepším doporučením pro každého obchodníka živnostníka a průmyslové závody

Vzorně a nejlevněji dodá

ROLNICKÁ TISKÁRNA

BRNO, KIOSK ČÍS. 7

ČESKOMORAVSKÉ PODNIKY TISKAŘSKÉ A VYDAVATELSKÉ

T
ČMP
V

50%
OBYVATELŮ ČS. REPUBLIKY ČTE NAŠE ČASOPISY

PROTO SE V NICH ÚSPĚŠNĚ INSERUJE

NAŠE DENÍKY:

VENKOV
SVOBODA
SLOVENSKÝ DENÍK
LIDOVÝ DENÍK
BRNĚNSKÁ SVOBODA
SLOVENSKÁ POLITIKA
VEČER

NAŠICH 39 LISTŮ KRAJINSKÝCH

vychází v každém kraji
Čech, Moravy, Slezska, Slovenska i Podkarpatské Rusi
a jsou Vámi listy nejčtenějšími

Naše obrázkové časopisy:
ROZKVĚT,
ČESKÁ SELKA
jsou nejmilejší četbou venkov. lidu

PRAHA - BRNO - BRATISLAVA

strojnický (vyšší průmyslová škola strojnická), elektrotechnický (vyšší průmyslová škola elektrotechnická), stavitelský (odborná škola stavitelská), komerční (obchodní akademie), chemický (vyšší průmyslová škola chemická), textilní (vyšší textilní škola přádelnická, vyšší textilní škola tkalcovská, vyšší textilní škola pletařská a vyšší škola pro chemický průmysl textilní).

Pro přijetí na tyto školy (kromě textilních) nevyžaduje se předběžná praxe v příslušném oboru; za žáka může býti přijat, kdo se vykáže, že vychodil IV. třídu střední školy neb jednoroční běh při škole měšťanské a složí předepsanou přijímací zkoušku. Do vyšší textilní školy přijímají se absolventi dvoutřídních odborných škol toho kterého oboru textilního.

Textilní vyšší školy jsou dvouleté, navazujíce na dvouletou odbornou školu, ostatní jsou čtyřleté. Počet vyučovacích hodin není ve všech ročnících stejný a činí asi 40 hodin. Studium na nich končí se maturitní zkouškou, která absolventa též opravňuje, aby se dal zapsati za řádného posluchače na vysoké škole příslušného oboru, ač ovšem škola podává vzdělání ukončené a ucelené, určené především pro vstup do praktického života.

Na školách směru technického ustupuje praktické vzdělání dílenské do pozadí, a hlavní váha klade se na odborné vzdělání teoretické, t. j. na konstrukci, výpočty, cvičení laboratorní, nauce o závodním provozu, o racionalisaci, jakož i o obchodní stránce výroby. Kromě toho dostává se žákům všeobecného vzdělání v tom rozsahu, jako na úplné střední škole.

Na vyšších školách směru komerčního (obchodních akademiích) klade se důraz na nauky obchodní, národohospodářské, korespondenční a účetnictví; zvláštní pozornost se věnuje vyučování cizím řečem, které jsou klíčem k obchodu vývoznímu. Obdobou vyučování dílenského jest cvičný kontor, kde se žák prakticky seznamuje s kanceláří bankovní a průmyslovou. Vzdělání odborné doplňuje se vzděláním všeobecným v rozsahu střední školy jako na školách směru průmyslového.

Počet vyšších škol průmyslových se od převratu zvýšil z 23 na 36; obchodních akademií bylo v r. 1918 16, kdežto v r. 1926/27 jest jich 33.

Zpravidla jsou jednotlivé druhy škol, jak byly výše uvedeny, sdružovány ve větší celky, které se jmenují podle hlavního neb předního oddělení. Tak obchodní akademie mají k sobě zpravidla připojeny i veřejné obchodní školy a kupecké pokračovací školy, vyšší průmyslové školy sloučeny jsou v jeden organický celek se

školami mistrovskými, odbornými a odbornými pokračovacími, odborné školy pro jednotlivá odvětví živnostenská sloučeny jsou se školami mistrovskými a pokračovacími; někde podle poměrů sloučeny jsou organicky i školy směru technického se školou směru komerčního.

Toto sloučení umožňuje využití nákladného zařízení dílenského a laboratorního a specialisaci v učitelských silách, jakož i opatření sil pro obory, pro které by na škole jednoho typu, tedy menší, nebylo lze učitele plně zaměstnati.

Na všech těchto školách, živnostenské pokračovací nevyjímaje, nalézáme ještě všeliká jiná oddělení, směřující k lepšímu vzdělání stavu obchodního, živnostenského a průmyslového, jako veřejné kreslírny, kde mohou si mistři a pomocníci pod dohledem a vedením učitele zhotoviti návrhy a výkresy pro své práce v dílně, používajíce při tom pomůcek školních; dále konají se při všech školách speciální kursy pro pomocníky a mistry v hodinách večerních a v neděli, dále ještě vysílají tyto školy své učitele ke kočovnému vyučování do míst, kde jiné příležitosti k odbornému vzdělání není; i pro mládež, která chodí do obecné neb měšťanské školy, pořádají se rukodělné běhy, takže na všech těchto školách se vyučuje po celý týden od rána do pozdních hodin večerních, a to nejen ve školním roce, ale i o prázdninách, kdy se pořádají rozličné kursy, hlavně pro učitelstvo škol pokračovacích.

Vývoj sociálních a společenských poměrů žen i vliv jejich na utváření poměrů rodinných vyvolal také potřebu odborných škol, ve kterých by se ženy připravovaly pro povolání speciálně ženská, a to jednak pro práce v domácnosti a v rodině, jednak pro práci výdělečnou v oboru živnostenského podnikání samostatného.

Školy tyto tvoří samostatný oddíl odborného školství, zvláště upravený zákonem ze dne 17. února 1922, č. 75 Sb. z. a n., a ze dne 20. prosince 1923, čís. 252 Sb. z. a n.

Školy ty dělí se na několik typů,, které mohou býti též sloučeny v jednom učilišti. Jsou to předně pětiměsíční školy pro vedení domácnosti a pětinedělní školy kuchařské, dále lidové dívčí pokračovací školy (jež nutno rozlišovati od živnostenských pokračovacích i od lidových hospodářských škol), jež jsou jednotřídní nebo dvojtřídní se šestiměsíčním vyučováním sedm a půl hodiny týdně, a poskytují dívkám a ženám, přes den zaměstnaným, vědomosti, potřebné pro práce v domácnosti; dále na rodinné školy jednotřídní nebo dvojtřídní s celodenním vyučováním v domácích naukách (šití prádla a šatů, modistství, po případě i vaření v tom rozsahu, jak jest toho zapotřebí

pro vedení občanské domácnosti). Vedle tohoto úkolu poskytují dvojtřídní rodinné školy průpravu pro další kategorii těchto škol, totiž živnostenskou pracovnu (jednoletou), která podává praktické další vyučení v oboru buď šití šatů neb prádla, nebo modistství nebo vyšívání, kterýmžto předmětům věnuje se asi 25 hodin z celkového počtu 44 týdně. Vychození této pracovny nahrazuje vyučení příslušné živnosti. Dále sem patří vyšší školy pro sociální péči, které poskytují širší a hlubší vzdělání všeobecné a připravují k povolání vychovatelek, vedoucích sil v ústavech sociálních, lázeňských a pod. Tyto školy jsou jednoleté neb dvouleté. Konečně sem patří též školy pro pěstounky, které vychovávají pěstounky v domácnostech.

Také odborné školy pro ženská povolání pořádají četné kursy večerní, které jsou pravým požehnáním jmenovitě pro široké vrstvy lidové, poskytujíce ženám návod, jak by levně a slušně vedly svoji domácnost, ale budíce v nich i zájem pro ušlechtilost a hospodárnost.

Ve školním roce 1926/27 bylo odborných škol pro ženská povolání celkem 120 se 27.201 žákyněmi, proti 67 s 5878 žákyněmi ve školním roce 1918/19.

Tyto školy byly po převratu nově zorganisovány a nastoupily na místo dřívějších dívčích průmyslových škol. Neobyčejný vzrůst jich počtu svědčí nejlépe o jejich významu a účelnosti.

K jejich rozvoji značně přispělo, že stát postupně přejímá učitelské síly, takže vydržovatelé, jimiž jsou hlavně města, mohou větší částky věnovati na opatření řádných budov a jich zařízení.

Obchodní učiliště (obchodní akademie a obchodní školy) účastní se výstavy soubornou exposicí; stejně také **odborné školy pro ženská povolání,** jakož i **živnostenské pokračovací školy.**

Z ostatních odborných škol (t. j. škol průmyslových a odborných pro jednotlivá odvětví živnostenská) vystavují:

v oboru strojnickém: státní průmyslové školy v Bratislavě, Brně (česká i německá), v Českých Budějovicích (druhá), v Chomutově, v Karvinné, v Kladně, v Košicích, v Liberci, v Moravské Ostravě-Vítkovicích, v Pardubicích, v Plzni (druhá), v Praze I. a XVI., v Přerově, v Šumperku a v Ústí n. L.;

v oboru elektrotechnickém: státní průmyslové školy v Brně (česká i německá), v Chomutově, v Košicích, v Liberci, v Mor. Ostravě-Vítkovicích, v Přerově (oddělení pro jemnou mechaniku) a v Praze XVI.;

v oboru stavitelském: státní průmyslové školy v Bratisla-

vě, v Brně-Král. Poli, v Českých Budějovicích (první), v Liberci, v Plzni (první) a v Přešově;

v oboru textilním: vyšší školy textilní v Ašia v Brně (česká a německá), odborné školy tkalcovské v Bruntále, Dvoře Králové, Frýdku, Jílemnici, Kežmarku, Krnově, Lanškrouně, Liberci, Lomnici n. P., Náchodě, Prostějově, Roketnici, Rýmařově, Stárkově, Svitavách, Šternberku, Ústí n. Orlicí, ve Varnsdorfu a Vrchlabí, školy pletařské v Strakonicích a Krásné Lípě, vyšívačské v Kraslicích;

v oboru uměleckého zpracování kovů: státní průmyslová škola v Hradci Král. a odborné školy v Báňské Bystřici, Jablonci n. N. a Mikulášovicích, v oboru zpracování dřeva odborné školy v Humenném, Chrudimi, Kynšperku n. O., Králíkách, Valašském Meziříčí, Olomouci, Praze XI., Spišské Nové Vsi, Volarech, Jasiné a Užhorodě, dále truhlářská oddělení státní průmyslové školy v Českých Budějovicích (první) a v Plzni (první);

v oboru umělecké keramiky: státní odborné školy v Bechyni, v Teplicích-Šanově a v Karlových Varech;

v oboru uměleckého zpracování skla: odborné školy v Železném Brodě, v Boru, v Kamenickém Šanově a v Jablonci n. N.;

v oboru uměleckého zpracování kamene: státní průmyslová škola v Hořicích a státní odborná škola v Šupikovicích;

v oboru šperkařském: státní odborná škola v Turnově, v Jablonci n. N. a zlatnická škola (soukromá) v Praze I.;

v oboru fotografie, reprodukčních technik a knihvazačském: státní škola grafická v Praze XVI. a odborná škola knihařská (soukromá) v Uherském Hradišti.

b) **Moderní rodinný dům.** (Pavilon č. 15.)

Dům byl postaven nákladem výstavního výboru a zařízen skoro úplně odbornými a průmyslovými školami. Jest krajně úsporný v disposici i konstrukci a vnitřním zařízení, ale bez újmy nutného komfortu a hygieny. Obytná plocha nepřesahuje ve smyslu posledních zákonů (o státní garancii a daňových úlevách) 80 m². Jest pokusem o typ, který by bylo možno stavěti v seriích. Konstruktivně jest využito nových součástí a materiálů československého původu (tvárnice Isostone, příčky z hodonínských tvárnic, Expressbeton atd.), které podmiňují jinou organisaci disposice i umožňují rychlou (skoro montážní) výrobu stavby. Že-

lezné schody, ústřední topení, plynový sporák, linoleové podlahy, překližkové dveře.

Disposice. Byt se skládá v přízemí ze vstupu, síňky se schodištěm, velkého obytného pokoje s pracovním a jídelním koutem, kuchyně, předsíňky pro vstup do pokoje a na terasu, špíže, WC, místnosti pro služku, terasy. V I. patře: ložnice rodičů, dětí, kabina, lázeň s WC. V podkroví: sušárna prádla, prádelna, krytý sedací kout se sprchou, střešní terasa.

Vnitřní zařízení: Dřevěný nábytek proveden zcela státní odbornou školou pro zpracování dřeva v Olomouci, částečně z překližek na rámy, železný nábytek státní průmyslovou školou v Praze. (Jednotlivé části jsou buď prací odborných škol, nebo vyspělé čsl. průmyslové výrobky.)

Stavbu a vnitřní zařízení navrhl Ing. architekt Oldřich STARÝ. profesor státní průmyslové školy v Praze, Praha I., Křižovnická 3.

Veškerý dřevěný nábytek provedla Státní odborná škola pro zpracování dřeva, Olomouc-Hodolany, železný nábytek: státní průmyslová škola v Praze, proutěný nábytek na terasách: státní odborná košikářská škola na Mělníku, záclony a pokrývky na postel: státní ústav školský pro domácký průmysl, kávový soubor: podle návrhu prof. Sutnara státní odborná škola v Teplicích-Šanově, vázané knihy: státní grafická škola v Praze, radio: státní průmyslová škola v Přerově, vázy atd.: státní odborné školy.

IV. Zemědělské školství.

Souborná exposice zemědělského školství a vyučování zabírá výstavku ministerstva zemědělství, zemského výboru v Brně, zemského správního výboru v Praze, Zemědělské rady pro Čechy — český i německý odbor v Praze — a Zemědělského referátu civilní správy Podkarpatské Rusi v Užhorodě.

Exposice zemědělského školství má ráz retrospektivní a předvádí vývoj za 10 let samostatnosti našeho státu.

Ministerstvo zemědělství.

a) Odborné školství zemědělské znázorňuje graficky jednak stav a vývoj zemědělského školství a vyučování a jeho organisaci (fotografiemi a ukázkami školních prací) a jednak směr a odborný program vyučování na těchto školách. Kromě toho s hlediska celostátního je znázorněna péče ministerstva zemědělství o učebné pomůcky, zemědělskou literaturu a mimoškolská činnost zemědělského učitelstva. Podrobněji ve zvláštním oddíle jest podáván přehled vývoje státního zemědělského školství a poslání školních statků ve zvelebovacích akcích zemědělské výroby.

b) Lidové školství hospodářské. Lidové školy hospodářské vystavují diagramy o počtu škol podle národnosti a podle zemí, o počtu žactva podle zemí, národnosti a pohlaví a o nákladu ze státních prostředků od roku 1911 do roku 1928.

(Místa, kde jsou zřízeny lidové školy hospodářské a učňovské pokračovací školy zahradnické, jsou zakreslena v mapě, ve které jsou i ostatní odborné školy hospodářské.)

Kromě diagramů vystavují jednotlivé lidové školy hospodářské: ukázky šití, výšivky, národní svéráz a zdobení krojů, ukázky vaření, rukodělné práce jinošské, ukázky prací učitelstva lidových škol hospodářských; z učňovských pokračovacích škol zahradnických jsou tam ukázky vazačských prací a také květiny, pěstované žactvem těchto škol.

V oddíle Podkarpatská Rus jsou typické ukázky národního svérázu a prací dívek, jakož i rukodělných prací hochů.

Moravský zemský výbor

podává graficky znázorněný přehled vývoje zemských zemědělských škol moravských za posledních 10 let, znázornění významu

a vlivu těchto škol na rozvoj zemědělství moravského, dále grafické znázornění mimoškolské, zemědělské i osvětové činnosti učitelstva zemědělského.

Fotografiemi škol i života na školách, jakož i ukázkami žákovských prací podává nástin praktického výcviku žactva a zařízení školních statků.

Zemský správní výbor pro Čechy v Praze

podává graficky i modely přehledný obraz vývoje zemských a zemí podporovaných škol zemědělských v Čechách od r. 1865, zprávu o návštěvě těchto škol od té doby, o stavu učitelstva a jeho mimoškolské činnosti, zejména přednáškové, kursovní, publicistické, v družstvech a jiných odborných korporacích. Dále ukazuje na přehledných mapách sídla jednotlivých kategorií zemědělských škol a přednáškové obvody odborných škol hospodářských, zobrazuje náklad na školství toto zemí českou věnovaný a zachycuje některými důležitými daty statistiku žákovskou, jakož i budování škol modely pozoruhodných staveb škol různých kategorií.

Zemědělská rada pro Čechy.

a) Český odbor zemědělské rady v Praze znázorňuje činnost kulturní, podporu přednášek a kursů všeobecně vzdělávacích, zejména pak kursů hospodyňsko-kuchařských (čtyř- až šestinedělních). Znázorněna i činnost publikační a podpora venkovských knihoven.

b) Zemědělská rada pro Čechy v Praze. Německý odbor. Znázorňuje graficky školskou a osvětovou činnost. Vystavuje diagramy a nástěnné tabule o kočovném vyučování, školství, činnosti publikační, spolkové, poradnické a pokusnické.

Mimoto vystavuje názorné zařízení pro kursy vaření a vedení domácnosti, fotografie a transparentní diapositivy.

Zemědělský referát civilní správy Podkarpatské Rusi

předvádí mapu a naznačuje diagramy vývoj zemědělského vzdělání v Podkarpatské Rusi v letech 1920—1928. Zejména znázorňuje:

Lidové školství zemědělské v r. 1920—1928 (diagram). Lidové školství zemědělské v r. 1927-28 (mapa). Odborné školy zemědělské v r. 1920—1928 (diagram). Kursy a přednášky v r. 1920—1928 (diagram). Zemědělskou literaturu.

V. Umělecko-průmyslová škola v Praze.

Umělecko-průmyslová škola v Praze (zal. roku 1885) rozhodla se vybudovati obchodní a rodinný dům knihkupce a obchodníka uměleckým průmyslem proto, aby v něm její práce a působnost jednotlivých jejích škol a dílen mohla býti podle tohoto programu rozvinuta a účelně představena.

Z tohoto ideálního předpokladu vyšel prof. P. Janák, který provedl stavební projekt. Dům jest rozvržen a zařízen tak, jak by dům s obchodem a bytem tohoto druhu mohl býti v českých poměrech dobře zařízen. Obsahuje v přízemí knihkupectví a výstavní sál, v I. a II. patře byt. Dále jest při něm vytvořena obytná zahrada.

Přízemí jak svým zařízením, tak vystavenými pracemi umělecko-průmyslovými, grafickými i tiskovými předvádí činnost umělecko-průmyslové školy a její jednotlivé odbory. Práce z oboru plastiky jsou umístěny také na domě a v zahradě. Byt jest vypraven pro dobré bydlení našich středních vrstev. Svým půdorysem i nábytkem a vnitřním zařízením chce podati příklad snah o zlepšení a úpravu bydlení u nás.

Po stránce stavební a konstruktivní má dům přispěti k snahám, jak naše stavebnictví po stránce bydlení zjednodušiti a učiniti úspornějším.

Stavba se skládá z nejnutnějších pilířů z cihelného zdiva; konstrukce stropů je ze železných nosičů a betonových trámců, výplňové zdi v průčelí i uvnitř z lehkého nespalného materiálu. Tímto způsobem mohla býti stavba provedena v době velmi krátké jako stavba krátkodobá a konstruktivně co nejjednodušší. Podrobný popis jest podán ve zvláštním katalogu. Dům má býti po každé stránce vzorný. Jsou zde tudíž pečlivě podle návrhů odborníků a za spoluúčasti odborných škol i firem řešeny veškeré součásti stavební, instalační i vnitřní zařízení obchodu.

Stavební keramika

ALOIS KOŽUŠNÍČEK & RUDOLF TRÁVNÍČEK
BRNO, ČESKÁ 16 (VÁGNERŮV DŮM) TELEFON 1238

Šamotové (kameninové) dlaždice všech druhů a barev pro výdlažbu chodeb, kuchyní, koupelen a nemocnic - Dlaždice zvonivkové pro chodníky, dvory, průjezdy, stáje a pod. (Šalovské). - Polévané obkladačky (flísny) pro obložení stěn koupelen, kuchyní, potravinářských krámů, koupacích van atd. - Barevné obkladačky majolikové do vestibulů, chodeb, kolem schodišť. - Fasádky, vzdorující vlivům povětrnosti, pro obložení fasád, portálů, světlíků zn. „Tunelia". Rakovnická mosaika, obkladačky s uměleckou glasurou. - Mezistěny značky: „Triumph". Umělecká keramika. Kameninové roury. Kamenina pro hospodářství. - Kladení dlaždic a obkládání flísnami provádíme školenými dělníky. - Krby moderních tvarů. - Poštorenské fasádky a licovky. - Bílé kachle sporákové.

Ložnice
Jídelny
Kuchyně
Pánské pokoje
Klubovky, čalouněný nábytek
Úplné zařizování bytů, hotelů, restaurací a kaváren
dle vlastních návrhů

SVAT

V BRNĚ, ČESKÁ 34

stálá výstava a tržnice řemeslných výrobků

Pobočné závody:

MOR. OSTRAVA, Třída českých legií 18, **BRATISLAVA,** Náměstí republiky 18

II. PATRO

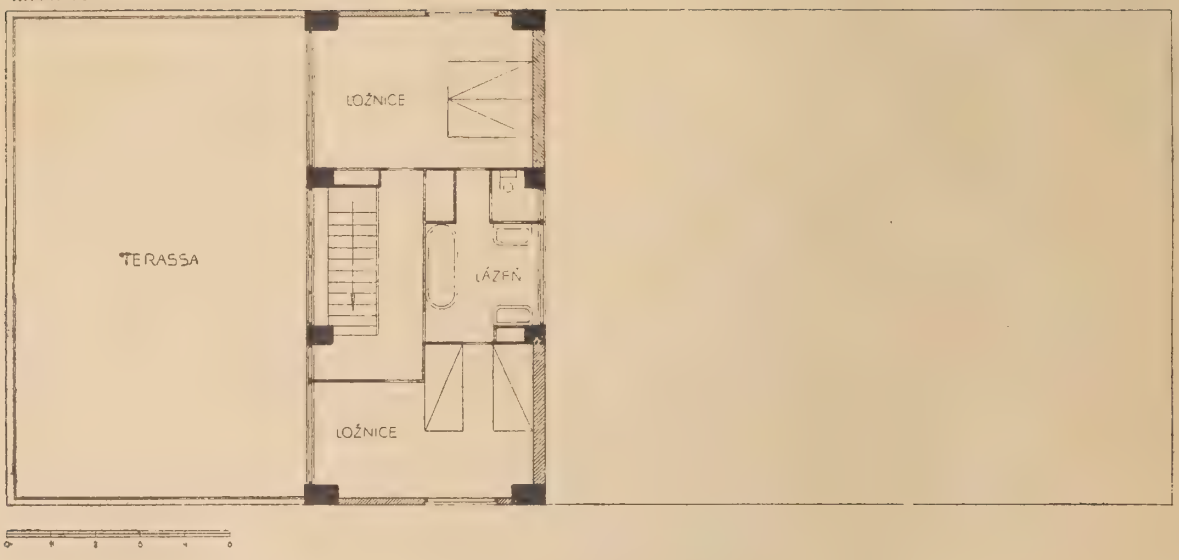

I. PATRO

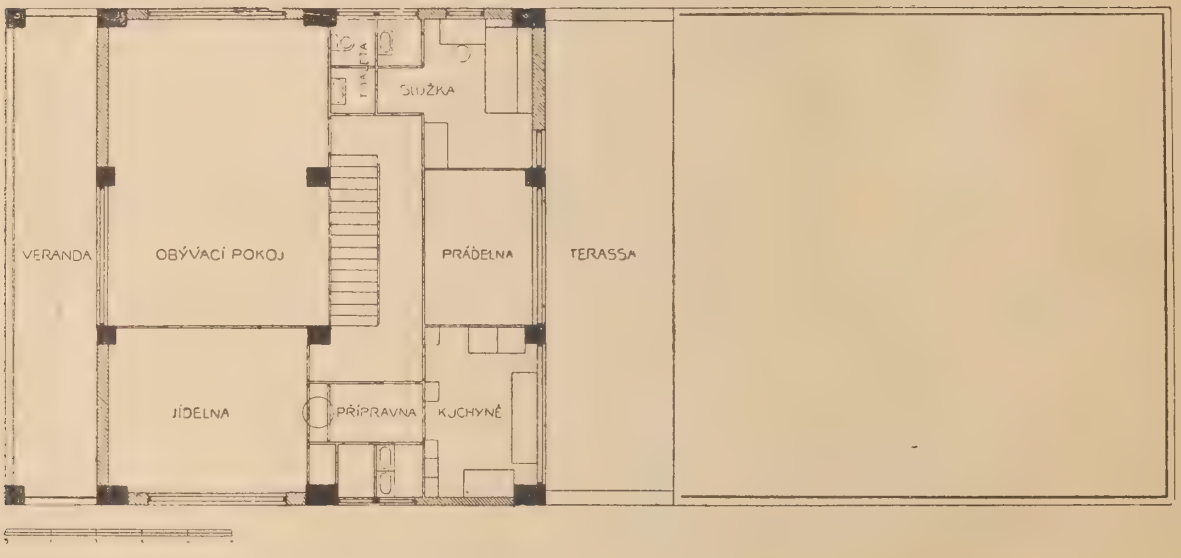

Půdorys pavilonu umělecko-průmyslových škol.

XI. Svaz čs. díla.

Dr. Karel Herain.

a) Umělecký průmysl.

Výstavu uměleckého průmyslu uspořádal Svaz československého díla, ústředí uměleckého průmyslu v československé republice se sídlem v Praze. Svaz byl založen jako odborná instituce k zušlechťování všech oborů řemeslné i tovární výroby za součinnosti umění, průmyslu i řemesel počátkem roku 1914. Bezprostřední příčinou k vytvoření organisace byly přípravy k obeslání mezinárodní výstavy uměleckého průmyslu v Kolíně nad Rýnem v roce 1914 a snaha docíliti na ní samostatné české exposice. Akce byla v obou směrech úspěšná a poskytla ojedinělým dotud výrobcům, umělcům i podnikům společný a širší základ vývojový. Bohužel, již výstava v Kolíně byla zasažena válkou a tím nepříznivější stala se umělecko-průmyslovým podnikům léta další i doma. Svaz, nazývaný tehdy »Svaz českého díla«, zlikvidoval pouze kolínskou výstavu a zastavil činnost.

V roce 1920 sešli se pracovníci v uměleckém průmyslu k prvé společné poradě na podnět prof. arch. Kotěry, kterého nutno považovati za hlavního původce vytvoření Svazu také v roce 1914. Na valné schůzi téhož roku konané v místnostech S. V. U. Mánes byl zvolen předsedou arch. J. Gočár a od této chvíle rozvíjí se činnost obnovené odborné instituce pod názvem »Svaz československého díla« v působnost pravidelnou a stále stupňovanou a setkává se s ohlasem a podporou nejen mezi výrobními kruhy a umělci, nýbrž také ve veřejnosti a za hranicemi. Od roku 1924 bylo založeno mimo ústředí v Praze také šest odborů, a to: Chrudim, Brno, Plzeň, Železný Brod, Hradec Králové, Bratislava. Prvým velkým projevem Svazu po válce byla I. výstava uměleckého průmyslu čs. v Praze v letech 1921—1922 v Umělecko-průmyslovém museu. Další členské výstavy v Praze byly uskutečněny r. 1923 a 1926. Odbory podnikly propagační a výchovné výstavy v Chrudimi (1924 a 1926), v Železném Brodě (1926 a 1927), v Hradci Králové (1926) a v Bratislavě (1927).

Zahraniční výstavy zahájeny byly za podpory ústředních úřadů a za součinnosti různých odborných korporací v poválečné době r. 1923 v Monze v Italii. Téhož roku uspořádána ještě ve Stuttgartu výstava čs. plakátu. Roku 1924 obeslána mezinárodní výstava knižních vazeb v Haagu a v zápětí uspořádána tamže výstava čs. knižního umění. V letech 1924—1925 vykonány přípravy k účasti na mezinárodní výstavě uměleckého průmyslu v Paříži 1925, kde uskutečněna trojí exposice. Roku 1926 uspořádána výstava čs. krásné knihy na mezinárodní výstavě ve Philadelphii (U. S. A.) a v době předvánoční dosaženo velkého úspěchu v Kodani, kde uskutečněna samostatná výstava, zejména skla, krajek, knihy, hraček a prací odborného školství a Umělecko-průmyslové školy. V roce 1927 vybudována československá oddělení v Lipsku jednak na mezinárodní výstavě evropského uměleckého průmyslu (Grassi-Museum), jednak na mezinárodní výstavě knižního umění. Letošního roku v dubnu otevřeno čs. oddělení knižní na mezinárodním knižním veletrhu ve Florencii a v květnu za součinnosti novinářských korporací instalována čs. skupina na mezinárodní výstavě tisku »Pressa« v Kolíně n./R. Obeslána rovněž mezinárodní výstava soudobého knižního umění v Kolíně n./R.

Svaz nevytkl si však pouze činnost propagační a výchovnou, nýbrž snažil se zasahovati i do poměrů v jednotlivých oborech výrobních, zejména soutěžemi a přednáškami. Prvé soutěže vypsal v květnu 1922, a to na levná bytová zařízení a na tištěné látky. Roku 1924 snažil se působiti na úroveň sportovních cen vypsáním nejprve soutěže veřejné a pak i užší. V průběhu příprav na výstavu pařížskou uskutečněny v roce 1924 čtyři soutěže, na návrhy vnitřních zařízení, bytových interieurů, na zařízení ústředního oddělení bytové kultury (s užší soutěží), na práce z oboru textilií (užší), na plakát výstavní. K účelům výstavy brněnské vypsáno v roce 1927 a na poč. 1928 celkem devět soutěží; týkaly se mimo knižní umění a vazbu všech důležitých odvětví výrobních. Svaz udržoval trvalé styky s ústředními úřady, s obchodními komorami, živnost. zem. radami, s hl. městem Prahou a prostřednictvím Vzorkovny (od r. 1924), roku 1927 proměněnou v prodejnu, i s nejširší veřejností. Počet členů činil r. 1921 celkem 132, ke dni 1. května 1928 dosáhl číslice 353. Svaz začal r. 1921 vydávati vlastním nákladem časopis »Výtvarná práce«, jehož prvý ročník byl přílohou »Volných směrů« a »Stylu«. Další tři ročníky vyšly jako samostatný časopis nákladem Jana Štence v Praze. Od r. 1927 vycházejí »Zprávy Svazu čs. díla«, které jsou bezplatnou přílohou uměl. měsíčníku »Výtvarné snahy« (vydává »Prometheus«, Praha).

Dosavadní činnost Svazu vyplývala z mimořádných poměrů

poválečných a měla ráz organisační, obranný a výchovný. Bylo třeba soustřeďovati všechny pracovníky dobré vůle, poskytovati oporu a povzbuzení k dílu kvalitnímu a ušlechtilých tendencí, hledati zahraniční odbytiště a pomocí úspěchů v cizině sbližovati se snahami uměleckého průmyslu i domov. Nebylo příležitosti ani vhodné doby k podnikům velkých obrysů, kladly se pouze základy k budoucím možnostem, ustálila se potřebná práce drobná.

K jubilejní výstavě soudobé kultury v Brně konal Svaz přípravy od roku 1926. Již tehdy vytkl si zejména, aby bylo brněnské výstavy použito k dílu, vedenému jednotnou směrnicí »užité umění v bydlení, kultuře a životě moderního člověka«, aby krása nových výrobků vyplývala z dokonalého naplnění jejich funkce a forma byla výslednicí požadavků materiálu a konstrukce. Člověk naší doby potřebuje prosté účelné bydlení a jen za podobných podmínek může býti účasten prospěchu, který skýtá kultura a život. Cílem v Brně má býti užité umění, demokratické, nikoli representativní, ono, které všeobecně prospívá a všechny může povznášeti, nikoli takové, které budí obecný nezájem cenovou i vnitřní nepřijatelností.

Výstavu čs. uměleckého průmyslu v Brně připravil výstavní výbor, utvořený z předsednictva Svazu, zástupců ústředních úřadů a zemských živnostenských rad.

Stísněnost a malý rozsah výstavní plochy, přikázaný Svazu, nevyhovovaly zejména potřebám skupiny bytových zařízení. Svaz přijal proto nabídku Dr. Ing. Jar. Polívky na postavení zvláštního a samostatného obytného domu k umístění bytových zařízení. Projekt domu vypracoval Ing. arch. J. Havlíček.

Síň č. 1 obsahuje oddělení Kámen. Za součinnosti Svazu majitelů kamenolomů a kamenických podniků sestavil arch. A. Kubíček, upravil arch. Lad. Machon.

2. Oddělení Akc. spol. Artěl upravili arch. Vl. Hofman a arch. J. K. Honzík.

3. Oddělení Křesťanské Akademie upravil Dr. arch. Sláma.

4. a 5. Jednotlivý byt. Návrh poctěný I. cenou ze soutěže Svazu na lidový byt. Autor arch. Kupka.

6, 11, 12, 15: Oddělení knižního umění a grafiky, upravil arch. prof. F. Novák.

7, 8, 9, 10: Zařízení bytu o pokoji a kuchyni, navrhl arch. F. Hrozinka.

13. Zařízení ředitelny navrhl arch. E. Ort.

14. Ústřední síň uměleckého průmyslu (sklo, porculán, keramika, bronz, šperky atd.), projekt arch. V. Ložka, nástěnnou malbu řešil prof. L. Sutnar.

16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26: Zařízení občanského bytu o 6 pokojích s ordinační síní a čekárnou pro lékaře. Jednotlivé interieury navrhují architekti: arch. K. Špalek, arch. prof. J. Kroha, arch. L. Machon, arch. V. Ložek, arch. J. Obalil.

28. Oddělení divadla. Výstava divadelních výprav v maketách, návrzích, diapositivech. Návrhy scén v diapositivech a výkresech. Vystavují: Národní divadlo v Praze, Národní divadlo v Brně, Městské divadlo v Praze, Národní divadlo v Bratislavě, Městské divadlo v Plzni, České divadlo v Olomouci, Národní divadlo moravsko-slezské, Švandovo divadlo a divadlo na Kladně. Mimo to vystavují: Státní konservatoř v Praze a Brně, Skupina Jarmily Kröschlové v Praze, Spolek Dalcrose v Praze. Úpravu navrhl prof. L. Sutnar.

29. (a 27.) Oddělení průmyslu hraček a prací řezbářských. Úpravu navrhl arch. V. LOŽEK.

30, 31, 32, 38: Oddělení textilií. Úpravu navrhl arch. V. Ložek.

33, 34, 35, 36, 37: Občanský byt o 3 místnostech, podle vlastních návrhů provedla Stavební a bytová společnost S. B. S. v Brně.

39, 40, 41, 42, 43, 44: Byt o 4 místnostech, podle návrhů arch. Plhoně provedly Spojené U. P. závody v Brně.

b) **Obytný dům Svazu československého díla.**

Účelem stavby jest přispěti k řešení otázky nájemného domu v době t. zv. bytových krisí. Dům představuje část malobytového řadového bloku, jehož projekt je uvnitř vystaven a popsán. V normálním patře jsou dva byty, dvou- a třípokojový. Při snaze, vybaviti byty pokud možno vším komfortem, přihlíženo bylo k tomu, aby náklad byl co nejmenší, a je jisto, že při provedení většího počtu bytů neb bloků bylo by možno docíliti podstatného zlevnění stavby.

Svaz československého díla organisuje vnitřní zařízení bytů (nábytek, textilie atd.).

Zvýšený souterrain. Typový nábytek pro dvoupokojový byt navrhl a provedl Ing. arch. J. Havlík.

P ř í z e m í. Nábytek pro třípokojový byt podle návrhu Ing. arch. Havlíčka a arch. Kučerové-Záveské, pro dvoupokojový byt Ing. arch. Honzíka (II. cena soutěže Svazu).

I. p a t r o. Třípokojový byt navrhli Ing. arch. J. E. Koule a arch. Halabala, dvoupokojový byt arch. J. Vořech a arch. J. Obalil.

P o d k r o v í. Návrh na byt pro svobodné řešili Ing. arch. J. K. Říha a Ing. arch. J. Havlík.

S p o l e č n á z a ř í z e n í:

V e z v ý š e n é m s o u t e r r a i n u je prádelna, sušárna a žehlírna prádla, terasa s pískovou a sluneční lázní a loubí, před vstupem na terasu sprcha pro léto.

Obytný dům Svazu postavila dle návrhu Ing. arch. J. Havlíčka firma Dr. Ing. Jaroslav Polívka.

XIII. Veřejná péče o živnosti a o domácký umělecký průmysl.

1. Služba živnostensko-zvelebovací a domácký umělecký průmysl.

Služba živnostensko-zvelebovací jest obor veřejné správy (státní i autonomní), který má za účel podporovati v zájmu veřejném živnostníky v jejich snaze, odborně se zdokonaliti, svoje podniky účelně zařídíti a řádně provozovati tak, aby odpovídaly potřebám a požadavkům doby, zejména se zřetelem k tísnivé soutěži velkovýroby.

Po stránce organisační patří tato služba do ministerstva průmyslu, obchodu a živností, při čemž bylo usnesením ministerské rady ze dne 14. července 1922 zřízeno Ústředí státní služby pro zvelebování živností pro celý obor této služby s výjimkou péče o živnostenské úvěrnictví a družstevnictví.

Službu výkonnou obstarávají ústavy pro zvelebování živností, v oboru péče o úvěrnictví a družstevnictví pak hlavně družstevní svazy.

Ústavy pro zvelebování živností jsou:

a) státní: v Turč. Sv. Martině s odbočkou v Užhorodě, s působností pro Slovensko a Podkarpatskou Rus;

b) zemský: v Brně, při Zemské radě živnostenské, s odborem českým a německým, s působností pro celou Moravu;

c) komorní: v Čes. Budějovicích, Chebu, Liberci, Opavě, Plzni a v Praze s působností zpravidla pro obvod příslušné obchodní a živnostenské komory;

d) městské: některá městská průmyslová musea, zejména v Chrudimi, Klatovech a v Pardubicích;

e) spolkové: při Obchodní, živnostenské a průmyslové ústředně v Hradci Králové a při Národohospodářském ústavu pro severovýchodní Čechy v Ml. Boleslavi.

Organisace a působnost ústavu jest upravena jejich stanovami. Řízeny jsou kuratorii, složenými zpravidla jednak ze zástupců zúčastněných úřadů a korporací, jednak ze zástupců praxe živno-

stenské. Dílnami a laboratořemi jsou vybaveny hlavně ústavy pražský, brněnský a turč.-sv.-martinský (tento se zrovna staví), buduje se pak ústav liberecký.

Ústavům autonomním dostává se pravidelně roční režijní subvence od ministerstva obchodu, od příslušné země a od příslušné obchodní komory, jakož i od některých místních činitelů. Vedle toho podporovány jsou zmíněnými faktory jednotlivé podniky zvelebovací. V Čechách obstarává tyto podpůrné akce z prostředků zemských Zemská rada živnostenská pro Čechy v Praze. Na Moravě činí Zemská rada živnostenská v Brně moravskému zemskému výboru návrhy na použití příslušných zemských dotací.

Ministerstvo obchodu věnovalo na zvelebování živností za posledních 10 let 62,747.072 Kč.

Po stránce věcné třídívá se akce živnostensko-zvelebovací obyčejně ve tři hlavní složky: didaktickou, hospodářskou a technickou.

Činnost didaktická má za účel jednak doplňovati odborné, zejména technologické vědomosti a zručnosti, získané v dílně mistrově a v pokračovací škole u těch živnostníků (mistrů i tovaryšů), kteří neměli možnosti absolvovati příslušnou školu odbornou, jednak seznamovati živnostníky s novinkami (novými surovinami, novými metodami výrobními, požadavky módy a pod.), vyskytnuvšími se v jejich oboru. Činnost tato se hlavně projevuje v pořádání a podpoře krátkodobých kursů odborných, jak teoretických tak i praktických, v činnosti odborných poraden, ve stálých výstavkách sbírek technologických, vzorů surovin, polotovarů a pod.

Hospodářské zvelebování živností snaží se zdokonaliti vedení živnostenských podniků po stránce hospodářské. Jde tu zejména o řádné účetnictví, o správnou kalkulaci, znalost nejnutnějších předpisů zákonných a jejich praktického provádění, o organisaci a podporu živnostenského úvěrnictví, podporu živnostenské svépomoci, zejména družstevní, o propagaci kvalitní výroby, buzení smyslu pro účelnou reklamu atd.

Tato činnost jeví se rovněž v pořádání a podpoře krátkodobých kursů, hlavně účetnických, kalkulačních, informačních, daňových, aranžování a účelného osvětlování výkladních skříní a pod., v činnosti odborných poraden a zkušeben, v morální i hmotné podpoře družstevních i jiných živnostenských organisací, v součinnosti při zadávání veřejných dodávek živnostenských, v podporách nemajetných, avšak obzvláště zdatných živnostníků, aby se mohli účastniti veletrhů a výstav a pod.

Zvelebovací akce technická směřuje k tomu, aby technické zařízení a provoz živnostenských podniků byly co nejúčelnější a dovedly využíti nejnovějších technických pokroků. Jeví se hlavně ve zkoušení surovin a polotovarů v laboratořích ústavů pro zvelebování živností (zbožíznalství) a v mechanisaci dílen, při čemž odborné poradny stanoví vhodné typy motorů a strojů o přiměřené výkonnosti pro příslušný podnik, organisuje a podporuje se levný nákup motorů, strojů a nástrojů, případně na úvěr, hlavně pomocí družstev k nákupu strojů, organisují se studijní prohlídky vzorně zařízených dílen, sledují a propagují se pokroky v tomto oboru atd.

K tomu přistupují další složky, které se svou povahou vymykají hořejšímu třídění. Zde dlužno uvésti zejména péči o dorost živnostenský (učně a mladé pomocníky), projevující se v organisaci a podpoře poraden pro volbu povolání, ve zprostředkování učňovských míst, v podpoře mistrovského učení, součinnosti při organisaci a vedení škol pokračovacích, ve zřizování a podpoře učňovských útulen a učňovských besídek, v pořádání a podpoře výstavek učňovských prací dílenských a j.

Sem náleží dále podpora snah po racionalisaci provozu, pro jejichž uplatnění v oboru živnostenském nelze jen tak beze všeho voliti cesty vhodné a osvědčené pro velký průmysl, dále součinnost při pořádání výstav živnostenských, které mají jednak pobízeti vystavovatele k dokonalosti výroby udílením výstavních cen, jednak propagovati odbyt, různé jiné soutěže, podpora odborné literatury, výchova k solidnosti, zejména též po stránce dochvilnosti dodávek atd.

Akce zvelebovací všímá si též domáckého průmyslu a lidového uměleckého průmyslu, kde se jí naskytují další úkoly, zejména výzkum po té stránce, kde a ve kterých oborech měla by zvelebovací a zušlechťovací akce zasáhnouti, jak zužitkovati pro moderní potřebu tradicionelní techniky a zručnosti, organisovati podomácké pracovníky za účelem výroby a odbytu a j.

K ilustraci rozvoje služby živnostensko-zvelebovací v celém státě v době od převratu buďtež zde uvedena aspoň některá statistická data:

Od roku 1919 do konce roku 1927 bylo:

1. uspořádáno celkem 3118 kursů se 74.118 účastníky nákladem Kč 8,062.087;

2. uspořádáno celkem 394 místních výstavek učňovských prací dílenských s 41.610 vystavovateli a přidělena podpora

PERLA chemická továrna Telefon 18

Ochranná známka

společ. s r. o. Čechy

PEČKY

Tuky, oleje, laky, barvy, nátěry a j. potřeby pro podniky průmyslové. Zvláštnosti pro pivovary.

Ochrana parních kotlů proti kotelnímu kamenu:

PYROLITH a ANTIPYROLITH

první jako přísada k napájecí vodě, druhý jako nátěr vnitřních stěn. Používají československé státní dráhy a j. státní podniky.

ZBROJNÍ OLEJ PERLA

chrání zbraně a jiné hlazené železné a ocelové předměty před oxydací a rezem. Používá stále čsl. akc. továrna na zbraně v Brně.

Záchrana silně a páchnoucích **PURICIN** znečištěných sklen. lahví po petroleji, terpentýnu, olejích atd. Nezbytně nutný pevný přípravek pro pivovary, vinné sklepy, mlékárny, sodovkárny atd.

Zvláštnosti pro pivovary: **GOLF** — úsporná přísada ku zlepšení pivov. smůly. **TANKOLIT** — vnitřní isolace pro železné tanky. **HERMETIK** — hygien. těsnidlo pro lež. sudy. **KOLORON PERLA** — barevný extrakt pro pivo mnichov. rázu. — Desinfekční prostředky atd.

Žádejte prospekty.

Bezplatná porada.

Telegramy: Perla Pečky.

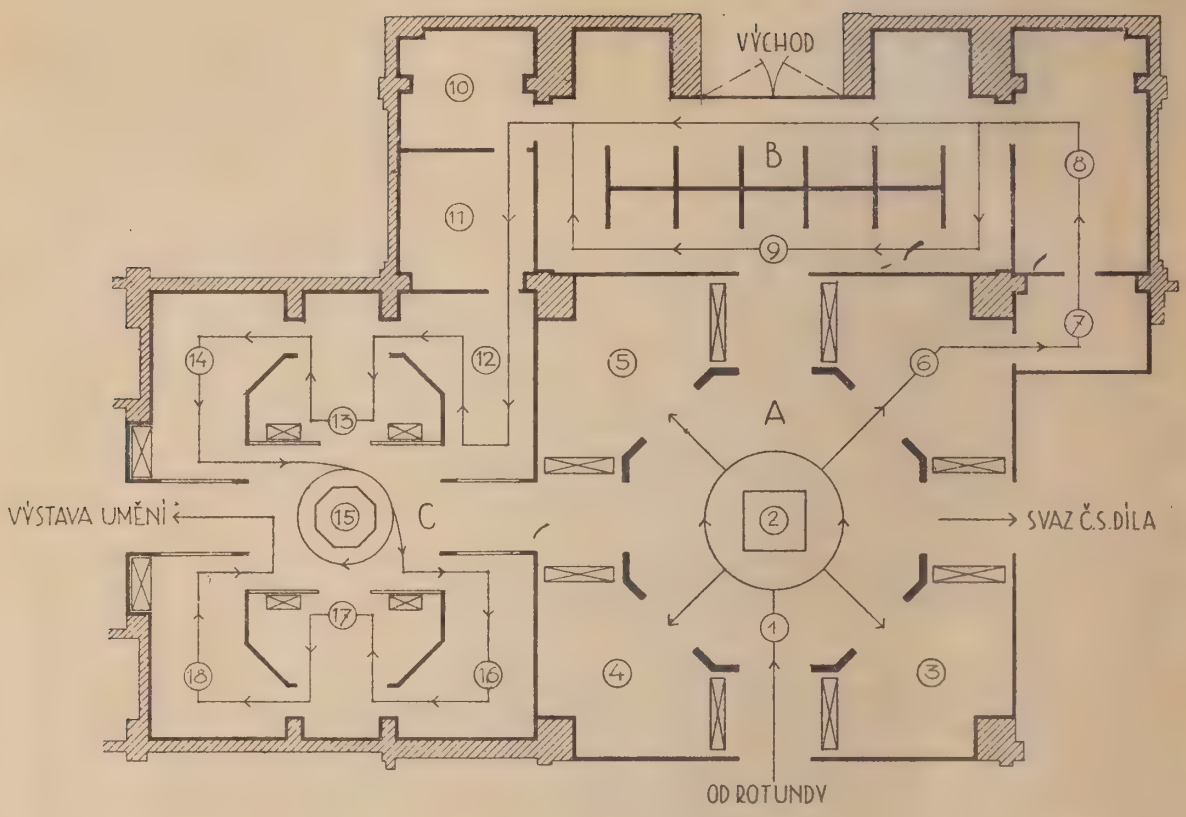

Veřejná péče o živnosti a o domácký umělecký průmysl.

A. Domácký umělecký průmysl: 1. Osmiboká síň. 2. Ministerstvo obchodu. 3. Morava a Slezsko. 4. Čechy. 5. Slovensko a Podkarpatská Rus. — Práce z kursů. 6, 7, 8. Slovensko a Podkarpatská Rus.

B. Práce z odborných kursů řemeslných: Kóje 9, 10, 11.

C. Ministerstvo obchodu, ústavy pro zvelebování živností a živnostenské rady: 1. Opava, Turč. Sv. Martin, Užhorod. 13. Brno. 14. Družstevní a peněžní živnosti. 15. Práce z kursů oděvních. 16. Č. Budějovice, Hradec Král., Ml. Boleslav, Klatovy, Plzeň. 17. Chrudim, Pardubice, Praha. 18. Cheb, Liberec.

Kč 365.457, a 25 ústředních výstav učňovských prací dílenských s 19.705 vystavovateli a udělena podpora Kč 207.366;

3. konáno 126 výstav průmyslových a živnostenských, jimž udělena podpora celkem Kč 1,531.800;

4. umožněno zúčastniti se veletrhů a výstav 298 vystavovatelům za podpory Kč 213.739.

2. Živnostenské družstevnictví a úvěrnictví.

Základnou organisace živnostenského družstevnictví a úvěrnictví, k jejímuž náležitému vybudování nesou se snahy družstevního oddělení ministerstva obchodu, jsou živnostenské záložny. Jsou to úvěrní družstva podle soustavy Schulze-Delitzschovy, zakládaná podle zákona o výdělkových a hospodářských společenstvech ze dne 9. dubna 1873, č. 70. Na Slovensku a na Podkarpatské Rusi jsou živnostenské záložny organisovány podle zák. uher. z r. 1875. Pro ústavy na Slovensku jest též platný zákon z 15. dubna 1919, č. 210, a pro ústavy na Podkarpatské Rusi zákon z 1. července 1926, č. 130. Živnostenské záložny v celé republice československé jsou zřízeny podle vzorcových stanov, vydaných ministerstvem obchodu.

S počátku vznikala úvěrní družstva živnostenská (živnostenské záložny), spravovaná živnostníky samými a určená výhradně úvěru živnostenskému, jehož nejběžnějšími formami jsou: úvěr na dodávky veřejné, na postup účtu za zboží zákazníku dodané, eskont směnek a úvěr v běžném účtě, podložený nejrůznějším způsobem.

Ježto však úvěrová organisace sama nestačila, byla zakládána od r. 1899 i družstva provozovací, jako: nákupní, odbytová, jateční, strojová atd., jež měla uschopniti samostatného živnostníka k soutěži s převahou továrny a velkoobchodu. Správa i hospodaření v těchto družstvech klade na činovníky i členy zvýšené požadavky, a proto se této skupině družstev nedaří tak jako živnostenským záložnám, u kterých jmenovitě vzájemná konkurence členů nepadá na váhu. Od roku 1911 rostl počet zejména živnostenských záložen rychlým tempem; válka sice rozvoj zabrzdila, ale po válce dochází k dalšímu rozmachu.

Zvláštní zmínky zasluhují družstva k nákupu strojů, jež mají za účel umožniti samostatnému živnostníkovi mechanisaci dílny tím, že mu opatří potřebné stroje a pracovní pomůcky na levný a klidný úvěr. Koncem roku 1926 bylo strojových družstev v československé republice 17 s 1646 členy. Tato družstva měla přes

1 milion Kč vlastního jmění a pracovala kromě toho s cizím kapitálem přes 4 mil. Kč. Prostřednictvím těchto družstev bylo opatřeno živnostníkům r. 1919 potřebných strojů za $2^1/_2$ mil. Kč.

Vláda věnuje živnostenskému úvěrnictví zvýšenou péči aktivní a iniciativní, a to: podporami při zřizování, vzornými stanovami a jednacími řády, zařizovacími subvencemi, příspěvky na režii a úroky atd.

Vnitřní organisaci družstevní prohloubilo ministerstvo obchodu vybudováním činnosti revisní a instrukční. Pro funkcionáře družstev pořádají se odbornými silami přednáškové kursy a podporuje se odborný tisk, pokud se zabývá otázkami úvěrními a živnostensko-zvelebovacími. Sem spadá též podporování stipendistů za účelem výcviku odborných sil pro živnostenské úvěrnictví a družstevnictví.

Vzrůst živnostenského družstevnictví vyvolal brzy potřebu vlastních autonomních ústředí, t. j. s v a z ů.

Dnes jsou v republice tyto svazy družstev živnostenských:

Zemský svaz živnostenských záložen a družstev v Praze, z. sp. s o. r.,

Deutscher gewerblicher Landes-Kredit-Verband, Aussig, r. G. m. b. H. v Ústí n. L.,

Ústřední jednota živnostenských záložen a družstev středostavovských, z. sp. s o. r. v Praze,

Ústřední svaz družstev živnostenských pro Moravu a Slezsko, z. sp. s o. r. v Brně,

Zentralverband der deutschen gewerblichen Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften Mährens, Schlesiens und der Slowakei, r. G. m. b. H. v Brně,

Svaz živnostenských úverných ústavov a družstiev pre Slovensko a Podkarpatskú Rus, dr. s o. r. v Bratislavě,

Svaz československých obchodních družstev v Plzni,

Verband deutscher kaufmännischer Einkaufsgenossenschaften (Gedeka) v Ústí n. L.,

Kdežto prvních 6 svazů sdružuje družstva úvěrní i provozovací, poslední dva mají za členy jen provozovací družstva kupců a opatřují pro ně i společný nákup zboží.

Všechny svazy jsou zřízeny podle zákona č. 73 z r. 1870, resp. na Slovensku podle zák. uh. z r. 1875, a jsou vybaveny právem revise přičleněných družstev.

I svazům jest ministerstvo průmyslu, obchodu a živností všestranně nápomocno jak ve směru organisačním, tak finančním a pečuje v poslední době o to, aby Zemský úvěrní fond živnostenský

v Praze byl vybudován na Peněžní ústředí družstevnictví živnostenského, v němž by svazy našly své vrcholné středisko zastupitelské a peněžní.

3. Instruktorát ministerstva průmyslu, obchodu a živností pro živnostenská společenstva.

Do konce světové války působili v historických zemích živnostenští instruktoři, podřízení ministerstvu obchodu. Byli autoritativními rádci živnostenských společenstev a jejich jednot a pomáhali jim, aby mohla plniti úkoly, uložené jim živnostenským řádem a zákony s tímto řádem souvisícími, jako: zřizování živnostenských společenstev, jednot, pomocnických hromad, rozhodčích výborů, výdělečných hospodářských družstev, škol pokračovacích, učňovských besídek a útulen, nemocenských pokladen, mistrovských a dělnických, pořádání vzdělávacích kursů a přednášek atd. Vedle toho podporovali instruktoři také živnostenské úřady v dohledu nad živnostenskými společenstvy a při veškeré agendě, týkající se živnostenských společenstev a jejich pobočných ústavů.

Dne 1. prosince 1918 byla činnost instruktorů u nás prozatím zastavena pro nedostatek úřednictva a dosavadní instruktoři byli přiděleni do ústředních úřadů naší republiky.

Bylo však nutno přikročiti k obnovení instituce instruktorů společenstevních, protože v organisaci živnostenských společenstev a jednot a v jejich činnosti počaly se objevovati poruchy.

Od 1. února 1924 byl vybudován u ministerstva obchodu Ústřední společenstevní instruktorát. Po vydání živnostenského zákona pro Slovensko a Podkarpatskou Rus 10. října 1924, kterým se nařizují nucená a závazná společenstva živnostenská, jichž uherské právo neznalo, bylo nutno zříditi pro tyto země živnostenské instruktory v Bratislavě a v Užhorodě.

Společenstevní instruktorát při ministerstvu obchodu dozírá na činnost 4907 živnostenských společenstev a 289 jednot a svazů živnostenských společenstev v celé republice, celkem tedy na činnost 5196 korporací. Počet těchto korporací roste neustále, neboť společenstevní instruktorát působí iniciativně na jejich zřizování, podává vyjádření zemským správám politickým, jedná-li se o jejich založení, změnu teritoriálního nebo věcného rozsahu jejich a o jejich stanovy. Instruktorát působí též při jmenování dozorčích komisařů pro živnostenská společenstva. Společenstva tato předkládají každoročně účetní závěrky a rozpočty okresním správám politickým, které je předkládají společenstevnímu instruktorátu k prozkoumání.

Společenstevní instruktorát vytýká zjištěné vady, kontroluje, zda byla předepsaná polovina učňovských poplatků věnována na zařízení v zájmu učňů, jako na př. na zakoupení učebných pomůcek pro živnostenské školy pokračovací nebo na odměny pilným a snaživým žákům, na pořádání výstavek učňovských prací a na učňovské besídky. Společenstevní instruktorát dbá také na to, aby kmenové jmění společenstev rostlo a bylo řádně na úrok uloženo.

Společenstevní instruktorát koná úřední dny funkcionářů živnostenských společenstev, na kterých přednášejí referenti, přidělení společenstevnímu instruktorátu, o působnosti a hospodaření živnostenských společenstev. Po přednášce odpovídají pak na velmi hojné dotazy účastníků a udílejí rady a pokyny ve věcech společenstevních.

Exposice Veřejné péče o živnosti a domácký umělecký průmysl zaujímá v hlavním výstavním paláci křídlo u paprsku Hlinky tři místnosti. V oddělení A jest jednak ministerstvo obchodu (2), exposice lidového umělec. průmyslu, rozdělená podle zemí a organisovaná »Zádruhou«, družstvem k povznesení lidového průmyslu, hlavně uměleckého, v Praze (Čechy, č. 4), Zemskou řadou živnostenskou v Brně (Morava a Slezsko, č. 3) a »Detvou«, československým ludovým umeleckým priemyslem v Bratislavě (Slovensko a Podkarpatská Rus, č. 6, 7, 8), jednak exposice kursovních prací Státního ústavu pro zvelebování živností v Turč. Sv. Martině z oboru lidového uměleckého průmyslu (č. 5).

Další ukázky lidového průmyslu uměleckého předvedeny jsou v prodejním paviloně, umístěném mezi hlavním výstavním palácem a pavilonem »Werkbundu«, a práce moravské mimo to v prodejní koji pod palácem Brněnských výstavních trhů. Tu jde o práce ze Vzorkovny moravské zemské rady živnostenské. —

V oddělení B, č. 9. až 11., jest kolektivní exposice kursovních prací, rozdělená podle jednotlivých oborů.

V oddělení C, č. 12. až 18. jsou individuální exposice jednotlivých ústavů, exposice péče o živnostenské úvěrnictví a družstevnictví (č. 14) a ukázky kursovních prací ústavů z oboru oděvního (č. 15).

ZASKLENÝ DVŮR.

X. Výstava čs. výtvarného umění.

V. Rabas.

Rozvrstvení současného československého umění výtvarného v celé šíři jeho rozpětí, tak jak se ukazuje v úhrnném svém životním projevu, umělcích, dílech, odborné literatuře a konec konců i v politice veřejného života uměleckého, odpovídá zcela poměrům, jaké jsou v jiných státech evropských, zejména v zemích západních. Na jedné straně zdomácnělá tvorba konservativní, opírající se o starší mistrovské školy, hodnoty dávno dosažené a osvědčené, na druhé straně tvorba pokroková, hledající a razící nové cesty v duchu posledních forem vývoje duchovního i materiálního života společnosti lidské.

V podstatě jde o věčný problém hledání odpovědi na otázku, co jest umění, obraz, socha nebo stavba, a jaký jest jeho vztah především k přírodě, ale i ke všem faktům poznání lidského, z něhož všecko tvoření lidské nutně vychází.

Do života uměleckého, do samotné tvorby zasahují svými reflexy nejen duševní stavy a samo fysiologické založení tvořícího individua, síla jeho nadání, intuice, instinktu nebo jeho možnosti rozumové práce, ať konstruktivní nebo analytické, ale působí zde příznivě nebo nepříznivě i životní otázky a nálady masy lidského nebo národního kolektiva a není naprosto možno na tomto místě vysloviti závěry a soudy, k nimž výstava čsl. umění poskytne vlastně prvou příležitost. Čsl. umění současné nutně spočívá na svém vývoji předválečném, na předválečných poměrech založeno je i jeho směrové a organisační rozvrstvení. Skutečnost, že umělecký život v Československu soustřeďuje se takřka výhradně v uměleckých spolcích, dá se vysvětliti vžitým způsobem kulturní práce v době předválečné, tradující se až z doby probuzenské, poměry kulturními, ba i hospodářsko-politickými, ve kterých smysl obrany, který vedle buditelské práce byl hlavním účelem všeho sdružování a spolčování.

Třebaže tento moment obrany za republiky ustupuje do pozadí, tendenci sdružovací spíše přibývá na síle, než aby jí ubývalo.

K starým, osvědčeným kulturním jednotkám předválečným druží se za republiky sdružení nová a zdá se, že bude nutno aspoň do nejbližší budoucnosti počítati se spolky jako kulturními faktory v životě demokratického státu, systémem, který přísně umělecky vzato, může míti své stíny, ale který nebude možno přezírati už z toho důvodu, že skutečně, až na ojedinělé výjimky, sdružena je v jeho ohniskách celá umělecky pracující a umělecky tvořící obec československá, Němců nevyjímaje.

Radostný zjev ochotné a obětavé práce především pro své nejbližší, ale i pro potřebu širokých vrstev lidu a společnosti, který se projevuje v životě těchto spolků a který volá umělce z ústraní a osamělých dílen ke společné práci na vytváření života, ke společné práci a společné odpovědnosti na tom, čemu se u nás tak krásně říká s p r á v a v l a s t n í c h v ě c í, dává existenci spolčování stále opodstatnění. Vědomí obmezené početnosti pracovních a tvůrčích sil malého národa a státu v ostré soutěži s národy velkými a mocnými přivádí i umělce k tomu, aby pomáhal zvyšovati kvalitu životního a kulturního napětí tam, kde početností sctva bychom vystačili.

Za výchovu a převýchovu důležité složky, kterou tvoří umělec v kulturním životě národa, k této demokratické službě, děkujeme především rozvitému životu v uměleckých spolcích.

Bylo tedy jen logickým důsledkem dané situace, jestliže uspořádáním umělecké výstavy na výstavě soudobé kultury v Brně byl pověřen pracovní sbor umělců, zvolený delegáty všech uměleckých spolků v republice.

Výstava tato je prvým pokusem o utvoření obrazu současného umění v Československu, sdružujícího vedle českého a slovenského umění i umění německé.

Bohužel bylo dílo pracovního výboru značně ztíženo jednak omezeným místem a jednak nedostačujícími prostředky hmotnými.

Uvážíme-li, že celá výstavní plocha, věnovaná čsl. umění na této výstavě, je jen o polovinu větší výstavního prostoru v sálech Obecního domu pražského, které, jak známo, lze bez značných obtíží vyplniti členskou výstavou některé přední umělecké korporace pražské, poznáme, jak bylo pracovnímu výboru zatěžko vměstnati do prostory brněnského výstaviště obraz celého českého i německého umění.

Výstava předem již tak omezená nemohla ovšem přinésti více, než pouhé ukázky z díla nejvyspělejších osobností, představitelů určitých směrů uměleckých. Nebylo dobře možno vzíti zřetel k samostatným souborům spolkovým a ukázati tak na širším podkladě skutečné kulturní dílo, které široká obec umělecká za uplynulé desítiletí vykonala.

Obětavostí československých umělců, kteří pořádají tuto výstavu z peněz, určených v řádném rozpočtu státním k nakupování uměleckých děl a na podporu umění vůbec, umožněna byla přehlídka čsl. umění, která by měla býti předchůdkyní příštích každoročních celostátních výstav, jejichž umělecký i výchovný význam je nepopiratelný. A tento dar československých umělců a umělecké obce vůbec dlužno po zásluze oceniti. Neboť dalo skutečně z toho mála, které hospodářské šetření státu na umění poskytuje.

* * *

B. Kausek.

Také Němci, bydlící na území československé republiky, byli účastni vysokou měrou na kulturním díle v soutěži národů ve všech odvětvích výtvarného umění již za Rakouska. Z této větve německého národa vyrostli přední, ba vedoucí umělci Německa a Rakouska, a ještě dnes zaujímají v těchto státech důležitá místa přední umělci, jejichž domovem jest československá republika. Dá se to vysvětliti prostým faktem dobrého díla, ale i jakýmsi uměleckým exportem, podmíněným tísnivými poměry hospodářskými. Jako všechno umění států postižených válkou, muselo i německé umění v Československu podstoupiti těžký zápas, ztížený isolovaností kulturní, vyplývající pro ně ze skutečnosti nového státu. Bylo nutno, aby se osamostatnilo a spoléhalo na vlastní sílu. Zároveň pak rychlý vývoj a pokrok v kulturním životě československého národa pobádal německé umělce k jistému závodění, které vedlo, jako v každém jiném oboru, k nejlepším výsledkům. Organisace německých umělců, pokud již existovaly, se vzmohly, nové nadějné spolky se utvořily a dnes se vyvíjí ve všech dílech republiky silný, mnohoslibný život, vyznačující se úctyhodnou úrovní.

SAMOSTATNÉ PAVILONY

I. Národní školství.

Politickým osvobozením národa nebyl ukončen proces osvobozovací. Nejdůležitější úkol při upevňování základů národního bytí a demokratických řádů připadá škole.

Výchovné snahy ve škole navazovaly přirozeně na práci před válkou. Mezi oběma dobami jest organické spojení. Dnešní poměry školské se vyvíjely ponenáhlu, i pokud se týče zákonodárství, i pokud jde o vnitřní práci. Právní základ školství byl přejat z Rakouska. Dalekosáhlejší změny byly způsobeny známým Malým školským zákonem. Organisačně zvlášť pozoruhodná jest péče o menšinové školy.

Vnitřní práce navazuje na působení generace, která značí vrchol pedagogických snah českých (Dr. Tina, Masaryk, Krejčí, Kádner). Doba poválečná je charakterisována zvlášť vlivy západních zemí, hlavně Ameriky. Stará mechanická škola hledí se nahraditi školou, založenou na nových teoriích pedagogických, opřených o nové výsledky pomocných věd pedagogických, především pedopsychologie. Tyto teorie jsou charakterisovány speciálními pracemi hlavně metodickými, ale při tom trpí nedostatkem hlubší koncepce výchovné. Vyžívající se positivism nebyl dosud nahrazen koncepcí novou. Prakse výchovná se jeví jako přechod od starého k novějšímu (činná škola). Směrnice pro další vývoj snah výchovných se hledají různými zajímavými pedagogickými pokusy. Stav peda-

Prazdroj

MĚSTANSKÝ PIVOVAR

ZAL. 1842

PLZEŇ.

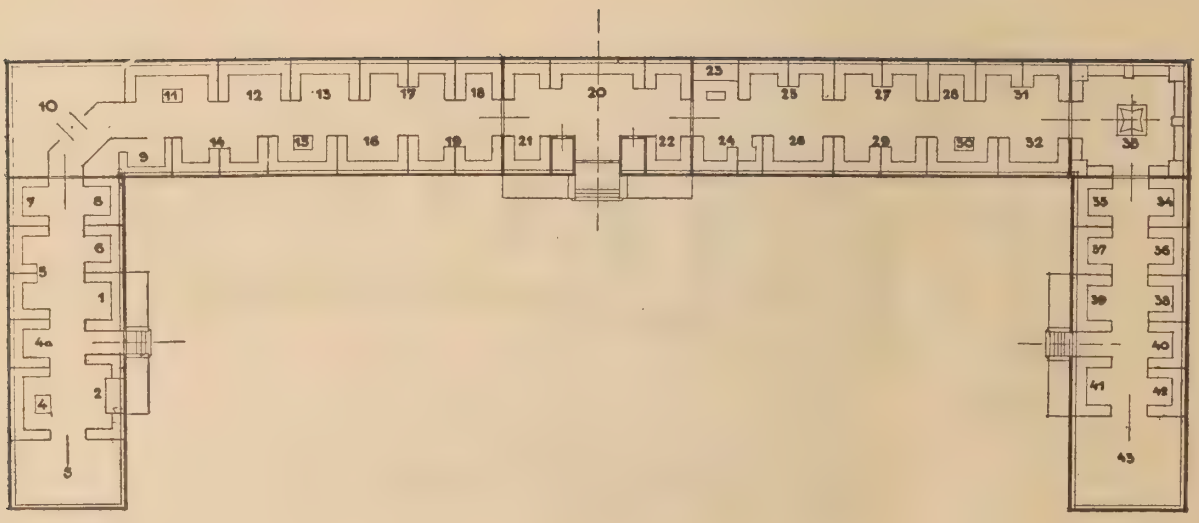

Půdorys pavilonu národního školství.

gogických snah zde stručně charakterisovaný projevuje se jasně ve školské výstavě.

Exposice ukazuje značný rozvoj školství v československé republice od převratu do jubilejního roku 1928. I při omezeném místě předvádí v hlavních rysech všechno, co bylo v tomto směru vykonáno.

Po vnější stránce všímá si exposice školních budov a školního zařízení, zdůrazňujíc novodobé požadavky jak v oboru umění výtvarných, tak i se zřetelem k hygieně, k účelnosti a praktičnosti.

V číslech i obrazech načrtnuto postupné rozšiřování sítě mateřských, obecných a měšťanských škol a humanitních ústavů v oboru národního školství za posledních 10 let, frekvence škol a číselný pohyb žactva i učitelstva.

Po vnitřní stránce ukazuje československé oddělení, jak vděčný národ buduje své školství na zásadách J. A. Komenského a jak v duchu jeho promítá výchovné ideály do školní prakse, v níž všechny tři důležité složky dítě — učitel — učivo docházejí stále správnějšího uplatnění a účelnější vzájemné rovnováhy. Střediskem činnosti školní je přirozeně dítě. Na výsledcích studia dítěte zakládá se nová metodologie, nové osnování učiva, školní pokusnictví, učebné pomůcky, učebnice i péče o mládež. Z prací, jež jsou výsledkem vědění a tvořivosti žáků, je patrna snaha o konkretnost všeho učení se zřením k prostředí, jakož i k výcviku smyslovému a motorickému — v duchu činné školy. Tím vším se ukazuje, že škola není pouhou přípravou pro život, nýbrž že je život sám.

1—2. Dětský koutek.

V dětských koutcích se znázorňuje předškolní a mimoškolní prostředí, v němž děti vyrůstají, tedy hlavně výchovné vlivy rodiny, společnosti v nejbližším okruhu dítěte a přírody. Z vystavených ukázek vysvítá svéráznost jednotlivých krajů a rozdílnost dětských prostředí, k nimž musí přihlížeti i škola. Do dětských koutků sneseny jsou ukázky z prostředí dítěte slováckého a slovenského, dítěte valašského, hornického z Ostravska a dítěte plzeňského. Koutek dítěte podkarpatského je v exposici Podkarpatské Rusi.

3.—4. Mateřské školy.

Úkolem mateřských škol je podporovati a doplňovati výchovu rodinnou ve věku předškolním. Mají tedy již svým vnitřním zařízením odpovídati všem požadavkům dětské přirozenosti, zvláště dětské snaze po pohybu a hře. Způsob jejich zaměstnání má se co nejvíce přiblížiti správně řízené výchově rodinné.

Exposice znázorňuje hernu, zařízenou městem Brnem podle reformních návrhů pí. Anny Süssové, která již roku 1907 hájila zásadu, aby se mateřské školy podstatně lišily svým vnitřním zařízením i způsobem zaměstnání od školského systému pro děti školou povinné.

V dalších kojích jsou ukázky různých způsobů zaměstnání ve školách mateřských, pomůcky a literatura.

5. Elementární třída.

Elementární třída, zejména po převratu, byla u nás předmětem značné péče. Právě jí dokumentováno, jak je třeba, aby výchova ve škole navazovala na domov, vycházela z duše dítěte a aby škola měla převahu nad stránkou vyučovací.

Samostatné exposice: Kožíškova Poupata, elementární třída profesora Kubálka, brněnská třída Fádrusova, slovenská elementárka, vývoj českého slabikáře, počitadla, věcné učení (prvouka), ukázky výzkumu dítěte do školy vstupujícího.

6. Mravní výchova.

Exposicí chce se ukázati, jak má mravní výchova pronikati život a vésti vlastně celé vyučování a výchovu ve škole. K této exposici druží se i výchova náboženská. Ukázky školské práce na výchovných cyklech: maminka, láska k bližnímu, den osvobození. Vliv z venku (Dorost Čsl. Červeného kříže).

7.—8. Jazyk vyučovací.

První koje ukazuje učebnicemi, příručkami, pomůckami a zejména žákovskými pracemi vývoj naší učby v oboru jazyka československého, který hledí spojiti co nejtěsněji učení čtení, mluvnici a slohu, ač vedle něho proniká i směr, který zdůrazňuje potřebu osamostatnění mluvnického vyučování. Ukázky učebnic pracovány jsou většinou samými autory.

Druhá koje obsahuje literaturu pro děti. V této exposici jsou nejlepší knihy pro mládež po stránce literární a umělecké, dále statistika dětského čtení, sebraná ze škol brněnských a j.

9. Výchova uměním.

Výchova uměním s výchovou mravní má býti principem všeho vyučování. V této exposici vystavují se jednak originály předních českých malířů jako pomůcek k vyučování, jednak ilustrace k učebnicím (zejména slabikáře Alšovy a Kašparovy) a ke knihám pro děti.

10. Čítárna.

Čítárna, zřízená Českou pedagogickou společností, která v ní organisuje i provoz, ukazuje, jak může býti zřízena tato instituce ve školách, a to i při poměrech skrovných. (Nábytek a vnitřní instalaci provedl architekt Vaněk, dodala S. B. S. společnost v Brně).

11. Vlastivěda.

Vlastivěda ukazuje cestu k správnému postupu vyučování reáliím vůbec. Na výstavě jsou ukázky prací z celé republiky, seřazené podle jednotlivých zemí. V této exposici je i soubor vlastivědných časopisů pro mládež.

12. Zeměpis.

Na zeměpisu lze nejlépe ukázati koncentraci vyučování. Proto se tu vystavuje v popředí velká koncentrace o Moravském Krasu. Ve středu jejím je umístěn umělý průřez jeskyň sloupských, kolem něho se druží žákovské práce z okresu boskovského a brněnského venkovského. Dále jsou v této koji učebnice a příručky zeměpisné a minimální kabinet, jaký by měla míti každá škola.

13. Dějepis.

Středem dějepisné exposice je Mohyla míru jako vyučovací koncentrace. Kolem modelu, zhotoveného sochařem Kubíčkem, kupí se práce dětí ze škol blízkých bojišti slavkovskému. Z exposice je zřejmo, kterak dějepis v naší škole přihlíží víc a více ke kulturním a sociálním poměrům ve smyslu českých dějin a národního našeho života.

14.—15. Vědy přírodní.

Nové směry ve vyučování přírodním vědám jsou charakterisovány hesly: Činná škola. Poznej svůj domov! Blíž přírodě! Metoda popisná v přírodopise nahrazuje se biologickým pozorováním a metoda demonstrační v přírodozpytu pracemi laboratorními.

Ukázky v exposici jsou podány na podkladě koncentrace. Zajímavé jsou ukázky živočišné biologie na škole měšťanské, laboratorní práce ve fysice, mineralogie a geologie ve vztahu k domovu, laboratorní práce biologické a konečně dětmi ve škole zhotovené pomůcky.

16. Počty a měřictví.

Exposice podává přehled vývoje početních metod, dokumentovaný početnicemi, dále ukázky elementárních počtů a počitadel.

V měřictví mimo jiné je podána metoda ředitele F. Šídlo, jejímž podkladem je navykati žáky měřickému myšlení. Rysy.

17. Psaní a kreslení.

V psaní je podána ukázka psychologického studia s doklady a diagramy. Kreslení se snaží ukázati v metodickém postupu široký obsah a nového ducha. Společnost pro výzkum dítěte vystavuje tu psychologické studium dětské ilustrace.

18. Ruční práce výchovné.

Ruční práce výchovné jako doplněk vyučování pronikají všemi předměty a jsou také do jednotlivých oborů vyučovacích zařazeny. V této exposici umístěny jsou jen takové práce, jež jsou typické a zajímavé krajově, materiálem nebo způsobem zpracování.

19. Ženské ruční práce s naukou o domácím hospodářství.

Ženské ruční práce jsou rozděleny podle prostředí: venkovské podle rázovitých krajů, a městské. Zvláštní důraz se klade na zajímavosti folkloristické.

20. Vstupní síň.

Zde se vystavují plány, fotografie a modely vzorných škol, vybudovaných v posledním desítiletí v naší republice. Tento soubor ukazuje snahy našeho moderního stavitelství v poválečném desítiletí, jak stavěti moderní školní budovy.

Z vystavených plánů a modelů je viděti veliký pokrok ve stavebnictví školních budov, hlavně po stránce hygienické a dislokační.

21.—22. Československé školství v cizině.

Exposice znázorňuje snahu Čechoslováků v zahraničí, poskytnouti svým dětem buď úplného školního vzdělání na základě mateřského jazyka, anebo kde to není možno, dáti jim alespoň možnost v doplňovacích školách a kursech seznámiti se důkladně s mateřským jazykem a s kulturním životem vlasti. Připojeny jsou ukázky z archivu školy nezletilých v ruských legiích.

23. Tělesná výchova.

Tělesná výchova v československých národních školách je řízena osnovami, zpracovanými podle osvědčené soustavy Tyršovy. Exposice tělesné výchovy obsahuje modely tělocvičny a hřiště,

ukázky cvičebních hodin, figuriny znázorňující správné oblečení v tělocvičné hodině, statistiku o tělocvičnách a hřištích, fotografie žáků na vycházkách, při hrách a sportech ve volné přírodě, vše s příslušnou literaturou.

24. Hudební výchova.

Nepovinné předměty.

V československých školách je hudební výchova zastoupena téměř výhradně zpěvem. Ukazují se tedy hlavní směry vyučování zpěvu a psychologický vývoj hudebnosti dítěte.

V nepovinných předmětech jsou ukázky z vyučování těsnopisu podle soustavy Herout-Mikulíkovy, dále ukázky z vyučování psaní na stroji a z vyučování jazyku německému, francouzskému, ruskému a esperantu.

25. Školy pokusné.

Nemohl býti podán úplný obraz českých pokusů výchovných, poněvadž většina jich zanikla (Mužíkova třída elementární, nejlepší výchovný pokus Dům dětství). Naše exposice se počíná školami, jež mají význačně ráz studia dítěte (Vášková, Bartoň) a postupují od prvé pokusné české školy Bakulovy na Malé Skále a Úlehlovy školy ve Vídni k některým pokusům novějším. K ukázkám těchto pokusů se druží i exposice Bartošova z Jedličkova ústavu pro zmrzačelé v Praze, která je umístěna v oddílu Mrzáčci.

26. Podkarpatská Rus.

Vystaveny jsou ukázky žákovských prací, čerpaných z koncentračních projektů domoviny. Jsou též vystaveny zvláštní učebnice. Dětské časopisy a dětská knihovna jsou umístěny v oddělení 10. K exposici připojen je dětský koutek podkarpato-ruského dítěte. Ukázky zaměstnání dětí v mateřských školách jsou v oddílu 3—4.

27. Péče o zmrzačelé děti.

Exposice ukazuje velmi zhuštěný, ale souborný a celostátní přehled výchovné a léčebné péče o mládež vadnou. Výstavka poučuje o základních pojmech péče o zmrzačelé dítě vůbec, podrobněji pak o tom, v čem záleží fysiologická i psychologická odlišnost zmrzačelého dítěte, kolik a jakých mrzáčků máme v čs. republice, v jakém sociálním prostředí žijí, jak a s jakými výsledky se o ně

staráme v odborných ústavech individuálním léčením, vyučováním, výchovou a praktickým výcvikem. Veškery vystavené interiéry a předměty jsou prací zmrzačelých.

28. Ústavy pro nevidomé.

Zde je předveden nynější stav výchovy, výuky a zaměstnání chovanců ústavů pro děti nevidomé, jakož i pomůcky, jichž se při jejich vyučování používá. Vystaveny jsou psací stroje a tabulky různých systémů, knihy, noty a učebné pomůcky. Vše je vyrobeno v zemském ústavě pro výchovu nevidomých v Brně.

29. Školství pomocné a ústavy pro zanedbanou mládež.

Hlavní úkol pomocné školy je připraviti děti pro život tak, aby si prací dovedly uhájiti živobytí. Jsou tu zachyceny odlišné způsoby výchovy těchto dětí, jež se dějí nápravnými cviky výchovou smyslů, aby byly uzpůsobeny k vlastnímu poučování.

Ústavy pro zanedbanou mládež předvádějí statisticky stav ústavů a chovanců na celém území republiky, jakož i fotografie a ukázky zařízení a vnitřní školské práce.

30. Ústavy pro hluchoněmé.

Školství pro hluchoněmé podává přehledný obraz péče o dítě hluchoněmé v čs. republice a objasňuje návštěvníkům způsob a metody vyučování těchto dětí.

31. Zdravotní a sociální péče o mládež.

Exposice předvádí lékařský rozbor dokázaných vad školních dětí, statistiky o tuberkulose školní mládeže, předběžné údaje ze studia o výživě školních dětí, ukázky z mléčné akce, výchovy mládeže po stránce správné výživy, výchovy ke zdraví hrou, školními výstupy a divadlem loutkovým i dětským, ukázky ze škol v přírodě, ze sociální péče o mládež se zvláštním zřetelem ke škole, jak jest prováděna jednak veřejnými činiteli — státem, zeměmi, okresy, obcemi — jednak dobrovolnými korporacemi, zvláště zemskými a okresními péčemi o mládež.

32. Vzdělání a mimoškolní činnost učitelstva.

Jednou z nejdůležitějších věcí, týkajících se školy, je otázka učitelského vzdělání. Proto jest podán v diagramech přehled snah

učitelstva po vyšším vzdělání; zejména třeba zdůrazniti učitelskou svépomoc po dalším vzdělání vůbec a pedagogickém zvlášť.

Na 28 diagramech jest znázorněno, jakou kulturní a sociální práci dobrovolně koná učitelstvo obecných a měšťanských škol v republice československé.

33. Školní statistika

podává přehled o vývoji škol mateřských, obecných, měšťanských a škol pro děti úchylné v Československu, podle zemí, národností, krajů a prostředí od roku 1918 do roku 1928, a to:

1. U škol mateřských přehled dětí podle národností, věku, prostředí, tělesné zdatnosti, rodinných vztahů a nadání; vývoj a síť mateřských škol, zařízení, vydržování školy a personální stav pěstounek.
2. U škol obecných a měšťanských síť organisace, vzrůst za 10 let ve vztahu k národnosti, počtu a prostředí obyvatelstva a v souvislosti s počtem žactva, navštěvujícího různé kategorie národních škol; zdravotní stav školní mládeže, tělesnou i duševní vyspělost a rodinné vztahy; učitelstvo podle kvalifikace, stáří, působení; zařízení školy, školní návštěvu a vývoj škol měšťanských. Zvláštní zřetel je věnován školství míst, v nichž se jevily po převratu národnostní přesuny, školství Slovenska, Podkarpatské Rusi a školství menšinovému.

34.—40. Německé školství.

Středem nových vyučovacích osnov, které mají vbrzku nabýti platnosti, je pracovní škola, kde samočinnost je její nerozlučnou podmínkou. Tomuto požadavku nejlépe hoví účelná koncentrace školní práce na psychologickém podkladě. Přirozeným základem koncentrace učebné látky je žákův domov, jeho přirozené a společenské okolí. Celá výstava národního školství ukáže i laikovi rozdíl mezi starou a novou školou, mezi školou jen vyučující a školou činnou.

Exposice má tato oddělení:

1. Památce Jana Jindřicha Pestalozziho.
2. Literatura o nové škole.
3. Mateřské školství.
4. Výstavba a rozčlenění osvětových zařízení ve venkovské obci.
5. Koncentrace:
   a) vánoce na jednotřídní škole,

b) vlastivěda v měšťanské škole,
c) zdravověda v měšťanské škole (škola a alkohol),
d) Stifterův domov v lese,
e) výroba nábytku v Českém lese,
f) Labe,
g) houslařství v Chebsku.

6. Pracovní společenství ve smyslu vlastivědném:
a) brněnské školy,
b) jihlavský jazykový ostrov,
c) moravsko-slezské uhelné území,
d) Praděd,
e) Kravařsko,
f) Orlické hory,
g) Krkonoše,
h) Slovensko.

Myšlenky, na jichž podkladě vznikly práce exposice německého školství, jsou čerpány z ideí velkého vychovatele J. J. Pestalozziho. Teprve nové vyučovací osnovy uvádějí v život všestranné ideje Pestalozziho a vystavené práce znázorňují jejich uskutečňování. V tom smyslu německé oddělení národního školství doplňuje oslavy stého výročí úmrtí Pestalozziho.

41. **Maďarské školství.**

Vůdčí myšlenkou maďarského oddělení na výstavě národního školství jest znázorniti zaměstnání maďarského obyvatelstva na Slovensku, hlavně rolnictví, rybářství, včelařství; život maďarského obyvatelstva znázorněn je i národopisně výšivkami, krojem, domácím průmyslem atd.

V koji se vystavují školské slohové úkoly, písemné práce, výchovné a ženské ruční práce, kresby, fotografie školských budov a krojů.

42. **Polské školství.**

Koje polského školství obsahuje mapu československého Slezska, na níž jsou znázorněny polské školy různých typů. Vedle jsou umístěny fotografie a diapositivy školních budov a obrazů ze života školního, na bočních stěnách práce žáků z různých vyučovacích předmětů a na stolech rozloženy ruční práce chlapců a děvčat a alba prací z různých literních předmětů.

43. Zařízení učeben.

Vnitřní zařízení školní budovy úzce je spjato s celkovým jejím zařízením. V poslední době jeví se snaha vyhověti pokud možno nejvíce podmínkám moderního zdravotnictví. Je to v prvé řadě školní nábytek, kde bylo nutno mnoho zdokonalovati. Vystavený nábytek, hlavně některé typy školních lavic, dokazují, že se náš průmysl v tomto oboru řadí s úspěchem k průmyslu světovému.

Projekční přístroje.

Ve výstavním pavilonu národního školství jsou umístěny tři projekční přístroje, které promítají obrázky ze všech oborů národního školství všech národností, jakož i ze sociální a zdravotní péče o mládež.

Školský film.

I při nejlepším uspořádání školské výstavy nelze podati jasného obrazu školního života pouhými školskými pracemi. Proto jsou význačné scény školní zachyceny ve dvou filmech.

První film snaží se ukázati vliv J. A. Komenského na budování národního školství. Dojemně působí úvod, znázorňující loučení Komenského s vlastí, jeho odchod do ciziny, jeho práci pro vlast a známá věštecká slova: »Věřím i já Bohu...« Krátká, avšak výstižná ukázka staré školy z doby našeho národního úpadku zakončuje předehru. Podstatu filmu tvoří ukázky, jak naše škola i v nejnovějších směrech uvádí v život vlastně jen zásady Komenského. Pohledy na vzorné budovy školní a na jejich vnitřní zařízení znázorňují péči státu a obcí o národní školství. Hlavně se ukazuje život ve škole mateřské, obecné a měšťanské, vyučování v různých předmětech a výchova k všelidství. Hojné jsou ukázky vyučování v přírodě, vycházky, návštěvy průmyslových podniků a pod. podle zásad činné školy. Vše je doloženo případnými citáty z Komenského. Film se končí holdem Komenskému, jenž žehná svému národu: »Živ buď, národe, posvěcený v Bohu...«

Druhý film předvádí především obecné a měšťanské školy německé v naší republice. Tato část se končí oslavou památky J. J. Pestalozziho. Pak následují kratší ukázky ze škol polských a maďarských.

Dále je vložen film Společnosti pro výzkum dítěte. V posledním díle znázorňuje se péče o dítě tělesně nebo duševně úchylné (nevidomé, hluchoněmé a zmrzačelé).

Ukázky z pomocných škol jsou zařazeny do prvého filmu. Ústavy pro zanedbanou mládež, jichž způsob vyučování neliší se znatelně od způsobu na školách normálních, nejsou ve filmu zastoupeny.

Školní zahrada.

Údaje o školní zahradě jsou v článku Školní zahrady XXI.

VI. Akademie výtvarných umění.

Antonín Matějček.

V jubilejním roce československé republiky dostává se Akademii výtvarných umění, ústavu trvajícímu více než sto let, po prvé příležitosti ukázati veřejnosti výsledky své umělecko-výchovné práce v samostatném a důstojném rámci výstavním. Založena byvši r. 1800 společností českých šlechticů k povznesení upadlé práce výtvarné, plnila Akademie výtvarných umění své poslání čestně po 128 let, usilujíc o povznesení českého umění netoliko výchovou mládeže, nýbrž i oživováním uměleckého života českého výročními výstavami, jež byly v Čechách po půlstoletí jedinými výstavami umění českého i cizího. Od let čtyřicátých zasedal v učitelském sboru Akademie výkvět českých umělců; v seznamech profesorů a žáků najdeme téměř všechna jména umělců, jež jsou pýchou a chloubou národa. Dlužno vzpomenouti s vděčností některých cizinců, kteří pracovali v prvním půlstoletí o zvýšení úrovně školy, jejíž prvotní program byl skromný. Patří k nim první ředitel Akademie Josef Bergler, jehož skrovné nadání umělecké bylo provázeno uznání hodnou vlohou pedagogickou, patří k nim však hlavně Kristián Ruben, jenž provedl před polovinou minulého století pronikavé změny v ústrojí školy, vybavil vyučovací program z elekticismu a jednostranného zdůrazňování metody kreslířské a sblížil také práci školní s kulturními potřebami českého národa. Již v druhé čtvrtině 19. století byli odchováni pražskou Akademií umělci, jejichž význam nebyl malý. Josef Führich vděčil škole za základy svého umění stejně jako jeho český nazarenský soudruh František Tkadlík, jenž byl r. 1836 povolán za ředitele Akademie. Jeho nadějné působení bylo zmařeno předčasnou smrtí, nicméně žeň jeho výchovné práce mohl zužitkovati Tkadlíkův nástupce Ruben, za něhož Akademie rozšířila značně svou umělecko-výchovnou působnost.

Do čtyřicátých let minulého století byla Akademie školou kreslířskou, oddanou kreslířství v duchu učení klasicismu. Jaká váha přikládána byla školení kreslířskému, vyplývá ze skutečnosti, že sochaři neměli na Akademii vlastní dílny, nýbrž byli vychováváni mezi kreslíři okreslováním odlitků antik. Také v krajinářské třídě, jež byla zřízena při Akademii již r. 1806, byla pěstována více kresba než malba, a to hlavně ve spojení s dílnou grafickou, jíž užívali

krajináři vydatně. Teprve Tkadlík zřídil první atelier malířský a malba byla intensivněji pěstována za Rubena, žáka Corneliova, oddaného romantickému historismu. Zesílené studium živého modelu bylo největším ziskem reformy Rubenovy, jež uzavírala školení žáků prací v atelieru, v němž se komponovalo a malovalo. V lůně Rubenovy školy vyrostli první čeští malíři historií, již prováděli od r. 1852 na stěně Belvederu Rubenův cyklus z dějin českých a již sloužili svým uměním horlivě romantickému historismu. Jediný odpadlík, Josef Mánes, největší umělecké ingenium celého pokolení, pohrdl Rubenovou doktrinou, aby hledal své umění v oddané službě národu a v těsném přilnutí k životu a skutečnosti jako vyznavač sensualismu a realismu bezmála již moderního. Romantismus uplatňoval se ve čtyřicátých letech stejnou měrou i ve škole krajinářské, nicméně dva nejvýznamnější žáci školy, Adolf Kosárek a Julius Mařák, zabočili záhy k realismu, k němuž se Akademie stavěla vinou svých šlechtických patronů odmítavě až do konce století. Uznati sluší, že za Rubena zvýšen byl prestiž školy rozšířením vyučovacího programu i úsilím o vybudování ústavu v úplnou školu uměleckou. Sochaři byli sice dále školeni spolu s malíři v kresbě a posíláni na řemeslný výcvik do dílen bratří Maxů, již sami byli absolventy Akademie, zato však zřízena byla r. 1842 škola architektury, v níž pečovali Němci Jan Gutensohn a po něm Bernard Grueber o umělecké vzdělání stavitelů dotud na inženýrskou školu odkázaných. Theoretické studium nabylo nebývalé šíře přednáškami z dějin umění, perspektivy, anatomie a jména historiků umění Antonína Springera, J. E. Vocela, anatoma Josefa Hyrtla svědčí, že Akademie byla po této stránce vypravena jako málokterý umělecký ústav cizí.

Revoluční rok 1848 znamenal počátek krise Akademie, jež trvala dlouho a byla zlomena až v letech osmdesátých. Příčiny její byly dvojí. Toho roku rozešla se utrakvistická obec umělecká a čeští umělci stali se horlivými služebníky zesilujícího nacionalismu českého, zamítajíce spolupráci s Němci a brojíce i proti umělecké diktatuře šlechtické Společnosti vlasteneckých přátel umění, jež Akademii vydržovala, i proti jejímu exponentu Rubenovi. Oposici národní posiloval odpor k uměleckým zásadám školy, jež se zahradila proti novým uměleckým ideám, pronikajícím do Čech ze západu, hlavně z Francie a Belgie. Odchod mladičkého Josefa Mánesa r. 1845 byl prvním znamením secese českých umělců, již se pouštěli odvážně na západ. Do Belgie zaměřil Jaroslav Čermák, za ním šli František Čermák a Karel Javůrek, jiní putovali do Paříže. Byla to historická malba, vládnoucí všemi prostředky realismu, jež lákala většinu mladých českých umělců, než byli mezi nimi i tací,

kteří hledali v nekompromisním moderním realismu, zadívaným v život a skutečnost, splnění své touhy. Karel Purkyně a Soběslav Hypolit Pinkas navázali tak na moderní umění francouzské nejrozhodněji. Akademie odcizovala se zatím národní kultuře i dobovým snahám uměleckým více a více, podporována jsouc ve svém odporu Vídní, k níž vcházela v úzký vztah. Po odchodu Rubenově do Vídně spravovali školu ředitelé oddaní doktrině svého učitele a vůdce a isolace Akademie od národa i umění pokračovala za znamení vnitřního i vnějšího rozkladu ústavu. Odchod profesorů z Prahy do Vídně stal se pravidlem a Akademie nevycházela z neklidu, přivoděného častými osobními změnami. Působí jako div, že v těchto neutěšených poměrech vyrůstalo pokolení, jež mělo dáti českému umění v osmdesátých letech nejnadanější a nejosobitější umělce. Nebylo to ovšem zásluhou školy, nýbrž zásluhou kvasivého kulturního ovzduší českého, že mladí akademici hledali svou cestu směrem, jímž šel neuznaný a nepochopený Mánes. Škola nepřinesla jim více než jistou blahovůli, vtělenou v osobnost Belgičana Jana Swertse, jenž se ujal po J. Trenkwaldovi r. 1874 správy Akademie. Pod jeho vedením dozrávala trojice kultu Mánesova umění oddaná, Mikuláš Aleš, František Ženíšek a Josef Tulka, kterou doplňovali v potomní pokolení »Národního divadla« malíři Václav Brožík, Jakub Schikaneder a sochař Josef V. Myslbek. Ale ani z nich nespokojili se všichni výchovou Akademie. Vídeň, Mnichov a Paříž byly dalšími stanicemi umělecké jejich pouti. Ženíšek, Tulka, Pirner, Jenewein šli za Trenkwaldem do Vídně, Brožík dorazil přes Mnichov do Paříže, aby vrostl v prostředí tamní, v Paříži našel i Antonín Chittussi pramen poznání, po němž toužil. Trpěla-li Akademie nedostatky ve výtvarné výchově svých žáků, mezi nimiž nechyběli sochaři, nemající dosud vlastní školy (J. V. Myslbek, A. Popp, J. Mauder, B. Seeling), byla teorie tou dobou na výšce doby. Dějiny umění přednášel tu A. Woltmann, anatomii V. Henke, již byli vystřídáni Čechy Otakarem Hostinským a Václavem Steffalem, profesory české university. To bylo první znamení počešťování utrakvistické Akademie, jež se brzy nato proměnila v ústav český.

Antonínem Lhotou, Františkem Čermákem a Františkem Sequensem byla prodloužena zestárlá umělecká tradice Akademie, než i patronům školy bylo zjevno, že ústav nevyhovuje dobovým potřebám. Finanční nesnáze přivodily změny administrativní, které daly škole jakousi samosprávu v osobě rektora, voleného a profesorského sboru. Zároveň byla zrušena učební osnova, vycházející dotud z kreslení podle antik, zřízena škola přípravná a tři ateliéry pro malbu historickou a náboženskou, malbu genrovou a krajinářskou. Duší reformy byli nově jmenovaní profesoři Julius Mařák a Maxmi-

lián Pirner, podporu hmotnou poskytoval Akademii, vymykající se více a více z rukou Společnosti vlasteneckých přátel umění, zemský výbor a Josef Hlávka. Mařákem a Pirnerem padly závory staré školy, zanikla metoda »drillu« a nastala individuální výchova žáků na základě bedlivého a citově podloženého studia přírody. Bylo zásluhou Mařákovou a Hlávkovou, že se dostalo žákům hmotných podpor k studiu i cestování, přičiněním Hlávkovým byl rozmnožen profesorský sbor o dva významné a ve světě uznané umělce, Václava Brožíka a Vojtěcha Hynaise, již přinesli s sebou do učebních síní Akademie kus světové atmosféry. Úsilím Hlávkovým zdařilo se také převésti postupně Akademii do správy státní a získati jí podmínky umožňující její plný a plodný rozvoj. Největším počinem bylo však zřízení školy sochařské.

Od počátku let devadesátých datuje se nový rozmach Akademie, jenž trvá neochabující silou podnes. Česká veřejnost zná dobře velikou a významnou kohortu umělců z obrozené školy vyšlých, již získali českému umění šíři, rozmanitost a plodnost práce, namnoze i uznání světové. Ostře vyhraněné osobnosti učitelů dodávaly výchově rozpjetí, odpovídající osobním vlohám a sklonům mládeže moderním individualismem proniklé, a jest největší ctí učitelů dnes již vesměs mrtvých, že umožnili svou výchovou mladému pokolení, nastupujícímu na rozhraní obou století pokus o dosažení cílů, ležících již v úrovni umění světového. Vedle Mařáka, Pirnera, Brožíka, Hynaise, Ženíška a Myslbeka byli to Hanuš Schwaiger a Chorvat Vlaho Bukovac, již přitahovali mládež nového století, a také Němci, usilující o národní usměrnění výchovy svých krajanů, našli v Rudolfu Ottenfeldovi, Karlu Krattnerovi, Augustu Brömsovi a Františku Thielemu obezřetné vychovatele a vůdce.

Druhé desítiletí tohoto věku znamenalo nástup pokolení, odchovaného již velikými učiteli obrozené Akademie. Byly tu již zralé síly i pro ony obory práce, jež na staré Akademii byly zřizovány jen dočasně. Příchod prvních členů mladé generace, Jana Kotěry a Maxe Švabinského (r. 1910), znamenal vznik dvou nových škol, školy architektury a grafiky, jež vydaly v prošlé době necelých dvou desítiletí řadu vynikajících umělců. Po odstupujících učitelích-zakladatelích uvazovali se v učení jejich další žáci. Malíř Jan Preisler, sochař Stanislav Sucharda, profesor nové školy medajlérské, přibyli jako další zástupci druhého pokolení. Oba stihla zákeřná smrt dříve, než mohli rozvinouti plně svou činnost výchovnou. V Janu Štursovi dostalo se Myslbekově škole nástupce, jehož učitelská činnost plnila pýchou Akademii i českou veřejnost, než ani jemu nebylo osudem dopřáno dožíti svůj lidský a umělecký úděl. Svědčí o rozmachu českého umění výtvarného, že bylo možno na-

hraditi bolestné ztráty bez umělecké újmy. Vratislav Nechleba a Jakub Obrovský mohli se uvázati ve vedení dvou malířských škol, Otokar Španiel, nastoupivší po St. Suchardovi na školu medajlérskou, mohl po smrti Štursově rozšířiti svou výchovnou činnost i na práci sochařskou, jíž plně věnuje své síly vůdce druhé sochařské školy Bohumil Kafka. Po Kotěrovi ujal se dědictví mistrův žák Josef Gočár, a s volbou Otakara Nejedlého bylo možno s důvěrou obnoviti smrtí Mařákovou zašlou školu krajinářskou. František Kupka, pověřený péčí o stipendisty v Paříži, doplnil prořidlý sbor profesorský.

Po všech ztrátách, jež dolehly osudně na Akademii výtvarných umění v prošlém desítiletí, plní škola své významné poslání, byť s napětím, vyvolaným úbytkem učitelských sil. Jest tu škola architektury (J. Gočár), dvě školy sochařské (O. Španiel, B. Kafka), šest škol malířských (F. Thiele, M. Švabinský, V. Nechleba, J. Obrovský, O. Nejedlý; jedna neobsazena a suplována), dvě školy grafické (jedna vedena dosud M. Švabinským, druhá suplována). K malířským školám přidružena jest škola přípravná (J. Loukota). Výběr z práce posledních studijních let předkládá Akademie veřejnosti na jubilejní výstavě k spravedlivému a nestrannému posouzení.

XII. Werkbund.

Vrchní zemský rada Frant. Kubelka.

Hospodářský a sociální vývoj v druhé polovici minulého století měl dalekosáhlý vliv na naši kulturu, pokud se projevuje vnější výtvarnou formou našich osad a měst, vnitřním zařízením našich bytů, oděvem a nesčetnými předměty naší denní potřeby. Je přirozené, že ohromné pokroky techniky, mocné sdružování kapitálu a výroby musilo hluboce zasáhnouti i do výroby našich věcí. Obraz, jejž vám skýtá konec minulého století, vyznačuje se tím, že téměř docela zmizel smysl pro vkusnou kvalitní práci a ušlechtilé výrobky, jak se mu dostalo výrazu velmi markantním způsobem v nejlepších dobách naší německé kultury; výroba věcí není naprosto nesena zásadami formové krásy, účelnosti a pravosti materiálu. V mnoha směrech lze to vyjádřiti v tom smyslu, že pravý opak byl skutečností, k čemuž ještě — nehledíme-li k jednotlivým směrům výtvarného umění — stále pole opanovává bezstylovost a bizarní módní formy.

Ve způsobu výroby věcí nastala úplná změna. Průmyslová výroba předstihuje řemeslnou, masová výroba nahrazuje dříve ručně zhotovované výrobky, jimž v dřívějších dobách jejich tvůrci propůjčovali výrazným způsobem formu a ducha. Mnohé výrobní metody mizejí a přenechávají místo jiným, méně času vyžadujícím a méně nákladným technikám v uměleckém průmyslu.

Nastupuje změna také u výrobců. Celé skupiny řemeslných zaměstnání mizejí a stávají se oborem velké průmyslové výroby. Naše nové století nemohlo na těchto poměrech dosud mnoho změniti. Věcně pozorováno, nebylo by při předpokladu vysokého stavu naší kultury nutno, aby mnohá řemesla tak rychlým krokem spěla k zániku. Myslím především na staré, ctihodné sochařství a kamenictví, s jejichž nehynoucími díly setkáváme se téměř v každém městě, a jež došly viditelného výrazu na př. ve stavbách domů nejen v naší vlasti, ale i téměř ve všech evropských státech.

O příčinách tohoto hospodářského úpadku dalo by se říci mnoho. Především se velmi změnili zákazníci. Církev, vladaři, šlechta a patriciové nejsou již zákazníky umění uměleckého řemesla, na jejich místo vstoupil vedle veřejných správ soukromý kapitalista.

Měšťanský zákazník, kapitalista našich dní, má namnoze sklony k nejmodernějším směrům. I kulturní potřeby přítomnosti jsou důkladně odlišné od potřeb minulosti.

Mimořádnou měrou však ovlivnil naši výrobu t. zv. moderní směr. Moderní styl vychází od jednoduché linie, neposkytuje řemeslu ani ve vnější tvárné podobě nových staveb, ani ve vnitřním zařízení příležitosti k práci. Teprve poslední doba přináší ovšem jen nesmělé začátky, z nichž by se mohlo doufati v zaměstnání našich sochařů a uměleckých kameníků.

Vývoj našich dnů necharakterisuje jen úplná změna vkusu. Jest nepopiratelné, že namnoze také sociálními poměry a snahou širokých vrstev spotřebitelů uhraditi své potřeby pokud možno lacině a vlivem hromadné výroby, byl zatlačen vkus spotřebitelů ve směru braku. Příliš rychlá změna mód naší rychle žijící doby a všude vniknuvší bezstylovost přispěly namnoze k oné žalostné změně názorů spotřebitelů.

Ale dopustili bychom se bezpráví, kdybychom nepřipomněli, že přes všecky tyto úpadkové zjevy ve výrazové formě našich měst, osad, domácího nářadí, nábytku a předmětů denní potřeby jednotliví umělečtí řemeslníci a jejich sdružení, dále organisace pro ochranu domoviny a domáckého průmyslu, navazujíce často na dřívější dobré tradice, podrželi zásadu poctivé práce, jež dochází výrazu ve výtvoru spravedlivém k hmotě, formově krásném a účelném. Moc hospodářských poměrů, nátlak velikých mas konsumu, zkrátka čistě materialistický moment musil však celkem zvítěziti nad zásadami ušlechtilé výroby.

V r. 1912 našli se proto prozíraví mužové, kteří se odhodlaně odvážili upomenouti lidstvo na to, že se musí zasáhnouti do tohoto úpadku naší výrazové kultury. Došlo k založení rakouského »Werkbundu« v létě r. 1912, jenž si, veden touto myšlenkou, vzal za cíl zušlechtění průmyslové práce spolupůsobením umění, průmyslu, řemesla a jakož i obchodu, výchovou a propagandou, když tě v říši již v r. 1907 byl založen též »Werkbund«.

Válka nemohla ničeho změniti na myšlence »Werkbundu«, i když byl nucen »Werkbund« přerušiti působení podle těchto myšlenek. Převrat oddělil naše země od starého rakouského státu.

Základní kulturní ideály však pronikají nezávisle na měnících se politických poměrech. Tak se musilo státi, že myšlenka »Werkbundu« působila také v československém státě k tomu, že mezi českými umělci a navrhovateli, řemeslnými i průmyslovými výrobci, veřejnými soukromými zákazníky vznikla po převratě myšlenka založiti český »Werkbund«, »Svaz československ-

ského díla«, jenž došel velmi mocné podpory státní, a brzy potom (1926) byl založen také německý »Werkbund« v československém státě.

My Němci v československém státě cítili jsme povinnost rozvíjeti dále vědu a umění, kulturu a hospodářství sami ze sebe a vlastní silou. Je-li však naše výrazová kultura ve vzezření města, osady, v domácím zařízení, nářadí a hračkách součástkou našeho německého kulturního života, bylo naším úkolem rozvíjeti ji samostatně jakožto větev naší kultury, zříditi potřebná pro ni zařízení a založiti tedy také »Werkbund« Němců v československé republice.

Nyní bude naším problémem pěstovati kvalitní práci a ušlechtilou výrobu ve smyslu opravdového vkusu a zásad pravosti materiálu, formové krásy a účelnosti. K tomu je zapotřebí zajistiti si spolupráci vedoucích umělců, navrhovatelů a uměleckých řemeslníků. Ale myšlence »Werkbundu« budou musiti také výrobci a spotřebitelé vyjíti vstříc s dalekosáhlým porozuměním. Vycházejíce z této myšlenky, budeme nuceni položiti důraz na pozornost širokých vrstev našeho lidu, které se však dá jen tehdy dosáhnouti, bude-li postaráno ve všech směrech o poučení našich konsumentů, zvláště v tom směru, že poctivý výrobek v pěkné výrazové formě nám nejen bude připravovati stálou radost při používání, ale jakožto materiálově pravý výrobek také bude odpovídati zásadě hodnotnosti. Chceme-li prosaditi ideu Werkbundu, potřebujeme také vedle spolupůsobení technické dovednosti s výrobcem, obzvláště spolupůsobení organisací našeho domácího lidového umění a našeho průmyslu.

Na rozkvětu kultury národů tohoto státu má zájem také vláda, a to v nejvlastnějším zájmu vnitřní politiky, národního hospodářství a jeho uplatnění v cizině. Téže podpory, které se právem na české straně instituce tohoto směru domáhají, chceme také my se dožadovati na směrodatných místech, tím spíše, že náš národ znamená podstatného činitele v našem státním životě. K českému »Werkbundu« (Svazu) stojíme zásadně v poměru přátelsky sousedské, ušlechtilé soutěže v kulturních, nad jakoukoli politikou stojících snahách.

Myšlenka »Werkbundu« potřebuje ke svému provedení praktické práce. Zřízení a udržení spojení mezi uměleckými navrhovateli a zdatnými průmyslníky a řemeslníky bude tvořit podstatnou úlohu naší organisace. Přednášky, časopisy, debatní večery, výstavy, vycházky za odborného vedení mohou velmi přispěti k rozšíření myšlenky »Werkbundu« mezi umělci, lidmi umění znalými i širokými kruhy konsumentů. Podpora vzorkových trhů a vývozu

všech výrobků, které jsou založeny na myšlence »Werkbundu«, nesmí se opomíjeti. Umělci, navrhovatelé, ale i výrobci mají podstatný zájem na tom, aby předměty naší výrazové kultury našly odbyt, a německý, rakouský i český »Werkbund« s úspěchem vzaly do rukou organisaci prodejen ušlechtilých výrobků své kvalitní práce. To musí býti také pro nás příkladem, jejž nutno napodobovati.

Nesmíme se lekati toho, že německé umění v sudetských zemích nemá zdánlivě nyní zvláštní výrazové formy, zvláštního lidového stylu, jenž by je odlišoval ode všech výrazových forem jiných kmenů, národů a států. Máme však vynikající německé umělce a architekty, kteří z našich zemí nastoupili svou slavnou dráhu, a také umělce, kteří obzvláště vynikajícím způsobem jsou činní v našich zemích. Národ, jenž má takové síly a dovede produkovati tak vynikající výtvory lidového umění, jako německý lid v československém státě, může klidně přistoupiti k tomu, aby uvedl myšlenku »Werkbundu« ve skutek.

XIV. Exposice hřbitovního umění.

Důležitou otázkou při výstavbě města jest také hřbitov. Staré hřbitovy byly vývojem industrialisace a vzrůstem počtu obyvatelstva a tím i nových městských čtvrtí vytlačovány za město (dálo se tak také z důvodů hygienických) a na místě starých hřbitovů povstávají cenná stavební místa. Tento proces jest naprosto nutný, ale přece jest třeba říci, že jde-li o skutečně výtvarně hodnotné a historicky významné staré hřbitovy, měly by býti zachovány pokud možno co nejdéle jako památky z doby našich předků.

Stálý vzrůst počtu obyvatelstva staví městskou správu před nové velké úkoly v oboru výstavby hřbitovů. Hřbitovy nutno stále zvětšovati, což se setkává někde se značnými obtížemi, neboť není vždy po ruce pozemků, vhodných pro hřbitov. Spatřuje se tedy jakási pomoc proti tomuto nedostatku ve zpopelňování, které se stále víc a více šíří také z důvodů etických, estetických a hygienických.

Disposice dnešního hřbitova jeví se jako výsledek umělecké úpravy zahradnické, architektonické a sochařské.

Hřbitovní kaple a její vedlejší budovy tvoří architektonické dominanty, studánky pak a především náhrobky architektonické motivy hřbitova. Hřbitovní vegetace pak vše spojuje v jeden souladný celek.

Systém hlavních a vedlejších cest musí tvořit snadnou orientaci.

Jednotlivé hroby možno vystupňovati s použitím rostlin jako umělecký tvořivý element ke zvláště intimnímu působení, jednotlivé řady náhrobků pak od okolí uzavříti a tak utvořiti stánky věčného klidu a harmonie. Nejdůležitější architektonický prvek jest náhrobek.

Architektonické cíle hřbitovního umění dneška nelze řešiti bez náležitého organisačního plánu, chceme-li, aby na hřbitově vládl klid a pořádek.

Výstava soudobé kultury v Brně stala se vhodnou příležitostí ukázati vzorný, zahradnicky upravený hřbitov, řešený jako větší park, aby mohl současně pojmouti větší počet návštěvníků.

Tři význačné stavby ovládají tuto exposici: Je to především památník tragicky zahynulého ministra Štefánika, potom pomník neznámého vojína a konečně výstavní pavilon, v němž jsou vystaveny návrhy, fotografie a modely hřbitovního umění. Na zbýva-

jící ploše umístěny jsou náhrobky řadové, urnové, náhrobky vytvořené výtvarníky, jakož i nástěnné desky. Pamatovalo se též na dřevěnou zvonici a oddíl židovský.

Pro toto oddělení ustanoven byl zvláštní výbor, ve kterém je zastoupena zemská rada živnostenská, která převzala též vedení administrativní, umělecké korporace a odborná příslušná společenstva, jakož i škola uměleckých řemesel v Brně.

Generální plán hřbitovní exposice, který vypracoval prof. arch. K. E. Ort, byl schválen zvláštní jury architektů 12. října 1927. Pro posuzování předložených návrhů objektů, které mají býti vystaveny, sestavena byla jury 2 výtvarných umělců a dvou výrobců, která se od 23. listopadu 1927 scházela podle potřeby k posouzení předložených návrhů.

Kdo navštíví exposici vzorného hřbitova, ať si uvědomí, za jak těžkých podmínek, takřka bez finančních prostředků, pouze dobročinností a ochotou několika jednotlivců vznikla tato kulturní práce, proto považuje výbor této exposice za svou povinnost ve zvláštním průvodci uvésti jména všech těch, kteří občtavě ať ve výboru nebo v jury pracovali, dále těch firem a jednotlivců, kteří nám ochotně pomohli exposici vybudovati, jakož i konečně těch, kteří nám jako vystavovatelé neb navrhovatelé pomohli exposici uskutečniti, aby byla dokumentem kulturního snažení i v tomto důležitém oboru.

XV. Stavitelství.

Budova pavilonu Ústředny společenstev stavitelů v ČSR v Praze a Stálé delegace něm. stavitelů v ČSR v Karlových Varech (Ständige Delegation der deutschen Baumeister in der ČSR),

kterou projektoval architekt Jaroslav Rössler, stavitel v Praze, tvoří závěr hlavního prospektu výstavního, rovnoběžného s ulicí Na nivkách. — Železobetonová rámová konstrukce pavilonu má rozpětí 9 m, celková délka pavilonu činí 35 m a jest dělena na 5 konstruktivních polí. Stěny mezi železobetonovou kon[illegible] jsou vyzděny dutým zdivem. Konstrukce působí svou subtilností a vzdušností; jest řešena tak, aby se stavba pořídila minimální spotřebou materiálu a pracovního času a v době nejkratší. V tomto směru se dosáhlo pozoruhodného výkonu, neboť fa František Zukal, stavitel v Brně, které byla stavba svěřena, provedla ji přes nepříznivé počasí za dobu 9 týdnů.

Jestliže se stavitelé odhodlali ke stavbě samostatného výstavního pavilonu, pak nelze hledati jediný důvod tohoto v pouhé representaci stavovské, nýbrž i v motivech, jež diktuje obrana stavu při chystaných zákonech, jimiž se zamýšlí zmenšiti dosavadní oprávnění stavitelovo na prospěch stavů jiných. Jestliže se tvrdí, že stavitelé neprovádějí konstrukcí ze železového betonu, pak dokazují právě konstrukcí svého výstavního pavilonu, že tvrzení takové není správné, neboť celý pavilon staviteli provedený jest ze železobetonu, jenž se stal v dnešní době zcela běžnou hmotou, s níž stavitel pracuje. Tvrdí-li se dále, že stavitel v dnešní své praxi neprojektuje, dokazují stavitelé neudržitelnost tohoto tvrzení tím, že vkládají do své exposice nejen ukázky prací, kde stavitel vystupuje jako vykonavatel cizí myšlenky, nýbrž i jako projektant a vykonavatel současně, tedy jako činitel, jenž kulturu ducha spojuje s kulturou hmoty. — Stavitelé však jdou v té své průkazné snaze ještě dále, neboť dokazují svou exposicí, že v jejich řadách žije veliký počet těch, kteří jsouce jen projektanty, ovlivňují budovatelskou práci jiných, kteří mnohdy patří k těm kruhům, které projekční činnost stavitelskou popírají. Nutno jen litovati, že stísněné hospodářské poměry nedovolují, aby průkaz stavitelské zdatnosti proveden byl

v měřítku větším a v plném rozsahu všech prací, které jsou dnes po ruce jako průkaz výkonnosti stavitelů za uplynulé první decenium našeho vlastního státu.

Při posuzování účelnosti pavilonu a exposice stavitelské nesmí se ovšem zapomínati ani na účel representativní, neboť svou vlastní výstavní budovou prokazují v š i c h n i stavitelé ve státě našem sídlící, že není mezi nimi nacionálních rozporů, kde jde o otázky rázu technického, jež přinášejí prospěch celé naší veřejnosti a tudíž i hospodářskému a kulturnímu životu našeho mladého státu. Svou samostatnou exposicí dokazují, že 3000 stavitelů, na území republiky žijících a tvořících, jest tak silnou hospodářskou, kulturní a hlavně zpoplatněnou složkou dnešního života, že jen důvody, vymykající se obvyklým pojmům kritiky, mohou podporovati snahu, podle níž má býti stavitel napříště obětován zájmům technických skupin, které v oboru pozemního stavitelství teprve vznikají.

Oba výše zmíněné účelové důvody přesvědčí zajisté návštěvníky stavitelského pavilonu, že nebyla nesprávná a nezasloužená důvěra, kterou naše veřejnost projevila stavu stavitelskému, který i v budoucnosti chce věnovati veškerou svoji práci i vědění ve prospěch veřejný, k rozkvětu kultury a hospodářství naší republiky.

Pavilon vystavěn byl nákladem Ústředny společenstev stavitelů v ČSR v Praze a společenstev v ní sdružených a Stálé delegace něm. stavitelů v ČSR v Karlových Varech a společenstev v této korporaci sdružených.

Ústředna společenstev stavitelů v ČSR v Praze byla založena v roce 1907, jest svazem společenstev ve smyslu živnostenského řádu a zahrnuje v sobě 7 stavitelských společenstev se 2167 členy. Jsou to společenstva stavitelů pro obvody obchodní a živnostenské komory: v Praze (1062 členů), v Brně (382 členů), v Olomouci (229 členů), v Plzni (172 členů), v Českých Budějovicích (85 členů) a dále pro jižní soudní okresy liberecké obchodní a živnostenské komory v Hradci Králové (189 členů) a pro politický okres moravskoostravský (78 členů).

Na stavbu pavilonu přispělo zvláštním peněžním darem i společenstvo koncesovaných stavebních živností v Orlové ve Slezsku, v němž jsou sdruženi stavitelé, usedlí v politických okresích Fryštát, Frýdek-město a Frýdek-venkov.

Stálá delegace něm. stavitelů v ČSR v Karlových Varech (Ständige Delegation der deutschen Baumeister in der ČSR byla založena v roce 1922 a sdružuje v sobě tři stavitelská společenstva, a to v Liberci (500 členů), v Karlových Varech (220 členů) a v Opavě (65 členů). — Se staviteli německé národnosti, usedlými

v obvodu stavitelských společenstev v Brně a v Moravské Ostravě, jest ve Stálé delegaci něm. stavitelů representováno asi 1035 stavitelů německé národnosti.

Ke konci budiž na tomto místě s povděkem uvedeno, že na stavbu pavilonu přispěly tyto průmyslové závody:

Cementárny: Leo Czech a spol., továrna na portlandský cement a výrobu vápna v Maloměřicích,
Cementárny Hodolany—Rolsberg, závody v Hodolanech,
Štrambersko-vítkovické továrny cementu, akc. společnost ve Vítkovicích.

Cihelny: Slovenské akciové cihelny v Hodoníně.

Sklárny: »Vitrea«, společnost skelných hutí s r. o. v Praze.

Dlažby: V paviloně a před pavilonem, dále schody z umělého kamene věnovala firma Zeisel a Pokora, podnikatelství betonových staveb v Brně.

»Isolit«, továrna isolací pro elektrotechnický průmysl, spol. s r. o. v Jablonném nad Orlicí, darovala kutí pro vchodové dveře.

Lamplotův nový vařič kávy si prohlédněte v pavilonu

LAMPLOTA

v paláci Brněnských výstavních trhů

Vyrábí a dodává

HUBERT LAMPLOTA

V BRNĚ, ČESKÁ ČÍSLO 6

Žádejte prospekt

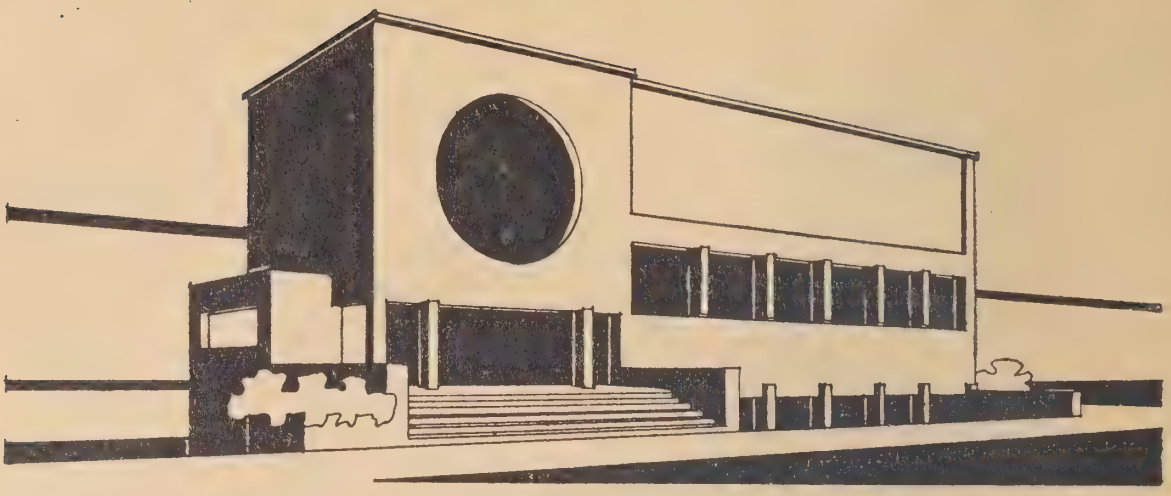

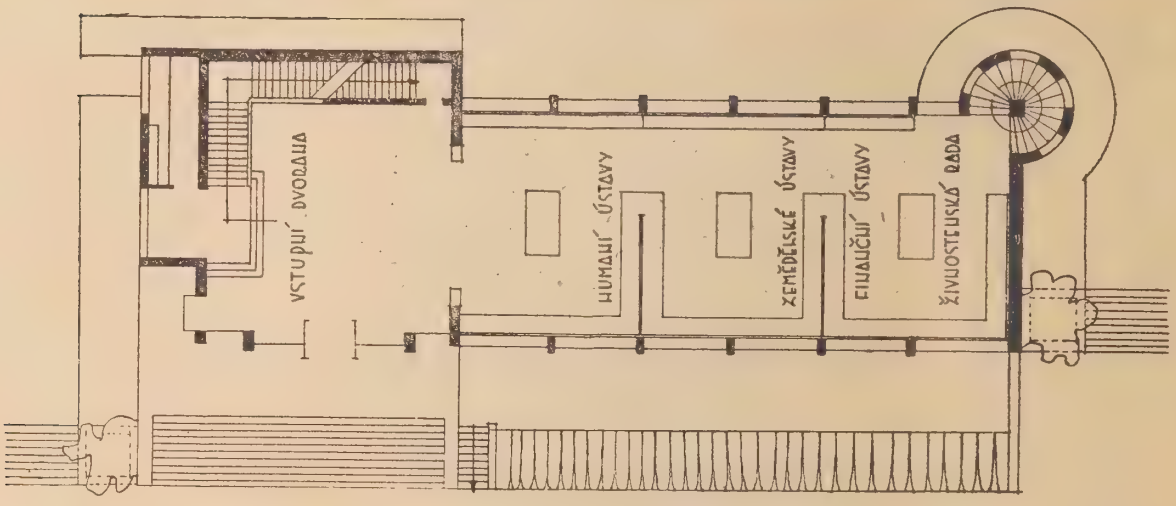

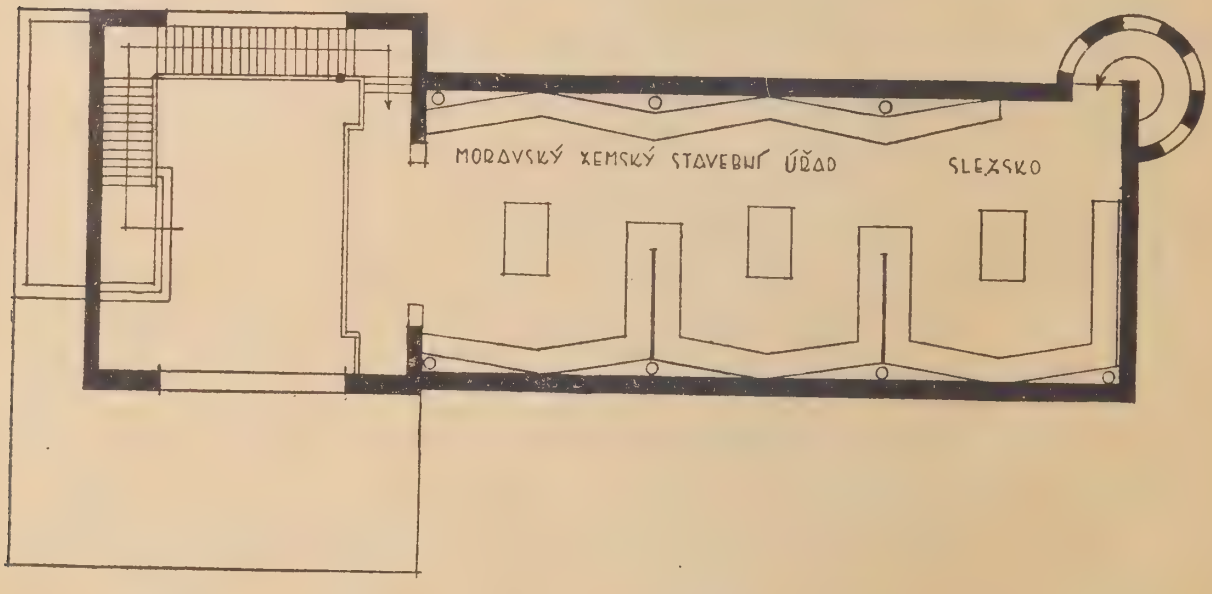

Perspektivní pohled a půdorysy pavilonu země Moravy.

XVI. Země Morava.

Zemská samospráva na Moravě pečovala od počátku své působnosti svými orgány, zemským sněmem a zemským výborem, o rozvoj země a v této snaze byla účinně podporována celou moravskou veřejností, která pochopila význam této instituce a obětavě nesla veškerá břemena, ukládaná jí zemskými sněmy.

Jak zemský sněm, tak i, zejména po zániku působnosti sněmu v roce 1914, zemský výbor byl vždy veden zásadou dosáhnouti danými prostředky nejvyšších výsledků a dbal v rozpočtech zemských vždy toho, aby nejmenším zatížením poplatnictva dosáhl takových zdrojů, aby jimi mohl zvýšiti nejen hmotnou, nýbrž i duševní úroveň všeho obyvatelstva.

Zemský výbor znal dokonale všechny potřeby země a zasahoval účinně zejména v těžké době světové války všude tam, kde zájmy země nebyly státní správou z jakéhokoliv důvodu dostatečně podporovány.

Zemskou samosprávou opatřovány jsou zejména tyto obory:

1. Humanita:
   a) zemské nemocnice v Brně, v Olomouci a Uh. Hradišti, porodnice v Brně a Olomouci, plicní léčebny v Jevíčku a Pasece a ozdravovna v Šumperku;
   b) zemské ústavy pro choromyslné v Brně, Kroměříži a ve Šternberku.
   Kromě toho hradí zemský fond značnou část ošetřovacích útrat za nemajetné příslušníky moravské.

2. Sociální péče:
   a) útulek pro matky a kojence v Kuřimi, sirotčince v Rajhradě a ve Vranově;
   b) zaopatřovací ústavy v Brně, Drnovicích a v Jihlavě;
   c) zemský ústav pro výchovu slepců v Brně;
   d) zemské ústavy pro hluchoněmé v Ivančicích, Lipníku, Šumperku a Val. Meziříčí;
   e) vychovatelny v Uh. Hradišti, Boskovicích a Mohelnici;
   f) polepšovna v Novém Jičíně;
   g) donucovací pracovny v Brně, Šumperku a Znojmě;

h) zemská životní pojišťovna a zemská dobytčí pojišťovna v Brně;
i) zemská zastavárna v Brně;
k) zemský úřad práce v Brně.

3. Školství, zejména střední, zemědělské a živnostenské.
4. Umění a věda:
   a) zemské museum v Brně;
   b) zemský archiv v Brně.
5. Komunikace.
6. Regulace, meliorace a zahrazování bystřin.
7. Zemědělství:
   a) zemědělská rada;
   b) výzkumný ústav zemědělský v Brně;
   c) výzkumný ústav zootechnický v Brně.
8. Živnostnictvo:
   a) zemská rada živnostenská;
   b) zemský úřad pro zvelebení živností.
9. Dozor nad hospodařením obcí.

Kromě těchto oborů sleduje zemská samospráva i ostatní zájmy veřejnosti a poskytuje jim všemožnou morální i hmotnou podporu.

Po státním převratu věnoval moravský zemský výbor zvláštní péči oněm odborům činnosti, jež se ukázaly po válečných zkušenostech nejnaléhavějšími.

Válkou byly veškeré národní hodnoty úplně vyčerpány a bylo nutno starati se o to, aby se zvýšením výroby a odbytu získaly nové zdroje, jimiž by hospodářská úroveň obyvatelstva byla povznesena.

Bylo nutno intensivní regulací řek a hrazením bystřin, soustavnou meliorací půdy, jakož i zavedením racionelního hospodaření rostlinného a chovu dobytka povznésti zemědělskou výrobu a vybudováním vodních i tepelných elektráren a zavedením rozvodných sítí po celé zemi opatřiti zemědělství, živnostnictvu, jakož i průmyslu neocenitelné výrobní výhody.

I otázce odbytu vyrobených takto hodnot věnoval zemský výbor náležitou pozornost a svou iniciativou i značnými finančními obětmi přispěl k vybudování stálého výstaviště pro pořádání průmyslových, hospodářských a kulturních výstav, jež bylo odevzdáno veřejnosti letošní výstavou soudobé kultury.

Ve zvláštním pavilonu předvádí zemský výbor přehled činnosti své, svých úřadů a ústavů, pokud ji bylo možno znázorniti, a poskytuje skromné pohostinství zemi slezské, která má v nejbližší budoucnosti tvořiti součást země moravsko-slezské.

XVII. Město Praha.

(Podle plánů architekta K. Roškota v Praze.)

Poněvadž bude vydán pro tento pavilon zvláštní podrobný katalog, uvádíme zde jen stručně obsah exposic v jednotlivých odděleních:

Ve vestibulu a velkém sále: část exposice městského stavebního úřadu, hlavně regulačního úřadu a Svazu pro povznesení návštěvy cizinců v Praze.

V přízemí východního traktu (směrem od severu k jihovýchodu) **vystavují:**

1. Městské jesle a městské školy mateřské: statistiky, obrazy, práce dětí a speciální exposici výzkumné mateřské školy v Praze VII. U studánky.

2. Obecné a občanské školy pražské: statistiky, diagramy, fotografie a diapositivy, žákovské práce, ukázky koncentrace učiva, ukázky péče zdravotně-sociální a činnosti městských útulků pro školní mládež.

3. Městské střední školy (I. měst. reál. dívčí gymnasium Elišky Krásnohorské, II. měst. reál. dívčí gymnasium v Praze I., měst. reálné dívčí gymnasium na Smíchově, městská vyšší dívčí škola s ref. reál. dívčím gymnasiem): statistiky, diagramy, fotografie, práce žákyní, alba a publikace.

V přízemí západního traktu (směrem od jihu k severu) **vystavují:**

4. Městské odborné školy pro ženská povolání v Praze I, v Praze II., v Praze XII. a v Praze XVI.: retrospektivní exposici, diagramy, fotografie a práce žákyní z oboru šití prádla, šití šatů, modistství, drobných uměleckých prací a j.

5. Pokračovací školy: kromě statistiky vystavují výkresy, rysy a výrobky žáků a žákyní z jednotlivých odborných pokračovacích škol (brašnářské, cukrářské, čalounické, číšnicko-kuchařské, elektrotechnické, hodinářské, kloboučnické, krejčovské, lakýrnické, obuvnicko-rukavičkářské, strojnické, truhlářské, typografické, zámečnické, mědikovecké, a z dívčích škol krejčovských a modistských);

V prvním patře východního traktu (od severu k jihu) vystavují:

6. Městský archiv: ukázky moderních archivních zařízení a pracovních metod, ukázky své činnosti publikační a popularisační a j.

7. Městské knihovny: model a plány nové budovy pro ústř. měst. knihovny a jiné ukázky péče města Prahy o lidové knihovnictví.

8. Ústřední osvětový sbor: diagramy.

9. Městská statistická kancelář: publikace, kartogramy, diagramy a j.

10. Městský fysikát: (obraz městské péče zdravotnické v Praze).

11. Městské divadlo na Král. Vinohradech: ukázky moderního zařízení divadelního, diapositivy a j.

V prvním patře západního traktu (od jihu k severu) vystavují:

12. Sociální úřad: modely sociálních ústavů, zejména Ústř. zaopatřovacího ústavu v Krči, obraz vývoje a nynějšího stavu sociální péče města Prahy, fotografie, diagramy.

13. Městské elektrické podniky a městské plynárny: statistiky, diagramy, modely, fotografie.

14. Městské stavební úřady: modely a plány budov školních a městských domů obytných, model a plány nových mostů, plány vodovodního zařízení a plány filtrační stanice v Podolí, plán kanalisační sítě městské s přísl. detaily, fotografie.

V prvním patře jsou umístěny také exposice památkového sboru, Klubu za Starou Prahu, České filharmonie a Pěveckého sdružení pražských učitelů.

XVIII. Město Brno.

Jan Máša, náměstek starosty města Brna

Zemské hlavní město Brno nebylo ani na okamžik na rozpacích, jak se má zúčastniti vybudování výstaviště. Městské radě bylo jasno, že veliké dílo, které v Brně buduje se stálým zemským výstavištěm, musí býti podepřeno i městem Brnem, a to nejen morálně, nýbrž i finančně.

Brno si uvědomilo, že povinností jeho je úprava terénu před výstavištěm a kolem něho, a proto urovnalo a upravilo nákladem do velikých sum jdoucím terén před výstavištěm. Provedlo potřebnou kanalisaci, zavedlo vodu i osvětlení a úpravu zahradnickou. Vybudovalo značným nákladem silnici mezi výstavištěm a tratí elektrické pouliční dráhy, jdoucí vedle výstaviště.

Společnost pouličních elektrických drah vybudovala vhodnou, prostornou stanici u samého výstaviště (nákladem asi 1.8 mil. Kč) a opatřila také potřebný počet dalšího vozového parku, mimoto upravila spojku na Mendlově náměstí, aby i druhá trať pouliční dráhy mohla býti svedena k výstavišti.

Město Brno otevřelo dále novou ulici, vedoucí z Mendlova náměstí přímo k výstavišti, a nazvalo ji ulicí Výstavní.

Jelikož městská rada brněnská si vzala na starost ubytování cizinců o návštěvě výstavy soudobé kultury, přikročila k vybudování zvláštního pavilonu proti nádraží před hotelem Padovcem, aby v něm mohla býti umístěna informační a ubytovací kancelář města Brna a kancelář městské spořitelny královopolské. V pavilonu tom budou také umyvárny a vany pro cestující, kteří přijedou do Brna v době, kdy lázně jsou uzavřeny, aby jich mohli po příkladu v cizině se osvědčivším použíti.

Převzavši na sebe agendu ubytovací, postaralo se město o potřebné zařízení škol pro ubytování cizinců a návštěvníků výstavy, zakoupivši potřebný inventář, a převzalo také do své správy byty, které jsou soukromníci ochotni pro ubytování cizinců poskytnouti.

Městská plynárna provede ve zvláštním pavilonu na výstavě propagaci vaření plynem.

Významné objekty v městě, jako: Petrov, radnice, divadlo a j., budou v čas výstavy městem slavnostně osvětlovány.

Na výstavišti samém provedlo město osvětlení, pokud mu náleží tato povinnost, na cestách a j.

Při budování výstaviště samého nelze si mysliti celkový obraz bez pavilonu města Brna. Městská rada se proto rozhodla postaviti trvalý pavilon města Brna nákladem 750.000 Kč a povolila dále 250.000 Kč na výstavní exposici v tomto pavilonu pro výstavu soudobé kultury.

Pavilon projektoval městský stavební architekt Bohuslav Fuchs, stavbu vedl a exposici umístil městský stavební úřad.

Provedení stavby: Fma Ferrobeton, Brno.

Terakotový relief při vstupu: Josef Kubíček, Brno.

A. **Vstupní dvorana:**

Dekorativní paneaux: navrhl Emanuel Hrbek, Brno; provedl A. Zeithammer, Brno.

Kresby pro album města Brna: Eduard Milén, Brno.

Nábytek: navrhl Bohuslav Fuchs, provedení SBS., Brno.

Vázaný koberec: navrhl Emanuel Hrbek, Brno, provedla zemská škola gobelinová, Valašské Meziříčí.

Exposice úřadů a podniků městských:

B. **Sál v přízemí.**

I. Městská plynárna a elektrárna.
II. Policejní správa s exposicí tržnictví a městských jatek.
III. Živnostenský úřad (přehled průmyslu a živností).
IV. Stavební úřad: silnice, kanalisace, regulace města, pozemková politika, stavební vývoj a bytová péče.
V. Městské hasičstvo, úřad práce, lesní úřad v Kuřimi.
VI. Městská spořitelna v Brně-Král. Poli.
VII. Městské vodárny a lázně.
VIII. Elektrické pouliční dráhy.

C. **Sál v I. patře.**

I. Městský archiv a museum.
II. Městská knihovna a čítárna.
III. Školství mateřské, národní a odborné.
IV. Fysikát s oddílem měst. desinfekčního ústavu.
V. Sociální péče.
VI. Živnostenský úřad (pokračovací školství).

Výstavní elaboráty dodaly jednotlivé úřady a podniky, exposice spracoval městský stavební úřad, konstrukci provedla Dělrobna v Brně podle návrhu architekta Bohuslava Fuchse, diagramy zpracovala a provedla škola uměleckých řemesel v Brně, oddělení profesora Em. Hrbka.

Město Brno přichystalo také dvě propagační publikace.

S nakladatelem E. Šolcem v Praze dojednalo město Brno vydání veliké monografie o městu Brnu — a mimoto vydává město Brno samo album města Brna s obrazy malíře E. Miléna.

XIX. Obranné jednoty.

Exposice obranných Národních jednot a Matic v československé republice.

Vystavovány jsou výsledky národní, kulturní, hospodářské, humanitní a sociální práce Národních jednot a Matic od politického převratu do r. 1928, jakož i ukázky domácké práce, vzorky a výrobky českých podniků a j., které podávají obrázek o životě českých hraničářů.

Vystavovatelé:

1. Svaz Národních jednot a Matic v Praze
   (starosta pan Emanuel Hrubý, senátor v Praze).
2. Národní jednota severočeská v Praze
   (starosta pan Emanuel Hrubý, senátor v Praze).
3. Národní jednota pošumavská v Praze
   (starosta pan Dr. Karel Baxa, primátor hlavního města Prahy).
4. Národní jednota pro jihozápadní Moravu v Brně
   (starosta pan Jan Máša, zemský zemědělský rada a I. náměstek starosty města Brna).
5. Národní jednota pro východní Moravu v Olomouci
   (starosta pan Dr. Richard Fischer, advokát a starosta města Olomouce).
6. Slezská Matice osvěty lidové ve Slezské Ostravě
   (starosta pan Dr. Ferdinand Pelc, notář a president zemské správní komise pro Slezsko).
7. Matice opavská v Opavě
   (starosta pan Václav Hobzík, řídící učitel II. státní obecné školy v Opavě).
8. Národní jednota slezská
   (starosta pan Tomáš Stypa, profesor v Praze).
9. Československá jednota v Praze
   (starosta pan inž. Josef Rotnágl, zemský vrchní stav. rada a předseda místního výboru pro vnitřní město Prahu).

OL. PAZDÍREK,

BRNO, Česká 32

(naproti starému zem. domu)

Hudební závod a nakladatelství.

Veškeré seznamy domácích a cizozem. hudebních závodů **bezplatně** k disposici!

zve p. t. zájemce k nezávazné prohlídce závodu.

Ústní neb písemné informace s největší ochotou

Informujte se řádně
o pojištění.

Navštivte pavilon

SLAVIE

vzájemně
pojišťovací banky.

Kanceláře:
Brno, Lažanského nám. 8.

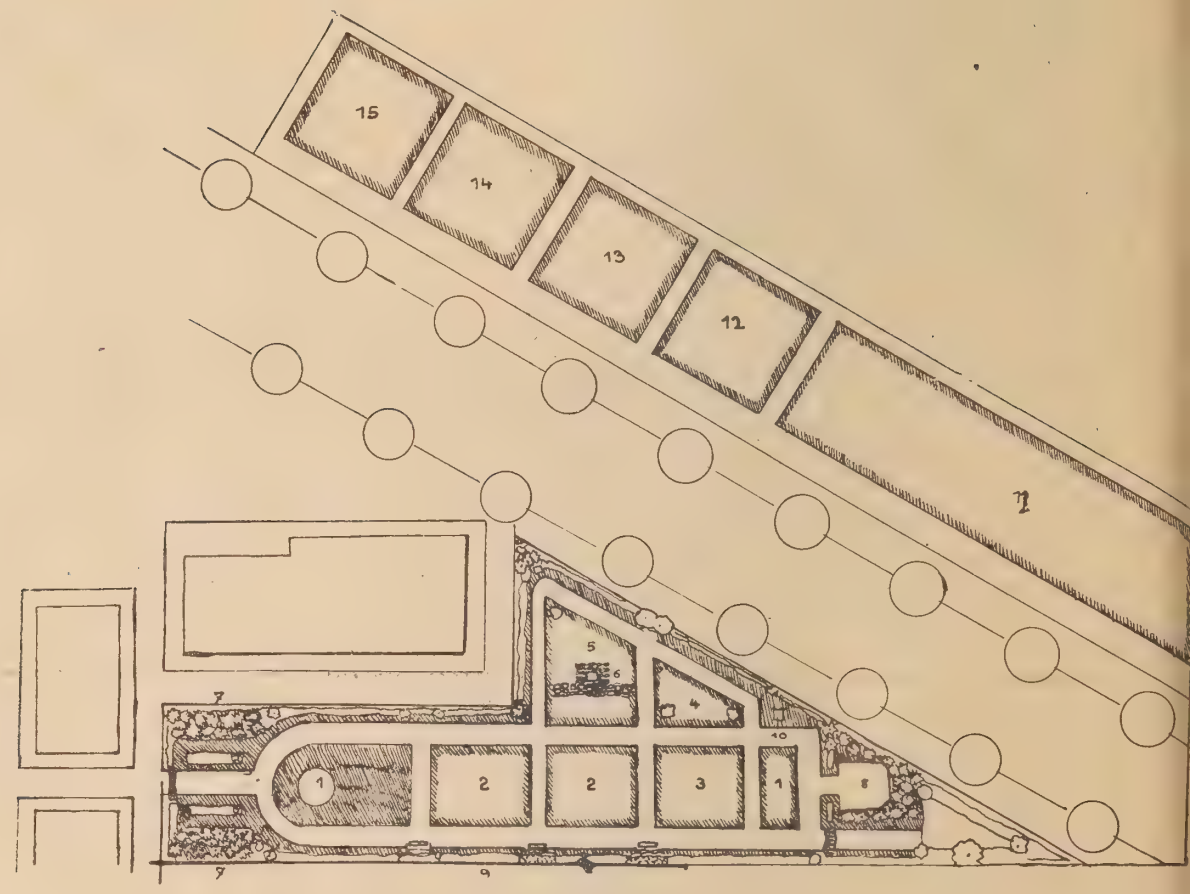

1:500.

Školní zahrady.

1. Květnice. 2. Oddělení zelinářské. 3. Oddělení hospodářských plodin. 4. Biologické skupiny. 5. Medonosné rostliny. 6. Včelín. 7. Jehličnaté stromy. 8. Veranda. 9. Odrovka. 10. Meteorologická stanice. 11. Ovocná školka. 12. Lesní školka. 13. Kultury polních plodin. 14. Užitkové trávy a rostliny motýlokvěté. 15. Léčivé rostliny.

10. Slovenská liga v Bratislavě
(starosta pan Dr. Met. Bella, hlavní župan v Bratislavě).

11. Ústřední matice školská v Praze
(starosta pan Dr. Vincenc Dewetter, vrchní ředitel Zemské banky v Praze).

12. Česko-lužický spolek »Adolf Černý«, odbočka v Brně
(starosta pan JUDr. Ludvík Hanf, advokát v Brně).

13. Lidová malírna v Telči
(Podnik byl založen Národní jednotou pro jihozápadní Moravu. Vystavuje drobnou ozdobnou keramiku, ozdobné zboží majolikové, kameninové a porculánové, umělecké diplomy, čestné adresy a pod.
Předsedou družstva jest pan Josef Vojta, řídící učitel v. v. v Telči. Správcem malírny je p. profesor Frant. Tomek.)

Podrobný seznam vystavovaných předmětů lze obdržeti v paviloně Svazu národních jednot a Matic.

XX. Elektrotechnický statek.

Ing. L. Seifert.

Velká část našeho národního jmění spočívá v zemědělství. Má-li býti v budoucnosti zemědělství důležitým zdrojem bohatství našeho státu, musí se hospodaření s tímto majetkem prováděti ekonomicky a účelně. Ekonomie práce vyžaduje především šetření prací rukou lidských a využití všech technických vymožeností, které dnešní doba poskytuje.

Realisace exposice »Elektrostatku« jest zajisté nejlepším a nejúčelnějším uskutečněním této myšlenky a podá směrnice, které musí sledovati naše zemědělství.

Využití strojů a hlavně hybné síly jest motivem, který je uskutečněn v této výstavní exposici, vybudované značným nákladem na zemském výstavišti v Brně.

»Elektrostatek«, t. j. souhrn budov, potřebných pro provoz, resp. ohospodařování 150 měřic dobré půdy řepné na Moravě, jest tak vybudován a tak zařízen, aby podal návštěvníku přehled toho, co všechno musí býti v zemědělském statku zařízeno, aby úspora lidské práce, dnes drahé, byla co největší. Nabádá dále a chce býti nejpřístupnějším; propagace tato působí snad dojmem upřílišenosti, ale děje se tak úmyslně. Aby se zvýšila působivost, voleno zařízení tak, aby se mohlo předváděti ve skutečném provozu, odpovídajícím praxi.

Stavebně jest objekt řešen s hlediska dnešní praxe v hospodářských stavbách. Ve strojnictví a elektrotechnice jest zde však sneseno vše, co je technicky tou dobou nejdokonalejší, třeba se to hospodářsky a ekonomicky nedalo ve skutečné praxi plně uskutečniti.

Podáme stručný přehled toho, co jednotlivé části »Elektrostatku« poskytují; skutečná prohlídka »Elektrostatku« ukáže pak nejlépe, co pro koho bude účelné, hospodárné a prospěšné.

Obecenstvo projde květinovou úpravou před statkem, hlavními vjezdovými vraty, kolem váhy do kanceláře a sousední laboratoře, zařízené pro zkoušení a hodnocení semen a zemědělských výrobků. V sousední dílně, opatřené pro nejnutnější opravy strojů, je instalován menší elektrický soustruh a vrtačka, dále drobnější náčiní, potřebné pro běžné opravy. Vedle dílny je garáž a v ní vůz pro

dopravu materiálu i osob. V dřevníku uvidí návštěvník elektrickou cirkulárku se strojem na štípání dříví, poháněným speciálním motorem »Simplex«.

Vedle kůlny na menší hospodářské stroje, vozy a akumulátorové vozíky na převoz píce, dříví, stroje na povřísla atd., projde návštěvník stodolou, konstruovanou podle zásad moderního stavebnictví. Místo těžkých trámových krovů nese její střechu patentní lamelový krov, který je lehký a vzdušný, a při němž se značně uspoří materiálu.

Ve stodole je jednak řezačka s výfukem řezanky do pícníku, jednak šrotovník, mořicí stroj »Hordo«, jetelová mlátička, drhlík na kukuřici a čisticí stanice osivová.

Za stodolou se podíváme do včelínu a volné plochy za statkem, kde je umístěno několik systémů mlátiček, jakož i traktory a zahradní frésa. Pak projdeme okolo průjezdné kolny, v níž budou též mlátičky a menší hospodářské stroje, dále vedle modelů pícních komor, výběhu pro vepře a podél celé hospodářské budovy až k obytné budově v čele statku, do níž vstoupíme náspím.

Po cestě zhlédneme stohař pro dopravování sena na sýpku a dobytčí váhu.

V bytě projdeme lázní, ložnicí dětí a rodičů přes předsíň do obytné místnosti. Všude je použito speciálních elektrických zařízení, a to ohřívače vody, vyssavače prachu, leštiče podlahy, akumulačních kamen, radioaparátu, šicího stroje s elektrickým motorem a světlem, elektrických hodin, elektrických kadeřitek a vzorných svítidel podle návrhu E. S. Č. Rozumí se samo sebou, že veškeré elektrické instalace jsou provedeny vzorně. Účelný nábytek doplňuje vhodně tyto technické vymoženosti bytové kultury.

Hlavní atrakcí elektrického vybavení je ovšem sídlo hospodyně, t. j. kuchyně. Vedle elektrického sporáku jsou zde různé stroje hnané motorem, vykonávající veškeré kuchyňské práce, a to stroj na škrabání brambor, šlehání smetany, krájení chleba, řezání masa, hnětení těsta atd. Přirozeně, že se mytí nádobí provádí též mechanicky ve zvláštním dřezu, v kterém cirkuluje voda, hnaná turbinou, poháněnou elektromotorem. V kuchyni je dále umístěna elektrická lednička a běžné menší přístroje elektrické, jako žehličky a pod.

V sousedních dvou komorách je jednak elektrická kvočna a líheň, dále pak stroje na rozmílání kostí s příslušnými etažéry.

Nyní vystoupíme do I. poschodí budovy, v němž nad obytnými místnostmi je v prvé řadě sýpka s řadou účelných strojů. Je zde jednak čisticí mlýnek, mořicí aparáty »Novosev« a »Opavia«, jete-

lový triér, triér »Fenix«, spec. stroj na čištění lněného semene a mlýnky na čištění obilí a jemných semen, jakož i automatický výtah na obilí. Z bezpečnostních důvodů je zde zvláštní přístroj, který samočinně signalisuje zvýšení teploty nad 60°, aby bylo znemožněno vypuknutí požáru.

Vedle sýpky jest v I. poschodí pokoj pro služku a čeledína a pak rozsáhlý seník. Doprava sena do seníku provádí se automatickým zvedačem systému »Alfawerke«. Požární bezpečnost na seníku zaručí opět automatická vodní sprcha, která uvádí v činnost motor, jakmile teplota dostoupí 60°.

Se seníku sejdeme po schodech do pícníku, kde jsou umístěny stroje pro přípravu píce studenou cestou, a dále do vedlejšího pícníku, kde se připravuje píce v pařácích, zahřívaných nočním proudem. Potom prohlédneme vepřín a přes pícník vstoupíme do kravínu.

V kravíně jsou elektrické dojičky firmy Alfa-Separator ze Zábřeha a dále napajedla systému »Chvojka«.

V sousední konírně je ovšem upuštěno od umístění koní během výstavy, a to z bezpečnostních důvodů. Jsou tam však elektrické stroje na česání a stříhání koní, dále napajedla systému »Dikow-Zedník« a ve vedlejší postrojně řada vzorných postrojů předních sedlářských firem. Vedle postrojny zhlédne návštěvník moderně zařízenou prádelnu s pracími stroji československého i amerického původu.

Ze stájí vychází návštěvník na dvůr, aby zhlédl jednak moderně upravené hnojiště s čerpadly pro vyčerpávání močůvky a dále účelně zařízenou drůbežárnu s elektricky osvětleným kurníkem a opatřenou vším potřebným zařízením pro vedení racionálního chovu drůbeže. Vedle toho zhlédne v přilehlé zahradě postřikovací zařízení, jakož i zahradní elektrické pojezdné čerpadlo.

Při zpáteční cestě do statku projdeme vedle mlékárny, která je opatřena potřebnými stroji pro výrobu všech mlékařských výrobků. Vedle laboratorních přístrojů pro zkoušení jakosti mléka je zde odstředivka s elektromotorem, chladič a uzravač na smetanu, elektrický ohřivač, hnětadlová máselnice, sýrařský kotel, chladič na odstředěné mléko, lis na tvaroh, elektrická lednička, elektrický ohřívač vody, jakož i odstředivka na zkoušení mléka.

Potom sestoupíme do sklepních místností, ve kterých je stanice pro zužitkování ovoce. Je zde jednak předvedena výroba zavařenin, povidel, ovocného vína a soubor přístrojů pro zužitkování ovoce s elektrickým pohonem. Vedle toho je ve sklepních

místnostech betonová registratura pro bezpečné uložení lahví s běžnými nápoji a stroj na třídění brambor.

Při východu ze sklepa zhlédne návštěvník elektroautomatickou čerpací stanici vodní, která má zásobovati statek vodou. Automatická stanice při otevření kohoutu uvede samočinně motor v činnost, takže se čerstvá voda čerpá přímo ze studny do potrubí.

Konečně jest dlužno zmíniti se o tom, že elektrostatek má ústřední telefonní stanici, dále meteorologickou budku pro předpověď počasí, jakož i přístroje a lékařské potřeby pro první pomoc. Rozumí se samo sebou, že rozvod elektrického proudu v celé budově jest řešen s hlediska účelnosti, technického provedení a předpisů E. S. Č. co nejvzorněji, takže je to zařízení vzorné.

Je jisto, že »Elektrostatek« ve svých podrobnostech je utopií. Leč tato exposice nám ukazuje, co vše elektrotechnický trh dnes poskytuje, a každý zde zajisté nalezne z oboru elektrisované práce něco, čeho bude moci doma potřebovati.

Dlužno podotknouti, že k exposici je vydán zvláštní odborný katalog, který přináší technické detaily i hospodářské články vynikajících odborníků a je proto důležitou pomůckou pro každého.

XXI. Školní zahrady.

Školní zahrada, upravená podle návrhu zem. škol. inspektora Komárka, ředitele Mátla a za součinnosti ředitele městských sadů Rula, podává obrázek vzorně podle instrukcí ministerstva školství a národní osvěty upravené školské zahrady škol obecných a občanských.

Zahrada zaujímá plochu 15 arů a jsou v ní tato oddělení:

1. květnice,
2. oddělení zelinářské,
3. oddělení hospodářských rostlin,
4. biologické skupiny rostlin,
5. rostliny medonosné,
6. včelín o pěti úlech s pozorovacím úlem pražského systému a včelařským náčiním,
7. oddělení jehličnatých stromů,
8. veranda,
9. odrovka s vysokokmennými a tvarovými štěpy,
10. meteorologický sloup,
11. ovocná školka.

Ke školní zahradě se druží na ploše asi 5 arů ukázky z kultur a školek vysoké školy zemědělské v Brně. V této části vystavuje:

12. ukázku z lesních školek prof. ing. Konšel,
13. ukázku z kultur polních plodin prof. dr. Chmelař,
14. sortiment užitkových trav a motýlokvětých rostlin prof. dr. Vodrážka a
15. sortiment rostlin léčivých doc. dr. Macků.

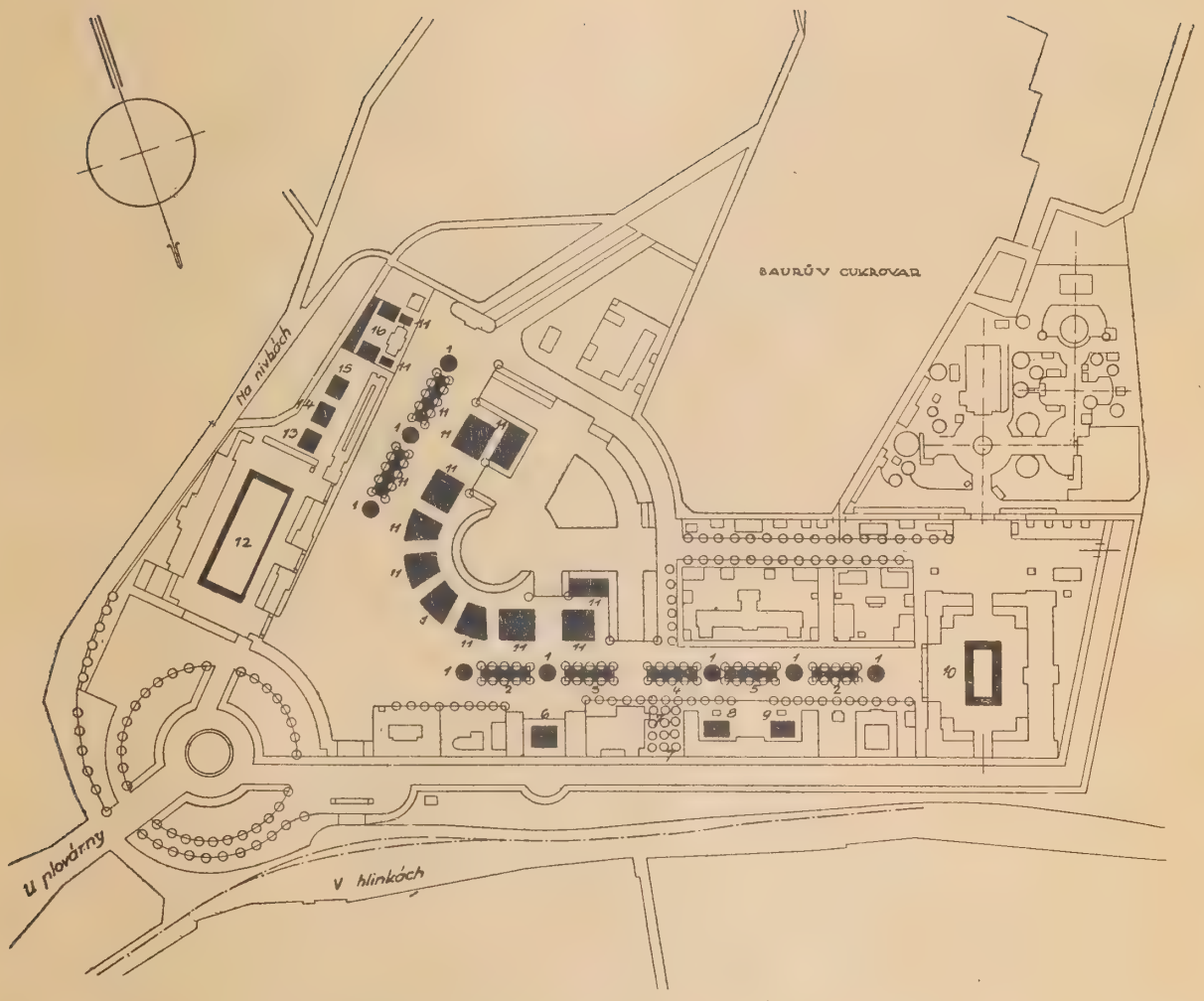

Zahradnický odbor Výstavy soudobé kultury.

1. Vlastní. 2. Růže — Böhm, Blatná. 3. Begonie — Dokoupil, Velké Opatovice. 4. Růže — Kliment, Okříšky. 5. Begonie — Janíček, Fryšták. 6. Rhododendrony — Bří Schützové, Olomúčany u Blanska. 7. Kavárenská zahrada. 8. Jiřiny — Jadrníček, Fryšták. 9. Jiřiny — Dokoupil, Velké Opatovice. 10. Exposice Dendrologické spol., Pruhonice u Prahy. 11. Vlastní. 12. Exposice fy Bří Schützové, Olomúčany u Blanska. 13. Zahrádka fy Riedl, Borotín. 14. Zahrádka fy Strnad, Rosice. 15. Zahrádka fy Vejtasa-Kliment, Jaroměřice-Okříšky. 16. Exposice živnost. zahradníků.

Nejspolehlivější

Nejzajímavější

Nejrychlejší

LIDOVÉ NOVINY

NEŠTVOU

ANELHOU

XXII. Zahradnický odbor Výstavy soudobé kultury.

Zahradnicky upravená plocha výstaviště zaujímá 16.000 m² a jest upravena tak, aby tvořila doplňky jednotlivých pavilonů. Zahradnický odbor zamýšlel původně uspořádati při Výstavě soudobé kultury i výstavu zahradnickou, jež by zahrnovala veškeré složky československého zahradnictví. Pro nedostatek místa bylo však později od této myšlenky upuštěno, takže se zahradnické firmy zúčastňují výstavy jen těmi rostlinami, kterých bylo třeba, aby zahradnická plocha byla v souladu s rázem výstaviště.

Veliké plochy před průmyslovým palácem jsou osázeny 38.000 kusy rostliny ageratum. Pásy v aleji tvoří červenou linii, lemovanou svěží zelení. Dva pásy osázela 2.000 kusy červených růží Polyanth firma J. Böhm, Blatná, Čechy, jeden pás osadila 1.000 kusy červených růží Polyanth firma Kliment, Okříšky, a po jednom pásu firma F. Jadrníček, Fryštát, 2.000 červených hlíznatých begonií a firma E. Dokoupil, Velké Opatovice, rovněž 2.000 hlíznatých begonií. K osázení kruhů v aleji bylo použito 26.000 begonií semperflorens. Nádvoří u kina jest upraveno firmou Bratři Schützové, Olomúčany u Blanska, jež tam vysadila 200 kusy rhododendronů a 100 kusů pontických azalek. Před pavilonem národního školství jsou dvě jiřinové zahrádky, vystavené firmou E. Dokoupil, Velké Opatovice, a F. Jadrníček, Fryšták. Náměstí před pavilonem B. V. T. jest osázeno Dendrologickou společností, Průhonice. Za pavilonem města Prahy byly založeny tři vzorné zahrádky podle návrhu zahradnického architekta J. Nerada z Brna. První zahrádka náleží firmě G. Riedel, Borotín, a jest osázena perenami a exotickými rostlinami, druhá firmě J. Strnad, Rosice u Brna, jež jest osázena hlavně růžemi a phloxy, třetí pak jest upravena firmou Vejtasa, Jaroměřice n. Rok., a Kliment, Okříšky, jejímž základem jsou růže a pereny. Plastiky do těchto zahrádek dodal akademický sochař V. Mach, Brno-Král. Pole.

Těžkým problémem bylo osázení výstaviště stromovím. Výstavní akciová společnost vyřešila jej tím způsobem, že přesadila 150 stromů 25letých a 20 stromů 45letých a vytvořila tak souvislou alej podél hlavního výstavního paláce. Sadovou úpravu před výstavištěm provedla městská zahradní správa, která také na náklad výstavní akciové společnosti provedla přesazení stromů.

XXIII. Všezahradnická výstava.

Částí zahradnické výstavy jest exposice Zemského společenstva živnost. zahradníků se sídlem v Brně. Pavilon podle návrhu arch. J. Mráčka postavila fa Ing. Koláček, Brno.

V paviloně se budou pořádati periodické výstavy rostlin, semen a ovoce.

Úpravu exposice řídí arch. J. Nerad. Za pavilonem jest výstava členů společenstva.

Výstava rozdělena je na řadu dobových výstav, a to:

1. Tržních rostlin a hrnkových kultur v pěti termínech,
2. raného ovoce a zeleniny, ukázky balení ovoce a servírování zeleniny,
3. Begonií Rex. Hybr. semper, květinových košíků,
4. růží,
5. řezaných letniček, perén, jiřin, vazačských prací,
6. semen a nářadí, rostlin a literatury,
7. zužitkování ovoce,
8. kaktusů, brambořík̊u,
9. chemických přípravků pro zahradníky,
10. výrobků z kultur zahradnicko-školkařských (marmelády, destilované ovoce atd.),
11. okurky, čerstvé ovoce, ovocné víno, sadařství,
12. přírodovědecké preparáty hmyzu a rostlin,
13. zahradní architektura,
14. výrobky pro potřeby zahradnické, keramika, papírové, skleněné zboží, košikářství atd.

Akc. spol.

MORAVIA

PIVOVAR A SLADOVNA

PIVOVARY

BRNO

JEHNICE

RÁJEC

Výborná světlá a tmavá piva. Speciality: 14° Zlato Moravy, zák. chrán., 16° Bavaria, zák. chrán. Vývoz sladu do všech států Evropy a zámoří. Vývozní sladovny: Královo Pole, Řečkovice, Hradčany na Hané. Rolnická akciová sladovna v Rajhradě.

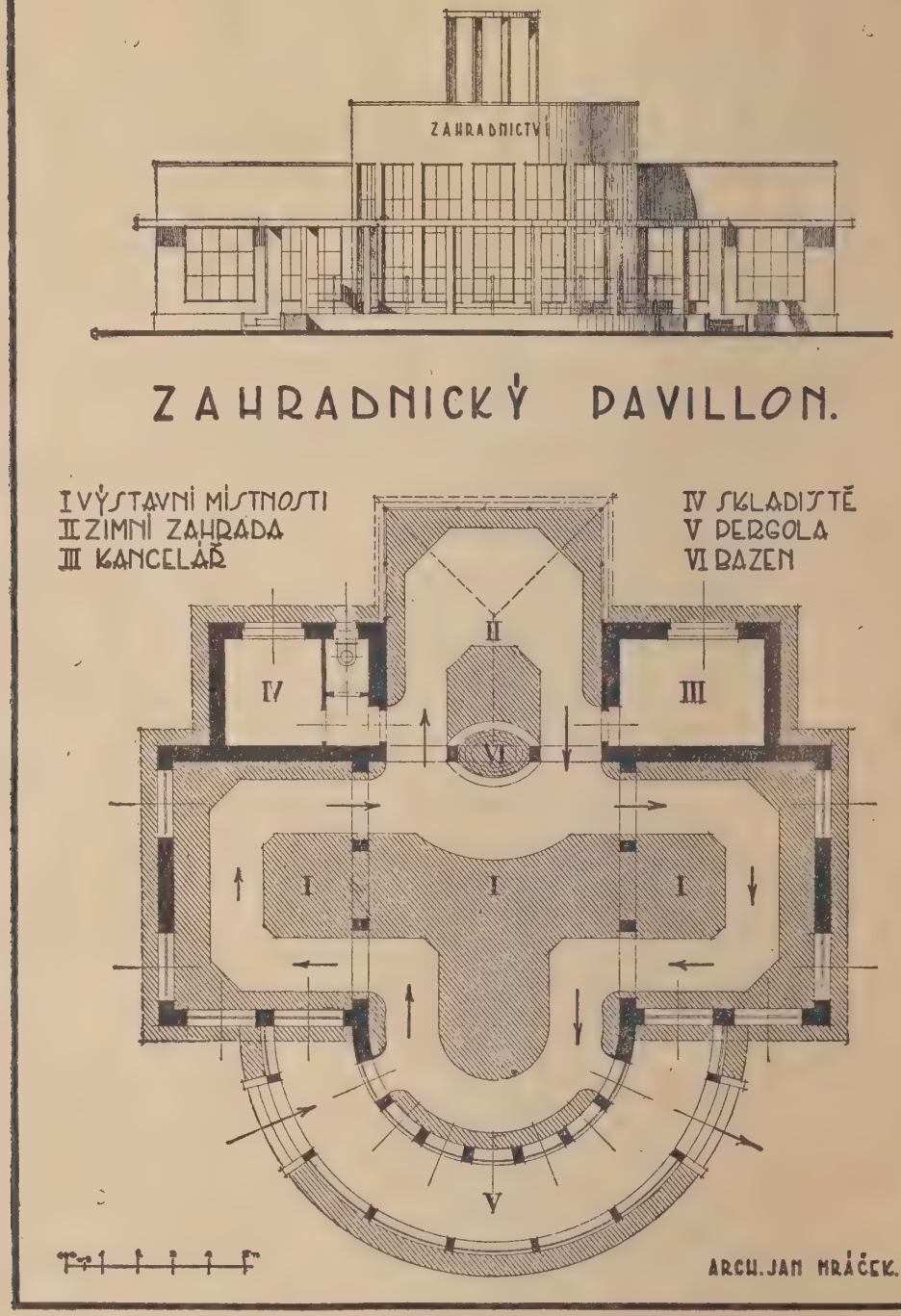

Pavilon Všezahradnické výstavy.

XXV. Radio.

Československý rozhlas provozován je »Radiojournalem«, čsl. zpravodajstvím radiotelefonickým, spol. s r. o., založenou v červnu roku 1923. Zprvu byla společností čistě soukromou s kmenovým kapitálem 500.000.— Kč, z něhož většinu (255.000 Kč) upsala společnost Radioslavie, ostatek pak jednak Spolek českých žurnalistů, jednak někteří jednotlivci, hlavně z řad žurnalistiky. Dne 4. července 1925 byla společnost reorganisována. Z podniku, s kapitálem ryze soukromým, stala se společnost smíšená, polostátní, ve které stát převzal většinu, t. j. 51% kmenového kapitálu. Ostatní podíly zůstaly zčásti v rukou zakladatelů, zčásti přiděleny byly výrobcům radiových přístrojů a interesentům z kruhů zemědělských.

Společnost je oprávněna provozovati rozhlas na celém území čsl. republiky na základě svých stanov (smlouvy společenské), schválených vládou a podle zvláštní licence min. vnitra. Rozšiřování zpráv tiskových, hospodářských a bursovních provádí v dohodě s Č. T. K.

Radiojournal pečuje v prvé řadě o programovou stránku rozhlasu. Uzavírá smlouvy s výkonnými umělci, herci, zpěváky a hudebníky a s přednašeči a autory příslušných uměleckých děl. Pořizuje hudební archiv, sestavuje programy, zřizuje a vydržuje vysílací ateliery, t. zv. studia. Vysílací stanice a ostatní technické zařízení jsou majetkem poštovní a telegrafní správy, která je zřizuje a většinou též v provozu udržuje. Obsluhování pražské vysílací stanice děje se personálem Radiojournalu, pod kontrolou min. P. T. T.

Společnost řídí sedmičlenný jednatelský sbor, který je kontrolován čtyřčlennou dozorčí radou. V jednatelském sboru zasedají za min. P. T. T. *2* členové, dále zástupce předsednictva min. rady, min. věcí zahraničních, zástupce žurnalistiky, zástupce radiovýrobců a zástupce spol. Radioslavie. Také v dozorčí radě jsou *2* zástupci správy státní; min. financí a ministerstva pošt a telegrafů).

Síť čsl. vysilacích stanic se skládá z těchto vysílaček:

Praha-Strašnice s antén. energií 5.0 KW, vysílací vlna 348.9 m,
Brno-Komárov » » 2.4 KW, » » 441.0 m,
Bratislava » » 0.5 KW, »
(tato stanice bude v nejbližší době zesílena na 12 KW a bude vysílati na vlně 263 m),

Košice-Hanýska s antén. energií 2.5 KW, vysílací vlna 300.0 m.

Kromě toho vysílají ještě část pražského programu stanice Kbely u Prahy, s antén. energií 1 KW na vlně 1.100 m.

Moravská Ostrava obdrží v dohledné době vysilač o 10 KW energie.

Vyjímaje stanici v Košicích, jsou všechny vysílací stanice spojeny simultánním zařízením, které umožňuje přenosy v neděli a ve svátek po celý den a ve všední dny v hodinách večerních. Potřebné telefonní linky dává k disposici poštovní správa. Také přenosy z divadel, koncertních síní, dále přenosy různých událostí aktuálních a sportovních jsou vysílány telefonními linkami, resp. pomocí simultánního zařízení přenášeny všem zapojeným vysilačům. V poslední době byly přenosy rozšířeny dokonce o vysílání z různých měst, jako na př. z Kolína, Pardubic, Hradce Králové, Plzně, Poděbrad, Znojma atd. V minulém roce zúčastnila se pražská stanice mezinárodního vysílání, při kterém byly zapojeny stanice československé, polské, jugoslávské, rakouské a německé a dokonce v jednom případě i stanice švýcarské a francouzské.

Vysílací program se skládá z hudebních produkcí, vlastních orchestrů t. zv. studií, z přenosu oper a operet, z divadel a koncertů z různých hudebních síní, jak v Praze, tak v Brně, v Bratislavě i v Košicích. Dále pořádá Radiojournal spolu s Českou filharmonií pravidelné týdenní koncerty ve Smetanově síni Obecního domu v Praze. Velká péče je věnována též činohrám, které se těší velké oblibě posluchačstva.

Literární část programů obsahuje celou řadu zajímavých a poučných přednášek, které přednášejí vynikající odborníci a významné osobnosti. V poslední době zavedla pražská stanice t. zv. zahraniční rozhlas, t. j. vysílá každý týden ve čtvrtek večer přednášky informující cizinu o kulturních, sociálních, hospodářských a politických poměrech v Československu.

Zájemcům z řad zemědělců jsou vyhrazeny samostatné relace, obsahující odborné přednášky a zprávy. Pro německé účastníky našeho rozhlasu vysílá se každodenně program v řeči německé. Zvláštností pražské vysílací stanice je časový signál, vysílaný každodenně v poledne a večer ze státní hvězdárny v Praze, a zprávy Č. T. K., vysílané třikrát až čtyřikrát denně. Večerní časový signál a po něm následující bulletin tvoří část pravidelného soudobého vysílání do Brna a Bratislavy. Kromě toho vysílá se ještě celá řada jiných programových čísel, na př. dětská besídka, loutkové divadlo, ženská hlídka, vyučování cizím jazykům atd. Častým obohacením programu

jsou též přenosy z různých slavností a významných událostí, sportovních her atd.

Hlavním účelem výstavního pavilonu Radiojournalu jest seznámiti návštěvníky výstavy s technickým zařízením a rozhlasovým provozem. Dále obsahuje výstavku schemat a statistických vyobrazení, mapy stanic československých a zahraničních a j. v. Nejzajímavější částí pavilonu je vzorně vypravený atelier, ve kterém se koná největší část denního programu. Ve zvláštní místnosti mohou skrze skleněnou stěnu návštěvníci výstavy pozorovati vysílání a poslouchati pomocí náhlavních sluchátek.

Rozdělení pavilonu:

Skupina I. A) Kompletně zařízený výstavní vysilací atelier. Mikrofon systém Marconi-Reiss, koncertní křídlo od fmy A. Foerster. Signální zařízení.
B) Kontrolní místnost vysilacího atelieru se zesilovači A a B. (Zesilovací zařízení od fmy Marconi v Londýně zakoupeno min. P. T. T. pro novou vysilací stanici v Bratislavě.) Kontrolní aparát s rámovou anténou.
C) Místnost pro hlasatele.
D) Čekárna pro účinkující umělce.
E) Kancelář výstavního atelieru.
F) Místnost pro posluchače. (Náhlavní sluchátka se půjčují v kanceláři.)

Skupina II. A) Schematické znázornění programů ve všední dny a v neděli.
B) Výkazy literárního oddělení.
C) Výkazy hudebního oddělení.

Skupina III. A) Výstava mikrofonů a zesilovačů.
B) Výstava vysilacích lamp vysilačů Praha, Brno, Bratislava.
C) Model pražského hudebního atelieru.

Skupina IV. A) Schematické znázornění postupu při vysílání opery.
B) Schematické znázornění postupu při vysílání.
C) Statistické vyobrazení vysilacích hodin v letech 1923 až 1928.
D) Statistický přírůstek posluchačů v letech 1923 až 1928.
F) Schematické znázornění přenosů pražské stanice.
F) Nynější československá vysilací síť.
C) Československá vysilací síť po vybudování.
H) Mapa evropských vysilacích stanic.

XXVI. Kino.

Ve snaze podati přehled soudobé kultury československé věrně a úplně, použilo se všude tam, kde nebylo možno instalovati skutečnost, všech výrazových a reprodukčních prostředků moderní doby.

Proto nemohl na výstavě chyběti ani film, nejnázornější a nejvěrnější reprodukce skutečnosti. V mnohých případech byl dokonce jedinou možností, jak rychle, zajímavě a přehledně seznámiti nejširší obecenstvo s výsledky kulturního snažení v naší republice.

Ústřední výbor pověřil proto filmovou výstavní komisi vypracováním a provedením celého filmového programu pro výstavu. Výsledkem téměř jednoroční práce filmové komise spolu s pražskou výrobnou filmů »Elekta-Journal«, které byla výroba filmů pro výstavu svěřena, jest asi 60.000 metrů filmů, připravených k promítání na výstavě.

Jsou to v prvé řadě filmy vědecké, které tvoří nejdůležitější a nejcennější část celého výstavního filmového programu. Na výstavě mohou býti promítány jenom filmy původní, pracované našimi vědeckými odborníky a vyrobené našimi československými výrobnami. Bylo proto nutno získati pro výstavu přehled všech u nás dosud vyrobených vědeckých filmů, vybrati z nich filmy nejlepší a upraviti je pro výstavu. Mnohé z takto získaných filmů budou teprve na výstavě obecenstvu po prvé promítány.

Ale již zběžnou registrací hotových filmů se ukázalo, že jest příliš mnoho vědeckých oborů, které dosud neměly vlastních filmů. Bylo proto nutno organisovati systematickou výrobu vědeckých filmů pro výstavu, aby byly vyplněny aspoň největší mezery. Stalo-li se tak v době jistě velmi krátké, jest to hlavně zásluhou ministerstva školství a národní osvěty, které velikou mravní podporou a bohatou peněžní dotací umožnilo mnoha našim českým i německým vědeckým pracovníkům zúčastniti se výstavy novými filmy.

Asi 25.000 metrů vědeckých filmů, které budou na výstavě promítány, představuje nejlepší věci, které byly dosud u nás v tomto oboru vyrobeny. Vědecká i technická výše těchto filmů snese mezinárodní měřítko, neboť při jejich výrobě bylo použito všech dosud známých prostředků filmové techniky. Při výrobě filmů profesora dra Úlehly a doc. dra Práta byly učiněny nové, důležité vědecké

objevy, když se podařilo zfilmovati až 10.000krát zrychleně pohyby, lidskému oku naprosto nepostřehnutelné.

Materiál, získaný pro výstavu, bude jistě základem k dalším vědeckým filmům a pobídkou k soustavnému budování československé vědecké kinematografie. Jest to obor filmové výroby, kde již dnes úspěšně soutěžíme s kteroukoliv zahraniční konkurencí.

Na výstavě bude promítán s filmy vědeckými i nemalý počet filmů kulturně-výchovných. Téměř všechna ministerstva, mnoho výchovných a sociálních institucí atd. dalo filmy tohoto druhu výstavě k disposici. Z nich třeba se zmíniti o novém filmu ministerstva školství a národní osvěty o našem národním školství, promítaném na výstavě pod názvem »Z dílny lidskosti národa Komenského«.

Bohatý program přírodních filmů bude jistě výbornou propagací krás našeho státu. Jest to na prvém místě film krápníkových jeskyň demänovských na Slovensku. Při zmínce o tomto filmu nutno poznamenati, že pouze spoluúčastí většiny našich ministerstev bylo možno vyrobiti pro výstavu film, který jest skutečným unikátem. Natáčení tohoto filmu bylo podnikáno za nejtěžších podmínek, které mohly býti překonány jedině nesmírnou obětavostí všech vojenských i civilních účastníků filmování. Význam filmu a jeho technické obtíže dokazuje nejlépe účast zvláštních dopisovatelů denního tisku při filmování.

Nejdůležitější obory našeho průmyslového podnikání jsou zastoupeny svými filmy propagačními, kterými jsou zachyceny význačné výrobní procesy v československých továrnách.

Konečně pak po dobu výstavy bude každého týdne vydáván »Výstavní Elekta-Journal«, kde budou filmem zachyceny nejdůležitější události na výstavě.

Pro tento filmový program bylo nutno zříditi na výstavišti zvláštní biograf. Ústřední výbor uznat tuto potřebu, a tak má brněnské výstaviště krásnou a moderní budovu kina pro 805 osob, postavenou na hlavní třídě (pavilon č. 19) podle projektu arch. prof. Králíka.

Vedení kina bylo svěřeno »Elekta-Journalu«, který sám vyrobil většinu filmů na výstavě předváděných. Má rovněž monopol filmovati na výstavišti. Kancelář této výrobny jest rovněž v budově kina. Tam jest říditi veškeré dotazy, týkající se filmu a filmování na výstavě.

V budově kina budou v hodinách dopoledních pořádány také sjezdové schůze, přednášky a koncerty.

Večery jsou vyhrazeny divadlu, pro které bylo postaveno zvláštní, moderně vybavené jeviště.

XXIV. Brněnské Výstavní Trhy.

J. Studeník, ředitel B. V. T.

Z nepatrných prostředků, z podnětu několika nadšených jednotlivců založen byl v Brně podnik, který svým zvláštním uspořádáním a odbornou výstavní specialisací upozornil na sebe širokou veřejnost a stal se důležitým činitelem kulturním a národohospodářským na Moravě. V době, kdy konjunktura poválečná byla již v úpadku a horečka výstavní a veletržní rozmohla se netušenou měrou, kdy skoro každé větší město snažilo se pořádati výstavy a veletrhy, které pro nedostatek zdravé organisace a vhodných výstavních objektů namnoze úplně ztroskotaly, bylo velikým odhodláním budovati nový výstavní podnik rázu veletržního, který by měl praktický význam do budoucnosti.

Avšak směrodatní činitelé stav tento náležitě pochopili a uvážili a rozhodli se proto, nezakládati podnik čistě veletržní, nýbrž podnik především výstavní, směřující k prohloubení vzdělání a poučení širokých vrstev lidových, tedy podnik, který by přinesl ukázku nové tvorby a dosažených úspěchů ve všech oborech lidského podnikání a umožnil tak svým návštěvníkům vedle kulturního poslání také příležitost, aby nabyli přehledu o výrobě vůbec a poznali mnohé nové a výhodné nákupní prameny. Zúčastněným vystavovatelům pak měla býti dána možnost, podati ukázku své zdatnosti a získati vhodným a levným způsobem nová odbytiště.

Byla zde tedy zachycena myšlenka výstavní specialisace, která pak každým rokem za součinnosti vynikajících odborníků byla uváděna v život, čímž bylo Brněnským výstavním trhům dáno jejich zvláštní existenční oprávnění, a byl z podniku — původně rázu skoro lokálního — založen podnik, těšící se veliké oblibě nejen všech vrstev na Moravě a v celé republice, ale i za hranicemi.

Tak byla v roce 1922 po prvé uspořádána veliká výstava zemědělská, v roce 1923 výstava elektrotechnická, v roce 1924 výstava lesnicko-lovecká, v roce 1925 výstava stavební a bytové kultury a v roce 1926 za součinnosti lékařské fakulty Masarykovy university v Brně odborná výstava individuální hygieny člověka pod heslem »Zdraví«; v roce 1927 byla středem Brněnských výstavních

trhů výstava strojů a kovových výrobků, které se zúčastnila vlastní svou exposici také česká státní průmyslová škola brněnská.

Z toho je patrno, že tento kulturní podnik moravský vybudován jest na zdravém základě, neboť přes to, že horečka výstavní dosud nepominula a že každým rokem vyskytuje se mnoho konkurenčních podniků krajinských a čistě lokálních, končí se Brněnské výstavní trhy vždy s úspěchem.

Ale tyto výsledky nebyly jediným cílem Brněnských výstavních trhů. Jak již v denním tisku opět bylo zdůrazněno, měly Brněnské výstavní trhy ještě jeden veliký a důležitý úkol, sledovaný již od jejich založení a směřující k vybudování stálého zemského výstaviště moravského, které se blíží svému uskutečnění. Brněnské výstavní trhy byly tudíž přípravou k celostátní výstavě soudobé kultury v československé republice, letos v Brně pořádané, která bude již umístěna na tomto novém, moderně vybudovaném výstavišti, v krásném údolí, na t. zv. »Bauerově rampě«.

A v souvislosti s tímto velikým kulturním podnikem možno již pojednati o tom, co chystají Brněnské výstavní trhy do budoucnosti. Letošní výstavy soudobé kultury ČSR zúčastní se Brněnské výstavní trhy jako samostatná složka exposicemi ze všech odvětví výroby a obchodu. Tím také nabudou většího významu i v kruzích, které si jich dosud valně nevšímaly. Je to zejména veliký průmysl textilní se svou daleko známou výrobou látek, jichž obchod stále jest ještě vázán mimo hranice republiky, ačkoliv Brno, jako zeměpisný střed československé republiky, s rozvětvenou sítí železniční a nově vybudovanými linkami leteckými, má velice výhodné spojení s cizinou, a svým vzorným vedením hospodářským je s to vyhověti všem požadavkům doby. Tím nabudou Brněnské výstavní trhy větší přitažlivosti i pro cizinu, která již nyní jeví o ně veliký zájem. Důkazem toho jsou četné dotazy význačných zahraničních podniků a institucí, které hodlají v době, kdy řádné výstaviště bude dobudováno, zúčastniti se výstavních podniků svými vlastními exposicemi.

Brněnské výstavní trhy staly se podnikem periodickým, který uspokojuje nejen návštěvníky, ale i vystavovatele. Jejich dosavadní termín, spadající do první polovice měsíce srpna, tedy do doby, kdy na Moravě jsou zpravidla žně ještě v plném proudu, nebyl ovšem časově nejvhodnější, ale proto, že jejich dosavadní výstaviště na stadiu v Kounicově třídě, s výstavním pavilonem, již v roce 1923 vybudovaným, nemohl pojmouti veškeré vystavovatele, nemohl býti položen na jinou dobu, ježto se muselo až dosud k účelům výstavním použíti vždy také školních budov, v blízkosti výstaviště seskupených. Vybudováním stálého a moderně zařízeného výstaviště bude

však možno položiti výstavní termín na dobu vhodnější, a to tak, aby se všechny veletržní podniky v republice časově vystřídaly a navzájem si nekonkurovaly. Tím bude podnikatelům umožněno obeslati postupně buď všechny veletrhy, nebo zúčastniti se jen toho podniku, který jim nejlépe vyhovuje.

Brněnským výstavním trhům s jejich obětavým předsedou V. Dreslerem v čele náleží plné uznání za jejich veliké dílo, které vykonaly a jemuž věnovaly veškeré svoje snahy. Jejich heslo výstavní specialisace, které proniklo poslední dobou i všecky ostatní veletrhy, vystřídá, jak je dnes již zcela jisto, tuto velikou jubilejní výstavu soudobé kultury. A na výstavišti s tak ideálními podmínkami bude možno pořádati v největším měřítku různé odborné výstavy a veletržní podniky, které zajistí Brněnským výstavním trhům jejich budoucnost.

Pila - parketárna - truhlárna

HAAS & ŽÁČEK

akc. společnost, Brno, Komárovské nábřeží číslo 12

Telefon č. 818 a 4157.

První dělnické výrobní družstvo stolařské v Brně

Nová čís. 22

zapsané společenstvo s ručením obmezeným
Založeno v roce 1904
Účet poštovní spořitelny v Brně číslo 100.289

Zhotovuje veškeré stolařské práce stavební, nábytkové, kancelářská zařízení, školní, hlavně stoly experimentální, digestoře atd. — Výroby strojní. Velké sklady dřeva a velké sušárny

Telefon 358

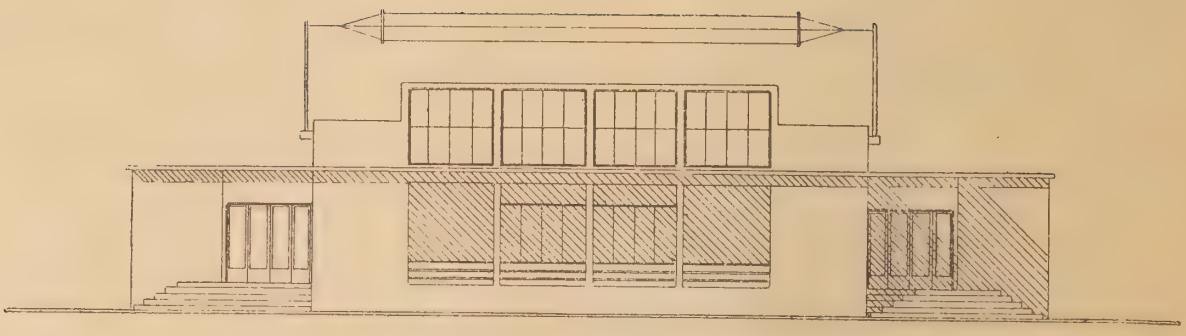

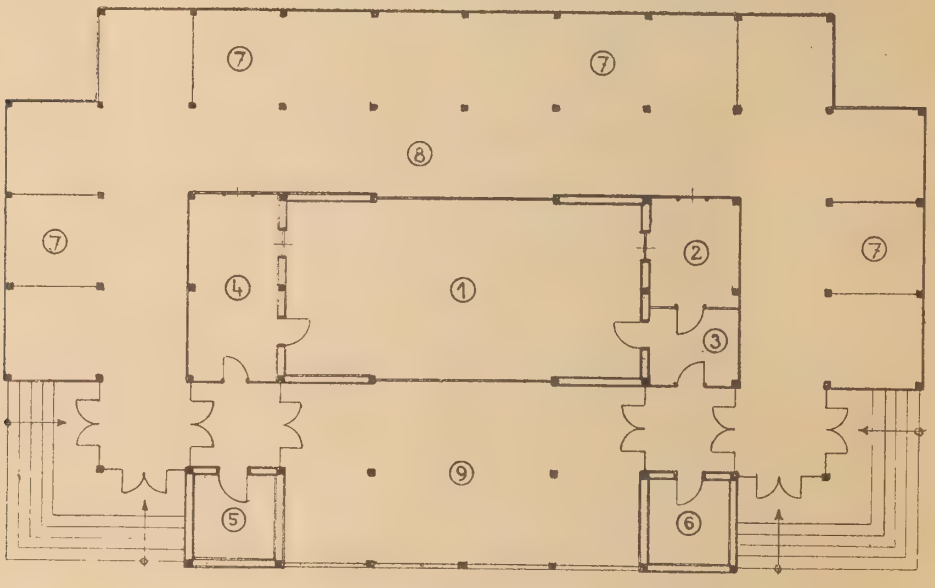

Radiopavilon.

Obchodně-živnostenský pavilon Brněnských výstavních trhů.

Ústav ku podpoře průmyslu obchodní a živnostenské komory, Praha I., Lvovská 3.

»Koruna«, první česká akciová společnost pro pojišťování na život, Praha II., Palác Koruna.

Albert Stern, velkoobchod sklem, Brno, Minoritská ul. Tel. 76.

Zemský svaz odborových společenstev mistrů zednických, Brno, Masarykova 18.

Ant. Petrof, největší československá továrna na piana a pianina, Hradec Král. Tel. 12.

Josef Lídl, továrna na hudební nástroje a velkosklad pian, Brno, Zelný trh 10. — Tel. 816.

Lídl a Velík, továrna na hudební nástroje, Mor. Krumlov. Tel. 28.

Antonín Šťastný, sklad šicích strojů Minerva, Hrušovany u Brna.

František Zlámal, továrna na dětské vozíky, Brno, Příční 29. Tel. 978.

Antonín Malík, továrna na sochy, Brno, Bratislavská 23. Tel. 1892.

Zemské odborové společenstvo mistrů tesařských na Moravě, Brno, Starobrněnská 16 I. Telef. 3106.

»Treom«, továrna na gumové zboží, Koněrza a spol., Královo Pole, Poděbradova tř. 95-97. Tel. 1834.

J. a B. Jiránek a spol., armaturka, Brno, Křenová 10. Tel. 3204.

»Moravia«, akc. spol. pro průmysl železářského zboží, Brno, Legionářská 28. Tel. 356, 1053.

Savonerie a parfumerie »Jovi«, Lipník n. B. Tel. 62.

Jan Vilímek, továrna mýdla, Lipník n. B. Tel. 25.

Svaz československých spořitelen, Praha I., U Národního divadla. č. p. 1009.

Jan Červinka, brněnské klubodílny, Brno, Legionářská 29. Tel. 812.

Sandrik, akc. továrna na stříbrné a kovové zboží, Praha II., Štěpánská 61. Tel. 30321.

Karel Bejbl, strojní truhlářství, Luka n. Jihl.

Thonet-Mundus, spoj. československé továrny na nábytek z ohýbaného dřeva, Brno, Běhounská ul. 9. Tel. 58.

Alois Mikulášek, parfumerie, Brno, Nová 48. Tel. 622.

Antonín Münzberg, výroba loutek, Praha-Žižkov, Chodská 14. Tel. 33924.

Frant. Peřina, výroba čalouněného nábytku a dětských vozíků, Král. Pole, Palackého tř. 74, Rostislavovo nám. 33. Tel. 3886.

A. J. Kreutzer, mistr houslař, Brno, Veselá 15.

M. Hlucháň, výroba klavírů, Brno, Na baštách 8. Tel. 75 VIII.

Alois F. Vaňura, továrna na nábytek, Brno, Železniční 2. Tel. 654.

Robert Slezák, továrna na kovové zboží, Bystřice pod Hostýnem. Tel. 37. Sklad v Brně, Křenová 51.

»Dřevodruž«, velkonákupní družstvo svazu stolařů, Brno, Kopečná 32. Tel. 4050.

Karel Kánský, továrna na nábytek, Přerov. Tel. 115.

»Svat«, stálá výstava a tržnice řemeslných výrobků, Brno, Česká 34.. Tel. 59.

Tusculum, továrny na nábytek, Brno, Koliště 1. Tel. 966.

Bratří Bartákové, továrna na nábytek, Přerov. Tel. 275.

V. Dresler, velkoobchod pánským módním zbožím, Brno, Nám. svobody 18. Tel. 1720.

Instituto de Cafe do Estado de Sao Paulo, Santos-Brasilie.

Lyonský dům hedvábím, Rudolf Weiss, Praha I., Železná 3. Tel. 1696.

Kolínská továrna na kávové náhražky, Praha II., Na Florenci 15.

A. Klimeš, továrna na poživatiny, spol. s r. o., Brno, Koliště 49. Telefon 1886.

Konrád Vichr, velkoobchod železem, Brno, Kobližná ul. — Tel. 562.

Emanuel Vlk, kožišník, Král. Pole, Palackého 33. — Tel. 138/II.

Sana, akc. společnost, dř. Karel Werfel, Praha II., Půjčovní ul. 2. Tel. 21458, 21459.

Osvald Krejčí, továrna na kožené obleky, Brno-Židenice, Křížkovského ul. 234. — Telefon 4218.

Georg Schicht, A. G., Seifen- u. Speisefettfabrik, Ústí n. L.

Dr. A. Oetker, Brno, Rosická 2. Tel. 945.

Orion, továrny na čokoládu, akc. spol., Praha XII., Korunní tř. 135. Tel. 50751.

Julius Meinl, akc. spol., dovoz kávy a čaje, Praha, fil. Brno, Nám. svobody 12. — Tel. 852.

Philipp Haas & Söhne, Teppiche, Brno, Kobližná 35. Tel. 161.

Jednota záložen, spol. s r. o., Praha II., Národní tř. 14.

Svaz mistrů knihařských a příbuzných odvětví v československé republice, Praha-Smíchov, Plzeňská tř. 54. Tel. 45272.

K. Vágner, obchod kancelářskými potřebami, Brno, Česká 16. — Tel. 1165.

Svaz gremií a společenstev zubních techniků v ČSR v Praze.

Gremium zubních techniků, Brno-Král. Pole, Ugartova 1.

»ORBIS«

tisk., nakl. a novin. akc. spol.,

PRAHA XII, FOCHOVA 62.

KNIHTISKÁRNA

nejmod. zaříz. dodá tiskoviny všeho druhu v prvotř. provedení.

NOVINÁŘSTVÍ

dodává noviny celého světa za původní ceny.

PRAGER PRESSE

přináší podrobné a nestranné zprávy polit., hospodářské a kulturní. Prvotř. insertní orgán, značně rozšířený též v cizině.

RADIOAMATÉR.

Odbor. články, popisy vynálezů, vysvětlení a porady z oboru radiofonie.

ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

Sborník, věnovaný otázkám zahraniční politiky.

NAKLADATELSTVÍ

knih, zvláště z oboru národního hospodářství, sociologie, polit., umění, radiolit., turist. a j.

KNIHKUPECTVÍ.

Bohatý sklad domácích i cizojazyčných děl, nov. i antikvárních.

RADIOJOURNAL

v čes. i něm. vydání. Oficiel. orgán radiového rozhlasu.

Franc. týd.

L'EUROPE CENTRALE,

angl. týd.

THE CENTRAL EUROPEAN OBSERVER,

ruský týd.

CENTRALNAJA EVROPA.

DOMÁCÍ UČENÍ.

Dopis. vyučování pravopisu, němčině, kalkulaci, daňové praksi, elektrotechnice, zahradnictví, zdravotnictví atd.

Na požádání zašleme zdarma časopis „ORBIS", ukázková čísla ostatních listů a rozpočty.

Báňská a hutní společnost v Brně.

Železárny a hutě v Třinci, železárny Karlova huť, drátovna v Bohumíně, řetězárna v Malé Morávce. Doly a koksovny v kamenouhelné pánvi Ostravsko-karvínské. Rudné doly Maria Huta - Žakarovce a Bindt - Markušovce. Vápencové lomy a vápenky ve Varínu.

Nakladatelství J. Otto, spol. s r. o., Praha II., Karlovo nám. 34. — Tel. 227-41.

»Ergon«, orthopedický, zámečnický a obuvnický průmysl válečných invalidů, z. sp. s r. o., Brno, Bratislavská 47. — Tel. 3785, 1660.

Č. Čihák, konces. továrna na lék. obvazy, bandáže, zboží chirurgické a pryžové, Židenice, Svatopluka Čecha 1189, tel. 1393. — Brno, Jakubské náměstí, telef. 215.

Ústředí svazu katolických žen a dívek československé republiky, Brno, Dominikánské nám. 5.

C. Ráček, továrna na obvazy, bandáže, sklo atd.. odborný zdravotnický velkozávod, Brno, Francouzská 9. — Tel. 1598.

Hasičská vzájemná pojišťovna, Brno, Palackého tř. 16. — Tel. 1124 a 1538.

Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna, Brno, Nám. svobody 4. — Tel. 117, 1290.

Všeobecná pojišťovna, akc. spol., Brno, Švédská ul. 6/8. — Tel. 999.

J. Černý, tov. výroba kožených předmětů, Brno, U radnice 2. — Telefon 3065.

První kontribučenská spořitelna, Vyškov. — Tel. 24.

Karl Buchta, Klavieretablissement, Brno, Nám. svobody 15. — Tel. 782/VI.

Československá obec sokolská, Praha III., Tyršův dům. Tel. 404-8-0.

K. Landa, obchod pánskými klobouky, Brno, Běhounská č. 1. — Tel. 3472.

Arkády.

Slovenské akciové cihelny v Hodoníně. Telefon 7.

Nordböhmische Waggon- u. Maschinenbaugesellschaft m. b. H., Böhm. Leipa. — Tel. 82.

»Frigera«, spol. s r. o., Praha-Karlín, Královská tř. 67.

American Auto Comerce, spol. s r. o., Brno, Křenová 72. Tel. 3685.

Elektromotor »Svet«, spol. s r. o., Brno-Židenice, Komenského tř. č. 1537. Tel. 3252, 4846.

Hlavní obchodní jednatelství a komisionářství »Luna«, čs. patentu bratří Poppů čís. 12467, Frýdek, Bruzovská ul. 217, Slezsko.

Jan Klement, strojní dílna klempířská a instalatérská, Bučovice, Riegrova 187.

Josef Dvorský, strojírna pro výrobu pracích strojů a mandlů »Moravia«, Letovice, Pražská ul. 360.

Jan Kaleba a syn, továrna na sporáky, Praha-Pankrác, Benešova 31.

Josef Štros, strojnické a zámečnické závody, Brno, Příční ul. č. 8. Tel. 3280.

Konrád Vichr, velkoobchod železem, Brno, Kobližná ul. Tel. 562, 3041.
Richard & Hugo Königsgarten, továrna na sporáky, kamna a zámečnické výrobky, Brno-Zábrdovice 7—9. Tel 2802.
Ant. Sedlák a spol., sdružené šamotárny a hliněné doly, Blansko. Tel. 2.
Josef Holubec, speciální výroba koupacích van »Originál Holubec«, Praha II., Ječná 8. Tel. 44162.
Ing. Karel Krejcar, stálý soudní přísežný znalec a odhadce v oboru strojním, technická kancelář Brno-Král. Pole, Ugartova 7. Tel. 604/VI.
American-Stoves »Harding«, K. Schustala, Brno, Kozí 8. Tel. 3549.
K. Urbanovský, spol. s r. o., strojírna, Rosice u Brna. Tel. 15.
Melichar a Čejka, továrna na prací stroje »Ideál«, Praha-Bubeneč, Bubenečská 49. Tel. 28462.
»Rotona«, Jaskolski a spol., továrna na stroje, Brno, Rybářská 14. Tel. 3869.
Skuta & Schauer, obchod železářský, Brno-Žabovřesky, Palackého třída 57. Tel. 205.
Elektro-Lux, fil. Brno, Kobližná ul. 33—35. Tel. 1996.
Frant. Komárek, výrobce kočárů, Ivanovice na Hané 478.
Hasičské závody a. sp., dř. R. A. Smekal, Čechy u Prostějova. Tel. 13.

Pavilon C.

Akc. spol., dříve Škodovy závody, Plzeň, gen. a obchod. ředitelství v Praze II., Jungmannova tř. 37. Tel. 251-51.
Siegel & Co., Fabrik chem. Produkte, Teplice-Šanov.
Elektrovyssavače a leštiče »Columbus«, generální representace Brno, Tržní 13. Tel. 486.
»Perla«, chem. továrna, Pečky na dr., Čechy.
»Magneton«, továrna na elektromagnetické zapalovače, spol. s r. o., Kroměříž. Tel. 167.
Ing. O. Basel, techn. kancelář, Brno, Rašínova 2. Tel. 965.
Severočeská továrna elektroměrů, spol. s r. o., Praha II., Lützowova 30, kancelář Brno-Židenice, Komenského 23. Tel. 3893.
Českomoravská-Kolben-Daněk, akc. společnost, Praha. Tel. 26351-5.
Spojené závody pro výrobu karborunda a elektritu, akc. spol., Staré Benátky, fil. Brno, Kobližná 33—35. Tel. 3580.
Břetislav Stodola, odborná účetní a revisní kancelář, Král. Pole, Charvatská 32.
Továrna na káble, akc. spol., Bratislava, Tovární ul. č. 9.
Ústřední ředitelství čs. tabákové režie, Praha.
Plaček a spol., Brno, Masarykova 28. Tel. 929.

Podnikatelství stavební a technická kancelář

Dr. Inž. Jaroslav Polívka,

úř. autor. civil. inženýr stavební a stavitel,

PRAHA, *Bubeneč 607. Tel. 30335.*

BRNO, *Lažanského nám. 3. Tel. 4616.*

Provedl na zemském výstavišti v Brně následující stavby:

1. Restaurační pavilon a výčepní stánky pivovarů Moravie, Plzeň, Staré Brno.
2. Výstavní garáže.
3. Vzorkový obytný dům Svazu československého díla.
4. Pavilon Národních jednot.
5. Železobetonovou konstrukci mausolea Štefánikova.

Dále provedl: Dům soukromých zaměstnanců »DOPZ« v Brně, Lažanského náměstí 3, Jakubské nám. 5.

Provádí: Dva obchodní a prům. paláce v Brně, Dominikánské náměstí, roh Veselé a Panenské ulice. - Tři pětipatrové nájemné domy v Brně, Kotlářská ulice.

BRATŘÍ GUTMANNOVÉ

prodej uhlí, koksu a briket z ostravsko-karvinského kamenouhelného revíru

BRNO,

Pařížská číslo 12.

Telefon: 4681, 4682, 4683 a 4684.
Detailní prodej: v Brně v uhelném skladišti na severním nádraží, Křídlovská 65.
Telefon: 186 a 1298.

Representace v Praze II.,

Bredovská čís. 9, telefon: 208—41.

Filiálka v Opavě,

Hrnčířská ul. čís. 2, telefon: 414.

Výpravna a prodejna v Mor. Ostravě,

Schubertova ul. č. 2,
telefon: 2036.

Hubert Lamplota, dovoz kávy a čaje, Brno, Česká 6. Tel. 1301.
»Lamka«, patentované a zákonem chráněné vařiče kávy, Brno, Křenová čís. 3. Tel. 4005.
Alois Chmelík, obchod koberci a nábytk. látkami, Brno, Kobližná 5 a 23. — Tel. 405.
Závody Kosmos, Emil Pick & spol., továrna na uměl. tuky, Čáslav. — Tel. 9.
»Graf«, akc. spol., tov. na polévkové koření, Praha II., Soukenická 23. — Tel. 27539.
Josef Medek, konc. radiozávod, Brno, Kobližná 10. — Tel. 3527.
Centra, A. G., Speisefettfabrik, Děčín—Brno. — Tel. 315/II.
»Transportaccum«, ústav pro výrobu, opravu a nabíjení přenosných akumulátorů, Brno, Nové sady 22. — Tel. 3763.
Elektrotechnický podnik »Nesva«, Ing. C. V. Nesvadbík, Brno, Orlí 26. — Tel. 4332, 4287.
Pražská akumulátorka, akc. spol. (odděl. »Varta«), Praha XII., Vinohrady, Božetěchova 10. — Tel. 514-41, 514-42.
A. D. Novák, radiozávod, Slavkov u Brna, Husova tř. 62.
Josef Deyl, tov. na papírové zboží, Praha-Nusle, V Horkách 660. — Tel. 52105.
Čeněk Vočka, tov. na kovové zboží, Praha XVII.-271, Košíře, Plzeňská tř. — Tel. 421-47, 525-29.
Antonín Bohanes, velkoobchod papírem, Brno, Česká ul. 15. — Tel. 1323, 1335.
Bohumil Siegel, knihařství, Zlín, Rašínova 8. Tel. 30.
Josef Nedbálek, dámská konfekce, Brno, Kapucínské nám. 2—4. — Tel. 4594.
Exposice členů společenstev oděvníků Velkého Brna.
Cartier-Bresson, Paříž, 86 Boulevard de Sévastopol (sklad Vodák & spol., Brno, Janská 25. — Tel. 3068/VI.).
»Orion«, ústřední prodejna, majitel E. Herzka, Mor. Ostrava. — Tel. 3009.
F. & B. Vepřek, parní pila a velkoobchod dřívím, Lipník n. Bečv. — Tel. 17.
Otto Richter, spec. průmysl barev a laků, Praha-Karlín, Pobřežní 2. — Tel. 24424, 29612.
»Grafo«, akc. tužkárna, Čes. Budějovice. — Tel. 280.
»Chemigrafia«, grafický závod reprodukční, Brno, Nová ul. 4. — Tel. 1297.
Gütermann & Co., Nähseide-Fabriken, Opava. — Tel. 264.
František Sekanina a spol., slaměný průmysl, Lipová č. 101.
Albert Förster, Steinindustrie, Zukmantel, Slezsko.

František Vlach, zámečnictví, Svitávka.
J. Janíček, výroba věncových stuh a smutkového zboží, Brno, Na zvonařce 15.
Alfons F. Vávra, houslař, Praha II., Jindřišská 30.
Studenská továrna na vagony, Studénka, Slezsko.
Josef Adamec, Brno, Mostecká 16.
Erste Brünner Spielkarten-Fabrik, A. G., Brno, Koliště 37.
Adolf Macháč, puškář, Brno, Poštovská 4. — Tel. 354/VIII.
A. Kuda, odborný závod dýmkářský, Brno, Wilsonovo nám. 1. — Tel. 465/II.
Karel Patka, výroba pleteného zboží, Židenice.
František Mácha, velkoobchod krátkým módním zbožím, Vyškov, Morava.
Ant. Čaněk, výroba koženého zboží a cestovních potřeb, Brno, Dominikánská 2. — Tel. 251/VI.
Fritz Berger, spec. výroba tekutých voňavek, Jundrov, Masarykova tř. 252.
J. Procházka, velkoobchod papírem, Brno, Česká 7 a 11. — Tel. 303, 1961.
Jarka Skalický, papírnický závod, Brno, Kotlářská 1.
Eduard Kousal, textilní velkozávod, Brno-Husovice, Palackého 83-5. — Tel. 3174.
American Stover Co., Albert Nebeský, Praha II., Charvátova 9.
Marie Ambrožová, výroba deštníků a holí, Brno, Josefská 1.
Úřad pro zvelebování živností, Brno, Veveří 5.

NAVŠTIVTE

VÝSTAVNÍ KOLONII

16 RODINNÝCH DOMŮ POD WILSONOVÝM LESEM SVAZU ČS. DÍLA ODBOR BRNO.

PROJEKTANTI: Pp. ARCHITEKTI
B. FUCHS, J. GRUNT, J. KROHA, H. FOLTÝN, M. PUTNA
J. VÍŠEK, J. SYŘIŠTĚ, A. WIESNER Z BRNA,
J. ŠTĚPÁNEK Z PRAHY

STAVBY PROVEDLI STAVITELÉ

FR. UHERKA A ČENĚK RULLER, Brno, Kiosk 5. Tel. 3410.

Wilsonův les.
Kolonie.
Výstaviště

Přímé autobusové spojení.

Závody *TATRA akc. spol.* ku stavbě automobilů a železničních vozů

Prodejny a filiální správkárny

BRNO, Čechyňská 23
OLOMOUC, Palác Čechoslavie
MOR. OSTRAVA, Tyršova 5
BRATISLAVA, Nám. republiky

STAROBRNĚNSKÉ PIVO!

Výroba 250.000 hl piva ročně. **Založeno 1872.**

Z PRVNÍHO BRNĚNSKÉHO AKCIOVÉHO PIVOVARU A SLADOVNY V BRNĚ, V HLINKÁCH Č. 12

Exportní sladovna v Brněnských Ivanovicích
Výroba 40.000 q sladu

INSERTY

Zákonem chráněné zdravotní

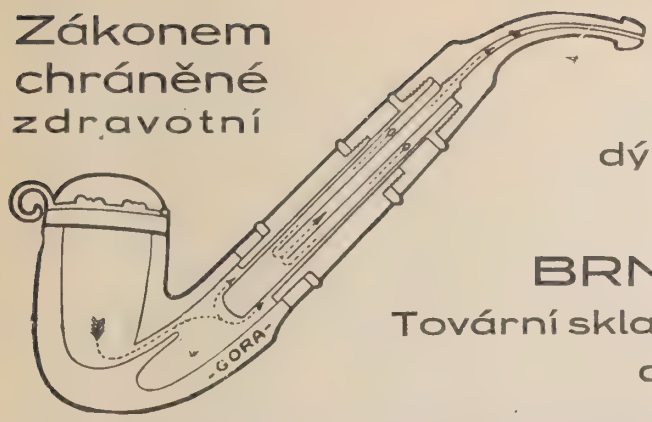

DÝMKY!

Odborný dýmkářský velkozávod

AD. KUDA,

BRNO, Wilsonovo n. 1.

Tovární sklady holí procházkových a turistických.

FR. ZLÁMAL

továrna dětských vozíků a drátěných vložek, vozů pro nemocné

BRNO PŘÍČNÍ 29 TELEF. 978

Prvotřídní jakosti, v největším výběru, koupíte přímo v továrně

Ve vlastním zájmu prohlédněte si naše sklady

HODLÁTE-LI

moderně zařídit Vaši kancelář, jež by Vás všestranně uspokojovala, přeptejte se u svých známých a přesvědčíte se, že nejlépe se osvědčily: **„psací stroje Underwood“** malé, cestovní, středního typu i velké,

Kancelářský nábytek „Jerry“, psací stoly, skříně, knihovny, křesla a j., **rozmnožovací a počítací stroje** a veškeré **kancelářské a technické potřeby** od firmy

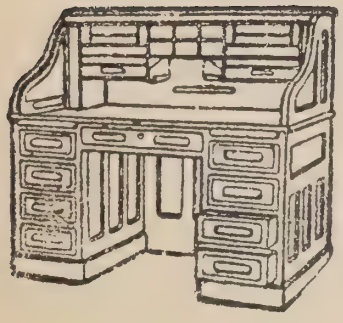

K. Vágner, Brno.

Česká 16.

Továrna na váhy vagonové, automobilové, vagonetové, vozové (silniční), dobytčí, centimální, decimální a škálové. Automatické osobní váhy. Originální známky: balanční váha Tip-Top, rychlováha Fortuna. Zákonem chráněno. Filiálka: Prodejna Brno, Dornych, Nádražní viadukt 16. Vystavuje v elektrostatku.

Vodovody-plynovody a hygienická zařízení

v obchod. a průmysl. palácí, vstupní budově, kině, kavárně, restaurační budově atd. Zvláštní splachování skleněných střech a instalace všech fontainů na zemském výstavišti v Brně prováděla firma:

JOSEF SONNECK,

BRNO, Dobrovského ulice číslo 6.

Telefon číslo 1282,

Odborný závod na zařizování vodovodů, plynovodů a topení. — Zařizování nejmodernějších koupelen.

FEROBETON S. S R. O.

BRNO

VESELÁ 7-9

TELEF. 1669

Veškeré stavby pozemní a inženýrské

RIVIERA

rodinné říční, sprchové a sluneční lázně

BRNO - PISÁRKY

1000 kabinových šaten
800 šatních schránek
Rozsáhlý park
Holič
Masér
Fotograf
4 tennisové dvorce
2 kuželny
Jízdní dráha pro kolaře
Tělocvičné nářadí
Dětský koutek
Příležitostné zábavy

Telefon 3026 a 11-IV
Zahradní restaurace a kavárna
Koncerty
Moderní tance
Ceny mírné

5 minut od konečné stanice pouliční dráhy v Pisárkách. — 5 minut z výstavního zábavního parku. — Hromadné návštěvy a školní výpravy 50% slevy!

Jste hrd, přijedete-li v ujednaný čas k zákazníkovi a dokazujete tak svoji obchodní přesnost. Jste nadšen, jedete-li ve volném čase pro zábavu a zotavení spolehlivým automobilem. Je spolehlivost Vašeho vozu náhodou? Ne, automobilista nesvěřuje své jednání náhodě; dbá kriticky na spolehlivou výzbroj a opravu. Máme odpovědnost vůči automobilistům. Dodáváme jen dobrou výzbroj a opravy.

ELKA

výzbroj a opravy automobilů s. s r. o.
Praha II., Havlíčkovo nám. 32
Telefon 279-15

TESAŘSTVÍ

JOSEF NĚMEČEK
BRNO, VEVEŘÍ ČÍSLO 130

TELEFON 998

Moravská banka centrála v Brně

Telefonní čísla: 4740, 4741, 4742, 4743, 4744. - Vlastních prostředků přes Kč 200,000 000. - Vklady přes 1 a půl miliardy.

Filiálky: Bor u České Lípy, Boskovice, Bratislava, Břeclav, Hlučín, Holešov, Hranice, Hradec Králové, Chrudim, Jablonec n./N., Kolín, Král. Pole, Kroměříž, Kutná Hora, Kyjov, Lipník n./B., Lomnice n./Pop., Mor. Ostrava, Něm. Brod,. Nová Paka, Nové Město na Mor., Nový Bydžov, Nymburk, Olomouc, Opava, Plzeň, Praha, Prostějov, Přerov, Tábor, Telč, Tišnov, Třebíč, Uh. Brod, Val. Meziříčí, Velké Meziříčí, Zábřeh, Znojmo, Žilina.

Expositury: Praha III., Vsetín. — Letní expositura: Lázně Luhačovice.

Provádí veškeré obchody bankovní. - Výhodné zúročení vkladů. Úvěry, vadia, kauce, eskont směnek, valuty, devisy, úhrady do ciziny, výměna slosovaných hodnot a kuponů, cukerní oddělení (telefon čís. 1919, 1131).

NAKLADATELSTVÍ KNIHKUPECTVÍ

TISKOPISY

obchodní i soukromé, REKLAMNÍ letáky, prospekty, ceníky v nejlepší úpravě, moderně a nejlevněji zhotoví v nejkratší lhůtě

OBČANSKÁ TISKÁRNA BRNO

STAROBRNĚNSKÁ ULICE čís. 19-21

TELEFONY: 2929, 2923

Vlastní moderně vybavené knihařství

Na cestě k výstavišti!!

ŠOTOLA & SPOL.,

ASFALTOVÉ ZÁVODY

V BRNĚ,
CEJL, ČÍSLO 58.
TELEFON ČÍSLO 1237.

VYRÁBÍME STUDENÝ asfalt „MEXBIT“ pro povrchní a vnitřní udržování silnic a chodníků. DEHTOVÉ A DEHTU PROSTÉ lepenky, isolační plotny. ASFALT, BITUMEN, dehet, karbolineum, korkové plotny a korkové skruží, křemenité hmoty. PROVÁDÍME KRYTINY asfaltové, lepenkové, dřevocementové, lisované a Leiss-Zuffer. SPECIÁLNÍ ISOLACE proti základní vodě. TECHNICKÉ POTŘEBY pro veškerý průmysl, stavbu a hospodářství.

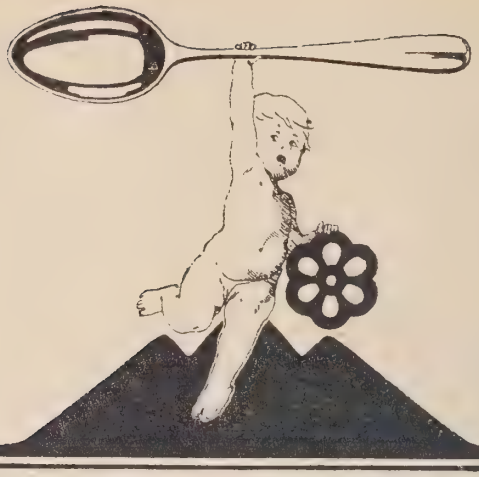

SANDRIK

ALPAKA STŘÍBRO

PŘÍBORY A STOLNÍ NÁČINÍ PRO HOTELY, RESTAURACE A DOMÁCNOST

CENTRÁLA A TOVÁRNA DOLNÉ HAMRY, SLOVENSKO.

SKLAD: PRAHA, PŘÍKOPY 28. TEL .22827. OB. KANC. PRAHA, ŠTĚPÁNSKÁ 61. TEL. 30321.

Dostaveníčko nejlepší mezinár. společnosti

Prvotřídní zvětšený výstavní program

BRISTOL-BAR

naproti městskému divadlu (Doretův dvůr)

Začátek o 10. hod.

Původní — Bristol-Jazz

Továrna zrcadel a brusírny skla

BRATŘÍ FUCHSOVÉ

BRNO
Cejl 36

PRAHA
Vězeňská 9

Velkoobchod tabulovým sklem

Stavební,
portálové a umělé
sklenářství

„MORAVIA"

akciová společnost pro průmysl železářského zboží a obchod
v Hlubočku a Mariánském Údolí.

Ústřední prodejní kancelář

V BRNĚ,

Legionářská číslo 28.

MORA, plyn. přístroje pro domácnost a živnosti. METEOR, stáložárná kamna. METEOR, sporáky. MORA, stáložárná kamna. MORA, sporáky. Kombinované sporáky pro topení uhlím a plynem »METEOR« a »MORA«. METEOR, stáložárná kamna a vložky ke krbům. METEOR, mřížová dvířka a mřížky k větrákům. MORAVIA, dvířka ke kachlovým kamnům. MORAVIA, soupravy ke krbům. MORAVIA, představce ke kamnům. MORAVIA, uhláky. MORAVIA, úsporná kamna patent »Kalor«.

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ

FILIÁLKA V BRNĚ
MASARYKOVA TŘ. 2
TELEFON 1868, 1869

CENTRÁLA PRAHA. Telegramy: Legiobanka Brno

AKCIOVÝ KAPITÁL 70,000.000 Kč
RESERVNÍ FONDY 40,200.000 Kč

ODBOČKY: Bratislava, Berehovo, Duchcov, Hradec Králové, Jihlava, Kolín, Louny, Lovosice, Mor. Ostrava, Nové Město n./Váhom, Olomouc, Piešťany, Plzeň, Poprad, Turnov, Zvoleň

EXPOSITURY: Libeň, Nusle, Vinohrady, Žižkov

SEZONNÍ SMĚNÁRNY: St. Smokovec, Štrbské Pleso, Poprad-Nádraží, Tatranská Lomnica, Lázně Sliač, Lubochňa

ZAHRANIČNÍ AFILACE: Komercijalna banka, d. d. Zagreb a její filiálka v Lublani, Latvijas Privatbanka, Riga, Bankovní závod Svoboda a spol., kom. spol. Vídeň I., Schottenring 18.

PROVÁDÍ co nejvýhodněji veškeré bankovní obchody zdejší a zahraniční. Úhrady z Ruska

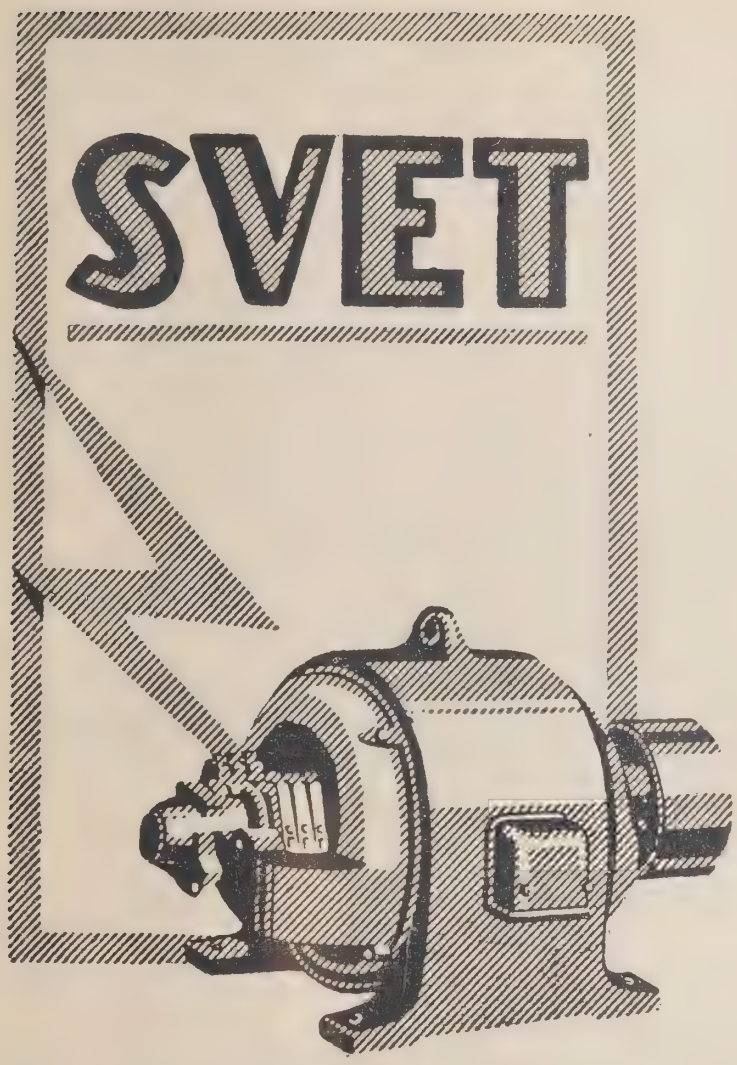

BRNO-ŽIDENICE

Specielní výroba elektromotorů trojfázových, el. odssavačů prachu, el. strojků na čištění parket a pod. malomotorků

SVĚTELNÁ
REKLAMA
NEONOVÁ

Hubert Wiesner a spol.

Obklady flísnami, šamotové a terazzové dlažby, parkety a různé stavebniny.

BRNO

Zábrdovické nádraží. Tel. 62.

Stavební a umělecké sklenářství

Brusírna skla ⊙ Výroba tmele

RUDOLF EYER

BRNO, DORNYCH 114

Telefon 3605

BRATŘÍ WEICHOVÉ

BRNO, Antonína Dvořáka ul. č. 16. Telefon 1556.

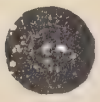

Stroje, nástroje ku obrábění kovů, dřeva a pro elektrotechniky. — „Styria" rychlořezná a nástrojová ocel, pérová ocel pro auta „Flex". — Původní anglické nerezavějící příbory.

Časopisy – Brožury – Knihy – Díla vědecká – Bibliofilské tisky – Ilustrace – Tří a čtyřbarvotisk – Cenné papíry – Šeky – Tiskop. obchodní – Reklamní plakáty –

OKÁČ TISK

KNIHTISKÁRNA
ANT. OKÁČ
BRNO-KRÁL. POLE
PALACKÉHO TŘ. 76
TELEFON 388

ZALOŽENO 1896

Závod jest moderně zařízen, vybaven písmy význačných a ušlechtilých řezů, opatřen sázecími a tiskacími stroji nejnovějších typů, jakož i technikami pomocnými

Továrny na koberce a nábytkové látky

FILIP HAAS a synové

Brno, Kobližná ul. 35

Největší sklad všeho druhu koberců oddělených a běžných. Nábytkové látky, stolní a postelní pokrývky, flanelové, vlněné, prošívané a cestovní přikrývky, plaidy, záclony, kokosové oddělené a běžné koberce, linoleum. Ručně vázané a pravé perské koberce ve velkém výběru a v nejlevnějších cenách.

Račte si prohlédnouti naši exposici na výstavě!

RUDOLF OPLUSTIL,

soudně přísežný odborný znalec

BRNO,
KŘENOVÁ 45

UMĚLECKÁ KOVÁRNA, STAVEBNÍ ZÁMEČNICTVÍ, ZÁVOD NA ŽELEZNÉ KONSTRUKCE, STAVBY ŽELEZNÝCH PORTÁLŮ, AUTOGENNÍ SVÁŘENÍ

doporučuje se ku zhotovení železných oken, dveří, schodů, střech a speciálních druhů kování oken a dveří a uměleckého zámečnictví od jednoduchého až k luxusnímu provedení.

KNIHTISKÁRNA MORAVSKÁ UNIE

AKC. SPOL.

● BRNO, VEVEŘÍ 10 ● TELEFONU ČÍSLO 73

Zhotovuje veškeré tiskopisy, jako: navštívenky, adresky, memoranda, účty, dopisní papíry, obálky, pozvánky, plakáty, účtenky, časopisy, letáčky, díla, tříbarvotisky atd. ve vkusném provedení levně a rychle. Rotační tisk. - Stereotypie. ●

LEGIE

akciová pojišťovna v Praze

generální zastupitelství
pro Moravu a Slezsko

V BRNĚ
Masarykova 19
Orlí 2
Telefon 2968

pěstuje veškeré druhy pojištění za nejvýhodnějších podmínek - Žádejte rozpočty

STĚHOVÁNÍ
AUTODOPRAVA.

obyčejnými i nábytkovými vozy všech velikostí, jakož i nábytkovým autovlakem (do vzdálenosti 100 km od Brna v 1 dni). ●

KRAMERIUS

TISKAŘSKÁ A VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST V BRNĚ, HRNČÍŘSKÁ 13

zhotovuje co nejrychleji veškeré tiskopisy obchodní, pozvánky, dopisní papíry, účty, reklamní plakáty, diplomy, navštívenky, kalendáře, výroční zprávy, vědecká i umělecká díla, časopisy, tříbarvotisky, ve vkusné a pečlivé úpravě nejjednodušší i přepychové, ve vzorném provedení a za ceny mírné.

Telefon 3574.

BRNĚNSKÉ DŘEVAŘSKÉ PODNIKY

ŠKÁRA & SCHLAGHAMERSKÝ

VELKOOBCHOD DŘEVEM. Tel. 1164

TESAŘSTVÍ
STOLAŘSTVÍ
TELEFON ČÍS. 3060

DŘEVOSKLADY A DÍLNY

V BRNĚ
KOŽELUŽSKÁ
KŘENOVÁ

DIV OTOPNÉ VĚDY!

Stánek 69. odd. B. Sloupořadí u světelné věže, pavilon B. V. T.

TEPLO **HNED** po zatopení!
DLOUHO po vyhasnutí!
NEPRCHÁ s kouřem do komína!

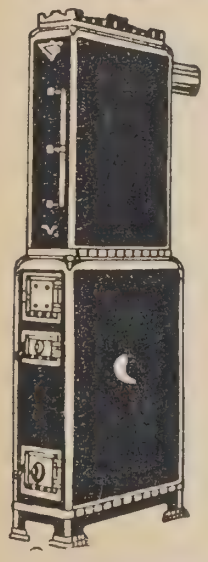

Poctěno zlatou medailí Putovní výst. v Opavě 1927.
Čs. patent br. POPPŮ čís. 12.467, železo-šamotová
PŘIKLÁDACÍ neb STÁLOŽÁRNÁ

KAMNA „LUNA"

PRO VEŠKERÉ PALIVO!
Úspory paliva dokázány! Trouba na vaření! Ideální čištění a regulace! Jeden násyp pro třídu, sál, neb 2—3 pokoje!

„LUNA" FRÝDEK
Bruzovská, Slezsko.

KAMNA „LUNA", Frýdek, Sl.	Přikládací			Stálożárná	
Výhřevnost m^3	100	150	200	250	350
Velikost	I.	II.	III	IV.	V.
Celá černá Kč	366	463	572	698	788
Částečně niklovaná Kč	475	610	723	886	976

B. Fischmann a spol.,

Brno-Židenice.

Odd. I. **Továrna cementových výrobků a umělých kamenů.**
Odd. II. **Podnikatelství staveb** pro železobetonové stavby pozemní a podzemní.
Odd. III. **Keramické oddělení.** — Šamotové dlaždice, glasované kachličky, kameninové roury.
Odd. IV. **Staviva,** cement, sádra, břidlice »Eternit«, mramorové drtě atd.
Odd. V. **Xylolitové podlahy.**

Speciální výrobky našeho odd. I.

„FISCO", granitoidové dlaždice. — „UKA", dlaždice k účelu dláždění monumentálních staveb. — Terracové dlaždice. — „CEMO", keramitové dlaždice. — „PORFYRIT", umělá omítka. — Umělý kámen pro fasády.

Založeno roku 1878.

Telefon čís. 585 a 1490.

›PRVODĚV‹

První dělnické oděvní družstvo
V PROSTĚJOVĚ
z. s. s o. r.
největší konfekční továrna v ČSR.

Hlavní sklad: Praha, Melantrichova 8/I. posch.
Filiálky: Břeclav, Č. Budějovice, Frýdek, Hodonín, Hradec Král., Kroměříž, Místek, Mor. Ostrava, Náchod, Olomouc, Orlová, Pardubice, Plzeň, Přerov, Smíchov, Šumperk, Tábor, Uh. Hradiště, Ústí n./Orl., Vítkovice Zlín.

vyrábí a prodává elegantní, trvanlivé a levné

ODĚVY
A
PRÁDLO

ve 22 vlastních filiálkách za tovární ceny.

Založeno roku 1829

Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna

BRNO, Náměstí svobody 4

pojišťuje proti ohni, blesku a výbuchu, krupobití, rozbití tabulového skla a proti vloupání za nejvýhodnějších podmínek

Zastupitelství ve všech obcích Moravy a Slezska

Celková pojištěná hodnota . . . . . Kč 6.473,483.009
Náhrad vyplaceno Kč 125,781.216
Má fondu za . . . Kč 23,154.696

Dává pojištěncům svým při budovách 35% slevy z pojistného

Pokladny ocelopancéřové

s výplní železodioritovou, armované pancéřovými deskami „Cerberus", proti každému vloupání zaručeně zabezpečené, jakož i ohnivzdorné skříně na knihy, pancéřové dveře, tresory, safety, kasety, střádanky atd. vyrábí a nejlevněji dodává první moravsko-slovenská speciální továrna na pancéřové pokladny

Stálá volná výstava pancéřových pokladen všech druhů!

JERGL & HADLÍK

BRNO, NOVÁ 30

Telefon čís. 48

FR. JAVŮREK = JOSEF VRABEC

PRAHA II.,
Žitná 1. = Tel. 307-81.

Umělecké šperky, sportovní ceny atd. vlastní výroby.

ING. JOSEF BOUŘA

BRNO
Jakubská čís. 1

PRAHA
Oldřichova č. 21

Specielní závod pro zařizování ústředních topení a větrání všech soustav a sušáren, parních kuchyní, prádelen, desinfekčních stanic, stavba skleníků.

Využití odpadového tepla.

Chovatelé dobytka!

Kupujte „VIKOR" I., II. A „BIOSSU",

zajistíte si rychlý vzrůst, mohutné tvary dobytka, užitkovost, sílu, účinky při měknutí kostí a křivici. Předčí každé pícní vápno. Patentováno: Československo, Rakousko, Německo, stálně vyzkoušeno, v brožurách pojednáno. Brno-Paříž, zlaté medaile, zvěrolékařskými autoritami, rolnictvem stále doporučováno. — Žádejte všude v lékárnách, drogeriích a obchodech.

Mšici krvavou,

černou, zelenou, housenky vyhubíte jedině „TARZANEM", kterým se mlží stromy za vegetace.

Továrna vitaminových, výživných a léčebných přípravků pro dobytek a drůbež

Fr. Raška v Brodku u Přerova.

SLOVENSKÁ POISŤOVŇA ÚČ. SPOL. V BRATISLAVE

Prevádza všetky druhy poistenia

FILIÁLKY: Košice, Trenčín, Nitra, Komárno, Levice, Užhorod, Brno, Zelný trh 1, Praha II, Hybernská ulica 28, tel. 21.670

V hotovosti zaplatená učastinná istina 6 mil. Kčs

Premiový príjem za rok 1926 v elementárných odboroch obnášal 24,817.516·29 Kčs v životnom oddelení: 17,804,650·94 Kčs, úhrnom 42,622.176·23 Kčs. Reservné fondy obnášajú 74,816.171·13 Kčs z ktorého obnosu na život pripadá 54,359.131·50 Kčs.
Hľadá zástupcov na území celej republiky

Krásné knihy, vědecká díla a veškeré druhy reklamních tiskopisů v originální úpravě tiskne v čase nejkratším

tiskárna

POKORNÝ a spol.,

BRNO, PEKAŘSKÁ č. 1.
Volejte telefon číslo 1498.

BELCREDIHO PAROSTROJNÍ CIHELNA

v Líšni u Brna

nabízí do všech stanic svou všeobecně známou krásně červenou krytinu, vyznamenanou zlatými medailemi na výstavách v Pelhřimově a ve Znojmě, a to:

Ia lisované pálené dvoudrážkové tašky francouzské a pak vzduchovky systém „Steinbrück" s jednou drážkou, bobrovky a pak drenážní trubky.

TELEFON: LÍŠEŇ U BRNA, ČÍSLO 3.

Výroba pian a pianin

M. Hlucháň, Brno.

Sklad: Na baštách č. 8. — Dílny: Trnitá č. 35.
Telefon číslo 75/VIII.
Přísežný znalec zemského soudu.
Založeno roku 1898.
Vyznamenán na výstavách třináctkrát.

SKF

Švédská kuličková, válečková a transmisní ložiska.

Sklad a prodej:

ING. O. BASEL,

Brno, Rašínova č. 2. Telefon 965.

CHEMICKÉ PODNIKY „COLOR“ SPOL. S RUČ. OBM.

Centr. Praha II., Bredovská 10. — Telefon 20.665.
Inž. kancelář pro Moravu: Ing. V. Goldflamm,
Brno, Boční ul. čís. 7.

Smluvní dodavatelé Československých státních drah.

REZUVZDORNÉ BARVY

podle patentu dra. Liebreicha (čsl. patent. č. 7883) pro vešk. žel. konstrukce a stožáry elektr. dálkových vedení.

Specielní barvy, vzdorující vodě a různým kyselinám.

LAKY A BARVY pro veškerý průmysl. Nabídky a vzorky na přání!

Podnikatelství staveb betonových, železobetonových a vodních

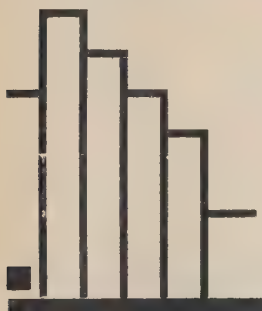

Ed. Ast a spol., inženýři

Brno, Orlí 34. — Telefon číslo 683.

VÝTAHY

osobní a nákladní pro veškeré účely a každou nosnost

OSOBNÍ PATERNOSTEROVÉ ELEVÁTORY

nejmodernější soustavy

JEŘÁBY A ZVEDÁKY

a veškerá těžní a dopravní zařízení dodává speciální továrna výtahů a těžních zařízení

E. SCHLIEGLA nást. inž. E. BECK,

nejstarší speciální závod pro stavbu elektrických výtahů v RČS.

BRNO, DORNYCH ČÍSLO 66.

Telefon číslo 393.

Zveme Vás

k návštěvě našeho stánku na Výstavě soudobé kultury — pavilon Brněnských výstavních trhů.

Velkoobchod papírem J. Procházka, Brno, Česká 7—11.

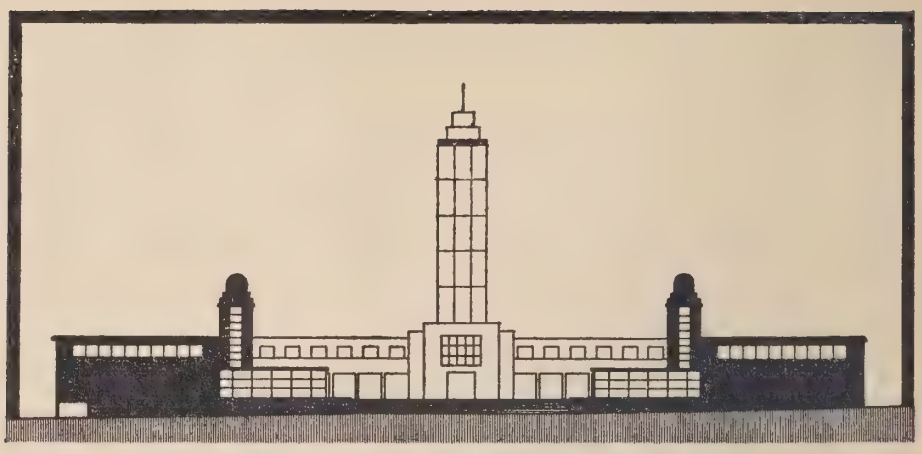

ST. NEDĚLA,

stavitel a kruhové cihelny,

Brno, Obilní trh č. 12.

Telefon číslo 674 a 139

provádí veškeré stavební práce
solidně, levně a rychle.

POJIŠTĚNÍ

všeho druhu uzavřete
nejlépe u

ROLNICKÉ VZÁJEMNÉ POJIŠŤOVNY

FIL. V BRNĚ
Wilsonovo nám. č. 3
Telefon č. 875.

POJIŠŤUJE SE

požár, krupobití, vloupání, úraz, povinné ručení, vodovody, sklo, poškození strojů a motorových vozidel, život, věno, důchod

Finanční záruky přes 45 milionů Kč
Na 200.000 pojištěnců
Pište ihned o nezávaznou nabídku

PODNIKATELSTVÍ STAVEB

BRATŘÍ REDLICHOVÉ

BRNO, HODONÍN, TANVALD n./D., TRNAVA.

PROJEKTUJE A PROVÁDÍ:

veškeré stavby železniční, vodní, betonové, železobetonové, průmyslové a pozemní.

Podnik disponuje zvláště:

bagry pozemními a plovoucími, s velkým parkem vozovým a provádí odkrývky a výkopy zemní v největším rozsahu, specielními stroji ku zakládání stlačeným vzduchem ve velkých hloubkách pod vodou, strojními zařízeními ke stavbě tunelů a štol a provádí veškeré práce do tohoto odboru spadající.

Životní a živelní pojištění

Continentale

akciová pojišťovna v Praze

Praha II. Lützowova 4

Brno Koliště 81

Bratislava Palackého sady 17

ZALOŽENO 1897

VELKOOBCHOD STAVIVEM A STAVEBNÍ PODNIK

LICHTENSTERN A SPOL., BRNO, STAVEBNÍ 4

TELEFON 878, 865. TELEGRAMY: KERAMIKA BRNO

VYRÁBÍME:
zušlechtěnou omítku a umělý kámen »K o r i t«, cementové zboží a sádrové plotny.

PROVÁDÍME:
OBKLADY STĚN bílými, barevnými a vzorkovanými flísnami a fasádkami.
DLAŽBY kameninovými, klinkrov. a cement. dlaždicemi, terrazzo a asialt. dlažby.
KAMENODŘEV. PODLAHY (xylolit) ve všech barvách.
PARKETOVÉ PODLAHY dubové, jasanové, břestové (jilmové) a bukové. - LINOLEUM.

DODÁVÁME:
cement, sádru, rákos, pletivo, korkové plotny, mramorové zrní, cement. barvy, ohnivzdorné šamotové zboží, kameninové a cement. roury, lepenku a isolační plotny. Isolační hmotu »Isolit«, umělou břidlici »Eternit a jiné stavební hmoty.

Tel. čís. 337 | Akc. kapitál, fondy, prem. res. a příjem na pojistném za Kč 30,000.000·— | Tel. čís. 337

Požár ∞ Sklo ∞ Krádež vloupáním

Pojišťuje Pojišťuje

„PATRIA“

akciová pojišťovna v Praze,

filiálky:

Brno, *Nám. svobody 21*

Bratislava, *Štúrova 9b*

Pojišťuje Pojišťuje

Povinné ručení ∞ Silostroje ∞ Doprava

Zal. r. 1910 | Ž I V O T ∞ V Ě N O ∞ Ú R A Z | Zal. r. 1910

Inž. H. BRIGGEN

BRNO
Soudní čís. 1
Telefon 3968

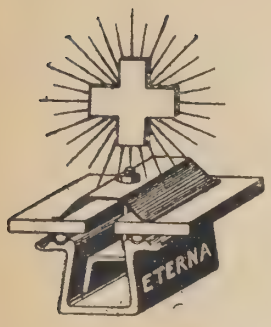

Specielní továrna na bez-tmelové světlíky
»ETERNA«

ŽELEZOSTAVBA

TMELUPROSTÉ SVĚTLÍKY »ETERNA«
nad 400.000 m² provedeno

Železné stavby INŽ. H. BRIGGEN, BRNO
Výstavní stánek - armády čís. 76

LINKA a ROSOLA

drogerie,
BRNO, ORLÍ č. 7.

Založeno roku 1874. Telefon 202.

Využijte pobytu na výstavě soudobé kultury ku návštěvě našeho speciál. závodu pro zařizování průmyslových a školních laboratoří. Prohlédněte si náš sklad chemikálií a reagencií fy Merck, chemického skla a porculánu domácí i cizozemské výroby. Vyžádejte si nezávazné nabídky, rozpočty a informace.

Strojírna
„BRUNA“ **PILÁT & ŠŤASTNÝ**

BRNO

Antonínská 22.
Telefon číslo 1154.
Sklad: Masná č. 3.

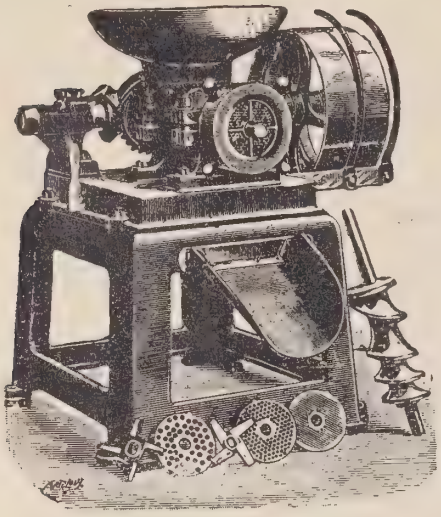

Specielní výroba řeznicko-uzenářských strojů,
jich opravy a odborné broušení nožů a desek.

Grafický ústav umělecký

BILÍK & SPOL.

BRNO

Veselá ulice č. 25.
Telefon 3281.

Litografie-kamenotiskárna

Dodává: veškeré tiskopisy obchodní a reklamní, akcie, mapy a reprodukce umělecké.

BOHUMÍR NEČAS

TESAŘSTVÍ

TELEFON 3163

BRNO-HUSOVICE, RIEGROVA 25

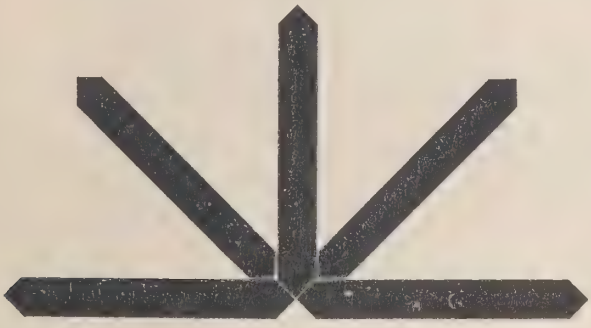

Brno-Královopolská továrna na stroje a vagony, akc. spol., Brno-Král. Pole

Parní turbiny soustavy Parson. — Parní stroje pro nejvyšší tlak s volným výfukem, protitlakem, meziodběrovou parou a s kondensací, zvláště zavíkované parní stroje. — Parní kotle všech soustav, zvláště kotle se strmými trubkami soustavy »Hanomag — Královopolská« a sektionální vodotrubnaté kotle s patentovaným posuvným roštem a topeništěm na uhelnou moučku. Ekonomisery, regulátory teploty, ohřívače vzduchu, přístroje na zužitkování odcházejícího tepla, čistič vody patent »Breda«. Vysokotlaké kompresory a lokomotivy pro pohon stlačeným vzduchem. Silniční válce. Ledotvorné a chladicí stroje. Dieselovy motory, jakož i motory na nassávaný a zemní plyn a benzinové motory. Čerpadla pro všechny účely. Jeřáby. Železné konstrukce, mosty, zdvihadla, reservoiry. Kompletní zařízení pro cukrovary a plynárny. Rámové pily a dřevoobráběcí stroje. Stroje na výrobu dyh a překližovaných desek.

KAMENOLOM,

obchod s pískem zahradním
a formovým pro slevárny.

HUGO MAZOUREK,
BRNO, Na červeném kopci 228.

AKCIOVÁ MORAVSKÁ KNIHTISKÁRNA V BRNĚ,

Založena r. 1872. v Besedním domě. Telefon čís. 128.

Zhotovuje veškeré tiskové práce za mírné ceny a věnuje největší péči jak úpravě zakázek drobných, tak i vypravení tiskopisů a knih těch nejobsáhlejších. — Speciální zařízení pro tisk velkých nákladů. Diplomy a čestné adresy v elegantní úpravě. Vlastní knihařské dílny. — Rozpočty se poslouží.

B. JOHAN,

speciální továrna na stroje pilařské
a dřevoobráběcí, společnost s r. o.

Brno-Král. Pole,
Husova 61,
továrna Slatina-Velké Brno.

RADIOLAMPY

spálené se za nové každého druhu
vymění v radio-elektrozávodě

A. SCHLESINGER, BRNO,

Kobližná 32. Telefon 563-VIII,

kdež obdržíte prvotřídní součástky, krystaly, detektory, staničky, akumulátory, anodony a sluchátka nejvýhodněji. Baterie, svítilničky, žárovky na slabé a silné proudy pro překupníky výhodně ve velkém.

Tovární ceny!

Ig. Storek
Brno

ocelárna, slevárna měkké litiny a železa

Telegr. Igstorek Brno » Založeno roku 1861
Telefon 315, 359

ODLITKY
veškerého druhu, surově neb hotově opracované, ze Siemens-Martinské oceli, manganové oceli, chromové oceli, temperované litiny, šedé litiny, Pyralit — vysoce ohnivzdorná litina

OZUBENÁ KOLA
veškerého druhu, kompletní soukolí

PŮVODNÍ STOREK-KAPLANOVY TURBINY
LISY, NŮŽKY, KLADIVA (Knöchel)

Dílenské provedení pro ČSR firmy
BRATŘÍ SCHERBOVÉ, VÍDEŇ

Hypoteční a Zemědělská banka moravská v Brně

proti Měst. divadlu

přijímá vklady na knížky i na běžný účet. — Kupuje a prodává cenné papíry, zejména doporučuje ke koupi své

5% a 4½% zástavní listy, 4½% komunální dlužní úpisy

jako výhodný papír ukládací. Poskytuje zápůjčky na cenné papíry se sirotčí jistotou. Přijímá deposita do úschovy a správy. Provádí veškeré obchody bankovní. Přijímá příkazy pro bursu.

Pronajímá levně bezpečnostní panceřové schránky.

Svým vkladatelům nepočítá banka za úschovu a správu vlastních emisí žádných poplatků.

Vklady možno poukazovati složenkami Poštovního úřadu šekového, které banka na požádání zdarma zašle.

JAKOST
ÚPRAVA
CENA
JSOU

3

VLASTNOSTI

ČOKOLÁDY

Orion

Chcete klidně spáti?

Dejte se dobře pojistiti!

Filiálka v BRNĚ
Ant. Dvořáka 11a
naproti Městsk. divadlu
telefon 1656 a 575

Moldavia-Generali

pojišťovací akciová společnost v Praze filiálky BRNO a Bratislava, pojišťuje:

1. proti požáru, 2. chomágní pojištění (zastavení provozu následkem požáru), 3. proti poruchám na strojích a škodám na strojním zařízení, 4. proti dopravním škodám (na zemi, řece a moři), 5. proti vloupání, 6. proti krupobití, 7. proti škodám na skle

Všimněte si těchto čísel!

Akciový kapitál Kč 25,000.000·— - Vyplacené odškodné v letech 1921-27 Kč 320,190.741·93 - Záručné prostředky společnosti Kč 74,421.780·21 - Příjem na prémiích v roce 1927 Kč 102,090.551·22

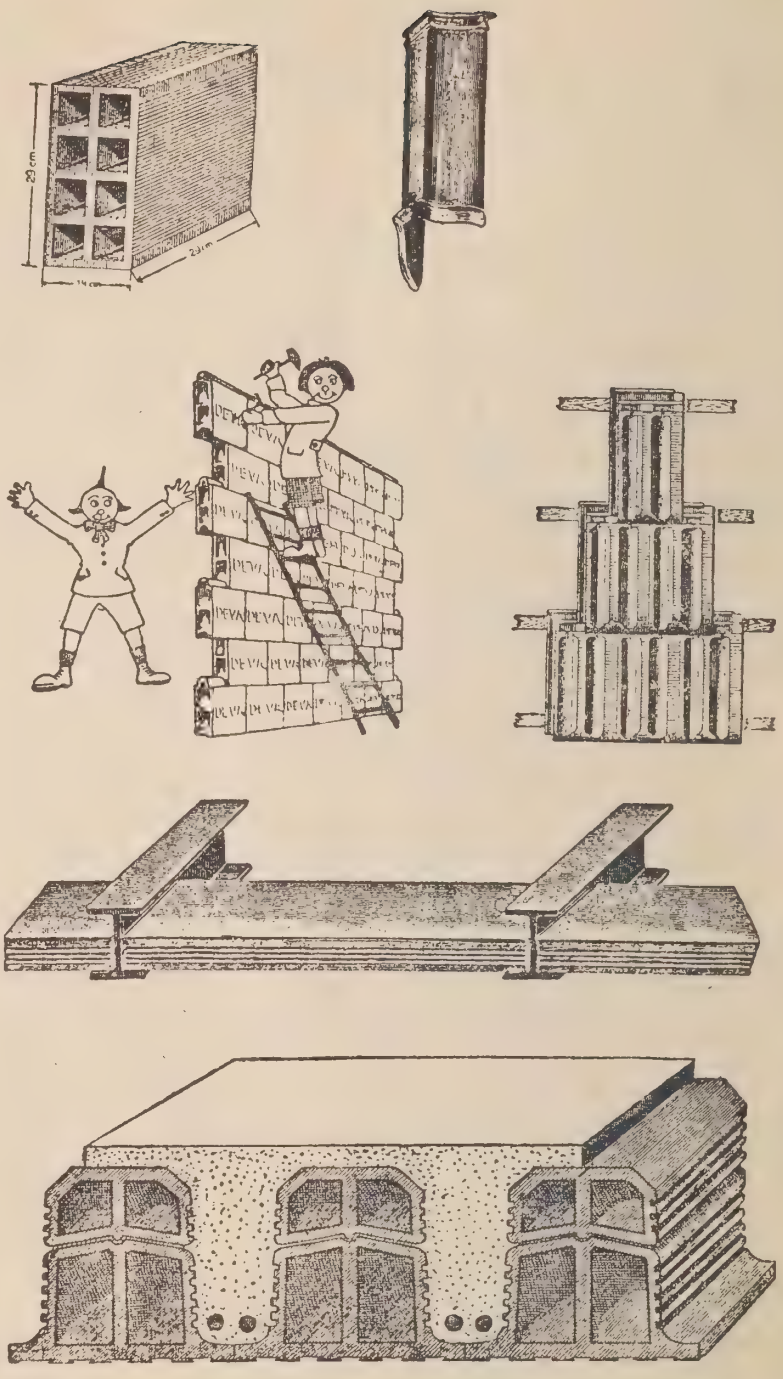

Slovenské akc. cihelny v Hodoníně,
odbočka v Děvínské Nové Vsi.

Republikánská lidová pojišťovna

akc. spol. v Praze.

Filiálka: Brno, Nám. svobody 10.

Telefon 4434.

provádí za nejvýhodnějších podmínek všechny druhy pojištění.

Vyžádejte si nezávazné rozpočty.

Prohlédněte si největší exposici
na výstavě soudobé kultury:

koberců, záclon,
přikrývek, nábytkových
látek a linolea.

ve skupině Brněnských výstavních trhů,
u vchodu vlevo, vedle firmy Lamplota.

Vystavuje fa Chmelík, Brno, Kobližná 5.

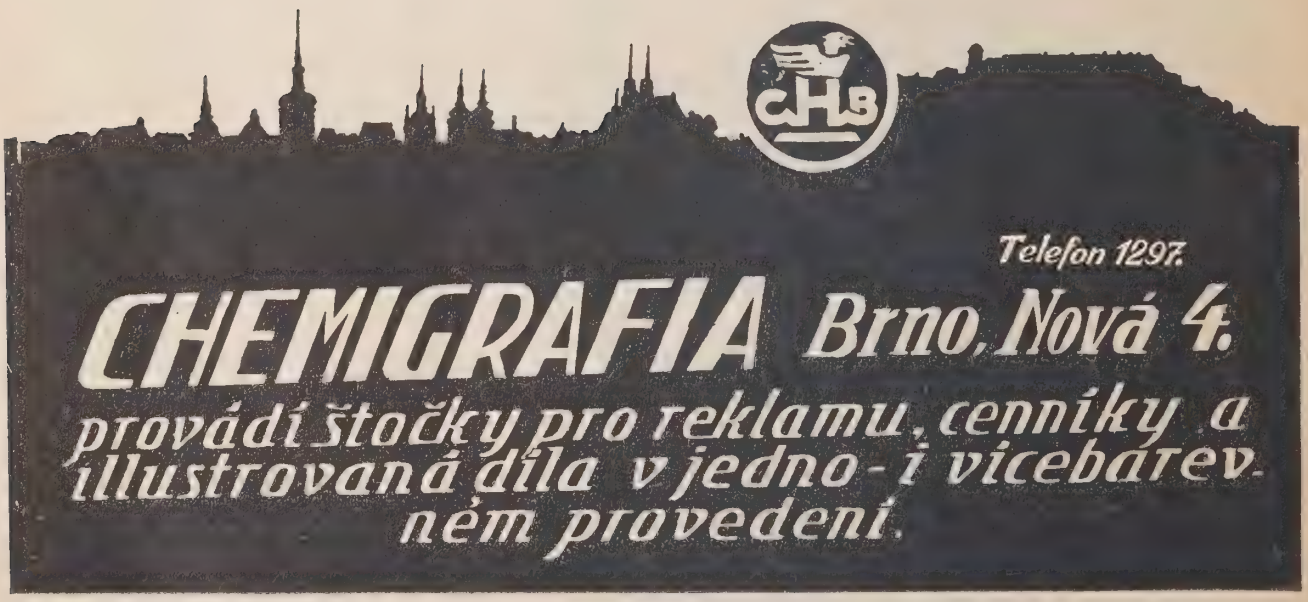

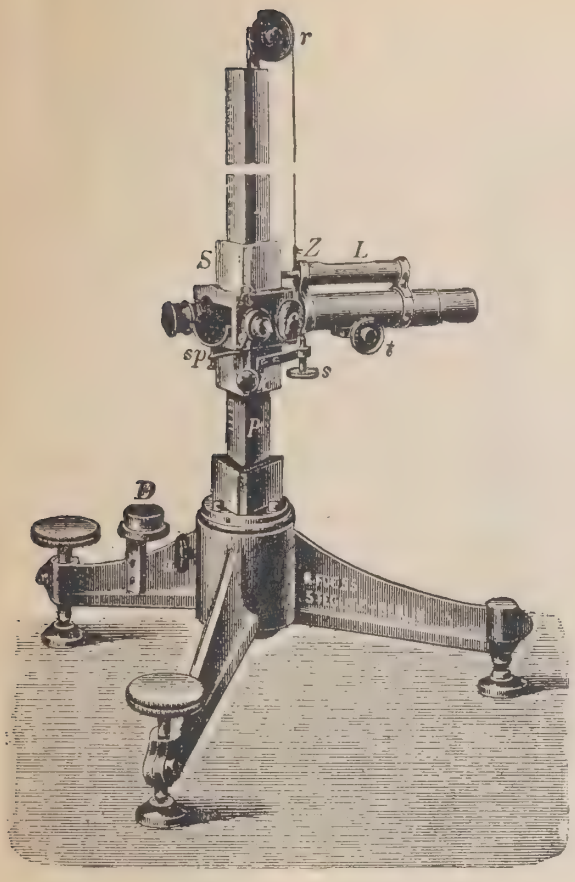

Technické, laboratorní
a mlékařské potřeby

TECHNIKUM

ALBRECHT A SPOL.

Brno, Bratislavská 44, telef. 4494.

Výroba labor. přístrojů, teploměrů a hustoměrů.

MORAVSKÁ LIDOVÁ BANKA

BRNO,
Česká číslo 26.

Úrokuje vklady na knížky a účty 5%—5½%.
Všestranná bankovní služba.
Stav vkladů a vlast. jmění Kč 50.000.000

PRAHA I.,
Pařížská čís. 1.

Koberce, běhouny a předložky

ručně vázané ve všech libovolných velikostech, barvách a vzorech vyrábí se zárukou

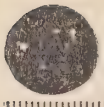

F. Požár a synové
továrna koberců
Česká Bělá

Litografický ústav a kamenotiskárna

JARKOVSKÝ A SVOBODA

BRNO-
ŽIDENICE

Sokolská ulice

Telefon 394 - VIII.

Doporučují se k zhotovení všech litografovaných prací (plakátů, vinět, diplomů, účtů atd.). — Umělecké návrhy k disposici.

Továrna na výrobu železných konstrukcí a kotlárna

MICHAL GLASER,

BRNO, ČECHYŇSKÁ č. 7-9

Železné konstrukce všeho druhu

Tmeluprosté světlíky a střechy se spec. příčkami **„WEMAN“** • Železná okna a dveře • **Kotlářská práce** •

Nádoby do 30 Atm. tlaku, boilery, hydrofony, nádrže a p.

Tyčové železo, nosiče, plechy, roury, stavební a nábytkové kování, nástroje pro všechny řemeslníky.

Železářský velkoobchod

K. VICHR,
BRNO,

Telefon 562. • Kobližná 29.

Kuchyňské zařízení. — Vlastní továrna na železný a mosazný nábytek.

FN motocykly FN

Továrna na železné konstrukce

ANTONÍN BÍLEK

BRNO
Stará 23
Telefon čís. 566
Založeno 1884

Železné konstrukce všech druhů

ROLETY
ocelové, pancéřové a dřevěné

Sluneční plachty, nůžkové a svinovací mříže, nádržky, komíny

Tmelu prosté světlíky

NEJLEPŠÍ ČESKÉ HARMONIKY

»HELIGONKY«

a chromatické všech druhů s 36—200 basy

vyrábí ručně

KONSTANTIN STIBITZ

jihočeská výroba harmonik, Čes. Budějovice ČSR.

Zásilky do Ameriky a všech zemí. Mnoho díků-vzdání. Ceníky zašlu zdarma. Podporujte jen dobrou českou práci. **Ceny značně snížené!**

ELEKTROVODNÉ KABELY
pro veškerá napětí, telefonní kabely, dynamodráty, armatury pro kabely silno- i slaboproudé, drátěná lana pro všechny účely vyrábí v Ia jakosti a dodává

KABLO

akciová továrna na káble a drátěná lana

PRAHA I., Masarykovo nábř. 4

Telefon 244-17. Telefon 260-69

VÝHRADNÍ LICENČNÍ VÝROBA PATENTNÍCH DRÁTĚNÝCH LAN SYSTÉM TRU-LAY-KABLO PRO ČESKOSLOVENSKO

TOVÁRNA V KLADNĚ
Telefon 62

TISKEM ROLNICKÉ TISKÁRNY V BRNĚ • TYPO ROSSMANN